EMILIA PARDO BAZÁN

Insolație
Dor

EDITURA EMINESCU

EMILIA PARDO BAZÁN

Insolație
•
Dor

201

Traducere de Domnița Dumitrescu-Sârbu

EDITURA EMINESCU
1983

Cuprins

INSOLAȚIE 5
CAPITOLUL 1 6
CAPITOLUL 2 12
CAPITOLUL 3 22
CAPITOLUL 4 34
CAPITOLUL 5 40
CAPITOLUL 6 49
CAPITOLUL 7 55
CAPITOLUL 8 63
CAPITOLUL 9 66
CAPITOLUL 10 69
CAPITOLUL 11 76
CAPITOLUL 12 82
CAPITOLUL 13 84
CAPITOLUL 14 94
CAPITOLUL 15 99
CAPITOLUL 16 105
CAPITOLUL 17 115
CAPITOLUL 18 121
CAPITOLUL 19 127
CAPITOLUL 20 134
CAPITOLUL 21 139
CAPITOLUL 22 146
DOR 152
CAPITOLUL 1 153
CAPITOLUL 2 158
CAPITOLUL 3 164
CAPITOLUL 4 171
CAPITOLUL 5 176
CAPITOLUL 6 182

CAPITOLUL 7 ______ 187
CAPITOLUL 8 ______ 194
CAPITOLUL 9 ______ 199
CAPITOLUL 10 ______ 206
CAPITOLUL 11 ______ 213
CAPITOLUL 12 ______ 220
CAPITOLUL 13 ______ 227
CAPITOLUL 14 ______ 231
CAPITOLUL 15 ______ 237
CAPITOLUL 16 ______ 242
CAPITOLUL 17 ______ 248
CAPITOLUL 18 ______ 254
CAPITOLUL 19 ______ 259
CAPITOLUL 20 ______ 265
CAPITOLUL 21 ______ 271
CAPITOLUL 22 ______ 277
CAPITOLUL 23 ______ 281

INSOLAŢIE

CAPITOLUL 1

PRIMUL SEMN DUPĂ CARE ASÍS Taboada își dădu seama că părăsise împărăția somnului fu o durere sfredelitoare în tâmple, de parcă cineva i le-ar fi străpuns dintr-o parte într-alta cu un burghiu subțire; apoi avu senzația că rădăcina părului i se preface în mii de ace ce i se înfig în țeastă. Totodată observă că avea gura amară, uscată și coclită; limba îi era aspră ca o rogojină; obrajii îi ardeau; sângele îi izbea cu furie pereții arterelor, iar trupul ei întreg striga în gura mare că, deși era demult timpul să sară jos din pat, nu se simțea în stare de o asemenea vitejie.

Doamna oftă; apoi se răsuci în pat, descoperind cu acest prilej că o durea fiecare oscior; izbuti să ajungă la cordonul soneriei și-l trase cu o mișcare hotărâtă. Intră, călcând în vârful picioarelor, camerista, care întredeschise obloanele budoarului. O rază de lumină se strecură în dormitor și Asís exclamă cu o voce stinsă și răgușită:

— Nu deschide atâta... Numai puțin. Așa!

— Cum vă simțiți, coniță? – întrebă plină de solicitudine Angela (poreclită de gurile rele și *Drăcoaica).* Vă e mai bine acum?

— Da...; dar simt că-mi plesnește capul.

— Vai de mine! Iar v-a apucat păcătoasa aceea de migrenă?

— Parcă am un cuțit în tâmplă... Poate mi-aduci un ceai de tei...

— Cum îl vreți? Foarte tare?

— Potrivit...

— Am zburat...

Un sfert de oră dură zborul *Drăcoaicei*. Stăpâna ei, cu faţa întoarsă spre perete, îşi trăgea cearşaful până peste cap, dornică să simtă răcoarea pânzei pe obrajii şi pe fruntea care-i dogorau ca para.

Din când în când, scotea câte un geamăt înfundat.

În creierul ei funcţiona, cu siguranţă, întreaga Monetărie a statului, căci nu-şi amintea să mai fi fost atât de zăpăcită decât după ce vizitase fabrica de bani şi ieşise pe jumătate năucă din sălile unde se bătea moneda.

Atunci, ca şi acum, i se păruse că o cohortă de inamici se distrau izbindu-i creierii cu cleştele şi depănându-i cu vârtelniţe încinse moalele capului.

Pe deasupra, simţea înăuntrul ei şi un fel de trepidaţie, ca şi cum patul ar fi fost un hamac, iar la fiecare legănare stomacul i s-ar fi strâns şi inima i-ar fi fost pusă sub presă.

Uite şi ceaiul. Fierbinte şi gustos. Asís se ridică strângându-şi capul şi apăsându-şi tâmplele cu degetele. Când să ducă linguriţa la gură, i se făcu greaţă de-a binelea.

— Măi fată, e prea fierbinte... Frige... Au! Sprijină-mă puţin de umeri. Aşa!

Drăcoaica era o fetişcană dezgheţată şi ageră-foc la minte; era din Lugo, dar n-o dădeai nici pe andaluza cea mai şmecheră. Se uită clipind la stăpâna ei şi zise, prefăcându-se peste măsură de mâhnită:

— Coniţă... Doamne păzeşte... Vă simţiţi mai rău? Pe dumneavoastră, cum se spune pe la noi, la ţară, v-a „bătut soarele în cap"... Ieri era o căldură de scoteai limba şi dumneavoastră aţi umblat pe afară cât e ziulica de lungă...

— Asta trebuie să fie... – încuviinţă doamna.

— Vreţi să dau o fugă să-l chem pe domnul Sánchez del Abrojo?

— Nu vorbi prostii... Nu e cazul să-l deranjăm pe doctor. Ia vântură-mi puţin ceaiul. Varsă-l în paharul ăsta...

După câteva pritoceli din pahar în ceaşcă şi invers, ceaiul deveni băubil. Asís îl dădu pe gât şi îndată după aceea se întoarse cu faţa la perete.

— Vreau să dorm... Nu mănânc nimic la prânz... Mâncați voi... Dacă vine cineva în vizită, nu sunt acasă. Fii atentă dacă te sun.

Asis vorbea cu un glas surd şi înăbuşit, fără chef, ca omul căruia nu-i arde de glume şi care nu se simte în apele lui nici trupeşte, nici sufleteşte.

În cele din urmă, camerista se retrase, iar Asis, rămânând singură, oftă din greu şi ridică iarăşi cearşaful, ghemuindu-se toată într-o cochilie de pânză. Îşi netezi cutele cămăşii de noapte, încercând să şi-o tragă până la picioare; îşi dădu spre spate părul încâlcit, îmbibat de sudoare, asprit din pricina prafului, şi încercă să stea liniştită, simțindu-se parcă mai uşurată datorită infuziei calmante.

Migrena, care se ştie cât e de capricioasă şi de nestatornică, îi dispăruse parcă luată cu mâna deîndată ce băuse ceaşca de ceai; febra ceda, iar greața se potolise... Da, în ce priveşte trupul se simțea mai bine, mult mai bine; dar sufletul? Oare ce gânduri o rodeau pe doamna noastră?

Nu încape nicio îndoială; dacă există un ceas al zilei în care conştiința se bucură de toate drepturile, acela este ceasul deşteptării. După odihna din timpul nopții şi după paranteza somnului, culorile i se disting mai limpede decât oricând. Ambițiile şi dorințele, pizma şi părtinirea s-au mistuit într-un fel de ceață... lipsesc chemările vieții din afară; şi aşa cum la capătul unei lungi călătorii ni se pare că oraşul din care am plecat cu un timp în urmă încetează de a mai exista în realitate, tot aşa când ne deşteptăm avem impresia că frământările şi grijile din ajun s-au prefăcut în fum şi nu ne vor mai hărțui niciodată. Patul e un fel de chilie unde poți medita şi-ți poți face un examen de conştiință, şi asta cu atât mai mult când te simți bine în el şi nu te deranjează nici lumina nici zgomotul. Multe păsuri sufleteşti şi multe gânduri de îndreptare rămân adesea sub cuverturi.

Asis simțea câte ceva din toate astea; dar între senzațiile care o încercau, precumpănitoare era uimirea: „E oare cu putință? Mi s-a întâmplat mie una ca asta? Doamne Iisuse Christoase, nu cumva am visat? Ajută-mă să văd limpede".

Și deși Cel de Sus nu se ostenea să-i răspundă nici da nici nu, acel „ceva" care sălășluiește în străfundurile ființei noastre și ne vorbește pe un ton la fel de categoric cum ar face-o un glas ceresc, îi răspundea: „Prefăcuto, știi bine cum a fost; nu mă mai întreba, că acuși îți zic vreo două să te usture."

„Are dreptate *Drăcoaica;* ieri m-a bătut soarele în cap, și pe mine... asta mă dă gata! Madridul ăsta e ca un cuptor! Vara, deh, arz-o-ar focul! Așa-mi trebuie, dacă mă vâr în buclucuri. La ora asta, ar fi trebuit să fiu în ținutul meu..."

Doña Francisca Taboada se mai liniști un pic, văzând că poate da vina pe soare. Cu siguranță că regele aștrilor n-avea să protesteze, căci, deși mai puțin obișnuit decât luna cu acuzațiile de codoșlâc, este de presupus că le întâmpină cu aceeași impasibilitate și indiferență.

„Oricum – reluă glasul cel neînduplecat – mărturisește, Asis, că dacă n-ar fi fost la mijloc decât soarele... Haide, haide, mie nu-mi turna gogoși, că știi bine că ne cunoaștem... ce mai, suntem nedespărțiți de nici mai mult nici mai puțin de treizeci și două de primăveri! La mine nu ține vrăjeala... Și să nu-ncepi să-mi spui că nu te-așteptai, că nu-ți vine să crezi, că hâr, că mâr... Fetițo, nu aduce anul ce aduce ceasul. Ce să ne mai ascundem după deget. Tu ai fost până acum o doamnă căreia nu i se poate reproșa nimic; bine; o văduvă desăvârșită; de acord; ți-ai purtat cum se cuvine cei doi ani de doliu (lucru cu atât mai meritoriu cu cât, hai să fim sincere, spre sfârșit a fost nevoie de oarecare virtute ca să-l iubești pe unchiul, soțul și stăpânul tău, ilustrul marchiz de Andrade, cu mustățile lui cănite, și cu beteșugurile care nu-i dădeau o clipă de pace); cu toate că ești o fire veselă căreia îi place să se distreze, în douăzeci și patru de luni n-ai călcat decât în biserică sau în casa prietenelor tale intime; și cu asta sunt de acord; ești o mamă iubitoare și ți-ai dăruit multe ceasuri îngrijirii fetiței tale; nimeni nu neagă acest lucru; ai căutat întotdeauna să te porți ca o doamnă, să-ți ții rangul și să-ți păstrezi independența, să nu intri în încurcături de niciun fel și să faci numai ce se cuvine; recunosc; dar... ce vrei? O clipă de neatenție și ai făcut o copilărie (fiindcă a fost o copilărie, dar o copilărie condamnabilă, bagă-ți bine în cap) și uite așa și-a vârât dracul coada, a încurcat ițele și te-ai pomenit că intri în belea până-n gât... Nu mă lua tu pe mine cu soarele și cu căldura. Astea sunt pretexte de rău platnic. Iar ție îți lipsește până și scuza cea mai banală: că te-ai fi îndrăgostit, că ai fi făcut o pasiune... Dar nimic din toate astea. Ai păcătuit la rece, n-ai nicio circumstanță atenuantă, ai călcat strâmb în modul cel mai grosolan, ce mai! Te-ai făcut de râs!"

În fața acestor argumente de necontestat, acțiunea binefăcătoare a ceaiului începu să pălească și Asis se simți cuprinsă din nou de o cumplită neliniște și apăsare. Burghiul care-i sfredelea tâmplele se prefăcuse în tirbușon, și, fixat în occiput, părea să-i prindă creierii în cârlig ca să i-i smulgă ca pe dopul unei sticle. Patul frigea; frigea și trupul vinovatei, care, la fel ca Sfântul Laurențiu pe rug, se răsucea și se zvârcolea în căutarea unor colțuri mai răcoroase pe marginea saltelei. După ce se convinse că tot așternutul ardea la fel de tare, Asis sări jos din pat; albă și tăcută ca o nălucă în penumbra dormitorului, se îndreptă spre chiuvetă, răsuci robinetul și, umezindu-și în apă buricul degetelor, își răcori fruntea, obrajii și nasul; apoi își clăti gura și, în sfârșit, își udă pleoapele îndelung, savurând senzația; după care i se păru că i se mai limpezesc gândurile și că vârful burghiului i se îndepărta, puțin câte puțin, de creieri. Uf, ce ușurare! Fuga la loc în pat, să închid ochii, să stau liniștită și să nu mă gândesc la nimic.

Dar ți-ai găsit! Zici că să nu te gândești la nimic? Cu cât i se potoleau mai mult palpitațiile și țiuiturile din urechi, cu cât îi scădeau febra și durerea de cap, cu atât mai deslușite și mai precise îi deveneau amintirile, iar gândurile o împresurau într-un ritm drăcesc.

„Dacă aș putea să mă rog – își spuse în sinea ei Asis. Cel mai bun lucru ca să-ți vină somnul e să repeți la nesfârșit una și aceeași rugăciune".

Și, într-adevăr, încercă să procedeze astfel; dar dacă rugăciunea avea, pe de o parte, efect soporific, pe de alta, îi sporea doamnei de Taboada neliniștea și mâhnirea care o copleșiseră. Ce mutră o să facă părintele Urdax când o veni vremea să i se spovedească în legătură cu lucrul acela nemaiauzit şi uluitor. El, care se supăra atât de tare pentru orice fleac, fie că ea purtase o rochie prea decoltată, fie că mâncase de dulce vinerea, fie că luase parte la vreun bal în Postul mare, ori că lipsise de la liturghie și alte mici păcate de același fel pe care le atrage după sine viața mondenă în Capitală. Oare cât de pe ocolite va trebui să-i vorbească pentru a îndulci prima impresie de spaimă și a preîntâmpina prima mustrare vehementă? Vezi să nu: părintele Urdax și vorba ocolită! El, care te întreba totul de-a dreptul, pe şleau, fără sfială și fără reținere. Cu firea lui intransigentă și gata să ia foc din orice! Dacă măcar te-ar lăsa să-i explici de-a fir-a-păr totul, de la început, să-i dai toate lămuririle și toate amănuntele din care să se vadă că a fost la mijloc fatalitatea, că o serie de împrejurări... Dar cine are curajul să vină cu asemenea scuze în fața unui iezuit atât de tare de cap și de încuiat la minte? Domnii ăștia cer virtute cu orice preț, și nu vor să audă nici de dezvinovățiri nici de justificări. Înainte se pare că erau învinuiți de prea multă îngăduință; ei bine, cei din ziua de astăzi, în schimb...

Cu toate că ajunsese la trista concluzie că orice încercare de a nu-și recunoaște vina în fața părintelui Urdax ar fi însemnat să-și piardă vremea și să-și bată gura de pomană, Asis, în întunericul și liniștea dormitorului său, urzea în minte următoarea istorisire, în care, firește, încerca să nu se pună într-o lumină prea nefavorabilă, ci să mai îndulcească lucrurile; deși, ca să fim drepți, prea mult nu avea cum le îndulci...

CAPITOLUL 2

TREBUIE S-O LUĂM CEVA MAI DIN urmă şi să povestim ce s-a întâmplat, sau, mai bine zis, ce s-a discutat alaltăieri la sindrofia săptămânală a ducesei de Sahagún, sindrofie la care iau parte cu sfinţenie. O frecventează şi concetăţeanul meu, comandantul de Artilerie don Gabriel Pardo de la Lage, un cavaler desăvârşit, deşi puţin cam tontălău şi, mai cu seamă, foarte trăznit, cu nişte idei destul de dăunătoare, pe care uneori şi le susţine cu înflăcărare şi îndărătnicie; totuşi, în majoritatea serilor, se închide în el şi tace, sau joacă cărţi, fără să se sinchisească de ceea ce se petrece în jurul său. Cu toate acestea, de când eu nu lipsesc de la sindrofia ducesei în nicio miercuri, lumea a băgat de seamă că don Gabriel a început să se apropie mai mult de cercul doamnelor şi că tare-i mai place să se ia la harţă, în glumă, cu mine şi cu stăpâna casei; de aceea, unii zic că nu-i sunt chiar indiferentă, pe când alţii afirmă că ar fi îndrăgostit de un fel de verişoară sau nepoată de-a lui, despre care se istorisesc tot felul de lucruri ciudate. Dar, mă rog: fapt este că, tot certându-ne şi tot împungându-ne întruna, comandantul şi cu mine nu ne avem deloc rău! Ba chiar dimpotrivă! Cu fiecare ciorovăială, simpatia noastră reciprocă sporeşte, ca şi cum înseşi ciudăţeniile lui de ordin moral (nu ştiu cum să le zic altfel) mi-ar fi pe plac, dezvăluindu-mi într-un anume fel bunătatea lui sufletească... Nu m-am exprimat prea bine... dar eu ştiu ce vreau să spun.

Ei bine, alaltăieri (ca să revenim la subiect), comandantul a fost din prima clipă limbut şi plin de vervă, făcându-mă să mă prăpădesc de râs cu aiurelile lui. I se năzărise să susţină o prostie cât capul lui de mare: cum că Spania ar fi o ţară la fel de sălbatică precum e Africa centrală; că toţi avem sânge african, beduin, arab sau mai ştiu de care, şi că tot tam-tam-ul ăsta care se face cu căile ferate, telegraful, fabricile, şcolile, ateneele, libertatea politică şi presa este la noi ceva fals, parcă lipit cu pap, motiv pentru care se şi dezlipeşte la cea mai mică atingere, în vreme ce elementul cu adevărat naţional, neaoş, adică barbaria, dăinuie neclintit, ameninţând să dureze cât veacul. Vă daţi seama ce vâlvă au stârnit asemenea vorbe! Primul lucru pe care l-am făcut, drept răspuns, a fost să-l compar cu francezii, care cred despre noi că nu facem altceva decât să dansăm bolero şi să batem din castaniete, iar pe urmă am adăugat că oamenii civilizaţi sunt aceiaşi pretutindeni, în orice ţară de pe glob.

— Ei bine, aflaţi că am să neg acest lucru – sări Pardo, plin de înflăcărare. De la Pirinei încoace, toţi, fără excepţie, suntem nişte sălbatici, şi oamenii bine crescuţi, şi bădăranii; doar că noi ne ascundem ceva mai bine, fie de ruşine, fie din pricina convenţiilor sociale, fie pentru că aşa ne convine. Dar ia să ne pui pe un plan înclinat şi să vezi cum ne mai ducem la vale! Prima rază de soare, cât de mică, soarele ăsta cu care ne scot ochii străinii şi care mai tot timpul e plecat haimana, fiindcă aici plouă cât şi la Paris, asta-i nostimada...

L-am întrerupt:

— Asta mai lipsea, să negi până şi soarele!

— Nu-l neg, cum să-l neg?! Aşa cum iarna, de frica pneumoniei, are obiceiul să se înfofolească de nu-i mai vezi chipul, vara, în schimb, transformă Madridul într-o tigaie încinsă, sau într-un cazan cu smoală, în care ne pârjolim cu toţii... Şi, fireşte, cum scoate capul, ne apucă fierbinţeala şi un neastâmpăr ca toţi dracii... Ni se suie la cap, şi diferenţele de clasă socială se şterg în faţa mojiciei şi brutalităţii generale.

— Aici era buba! Dumneata te referi la luptele cu tauri.

Într-adevăr, Pardo nu poate suferi coridele. E unul din subiectele principale și frecvente împotriva căruia tună și fulgeră. Cum deschide cineva vorba despre tauri, numai ce-l auzi făcându-i cu ou și cu oțet pe iubitorii acestui gen de spectacol, pe care el îl consideră tot atât de dăunător cum consideră părintele Urdax balurile și reprezentațiile gen „Demimonde" sau „Hai să divorțăm". Începe să peroreze despre cele trei fiare: taurul, toreadorul și publicul; prima se lasă ucisă fiindcă n-are încotro; a doua ia bani ca să ucidă; iar a treia dă bani ca să vadă măcelul, deci e cea mai sângeroasă dintre cele trei; și mai aduce în discuție și momentul cu picadorii, și chestia cu mațele care atârnă, și cu Papa care-i excomunică pe catolicii care asistă la coride, și cu daunele aduse agriculturii... Cel puțin când se apucă să facă socoteala pagubelor, te lasă cu gura căscată. Până la urmă reiese că taurii sunt de vină pentru deficitul Finanțelor și că tot din pricina lor am trecut prin două războaie civile... (E drept că chestia asta a spus-o într-un moment de mare înfierbântare și că, văzând larma și râsetele pe care le stârnise printre noi, a lăsat-o mai moale). Ăsta e motivul pentru care, când l-am auzit că pomenește de barbarie și de cruzime, am crezut că urmează chestia cu taurii. Dar nu era asta. Căci Pardo îmi răspunse:

— Să lăsăm deoparte taurii, deși ei dezvăluie cât se poate de bine influența barbarizantă sau barbarizatoare (cum preferați să-i ziceți) a soarelui, căci e îndeobște cunoscut faptul că fără soare nu există coridă „bună". Dar să facem abstracție de ei; nu vreau să credeți că a devenit o manie pentru mine să mă leg de animalele cornute. Să luăm orice altă manifestare cât se poate de autentică a vieții noastre naționale... ceva foarte spaniolesc și foarte caracteristic... De pildă, nu suntem în timpul sărbătorilor? Nu e mâine ziua Sfântului Isidro Plugarul? [1] Nu iese lumea la iarbă verde, să petreacă?

— Și ce-i cu asta? Acum te iei și de sărbători, și de sfântul nostru patron? Omul ăsta nu-l iartă nici pe Dumnezeu din cer!

---

[1] San Isidro Labrador, patronul Madridului și al agricultorilor. Se serbează la 15 mai. (n. tr.)

— Halal sfânt, n-am ce zice; mai mare ruşinea cum îl serbează adepţii lui! Prin orgii dezgustătoare! Dacă Sfântul Isidro, care era un plugar cinstit şi paşnic, i-ar vedea, ar preface boabele de năut prăjit în pietroaie şi de sus, din cer, le-ar arunca în capul admiratorilor lui. Ceea ce se petrece acolo e un adevărat sabat, un dezmăţ demn de flăcările iadului. Instinctele spaniole cele mai josnice îşi dau frâu liber şi se etalează în toată splendoarea. Beţii, certuri, încăierări cu cuţitele, lăcomie, desfrâu grosolan, ocări, furturi, injurii la adresa stăpânirii, brutalităţi de tot soiul... Frumos *tableau,* doamnele mele... Aşa e spaniolul când îi dai drumul. Aidoma mânjilor scăpaţi de pe islaz, a căror supremă fericire e să necheze şi să dea din copite pe săturate.

— Dacă te referi la oamenii de rând...

— Ba nu, insist să fiu bine înţeles: toţi sunt la fel, odată ce sunt spanioli; instinctul mocneşte acolo, în fundul sufletului; toată problema e să afli prilejul şi locul potrivit, şi să fii sau nu în stare să te dezbari de anumite reţineri pe care ţi le imprimă educaţia: absolut de suprafaţă, spoială şi nimic mai mult.

— Doamne Dumnezeule, ce teorii! Nu vrei să admiţi excepţii nici măcar pentru doamne? Şi noi suntem nişte sălbatice?

— Şi voi, poate chiar mai mult decât bărbaţii, că în fond educaţia voastră e mai sumară şi mai superficială... Te rog să nu-mi porţi pică, prietenă dragă. Sunt gata să mă învoiesc că dumneata eşti cea mai puţin sălbatică dintre toate, dat fiind că, la urma urmei, ţinutul nostru e cel mai liniştit şi mai înţelept din toată Spania.

La auzul acestor vorbe, ducesa întoarse capul, tresărind. Încă de la începutul sfadei noastre, fusese ocupată să se întreţină cu un invitat nou, un andaluz chipeş, fiul unui vechi prieten de-al ducelui; era vorba, după câte am înţeles, de un moşier bogat, care locuia la Cádiz. Ducesa nu acceptă cunoştinţe noi, şi doar datorită unor împrejurări ca cea de faţă mai poţi întâlni figuri necunoscute la sindrofia ei. În schimb, pe cei pe care-i cunoaşte mai demult, îi primeşte cu toate onorurile, şi se arată atât de afectuoasă şi de constantă în purtarea faţă de ei, încât toţi se întrec lăudându-i perseverenţa, virtute care, după câte am băgat de seamă, este mai răspândită în capitală decât s-ar putea crede. Am observat că ducesa, fără a înceta să se ocupe de noul venit, trăgea cu urechea la discuţia noastră în contradictoriu şi ardea de nerăbdare să intre şi ea în vorbă; i se ivi curând prilejul potrivit de a-l amesteca în conversaţie şi pe tânărul din Cádiz.

— Mulţumesc, domnule Pardo, pentru maniera în care ne prezinţi pe noi, andaluzii. Galicienii ăştia întotdeauna îşi trag spuza pe turta lor. Nişte profitori ce nu se mai află!... Ne-ai făcut sălbatici şi acum nici usturoi n-ai mâncat, nici gura nu-ţi miroase!...

— Vai de mine, ducesă, ducesă! – răspunse Pardo pe un ton zeflemitor. Cum poţi să te simţi atinsă dumneata, o femeie atât de inteligentă, protectoare a artelor frumoase! Dumneata care te pricepi şi la oalele arăbeşti şi la ulcelele asiriene! Dumneata care posezi o colecţie mineralogică de l-ai lăsat cu gura căscată pe ambasadorul neamţ! Tocmai dumneata, doamnă, care ştii ce înseamnă cuvântul „fosilă"! Unii învăţaţi pe care-i cunosc eu au prins frică de dumneata, zău aşa!

— Te rog să fii drăguţ şi să nu mă iei peste picior. Cineva ar putea crede că sunt vreo literată sau niscaiva savantă... Ce dacă-mi plac tablourile şi porţelanurile?... Dacă îţi închipui că în felul ăsta ai închis discuţia despre sălbăticie... Ce părere ai despre asta, Pacheco? După opinia acestui domn, care s-a născut în Galicia, toţi spaniolii sunt nişte sălbatici, mai cu seamă andaluzii. Asis, ţi-l prezint pe don Diego Pacheco... Pacheco, doamna e văduva marchizului de Andrade; dânsul e don Gabriel Pardo.

Andaluzul, fără să scoată o vorbă, se ridică şi veni să-mi strângă mâna cu un gest plin de curtoazie; eu am îngânat printre dinți ceea ce se îngână de obicei în astfel de împrejurări. Odată îndeplinite aceste formalități, ne-am privit unul pe celălalt cu curiozitatea rece a momentului de început, fără să dăm atenție amănuntelor. Pacheco, care purta fracul cu nonșalanță, mi s-a părut distins și, cu toate că știam că e andaluz, mi-a făcut mai degrabă impresia unui englez: arăta serios, nu prea vorbăreț și nici prea înclinat spre polemici. Răspunzând invitației ducesei, rosti pe un ton tărăgănat, cu un puternic accent meridional:

— Fiecare țară cu obiceiurile ei... Ținutul nostru nu s-a arătat niciodată mai prejos decât altele; dimpotrivă; avem de toate: poeți, pictori, scriitori... Adevărul e că în Andaluzia chiar oamenii sărmani sunt foarte isteți și șlefuiți. Iar în ceea ce le privește pe doamne, protestez. Domnul de față nu poate să nu recunoască cinstit că toate sunt niște îngeri.

— Dacă vrei să trecem în domeniul galanteriei – răspunse Pardo –am să recunosc tot ce vrei dumneata... Doar că generalitățile de felul acesta nu demonstrează nimic. Când mă refer la o colectivitate națională, nu o concep ca fiind formată din bărbați și femei; văd în ea un neam determinat istoric într-un sens sau în altul.

— Pardo, pentru Dumnezeu! – îl rugă ducesa cu un aer comic. Lasă frazele încâlcite și filozofia nebuloasă. Vorbește clar, pe înțelesul tuturor. Ține seama că nu ești între savanți și că riscăm să nu pricepem o iotă.

— Foarte bine; vorbind pe șleau, am să vă spun că, după mine, atât „ei" cât și „ele" sunt făcuți din aceeași plămadă, fiindcă altfel nici nu se poate, că în Spania (mă rog, dumneavoastră insistați să pun punctul pe *i*) chiar și doamnele plătesc tribut barbariei, chiar dacă acest lucru poate să treacă neobservat la prima vedere, dat fiind că sexul lor le obligă să adopte atitudini mai puțin grosolane și le condamnă la rolul de îngeri, cum le-a spus adineaori domnul aici de față. Iată, s-o luăm de pildă pe prietena noastră Asis, care deși s-a născut în nord-vestul țării, unde femeile sunt blânde, tandre și sfioase, ar fi în stare, dacă ar bate-o un pic soarele în cap, să comită aceleași grozăvii ca orice mahalagioaică din Triana sau Avapiés...[2]

— Vai de mine, concetăţene! Bine am zis eu că eşti într-o dungă, cam tra-la-la! Ai dumneata ce ai cu soarele şi pace! Dar, mă rog, cu ce ţi-a greşit, de-l pomeneşti întruna, tam-nisam?

— Poate că n-am dreptate, dar eu cred că-l purtăm în sânge şi că el e cel care ne face să ne pierdem capul.

— Sper că nu te referi la ţinutul nostru. Ştii bine că acolo nu-l vedem la faţă decât câteva zile pe an.

— Atunci să nu dăm vina pe soare; poate că e aerul iberic; în orice caz, fapt este că galicienii ne deosebim doar în aparenţă, sub aspectul amintit, de restul Peninsulei. Ai văzut ce uşor ne obişnuim cu coridele? Arena din Marineda se umple ca şi cea din Sevilla sau din Córdoba şi publicul este la fel de înfierbântat. Cafenelele „flamenco" fac furori; cântăreţele de „flamenco" au sucit capul întregului sex masculin; concetăţenii noştri şi-au cumpărat sute de cuţite, şi ce-i mai rău e că le şi mânuiesc; până şi puştii de pe stradă au învăţat mişcările toreadorilor; vinul „manzanilla" curge în valuri în tavernele din Marineda; au chiar şi păhărele speciale, cu tot dichisul; o parodie ridicolă, de care te loveşti la tot pasul; şi care, totuşi, n-ar fi posibilă dacă n-ar exista persoane care să se dea în vânt după ea. Vă puteţi convinge şi singure: aici în Spania, de la Restauraţie încoace, să fiu al naibii dacă facem altceva decât să batem din palme şi să strigăm „olé" către noi înşine. Gluma asta a început odată cu demonstraţiile împotriva lui don Amadeo[3]: mă refer la pieptenii de prins în păr, la mantile, la fustele cu volane şi la ciucuri; pe urmă a continuat datorită extravaganţelor regelui care s-a prăpădit, şi căruia i se năzărise să se poarte ca un *chulo* – adică, precum locuitorii cartierelor populare ale Madridului – şi, fireşte, lumea bună l-a imitat; iar acum toate astea au ajuns o adevărată epidemie; cu atâta patriotism și „flamenco", zdrăngănit de chitară și cântece țigănești, tamburine cu ciucuri roșii și galbeni și evantaie cu vitejiile și cu portretele lui *Frascuelo*[4] și Mazzantini, am izbutit să facem o Spanie bufă, demnă de tapiseriile lui Goya sau de scenetele lui don Ramón de la Cruz; asta-i moda, și trebuie urmată. Uite, s-o luăm pe prietena noastră ducesa, așa fină și cultă cum e, și cu atâtea însușiri de mare doamnă: oare nu se luminează toată la față de bucurie când îi spune cineva că e cea mai nostimă *chula* din tot Madridul?

---

[2] Cartiere populare din Sevilla şi, respectiv, Madrid. (n. tr.)

[3] Amadeo de Savoya (1845—1890). Rege al Spaniei între 1871 şi 1873, cînd abdică şi Cortes-urile proclamă Republica. (n. tr.)

— Dac-ar fi adevărat, cred și eu că nu mi-aș mai încăpea în piele de bucurie! – exclamă ducesa cu vioiciunea plină de grație ce-o caracteriza. Ar fi o mare cinste! O *chula* face cât treizeci de venetice la un loc! Nu pot să sufăr străinii! Sunt spanioloaică get-beget, m-ai înțeles? Mai bine să fim așa cum ne-a lăsat Dumnezeu, decât să maimuțărim modele străine... Ce ți-e și cu mania asta să trăim după obiceiul englezesc sau franțuzesc... Cine a mai văzut asemenea caraghioslâc? Din Franța, zorzoanele; de acord; n-o să umblăm îmbrăcați ca pe vremea mamei mari, să speriem lumea pe stradă... Din Anglia, fripturile... și cu asta, basta. Și te rog să-mi explici, prea stimate domn scump inimii mele: cum vine asta că noi, spaniolii, suntem niște sălbatici, iar restul omenirii nu? Și în primul rând: se poate ști ce înțelegi dumneata exact prin sălbăticie? În al doilea rând: ce face poporul nostru, nefericitul de el, altfel decât celelalte neamuri din Europa? S-auzim.

— Vai, vai, vai! Vrei să mă zdrobești!... Nici nu mai știu ce voiam să zic! *Pietà, signor*[5]. Ei bine, ducesă, voi reveni la exemplul dinainte. Ai văzut vreo petrecere câmpenească de ziua Sfântului Isidro?

— Ba bine că nu. E unul din cele mai amuzante și pitorești lucruri de pe lume. Poți întâlni acolo niște figuri... De milioane. Dar scrâncioburile? Dar călușeii? Și toată vânzoleala aia, lumea care mişună de colo-colo? Te rog să mă crezi că pentru mine puţine lucruri pe lume sunt mai distractive decât serbările astea populare. Că mulţi se îmbată, ba se mai şi încaieră? Păi asta se întâmplă şi la noi şi aiurea, de pildă în Flandra; sau îţi închipui cumva că acolo, fiindcă sunt mai aproape de Anglia, oamenii nici nu trag la măsea, nici nu se iau la harţă şi nici alte boroboaţe nu ştiu să facă?

---

[4] Porecla lui Salvador Sanchez (1844—1898), celebru toreador spaniol, strălucit exponent al stilului „clasic" în tauromachie. (n. tr.)

[5] Îndurare, stăpâne (it.)

— Doamnă... – exclamă Pardo, dându-se bătut. Dumneavoastră sunteţi o enigmă pentru mine. Daţi dovadă de atâta rafinament în unele privinţe, şi totuşi vă arătaţi atât de îngăduitoare alteori cu o seamă de lucruri brutale şi crude, încât nu-mi explic decât într-un singur fel atitudinea dumneavoastră: deşi aveţi un suflet şi o minte cu totul ieşite din comun, aparţineţi unei generaţii care şi-a pierdut idealurile. Şi nu spun că e vorba de o generaţie decadentă, chiar pervertită, fiindcă ştiu că aţi râde de mine.

— Teama dumitale e cât se poate de sănătoasă; în felul ăsta, n-ai să-mi împuiezi capul cu tot felul de minunăţii filozofice din care eu una nu pricep nimic – răspunse ducesa, izbucnind într-un râs argintiu, cum avea obiceiul, stăpânindu-se însă imediat. Marchiză, fereşte-te de omul ăsta – şopti ea apoi, întorcându-se spre mine. Dacă te iei după el, o să facă din dumneata o membră a sectei „quaker-ilor”. Du-te să vezi petrecerile câmpeneşti de ziua Sfântului Isidro şi o să-mi dai dreptate; e ceva foarte original şi i s-a dus faima. Domnul aici de faţă a descoperit că doar spaniolii se cherchelesc; în ce-i priveşte pe englezi, dragii de ei, sunt ca nişte îngeraşi din cer, habar n-au ce-i aia să tragă la măsea!

— Doamnă, răspunse comandantul, râzând, deşi începuse să-şi cam iasă din pepeni – englezii se cherchelesc, de acord; dar se cherchelesc cu *sherry*, cu bere sau cu alte băuturi din astea diavoleşti de care beau ei; pe când noi ne îmbătăm de aer, de apă, de zgomot, de muzică, de lumina soarelui; ei, după ce-şi fac plinul, adorm buştean; pe când noi ne prefacem în fiare sălbatice; parcă ne împinge necuratul să facem pe grozavii și pe nebunii, și începem să ne purtăm ca cei mai mari bădărani, străduindu-ne din răsputeri să imităm pleava. Asta fac deopotrivă și femeile și bărbații, când le vine bine, cum se spune pe la noi. Putem trece cu vederea orice, ducesă, numai bădărănia nu.

— Până astăzi – declară cu încântătoare sfială ducesa – nici marchiza de Andrade nici eu nu am ieșit să fugărim vreun juncan.

— Lăsați că vine și asta, doamnele mele, când o fi să fie – răspunse comandantul.

— Eu ăstuia îi scot ochii – spuse ducesa, prefăcându-se supărată foc.

— Și domnul Pacheco? Cum așa? Nu ne-ajută deloc? șoptii eu, întorcându-mă spre andaluzul care ședea tăcut.

Acesta mă privea fix; fără să-și ia ochii de la mine, se scuză pentru atitudinea lui neutră, declarând că ne descurcam și singure al naibii de bine și n-aveam nicio nevoie de ajutorul altcuiva; puțin timp după aceea, se uită la ceas, se ridică, își luă rămas bun tot atât de laconic și plecă. Această plecare schimbă complet făgașul conversației. Firește, începu să se discute despre el. Ducesa de Sahagún ne spuse că îl invitase la masă fiindcă era fiul unui om pentru care nutrea o deosebită stimă, și adăugă că, așa cum îl vedeam, leneș ca un maur și nesărat ca un englez, era de fapt un zăpăcit clasa întâi, bine crescut și cavaler, ce-i drept, dar aventurier și petrecăreț cum nu se mai află, cheltuitor nevoie mare și veșnic cu capul în nori; taică-su nu reușea deloc să-l dea pe brazdă, nici să-l facă să-i vină mintea la cap, nici să-l aducă cu picioarele pe pământ, căci singurul lucru la care se pricepea de minune, până în prezent, era să sucească femeilor capul. Auzind aceste vorbe, comandantul (am observat că pe toți bărbații îi deranjează când se spune în fața lor despre alții că ne sucesc capul) șopti ca pentru sine:

— Spaniol get-beget... n-am ce zice!

CAPITOLUL 3

DUMNEZEU MI-E MARTOR CĂ, a doua zi de dimineață, când m-am dus la liturghie la biserica Sfântului Pascual, căci era sărbătoarea patronului Madridului, arătam ca o sfântă cu mantila şi cu cartea de rugăciuni la piept, şi nu mi-era gândul la prostii şi aiureli; dacă cineva mi-ar fi prezis atunci ce avea să urmeze, sunt sigură că l-aş fi dat în judecată, pentru minciună şi insolență. Înainte de a intra în biserică, fiindcă era devreme, m-am abătut din drum să dau o raită pe strada Alcalá; îmi amintesc că, trecând prin fața cafenelei Elvețiene, doi sau trei filfizoni, din aceia cu pantalonii strâmți şi cu vestonul scurt, care mişună veşnic pe trotuar pe acolo, mi-au adresat câteva complimente cum nu se poate mai caraghioase; ca de pildă: „Olé, ia te uită ce mândrețe cu miros de scorțişoară!"; sau: „Văleleu, frumoaso, mânca-ți-aş ochişorii"; sau: „Drace! Trăiască popa care botează asemenea muieri cu vin din soiul cel mai fin!" Gata-gata să izbucnesc în râs la auzul unor asemenea gogomănii; dar am izbutit să mă abțin, totuşi, şi am grăbit pasul, ca să mă îndepărtez mai repede de acei pierde-vară.

În apropiere de piața Cibeles, am observat deodată ce frumos era afară. Nu mai văzusem niciodată un aer atât de transparent şi un cer atât de limpede; salcâmii în floare de pe promenada Recoletos te îmbătau cu parfumul lor, iar copacii păreau că se îmbracă în straie noi de tafta verde. Mi-a venit deodată chef să alerg şi să zburd ca la cincisprezece ani, ba chiar mi s-a părut că nici când eram copilă nu simțisem atâta clocot de viață în mine, atâta poftă de a mă zbengui: îmi venea să smulg crengile copacilor și să mă bălăcesc în fântâna aceea vegheată de augusta doamnă cu lei[6]... Uite, trăznăi din astea îmi cerea mie trupul.

Am continuat drumul în jos, spre biserică, deși îmi cam pierise evlavia și nu-mi era deloc mintea la liturghie. Când aproape să ajung, am zărit un domn care, oprit lângă trunchiul unui voluminos platan, tocmai arunca în grădină un trabuc abia început, îndreptându-se apoi spre mine, ca să mă salute. Am auzit un glas simpatic și cu accent andaluz, care-mi spunea:

— Sărut mânușițele... Unde ați plecat așa de dimineață și așa de singurică?

— Ei, taci... Pacheco... Dar dumneata? Fac prinsoare că dumneata nu la biserică ai venit.

— De unde știți? De ce să nu fi venit și eu la biserică?

Am schimbat aceste vorbe ținându-ne de mână cu o familiaritate foarte stranie, dată fiind cunoștința noastră atât de sumară și de protocolară din ajun. Fără îndoială, eram influențați amândoi de ambianța senină și veselă care ne înconjura, umplându-ne de o bucurie molipsitoare și făcându-ne expansivi în mișcări și grai. Ca să fiu sinceră – dat fiindcă vorbesc cu mine însămi și nu vreau să ascund nimic –, în căldura cu care i-am răspuns la salut a jucat un mare rol și impresia adâncă pe care mi-a pricinuit-o farmecul personal al andaluzului. Doamne, oare de ce noi, femeile, n-avem dreptul să ni se pară frumoși bărbații care sunt într-adevăr frumoși și ni se ia în nume de rău dacă o spunem (chiar de-ar fi să îndrugăm tot atâtea tâmpenii ca golanii de la cafeneaua Elvețiană). Dacă n-o rostim cu glas tare, o gândim, și nimic nu e mai periculos decât un gând ascuns și tăinuit, pe care-l înăbuși în tine. Pe scurt Pacheco, îmbrăcat cum era într-un elegant costum gri deschis, mi s-a părut un bărbat bine, în toată puterea cuvântului; dar, cu aceeaşi sinceritate, trebuie să adaug că gândul acesta nu m-a frământat mai mult de o clipă, căci eu nu mă iau numai după înfăţişare. Cea mai bună dovadă este că m-am căsătorit la douăzeci de ani cu unchi-meu, care avea pe puţin cincizeci, iar în ce priveşte fizicul...

---

[6] Se referă la fântâna zeiței Cibeles, aflată în piața cu același nume, zeița al cărei car este tras de doi lei falnici (n. tr.)

Mai departe, Pacheco, făcându-se că n-aude clopotele care începuseră să bată chemând credincioşii la slujbă, reluă firul discuţiei şi rămaserăm de vorbă în continuare, trăgându-ne la umbra platanului, căci soarele ne obliga să strângem pleoapele prea tare.

— Ce matinală sunteţi!

— Matinală fiindcă merg la biserică la ora zece dimineaţa?

— Chiar aşa; orice sculat înainte de ora prânzului...

— În cazul ăsta, nici dumneata n-ai fost mai puţin matinal astăzi.

— Am avut o presimţire. După-amiază e o coridă bună. Nu vă duceţi?

— Nu; ducesa de Sahagún nu se duce, şi eu obişnuiesc să merg cu ea.

— Dar la cursele de cai?

— Acolo nici atât; mă obosesc; sunt doar un prilej să-ţi etalezi toaletele şi coafura; o prostie. De altfel, nu pricep nimic din toată sforăraia aia cu pariurile. Singurul lucru amuzant e defilarea cailor.

— Atunci de ce nu vă duceţi la petrecerea în cinstea Sfântului Isidro?

— A Sfintului Isidro! După tot ce mi-au auzit urechile ieri, de la concetăţeanul meu?

— Şi de ce trebuie să-l luaţi în seamă pe concetăţeanul dumneavoastră?

— Ai să mă crezi dacă-ţi spun că, deşi locuiesc la Madrid de atâţia ani, încă n-am văzut capela sfântului?

— Nu?! Atunci trebuie s-o vedeţi negreşit; o să vă placă la nebunie! Ştiţi ce gândeşte ducesa în privinţa asta: e convinsă că merită să faci drumul până acolo. Nici eu n-am fost s-o văd; dar e drept că eu nu sunt din partea locului.

— Dar... beţivii şi cuţitarii şi toate grozăviile pe care le povesteşte don Gabriel? Nu cumva o fi exagerat el lucrurile?

— Habar n-am! Dar ce contează?

— Ai haz... Zici că nu contează? Dar dacă păţesc ceva?

— Să păţiţi ceva fiind cu mine?

— Şi ce dacă-s cu dumneata? – am izbucnit eu în râs.

— Cu mine nu vă doare capul! Şi nu râdeţi, că n-aveţi de ce, sunt un însoţitor desăvârşit.

Am început să râd şi mai cu poftă, nu numai la gândul că Pacheco m-ar putea însoţi, ci şi de accentul său andaluz, care era apăsat şi intens, fără să sune, totuşi vulgar, cum se întâmplă cu unii tineri de familie bună care pronunţă ca slugile.

Pacheco m-a lăsat să sfârşesc cu râsul, apoi, calm şi serios, mi-a explicat ce uşor şi ce amuzant ar fi să dăm o raită pe la târg în primele ore ale dimineţii şi să ne întoarcem la Madrid pe la douăsprezece sau unu ziua. Dacă în clipa aceea mi-aş fi astupat urechile cu ceară, de câte neajunsuri n-aş fi fost scutită! Propunerea începuse deodată să mă tenteze, mai ales că-mi aminteam de cuvintele ducesei de Sahagún: „Du-te să vezi iarmarocul de ziua Sfântului Isidro, e ceva foarte original şi i s-a dus faima".

„Şi în fond – gândeam eu – ce rău fac dacă-mi astâmpăr curiozitatea? Puteam să ascult slujba la capelă tot atât de bine ca şi la biserica Sfântului Pascual; nu riscam să păţesc nimic dacă-1 luam cu mine pe Pacheco; şi dacă cineva mă vedea cu el, nu putea gândi nimic rău despre mine la ora aceea şi într-un loc atât de populat. De altfel, era foarte puţin probabil să întâlnim vreo figură cunoscută acolo, în zi de coridă şi de curse de cai, ba încă şi la zece dimineaţa! Escapada nu prezenta niciun fel de riscuri... iar timpul era atât de îmbietor! Aşa că, mă rog, dacă Pacheco mai insista, eu, una..."

A insistat fără să devină obraznic, iar eu, tacit, şi zâmbind, m-am dat bătută. Doamne, câtă uşurinţă! – Încă nu rostisem cuvântul „da" şi deja discutam despre mijloacele de locomoţie. Pacheco a propus, ca mai popular şi mai tipic, tramvaiul; eu însă, pentru ca toată treaba să fie cât se poate de cuviincioasă, am preferat trăsura mea. Remiza în care o ţineam nu era departe, pe strada Caballero de Gracia. Pacheco urma să dea dispoziţii să înhame caii, şi să vină să mă ia de acasă, pe unde eu trebuia să trec negreşit înainte de excursie. Trebuia să-mi iau evantaiul, să-mi las cartea de rugăciuni, să pun, în locul mantilei, o pălărie... Aveam să-l aştept acasă, deci... De îndată ce am pus la punct aceste detalii, Pacheco mi-a strâns mâna şi s-a îndepărtat în mare grabă. După vreo zece paşi, s-a oprit şi m-a întrebat iar:

— Spuneţi că trăsura se află pe strada Caballero de Gracia?

— Da, pe stânga...; o poartă mare...

Şi m-am îndreptat fuga-fuguţa spre casă, căci adevărul e că trebuia să fac mult mai multe lucruri decât îi mărturisisem lui Pacheco; dar ce pricep bărbaţii!... Trebuia să-mi aranjez coafura, să mă pudrez, să caut o batistă fină, să aleg nişte cizmuliţe noi care să-mi vină bine, să-mi pun mănuşi subţiri şi să-mi bag în buzunar un *sachet*[7] de saten care să miroasă a „iris" (singurul parfum care nu-mi dă durere de cap). Căci, la urma urmei, lăsând gluma de-o parte, Pacheco era pentru mine o persoană care merita toată consideraţia; urma să petrecem câteva ore împreună, ba încă observându-ne unul pe celălalt îndeaproape, şi n-aş fi vrut ca ceva din îmbrăcămintea sau fiinţa mea să-i producă o impresie neplăcută. Orice femeie, în locul meu, ar gândi la fel.

Am ajuns în faţa porţii gâfâind de nerăbdare, am urcat treptele două câte două, am bătut în uşă cu furie şi m-am năpustit în camera de toaletă, scoţându-mi mantila înainte de a ajunge în faţa oglinzii:

— Angela, pălăria neagră de pai cu panglică ecosez... Angela, umbreluţa cu pătrăţele... Angela, cizmuliţeie „bronz"...

Mi-am dat seamă că *Drăcoaica* se perpelea de curiozitate... „Aşa vasăzică? Află, drăguţo, că o să rămâi cu buzele umflate... Curiozitatea albeşte rufăria..." Numai că pe slujnică n-a mai răbdat-o inima şi mi-a trântit deodată:

---

[7] Perniţă (pentru parfum) (fr.).

— Coniţa ia masa acasă?

Ca s-o derutez, i-am răspuns:

— Încă nu ştiu... Pentru orice eventualitate, aşteptaţi-mă cu prânzul pregătit între douăsprezece şi jumătate şi unu... Dacă până la unu n-am venit, mâncaţi singure...; dar puneţi-mi deoparte, să fie, un cotlet şi o ceaşcă de supă... şi ceaiul meu cu lapte şi pâine prăjită.

Tocmai când îmi aranjam cârlionţii sub borul pălăriei, am observat o splendidă vază albastră, plină cu heliotropi, gardenii şi garoafe, care se afla pe şemineu.

— Cine a trimis asta?

— Domnul comandant Pardo... adică domnişorul Gabriel.

— Şi de ce nu mi-ai spus nimic?

— Păi aţi venit atât de grăbită... N-am avut când.

Nu era prima dată când concetăţeanul meu îmi trimitea flori. Am ales o gardenie şi o garoafă roşie şi mi le-am prins pe amândouă în piept. Mi-am ridicat voaleta şi am fixat-o cu un ac, am îmbrăcat o vestă de stofă uşoară, i-am poruncit Angelei să-mi tragă în jos juponul şi să-mi aranjeze volanele, după care m-am uitat pe geam să văd dacă nu cumva sosise trăsura. Încă nu sosise, nici n-ar fi avut când; dar după zece minute, am zărit-o ivindu-se de după colţul străzii. Atunci am ieşit în vestibul, călcând alene, pentru ca *Drăcoaica* să nu intre prea tare la bănuieli; m-am abţinut până ce am trecut pragul, apoi, odată ajunsă pe scări, am luat-o la fugă şi am ajuns în poartă tocmai când trăsura se oprea, iar Pacheco sărea jos pe trotuar.

— Ce rapid a fost vizitiul! – i-am spus.

— Vizitiul şi prea plecata dumneavoastră slugă, doamna mea – a răspuns andaluzul, deschizându-mi portiera ca să mă urc. Cu mâinile mele l-am ajutat să pună hamurile, ba mi se pare că şi să spele roţile.

Am sărit în trăsură, aşezându-mă în dreapta, iar Pacheco a intrat pe portiera opusă, ca să nu mă deranjeze, luând o atitudine plină de respect... Mare prefăcut, ce să zic! Ne-am privit nehotărâți timp de o fracțiune de secundă, după care tovarășul meu de drum m-a întrebat cu o voce mieroasă:

— Atunci să poruncesc vizitiului să ne ducă la iarmaroc?

— Da, da... Poruncește-i prin geam.

A scos capul pe fereastră și a strigat: „La târg!" Trăsura a pornit imediat și, odată cu primul zăngănit ai geamurilor, Pacheco a exclamat:

— Observ că v-ați luat toate măsurile de prevedere contra căldurii și a soarelui... V-ați gândit la toate.

Am zîmbit fără să răspund, pentru că mă simțeam (lucru care nu trebuie să mire pe nimeni) ușor stânjenită de noutatea situației în care mă aflam. Andaluzul nu-și pierdu curajul.

— Văd că purtați niște flori minunate... Nu vă prisosește, oare, niciuna, ca să mi-o dați mie? Nici măcar un trandafir? Sau un fir de busuioc?

— Vai – am șoptit eu – dar cerșetor mai ești! Poftim, ca să taci.

Am scos din piept gardenia și i-am oferit-o. Atunci a început să se fandosească și să mă lingușească.

— Bine, dar eu n-am cerut atât de mult... M-aș fi mulțumit doar cu tulpina sau cu o bucățică de frunză pe care ați fi smuls-o din ea... O gardenie întreagă numai pentru mine! Nu știu cum s-o așez... Nu pot s-o prind singur la butonieră... Poate reușiți dumneavoastră, cu mânușițele astea...

— Vasăzică dumneata n-ai cerut atât de mult, dar acum ai pretenția să ți-o prind eu la butonieră. Întoarce-te puțin; am să încerc s-o fixez.

Am introdus codița artificială a florii în butoniera lui Pacheco și, luând din corsajul meu un ac cu gămălie, i-am prins în piept gardenia; mirosul ca de pomadă al acesteia mă amețea, amestecându-se cu alt parfum ușor, emanat, fără îndoială, de părul însoțitorului meu. Mi-am simțit deodată fața dogorind și, când am ridicat-o, ochii mei i-au întâlnit pe ai meridionalului care, în loc să-mi mulțumească, m-a privit insistent și întrebător. În clipa aceea, aproape că m-am căit pentru capriciul de a fi acceptat să merg la iarmaroc; dar de-acum...

Am întors capul și m-am uitat pe geam. Coboram dinspre piațeta Cebada către strada Toledo. O mare de oameni, care se rostogolea și ea spre pajiștea unde se ținea serbarea, înconjura trăsura, împiedicând-o uneori să înainteze. Printre straiele mulțimii îmbrăcate de sărbătoare se remarcau culorile strălucitoare ale șalurilor brodate de Manila, cu ciucurii lor de un lat de palmă. Madrilenele întorceau gâtul și cercetau cu neascunsă curiozitate interiorul trăsurii. Pacheco a scos capul și i-a strigat uneia dintre ele ceva ce eu n-am înțeles.

— Ne iau drept logodnici – rosti, adresându-mi-se. Nu mai roșiți; e singurul lucru care lipsea ca să păreți și mai frumoasă – adăugă el printre dinți.

M-am făcut că nu-i aud complimentul și am schimbat vorba, comentând înfățișarea pitorească a străzii Toledo, cu nenumăratele ei cârciumioare, tejghele de marchitănie, dughene de modă veche și hanuri, care s-au păstrat exact ca pe vremea lui Carlos IV. Am observat că Pacheco nu prea era atent la asemenea detalii și că, în loc să admire curiozitățile străzii celei mai tipice din Madrid se uita la mine pe furiș, dar stăruitor, ca cineva care studiază o fizionomie necunoscută încercând să citească gândurile stăpânei acelor trăsături. Și eu mă străduiam, pe ascuns, să explorez fiecare colțișor al chipului lui Pacheco. Mă atrăgea mai cu seamă amestecul de rase pe care-l bănuiam în el. Părul lui negru și pielea arsă de soare nu se prea potriveau cu mustața aurie și cu ochii albaștri.

— Mama dumitale era englezoaică? – l-am întrebat în cele din urmă. Mi s-a spus că pe coasta Mediteranei sunt multe căsătorii între englezi și spaniole, și invers.

— E drept că sunt multe, mai ales la Málaga: dar eu sunt spaniol pursînge.

L-am privit din nou și mi-am dat seama ce întrebare prostească pusesem. Îmi amintesc că auzisem spunând pe unul dintre invitații ducesei de Sahagún – un fel de savant mi se pare – că e o naivitate să-ți închipui că spaniolii nu pot fi blonzi și că, dimpotrivă, tipul blond este foarte răspândit în Spania, doar că nu seamănă cu tipul blond saxon, în sensul că este mai fin și cu trăsături mai uscățive, în genul cailor arabi. Într-adevăr, englezii pe care îi cunosc eu par, de obicei, un morman de carne sângerie singura care, după câte se pare, nu e prefăcută în rosbif; mustățile și ceafa lor seamănă cu niște felii de sfeclă; au buzele atât de roșii, încât ți se face greață, iar frunțile le sunt supărător de albe; chestia cu „fruntea senină" e bună pentru domnișoare, nu pentru bărbați în toată firea. Oare ce englez se poate mândri cu un desen al buzelor atât de subtil, cu o tâmplă atât de fin modelată și cu un grumaz atât de zvelt și de falnic ca al lui Pacheco? Dar să revenim la subiect: nu cumva zăbovesc prea mult cu descrierea frumuseții pungașului ăsta?

Ce plin de voie bună și ce minunat arăta podul Toledo! Îl țin minte cum ai ține minte un decor de teatru. Era un furnicar de oameni și cum te uitai în jos, spre câmpie, și pe malurile râului Manzanares, nu vedeai decât grupuri-grupuri, mișcându-se cu însuflețire ca-n scenele pictate pe tamburine. Mie, un anumit gen de monumente, de pildă catedralele, mi se par mai frumoase în singurătate. Dar podul Toledo, cu catapetesmele, cu firidele sau cu ce-or fi fiind bazaconiile acelea baroce care-l garnisesc de ambele părți, n-are niciun haz fără larma și gălăgia gloatei de pungași și derbedei, de măcelari și căruțași ce par coborâți direct dintr-o pânză de Goya. Acuma că sunt atât de la modă vestoanele brodate, podul are un farmec cu totul deosebit. Trăsura noastră făcu un ocol ca s-o ia pe drumul spre pajiște, și chiar la o cotitură, am dat peste o prăvălie de vinuri ciudată, în vitrina căreia erau expuse burdufuri de toate mărimile: de la cele în care încap treizeci de „azumbres"[8] de vin până la cele pe care le poți băga în buzunarul de la pantalon. Pacheco mi-a propus, ca să fim în ton cu petrecerea din jur, să cumpărăm un burduşel foarte nostim şi să-l umplem cu vin de Valdepeñas; am respins îngrozită propunerea.

---

[8] Măsură spaniolă pentru lichide de 2,016 1. (n. tr.)

Nu ştiu cine a fost cel dintâi care a spus despre malurile râului Manzanares că sunt urâte şi aride, nici de ce ziarele iau mereu peste picior acel biet firicel de apă, după cum nu ştiu nici de ce nu l-au băgat la puşcărie pe cabotinul acela de scriitor francez (Alexandre Dumas, dacă nu mă înşel), care i-a dat de pomană un pahar cu apă. Sunt de acord că nu are un debit prea bogat, şi că nici nu e atât de rece ca Minho al nostru, sau ca Sil; dar, orice s-ar spune, poţi găsi şi pe malurile lui câte un colţişor plăcut, verde şi răcoros. Unii copaci parcă te îmbie să te odihneşti la umbra lor, iar podeţele rustice presărate printre ochiurile de apă unde femeile îşi spală rufele sunt frumoase pretutindeni. Adevărul este că asupra părerii pe care mi-am format-o atunci a influenţat, probabil, faptul că începuse să-mi treacă spaima şi mă năpădea bucuria escapadei începute. La desăvârşirea satisfacţiei mele mai contribuiau şi alte motive: rochia mea de zefir gri, presărată cu mici ancore roşii, era cât se poate de potrivită pentru o excursie matinală ca aceea; pălăria neagră de pai îmi venea bine, după cum am observat privindu-mă în geamul din faţă al cupeului; căldura nu devenise încă supărătoare; însoţitorul meu îmi plăcea şi nesăbuinţa aceea, care la început mă înspăimântase, începuse să mi se pară lucrul cel mai nevinovat de pe lume, căci nu se zărea cale de-o poştă nici picior de cunoscut. Nimic nu mi-ar fi stricat mai rău cheful decât să mă întâlnesc nas în nas cu vreun obişnuit al sindrofiilor din casa ducesei de Sahagún sau cu vreo vecină de lojă de la teatrul Real, care să-şi îngăduie după aceea comentarii nelalocul lor. Că mişună bârfitorii şi gurile rele, care interpretează şi deformează lucrurile cele mai nevinovate; şi degeaba îşi petrece o femeie toată viaţa supraveghindu-şi gesturile dacă se lasă un singur ceas la voia întâmplării... (În ce mă priveşte pe mine, în momentul de faţă, gândurile astea mi se potrivesc ca o mănuşă. Dar să continuăm). Fapt este că pajiştea avea o înfăţişare liniştitoare. Pretutindeni – în dreapta, în stânga, de jur împrejur – numai poporani, şi dacă cineva purta veston în loc de surtuc sau de ilic, probabil că era vreo slugă în slujba cuiva, vreun copist temporar, vreun băiat de prăvălie, vreun student sărac, sau vreun lacheu fără stăpân care profita de ziua liberă ca să petreacă. De aceea când, la poalele dealului, de unde trăsurile nu mai pot înainta, Pacheco şi cu mine ne-am dat jos, păream, prin contrast, o pereche de arhiduci, care, mânaţi de curiozitate, se duc să asiste la o serbare a vulgului, dornici să păstreze anonimatul, dar neizbutind din pricina aspectului lor elegant, ce-i trădează.

Spectacolul mă amuza tocmai prin noutatea lui. Petrecerea aceea la iarbă verde nu semăna câtuşi de puţin cu cele din ţinutul meu, care se ţin de obicei în locuri răcoroase, la umbra castanilor sau a nucilor, lângă un izvor sau un pârâiaş, la poalele muntelui unde se află sanctuarul... Or, pajiştea Sfântului Isidro e o succesiune de dâmburi golaşe, un deşert plin de praf şi năpădit de un puhoi de oameni printre care nu vezi un singur ţăran, ci doar soldaţi, femei uşoare, pungaşi de mahala, o întreagă adunătură de derbedei de cea mai joasă speţă; iar în loc de vegetaţie, mii de tejghele şi de chioşcuri unde se vând tot felul de drăcovenii pe care, după ce trece ziua Sfântului cu pricina, nu le mai vezi pe nicăieri: fluiere împodobite cu frunze din poleială şi trandafiri nemaivăzuţi: statuete vopsite în verde, albastru şi roşu reprezentând-o pe Maica Domnului; medalii şi scapulare la fel de ţipătoare; ulcele de lut şi vase de faianţă; bibelouri grosolane reprezentând toreadori şi picadori; urcioare cu forme ciudate; păpuşi şi marionete cu capul lui Martos, al lui Sagasta sau al lui Castelar: „miniştri" de doi bani; figurine întruchipându-i pe pungaşii de pe Gran Via, şi, lângă efigia prea fericitului Sfânt Isidro, nişte mutre care... Doamne apără şi păzeşte! Mai bine să ne facem că nu le-am văzut...

Pe lângă soarele care-ţi topeşte creierii şi praful pe care-l înghiţi, sunt de ajuns ca să te ameţească şi numai culorile astea vii şi metalice. Dacă mă mai uit mult, au să înceapă să mă doară ochii. Grămezile de portocale par de foc; curmalele strălucesc ca nişte granate întunecate; boabele de năut prăjit şi alunele, ca pepitele de aur; pe tarabele cu flori, nu vezi decât garoafe galbene, roşii ca sângele sau de un roz aprins ca norii la asfinţit; parfumul tuturor acestor garoafe nu izbuteşte să acopere mirosul usturător şi înecăcios al gogoşilor prăjite în ulei încins. Am spus eu bine: aici toate culorile sunt duse la paroxism: uniforma militarilor, şalurile precupeţelor, albastrul cerului, galbenul pământului, căluşeii cu dungi roşii şi scrâncioburile vopsite în ocru cu fâşii violet. Şi pe urmă muzica, zdrăngănitul chitarelor, clapele nesuferite ale pianelor mecanice, care ne sparg timpanele cu cunoscutul pasodoble din *Cádiz,* repetând din treizeci de părţi deodată „Trăiască Spania”.

N-aş vrea ca cineva, rău intenţionat, să-şi închipuie că renunţasem la gândul de a asculta slujba. Am încercat să ne croim drum prin mulţime şi să ne strecurăm în capelă, ale cărei uşi erau larg deschise credincioşilor; dar aceştia erau atât de mulţi şi de înghesuiţi, miroseau atât de urât şi erau atât de necioplţi, încât dacă m-aş fi încăpăţânat să ajung până la naos, m-ar fi scos de acolo pe braţe, leşinată sau chiar moartă. Pacheco dădea din coate cum putea, încercând să mă apere; dar singurul rezultat era că ne împingeau şi mai tare şi că auzeam înjurături şi ocări cumplite. L-am tras de mânecă.

— Hai să plecăm de aici, hai să plecăm... Renunţ... Nu e chip.

Când am ajuns într-o atmosferă mai respirabilă, am oftat mâhnită:

— Doamne Dumnezeule!... Am rămas fără liturghie...

— Nu vă faceţi griji – mi-a răspuns însoţitorul meu – că eu am să ascult pentru dumneavoastră toate cântecele gregoriene, dacă e nevoie. Lichidăm noi contul ăsta.,.

„Să vezi ce-mi face mie părintele Urdax cum oi da ochii cu el”, gândeam eu în sinea mea, în timp ce-mi tremura umărul din pricina unei fioroase lovituri de cot pe care o primisem de la unul din mocofanii aceia.

CAPITOLUL 4

DON DIEGO, CARE ÎN TRĂSURĂ MI se păruse retras şi posomorât, parcă prinsese aripi de când umblam prin iarmaroc, nedezminţindu-şi faima de om de duh. Ţinându-mă strâns de braţ pentru ca puhoiul de lume să nu ne despartă, nu scăpa niciun prilej de a glumi pe seama oricărui detaliu al serbării din jur; adesea, hazul acestor glume se datora nu atât spuselor lui, cât felului în care le rostea, căci nu încape îndoială că dacă s-ar aşterne pe hârtie vorbele de duh ale andaluzilor, n-ar fi nici pe departe atât de hazlii cât par pe buzele lor; nostimada provine, în cea mai mare parte, din pronunţarea uşor peltică, din tonul monoton şi din afectarea răspunsurilor.

Partea cea mai proastă a fost că, dat fiind că acolo eram singurii oameni mai acătării, iar Pacheco intra în vorbă cu toată lumea şi da tuturor apă la moară, ne-am pomenit înconjuraţi de o întreagă ceată de cerşetori, schilozi, copii în zdrenţe, ţigănci, gogoşerese şi precupeţe. Însoţitorul meu avea tendinţa să cumpere tot ce vedea în jar, de la scapulare până la urcioare; dar m-am împotrivit:

— Dacă mai cumperi ceva, să ştii că mă supăr.

— Atunci gata cu cumpărăturile! Dacă am zis gata, e gata! Cui nu mă lasă în pace, îi dau, în loc de bani, câteva ciomege pe spinare. Altceva ce mai porunciţi?

— Să spun drept, aş da nu ştiu ce să stau un pic la umbră.

— Vreţi să spuneţi la răcoare, ca pedeapsă pentru complicitate? Uite acum chem jandarmii şi n-au s-aştepte să le zic de două ori.

Acum când judec la rece îmi dau seama că era destul de straniu şi de nepotrivit ca don Diego şi cu mine să conversăm pe un ton atât de glumeţ şi de familiar după numai trei sferturi de oră de plimbare împreună prin iarmaroc. Dacă mă gândesc bine, s-ar putea ca don Gabriel să aibă dreptate: în sensul că soarele, zarva şi ambianţa aceea populară acţionează asupra trupului şi asupra sufletului ca o licoare sau ca un vin care ţi se suie imediat la cap şi sfarmă, din prima clipă, zăgazurile cuviinţei pe care cu greu le înălţăm, zi de zi, noi femeile, pentru a ne apăra de orice îndrăzneală primejdioasă. Oricare ar fi fost cauza, fapt este că eu începusem să mă simt ameţită, aşa că am exclamat:

— M-aş duce cu dragă inimă şi la închisoare dacă aş şti că nu bate soarele... Mă simt aşa... nu ştiu cum...; parcă îmi vine să leşin...

— Chiar vă simţiţi rău de-a binelea? m-a întrebat Pacheco cu un aer serios şi plin de solicitudine.

— Chiar rău, nu; mă simt obosită şi parcă mă înăbuş... Mi s-a pus o pânză pe ochi.

Pacheco a izbucnit în râs şi mi-a şoptit la ureche:

— Nu trebuie să fiu vrăjitor ca să ghicesc ce aveţi... pe dumneavoastră de fapt vă taie la ramazan...

— Poftim?!

— Vreau să zic, aveţi un fel de sfârşeală... Şi nu sunteţi singura! Mie de mai multă vreme îmi chiorăie maţele de foame. Pesemne că e ora prânzului!

— S-ar putea să nu greşiţi prea tare. E ora când îţi umblă şoriceii prin burtă... Ei, am văzut iarmarocul; să ne întoarcem la Madrid şi o să puteţi prânzi, dacă vă face plăcere să mă însoţiţi...

— Ba deloc, doamnă. Mai sunt atâtea de văzut. Ce putem face este să luăm masa într-un han de prin apropiere. Sunt câteva...

Îşi duse degetele împreunate la buze şi slobozi în aer un sărut, ca să mă facă să înţeleg ce grozave erau hanurile de prin părțile acelea.

Zăpăcită cum eram, ideea m-a speriat; mi s-a părut necuviincioasă și i-am cântărit dintr-o privire riscurile și neajunsurile. Dar totodată, în fundul sufletului, tocmai dificultatea ei mă atrăgea și mă făcea s-o doresc, așa cum se întâmplă întotdeauna cu lucrurile pe care nu le cunoști și care-ți sunt interzise. Era oare Pacheco atât de îndrăzneț încât să se poarte necuviincios dacă eu nu-l încurajam? Firește că nu; iar a nu-l încuraja depindea numai de mine. Ce momente plăcute pierdeam, refuzându-l! Ce-ar zice Pardo despre aventura asta, dacă ar afla-o? Dar dacă eu nu-i povesteam nimic... În timp ce în sinea mea gândeam astfel, îl refuzam categoric cu glas tare... Ce mai, ne întoarcem imediat la Madrid.

Pacheco n-a renunțat și, în loc să-mi ia refuzul în serios, a dat-o pe glumă. Cu vorbe meșteșugite și pline de duh, pronunțând mai sâsâit ca niciodată, mi-a declarat că dacă mai întârzie cu prânzul peste douăzeci de minute, dă ortul popii chiar sub nasul meu.

— Uite, mă așez în genunchi chiar aici – se tot ruga pișicherul. Ei, hai, s-aud un „da" din gurița asta. O să vedeți, o să fie prânzul secolului! Lăsați de-o parte scrupulele! Sau vă închipuiți că mâine mă duc să-i povestesc toată tărășenia ducesei de Sahagún? Hai milostiviți-vă de un biet nemernic! Un prânz, drept pomană!

Până la urmă m-a umflat râsul și am avut slăbiciunea să spun:

— Bine, dar... ce facem cu trăsura care ne așteaptă la intrare?

— Imediat îi dau de veste vizitiului... Să-și caute un loc unde să ne aștepte prin împrejurimi,.. Sau dacă nu, să se întoarcă la Madrid până la apusul soarelui... Stați puțin, să caut pe cineva care să-l înștiințeze... Doar n-o să vă las aici singurică să vă mănânce lupul...; asta pentru nimic în lume.

Un polițai care se învârtea pe acolo în exercițiul funcțiunii pesemne că a auzit, căci ni s-a adresat zâmbind, pe un ton tot atât de blajin și serviabil pe cât era de dur cel pe care-l folosea ca să împrăștie mulțimea de gură-cască:

— Pot să-l înștiințez eu, dacă doriți... Unde e trăsura? Și cum îl cheamă pe vizitiu?

— Ăsta-i din ținutul meu, fac prinsoare. Din ce parte a Galiciei sunteți? – l-am întrebat pe polițai.

— Trei leghe mai încolo de Lugo cum mergi spre Sarria, dacă nu vă e cu supărare – răspunse el, și ochii îi străluciră de bucurie că se întâlnise cu cineva din ținutul lui. „Și dacă ăsta m-o fi știind de la *Drăcoaica?*" m-am gândit deodată, speriată; dar bănuielile mele erau probabil lipsite de temei, căci polițaiul nu mai adăugă nimic. Ca să-i fac vânt mai repede, i-am explicat:

— Vezi mata trăsura aia cu roți roșii? Cu un vizitiu tânăr, cu favoriți, în livrea verde? Acolo jos... A opta din rând.

— O văd, cum nu.

— Atunci du-te – îi porunci Pacheco – și spune-i să meargă sănătos la Madrid și să se întoarcă după-amiază în același loc. Ai înțeles, cumetre?

Am observat că însoțitorul meu a întins mâna și a strâns-o cu căldură pe cea a polițaiului; dar mă tem că nu această cinste l-a făcut să se lumineze la față pe galicianul meu, căci l-am văzut strângând ceva în pumnul drept și strecurându-l în buzunar, după care am auzit formula galiciană clasică:

— Să vă dea Dumnezeu o sută de ani viață...

Odată scăpată de povara birjei, m-am sprijinit, instinctiv, mai puternic de brațul lui don Diego, iar el, la rândul său, l-a strâns pe al meu, parcă ratificând o înțelegere.

— Hai să urcăm încetinel dealul... Curaj și țineți-vă bine...

Soarele trona în mijlocul cerului vărsând flăcări și dogorind ca para. Aerul parcă se topise... nu respirai decât praf argilos. Eu scrutam cu privirile zarea încercând să descopăr hanul făgăduit, care, oricum, însemna un acoperiș în stare să mă apere de căldura aceea tropicală, de Senegal. Dar nu se zărea nici urmă de clădire pe toată întinderea dealului, nici înainte nici în urmă. Singurele ziduri albe pe care le-am zărit în dreapta mea erau cele care împrejmuiau biserica Sacramentală, la umbra căreia se odihneau morții netulburați de nebuniile pe care le făceam, de partea cealaltă a împrejmuirii, noi cei vii. L-am amenințat pe Pacheco cu umbreluța de soare:

— Și hanul? Până la ce oră o să-l tot căutăm, mă rog?

— Care han? a sărit Pacheco, ca și când întrebarea mea l-ar fi surprins peste măsură. Ați spus han? Adevărul este că... Să mă bată Dumnezeu dacă am habar unde e.

— Asta-i bună! Știi că ai haz? Nu dumneata spuneai că sunt pe aici prin jur niște hanuri grozave, nemaipomenite? M-ai târât pe coclaurii ăștia să mă coc și nici că-ți pasă! Cel puțin informează-te. întreabă pe cineva, pe oricine ni s-o ivi în cale!

— Măi creștine!

S-a întors spre noi un mardeiaș cu părul lins, cu mâinile în buzunarele jiletcii, cu nas ascuțit, cu o șapcă de mătase, pe o sprânceană, pantaloni stâmți și o paloare nesănătoasă a feții; tipul perfect de pungaș, un tinerel din ăia pe care cum îi vezi începi să tremuri de teamă să nu-ți șterpelească până și mersul.

— E pe aici vreun han bun? – îl întrebă Pacheco, întinzându-i un trabuc de calitate superioară.

— Depinde... Hanuri, sunt, nu-i vorbă; vedeți și dumneavoastră prin jur, nu-i așa; dar, dacă-i vorba de hanuri-hanuri, cu mâncăruri alese, cum se spune, pentru lume subțire, mă tem că n-o să găsiți ceva potrivit; mă rog, așa cred eu; dumneavoastră o să vedeți.

— E clar, nu sunt decât bufete în aer liber – rosti Pacheco încet, cu glas mâhnit.

Văzându-l pe el necăjit, eu, mânată de spiritul acela de contradicție glumeață care în asemenea situații ne cuprinde pe noi femeile, m-am arătat satisfăcută. De fapt, la urma urmei nici nu-mi displăcea să mănânc într-un bufet în aer liber. Era mai „tipic". Mai nou, mai neprevăzut, ba chiar mai puțin clandestine, mai puțin primejdios. Ce poți să riști luând masa într-o hardughie deschisă din toate părțile, unde oamenii ies şi intră neincetat? E ceva la fel de nevinovat ca a te duce să bei un ţap de bere pe terasa unei cafenele.

CAPITOLUL 5

DUPĂ CE NE-AM CONVINS CĂ NU exista nici urmă de han, sau că nu eram noi în stare să-l descoperim, ne-am uitat în jur şi am ales bufetul care părea cât de cât mai civilizat şi mai arătos. Aproape de vârful dealului, se afla unul destul de mare şi de îngrijit; nu purta nicio inscripţie extravagantă, ca cele pe care le puteai găsi în alte bufete mai apropiate; de pildă: „Răcoritoare din care *servea* Sfântul", „Băutură şi mâncare câtă *vre-ţi*", „La Bufetul Strălucit: melci şi tuslama". La intrare (că uşă nu exista) stătea în picioare o fată tânără, cu o înfăţişare amabilă, cu un ac de nichel în formă de pumnal înfipt în coc; şi nu mai era picior de om în tot bufetul, ale cărui şase mese goale mi s-au părut curate şi dichisite. Baraca aceea putea fi asemuită cu un cort de campanie: pereţii erau din pânză de cort; acoperişul, din nişte rogojini întinse pe nişte pari; era împărţită în trei părţi inegale: în cea mai mică, care adăpostea plita şi vatra, se gătea; cea mai mare era sala de mese; în cea mijlocie – un fel de debara – se spălau farfuriile şi tacâmurile; dar am căzut de acord că nu era bine să încercăm să dezlegăm prea tare toate aceste mistere, dacă voiam să nu rămânem nemâncaţi. „Podeaua" era din lut gălbui, acelaşi lut care acoperea toată colina aceea aridă; aşa că bătrâna murdară şi respingătoare care freca mesele cu o otreapă nu trebuia decât să se aplece ca să găsească materia primă necesară acelei curăţenii incredibile.

Ne-am instalat la masa din fund, aşezându-ne pe o bancă de lemn care avea drept spătar peretele de pânză al barăcii.

Fata, cu cârlionţii ei lipiţi pe frunte cu straturi întregi de pomadă şi cu pumnalul de nichel înfipt în coc, s-a apropiat plină de solicitudine să ne întrebe ce comandăm; a mirosit că e vorba de nişte clienţi barosani, şi poate că a ghicit sau a presimţit şi altceva, căci ne-a adresat nişte zâmbete cu subînţeles care m-au făcut să mă roşesc. Mimica fetei spunea limpede: „Ce pereche bună fac ăştia doi... Ce i-o fi apucat să vină să se giugiulească tocmai la iarmaroc? Pentru asta mai bine rămâneau în cuibuşorul lor... de care sunt convinsă că nu duc lipsă". Eu, care citeam aceste gânduri în ochii intrigantei aceleia, am adoptat o atitudine rezervată şi demnă, vorbind cu Pacheco aşa cum se vorbeşte cu un prieten apropiat, dar „prieten" şi atât; precauţie care, departe de a o păcăli pe vulpoaică, n-a făcut cred altceva, decât să-i deschidă şi mai bine ochii. Ne-a adresat întrebarea bineştiută:

— Ce doriţi să luaţi?

— Ce ne poţi oferi? – răspunse Pacheco. Spune ce ai, frumoaso... şi doamna o să aleagă.

— De avut... am de toate. Vreţi să luaţi un dejun-dejun?

— Ca la carte.

— Păi ca felul întâi... o omletă... sau jumări de ouă.

— Adu-ne jumări. Felii de şuncă ai?

— Felii de şuncă? Da.

— Şi cotlete?

— De viţel, foarte fragede.

— Peşte?

— Peşte, nu. Dacă vreţi din conservă, avem marinată de „besugo", sardele...

— Stridii nu?

— Stridii... nu, doamnă. Aici nu prea servim fineţuri. În general, lumea cere tuslama, melci, vin roşu, cotlete.

— Hotărăşte dumneata – am spus eu, întorcându-mă spre Pacheco.

— S-o fac eu? Atunci adu-ne din toate, păpuşico: ouă, şuncă, viţel, o cutie de sardele... A! mai întâi şi mai întâi ne aduci cât ai clipi o sticlă de vin alb şi nişte păhăruţe înalte, cu picior... Şi măsline...

— Şi pe urmă ce vă aduc? Cotletele înainte de rest?

— Nu, îngeraşule; ne aduci jumările, şunca, sardelele, pe urmă cotletele... Ca desert, dacă ai brânză.

— Sigur că am! De Olanda şi caşcaval Villalón... Şi am şi stafide, şi migdale, şi colaci şi alune prăjite...

— O să mâncăm ca nişte prinţi!

Exact ceea ce exclamase Pacheco, frecându-şi mâinile, gândeam şi eu. Mâncărurile astea vulgare, cum le-ar fi numit concetăţeanul meu cel filozof, îmi stârniseră o foame de lup. Şi faptul că mă aflam la adăpost de soarele acela cumplit îmi sporea şi mai mult buna dispoziţie.

E drept că eram la adăpost aşa cum e cineva care iese în plin câmp la amiază cu o umbrelă. Soarele, dacă nu reuşea să ne bată drept în creştet, fără milă, se strecura prin toate cotloanele şi ne învăluia într-o baie încinsă. Printre rogojinele prost lipite din tavan, prin pânza de cort şi mai cu seamă prin latura deschisă a barăcii, intrau valuri-valuri, ca un adevărat puhoi, nu numai lumina şi căldura soarelui, ci şi zgomotul şi tălăzuirea mării de oameni din jur, ţipetele, certurile, cântecele, râsetele, zdrăngănitul chitarelor, ucigătorul pasodoble şi refrenul „Trăiască Spania" al neiertătoarelor piane mecanice.

Chiar în clipa în care fata cu pumnalul de nichel ne punea pe masă o butelcă purtând eticheta „Manzanilla superior", două pahare din sticla cea mai grosolană şi două străchini cu feliuţe de salam şi măsline „asezonate" s-a strecurat înăuntru o femeie despletită, oacheşă, cu nişte ochi negri ca tăciunele, îmbrăcată cu o fustă de percal cu volane scrobite şi un şal de crep uzat şi decolorat înnodat pe piept, din care ieşea capul unui sugar. Femeia s-a proţăpit în faţa noastră, cu mâna stângă înfiptă în şold şi gesticulând cu dreapta; ce nu reuşesc să pricep e cum ţinea copilul.

— În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh, că unde rosteşti numele Domnului fug relele din jur. Doar o vorbuliţă vreau să vă zic, că se vede de cât-colo că aveţi nevoie de ea.

— Ia te uită! am strigat eu, în culmea bucuriei. O țigancă! A venit să ne ghicească!

— S-o gonesc? Vă deranjează?

— Dimpotrivă! Mă amuză la nebunie! Să vezi numai câte o să ne îndruge. Hai, dă-i drumul repede, mor de curiozitate să-mi ghicești norocul.

— Păi dă'ncoa' mâna dreaptă, frumoaso, mânca-ți-aș gura, și un bănuț de argint ca să fac semnul crucii.

Pacheco i-a întins o pesetă și, fiindcă desfăcuse sticla a mai cerut un pahar și i l-a umplut cu vin țigăncii. Cu care prilej au început amândoi să glumească și să se împungă unul pe altul; se vedea clar că erau amândoi fiii aceluiași ținut și că niciunuia dintre ei nu-i rămâneau vorbele în gât, nici nu le seca limbuția, oricât de năvalnic li s-ar fi revărsat cuvintele de duh de pe buze. În cele din urmă, țiganca dădu paharul pe gât, iar eu făcui același lucru, căci, fiindu-mi sete, mă ispitea vinișorul acela limpede. „Manzanilla superior!" Aici la orice i se spune „superior"! Blestematul acela de „manzanilla" avea gust de bucsău, de piatră acră și de tot felul de alte drăcovenii; dar cum era totuși un lichid iar eu, din pricina căldurii, eram dispusă să beau tot râul Manzanares dintr-o sorbire, nu m-am opus când Pacheco mi-a mai turnat un pahar. Numai că în loc să mă răcoresc mi s-a părut deodată că o rază de soare prefăcută în pulbere mi se strecoară în vine și-mi iese pe ochi sub formă de scântei și prin obrajii care mi se înväpăiaseră deodată. L-am privit pe Pacheco zâmbitoare, dar pe urmă m-am fâstâcit, pentru că el mi-a întors privirea stăruind mai mult decât s-ar fi cuvenit.

„Ce frumoși ochi albaștri are pezevenghiul ăsta!" gândeam eu în sinea mea.

Andaluzul era în capul gol; purta un costum cenușiu, elegant, dintr-o stofă fină care se mula pe corp; din când în când își ștergea fruntea îmbrobonită de sudoare cu o batistă subțire, și la fiecare mișcare i se răvășea părul, destul de lung, negru și mătăsos; când râdea, fața i se lumina de strălucirea dinților albi, care erau dintre cei mai frumoși și sănătoşi pe care i-am văzut vreodată; tenul său părea de două ori oacheş, sau mai bine zis, de două ori bronzat, căci de sub gulerul cămăşii se zărea o piele foarte albă.

— Mâna, frumoaso – repetă ţiganca.

I-am întins-o, iar ea mi-a apucat-o şi m-a obligat să ţin palma deschisă. Pacheco privea la mâinile noastre împreunate.

— Ce contrast! şopti el, nu ca şi cum ar fi vrut să facă un compliment unei doamne, ci parcă gândind pentru sine.

Într-adevăr, fără să mă laud, trebuie să recunosc că mâna ţigăncii, lângă a mea, părea o bucată de pastrama urâtă foc; verighetă de argint pe care strălucea un oribil smarald fals scotea şi mai puternic în evidenţă culoarea arămie a ghiarei aceleia şi fireşte că mâna mea, care este mică, îngrijită şi albă, împodobită cu inele cu perle, safire şi briliante, forma un contrast izbitor. Ţiganca a început să-şi facă vrăjile ei, înşirându-ne o poveste din acelea care nu te angajează cu nimic, fiindcă sunt cu două înţelesuri şi se potrivesc în orice împrejurare, ca şi răspunsurile oracolelor. Îşi sublinia fiecare vorbă cu gesturi şi cu mimica ochilor.

— Eu, în mânuţa asta, citesc ceva ce-o să se întâmple curând-curând şi nimeni nu s-aşteaptă... O să faci matale un drum, care n-o să-ţi strice, dimpotrivă, toţi au să fie mulţumiţi. O să primeşti pe urmă o scrisoare şi o să te bucuri de ce scrie în ea... Sunt unii care-ţi vor răul şi se dau de ceasul morţii să-ţi caute pricină... dar o să le iasă taman pe dos de cum au vrut, ticăloşii. Cineva e îndrăgostit lulea de matale – ajungând aici, vrăjitoarea şi-a aţintit asupra lui Pacheco tăciunii aprinşi ai ochilor – şi cine te iubeşte o să te poftească undeva... Matale eşti iubeaţă din fire... dar când te superi, e prăpăd, te prefaci într-o leoaică. Să nu te necăjească nimeni şi toate să ţi se ceară cu duhul blândeţii, că dacă te ia omul cu binişorul, eşti în stare să te arunci şi-n mijlocul golfului Cádiz. Pe matale trebuie să te momească omul cu miere, nu cu fiere... O să ţii pitită în inimioară o dragoste mare şi n-o s-o ştie nici pământul, că eşti tăcută şi ascunsă ca piatra de mormânt. Şi-ţi mai spui ceva: nici matale singură nu ştii bine ce-i în inima dumitale. Ai să vezi cum îţi pică din cer o fericire mare, de-o să rămâi trăznită; că acuma eşti ca o pasăre care nu ştie pe ce cracă să s-aşeze...

Dacă am fi lăsat-o, cred că şi acum ar fi continuat să ne îndruge bazaconii din astea. Pe mine, flecăreala ei mă distra grozav, căci se ştie că în genul acesta de prevestiri încâlcite şi vagi există totdeauna ceva care răspunde ideilor, nădejdilor şi aspiraţiilor noastre celor mai tainice. E la fel ca atunci când joci cărţi şi le filezi, ca să le vezi doar colţul, încercând să ghiceşti sau să-ţi închipui ce carte are să iasă. Pacheco mă privea cu atenţie, aşteptând să mă plictisesc de prezicerile ţigăncii ca să-i faca vânt. Văzând că fata cu pumnalul în coc se apropia de noi cu jumările, mi-am retras mâna şi tovarăşul meu i-a spus ţigăncii să plece; aceasta, înainte de a-şi lua tălpăşiţa, încă a mai cerut nu ştiu ce pentru „puradel".

Tocmai începusem să ne servim din combinaţia aceea ispititoare şi să destupăm o sticlă de vin de *jerez*, când la intrare se ivi o nouă siluetă ce înaintă spre masa noastră înşirând litania cunoscută:

— În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh, că unde se rosteşte numele Domnului...

— Am încurcat-o! strigă Pacheco. Altă ţigancă!

— Fireşte – şopti cu un dispreţ aristocratic fata de la bufet. Cum celeilalte i-aţi dat bani şi vin, s-a întins zvonul. Au să vă vină pe cap toate ghicitoarele din iarmaroc.

Pacheco îi întinse noii venite câteva monezi şi un pahar cu *jerez*.

— Bea asta în sănătatea mea... şi du-te cu Dumnezeu.

— Vă ghicesc pe gratis... că sunteţi aşa frumoşi amândoi, mânca-v-aş gura.

— Nu, nu – i-am şoptit eu la ureche lui Pacheco. Are să ne toarne aceleaşi gogoşi ca cealaltă; o dată e de ajuns. Goneşte-o... dar n-o certa.

— Bea-ţi vinul, păpuşo... şi spală putina, am zis – porunci andaluzul câtuşi de puţin supărat, dimpotrivă, cu un ton prietenos şi deschis.

Ţiganca, înţelegând că nu mai are ce scoate de la noi, şi-a dat paharul pe gât, s-a şters la gură cu dosul palmei şi a întins-o cu nelipsitul ei „puradel" pe care-l purta şi ea ascuns în şal, ca un vierme în brânză.

— Toate sunt cu copilul după ele? – am întrebat-o pe fată.

— Toate, nu se vede? – îmi răspunse ea pe un ton de fiinţă blazată şi cunoscătoare. Sunt nişte şmechere ce nu se mai află. Copiii sunt ai lor cum sunt şi ai mei. Bieţii de ei, îi închiriază de la alte hoţomance şi Dumnezu ştie cum se poartă cu ei. Şi tot iarmarocul e plin de dezmăţatele astea, mincinoase de n-au pereche. Mai mare ruşinea!

— Dumneavoastră dormiţi aici? i-am spus eu, ca s-o trag de limbă. Nu vă e teamă că noaptea v-ar putea fura câştigul de peste zi sau mâncarea pentru cea următoare?

— Dormim iepureşte... Că, să ştiţi dumneavoastră, noi avem o cafenea la ieşirea din Plaza Mayor şi venim aici doar pe timpul serbării, să montăm bufetul.

Am înţeles că fata îşi dădea importanţă, vrând să-mi dovedească faptul că, din punct de vedere social, era mult superioară amărâţilor care ţineau celelalte birturi. Între timp terminasem porţia de jumări şi ne pregăteam să atacăm şunca. Altă umbră întunecă intrarea. De data asta, era o femeie simplă cu un şal încrucişat pe piept, cu un pieptene în coc, cu braţele goale, care purta într-o cană mare de faianţă un buchet uriaş de trandafiri şi de garoafe, şoptind cu un glas când linguşitor, când îndurerat: „Domnişoruţule! Ia nişte floricele să le dăruieşti drăguţei dumitale!" Odată cu florăreasa, au intrat şi patru soldaţi, patru husari tineri şi zgomotoşi, care s-au instalat la o masă cerând bere şi limonadă, plescăind din buze şi desfătându-ţi ochii cu uniforma lor galbenă şi albastră. Doamne, iartă-mă, ce însuşiri ciudate au vinurile astea — *manzanilla şi jerez* — mai ales când sunt tăiate cu spirit şi drese cu chimicale! Dacă m-aş fi trezit cu alt prilej luând masa printre soldaţi, cred că aş fi leşinat imediat; dar începuseră să mi se răstoarne noţiunile de corectitudine şi de ierarhie socială, ba chiar mă şi distra o asemenea companie, aşa că am izbucnit în râsul cel mai vesel de pe lume. Pacheco, băgând de seamă buna mea dispoziţie, s-a ridicat şi s-a dus să le ofere husarilor *jerez* şi alte bunătăţi; aşa că nu numai că mâncam cu ei în aceeaşi cârciumă, ba încă şi fraternizam.

Când eşti bine dispus, nimic nu te poate supăra. Am lăudat mâncarea. Despre femeia cu garoafe, am spus că semăna cu un tablou de Sala, şi atunci Pacheco a scos din cană florile şi mi le-a pus în poală spunând: „Poartă-le pe toate". M-am executat şi pieptul meu s-a transformat într-o glastră. Pe urmă m-au făcut să râd din tot sufletul o ceartă neruşinată care s-a auzit în spatele peretului de pânză şi vorbele de duh ale lui Pacheco, care se luase în beţe cu husarii nu mai ştiu cu ce ocazie. Iarăşi se întunecă soarele care intra prin deschizătura de la intrare şi se ivi un cerşetor zdrenţăros şi rupt de-ţi făcea milă. Pacheco nu s-a mulţumit să-i dea de pomană, a început să-l ţină de vorbă, iar cerşetorul ne-a povestit o seamă de întâmplări din viaţa lui: numai minciuni, cu siguranţă. Andaluzul l-a ascultat foarte atent şi pe urmă i-a cerut să facă rost de o chitară şi să ne cânte muzică „flamenco". Sărmanul se jura pe toţi sfinţii că tot ce ştie sunt câteva strofe; dar fără muzică, aşa că până la urmă l-am lăsat să plece, însă după ce ne-a dat cuvântul că ne trimite un cântăreţ şi un chitarist bun, care să ne cânte melodii ţigăneşti până ce-şi dă duhul. Din fericire, i-am pus sare pe coadă.

Eu, între timp, mă distram mai bine ca la teatru şi eram în mare amiciţie cu cotletele şi cu şampania. Îmi dădeam seama, ce-i drept, că din ochi mi se revărsau văpăi şi că pe obraz mi se putea citi tulburarea care presupun că precedă beţia, doar că mă cuprinsese o însufleţire plăcută, limba mi se dezlegase, simţurile mi se învioraseră, mintea parcă îmi plutea şi inima mi-era plină de bucurie. Ceea ce îmi dovedea însă că nu era cazul să mă alarmez era faptul că eram conştientă de nevoia de a păstra în vorbă şi purtare o anumită cumpătare de bun gust; şi chiar o păstram, evitând orice cuvânt şi orice gest care, deşi nevinovat, ar fi putut părea echivoc; ceea ce nu înseamnă că încetasem să râd, să laud mâncarea, să mă port jovial, în concordanță cu împrejurările. Căci, vorba aceea, înțelegeți şi dumneavoastră, nu-i aşa, că ar fi fost cât se poate de nepotrivit să stau acolo țeapănă de parcă aş fi înghițit o umbrelă.

CAPITOLUL 6

PACHECO, LA RÂNDUL LUI, ÎMI ţinea isonul; se îngrijea să n-am nicio clipă farfuria sau paharul gol şi îşi potrivea dispoziţia după a mea cu atâta atenţie de parcă ar fi fost un regizor a cărui sarcină era să distreze şi să facă să se simtă cât mai bine cu putinţă pe un prinţ. Deh! Ce-i al lui e al lui! Trebuie să fiu dreaptă cu pezevenghiul! Acum, faţă în faţă cu conştiinţa mea, sunt nevoită să recunosc că, deşi plin de însufleţire, îndatoritor, glumeţ şi (să spunem lucrurilor pe nume) „chefuind" la toartă cu mine – la urma urmei era un chef în toată regula, nu? – Pacheco nu şi-a îngăduit nicio vorbă nelalocul ei şi niciun gest deplasat sau măcar familiar. Într-o împrejurare atât de deosebită şi de delicată, ar fi fost o nepoliteţe şi o îndrăzneală ceea ce altă dată n-ar fi însemnat decât o simplă galanterie sau un „flirt" (cum zic englezii). Lucrul acesta îl înţelegeam eu foarte bine, chiar şi atunci, şi, ca să spun drept, mă temeam de vreo insinuare impertinentă dintre acelea care o fac pe o femeie să se simtă stânjenită şi îi strică cheful tocmai când îi e lumea mai dragă. Fără delicateţea de adevărat cavaler a lui Pacheco, situaţia aceea în care mă vârâsem pe negândite ar fi putut fi absolut ridicolă pentru mine. Dar adevărul înainte de toate: a fost atât de respectuos încât nu mi-a făcut nici cel mai mic compliment, în timp ce nu mai prididea numindu-le frumoase, simpatice şi fermecătoare pe ţigănci, pe fata cu pumnalul de nichel şi chiar şi pe slujnica ce spăla mesele. Fireşte că din când în când l-am surprins mâncându-mă din ochii lui albaştri pe furiş; doar că de îndată ce băga de seamă că îl văzusem, şi-i îndepărta în grabă. Tonul lui era cuviincios, vorbele lui, când mi se adresa numai mie, erau serioase şi simple. Acum însă îmi dau seama că toate gingăşiile astea erau calculate dinainte, ca să-mi inspire încredere şi să-mi trezească interesul. Ah, ticălosul! Ce m-a mai tras pe sfoară cu purtarea lui bine crescută!

Deodată a apărut în faţa noastră, fără să ne dăm seama pe unde intrase, o mogâldeaţă de culoarea iascăi, o ţigăncuşă de vreo treisprezece ani, tipică, făcută parcă să fie modelul unui pictor; părul negru ca pana corbului, cu reflexe albăstrii, uns cu grăsime şi strâns într-un coc pe ceafă, cu un pieptene de os înfipt în el şi cu o garoafă sângerie ca podoabă; dinţi şi ochi strălucitori, în contrast cu tuciuriul feţii; fruntea teşită ca a unei vipere şi braţele goale, slabe şi verzui ca două reptile. Şi cu acelaşi ton plângăreţ ca al celorlalte şi-a început litania:

— În numele Tatălui, al Fiului...

De data aceasta, fata de la bufet s-a înfuriat, şi lepădându-şi cât-colo aerele de domnişoară, s-a transformat într-o mitocancă cu gura cât o şură:

— Ce-i cu şleahta asta de derbedoaice? Nu lăsaţi oamenii cumsecade să mănânce liniştiţi? Vasăzică eu vă dau afară pe uşă şi voi intraţi pe fereastră? Cum de te-ai pripăşit pe aici, nenorocito, hai? Află că dacă nu te cărăbăneşti cât număr până la trei, îţi trag o mamă de bătaie că-ţi moi toate oasele! Te ciomăgesc până nu mai eşti în stare să zici nici au!

Ţigăncuşa a şters-o ca din puşcă; dar nu trecuseră nici două secunde când am văzut deschizându-se pânza din spatele nostru şi apărând, în crăpătură, o mutră care semăna leit cu a duşmanului abia pus pe fugă, nişte dinţi care scrişneau, un pumn strâns, negru ca o bilă de bronz, şi ţigăncuşa începu să zbiere:

— Blestemato, tărâtură, împuţito, vărsa-ţi-ai maţele de durere şi face-ţi-ar dracii tocăniţă din bojogi şi muşca-te-ar năpârcile cele rele şi mânca-ţi-ar chelbea cocul să rămâi cheală ca bunică-ta-n coşciug...

Când ţigăncuşa a ajuns aici cu şiragul ei de ocări, fata cu pumnalul – ţinta acestor blesteme – a apucat o tigaie de coadă şi s-a năpustit ca o fiară s-o snopească în bătaie pe baragladină: în avântul ei, izbi cu cotul o sticlă de *jerez* care se vărsă toată pe faţa de masă. Acest incident o făcu pe fată să-şi uite necazul şi să izbucnească în râs strigând: „Chef! Chef! Vin pe faţa de masă, nuntă sigură!". Şi, fireşte, între timp ţiganca a avut răgaz să se facă nevăzută...

Nu s-a mai petrecut, în timpul prânzului, nicio altă întâmplare demnă de a fi povestită şi faptul că-mi aduc aminte atât de bine de fiecare amănunt îmi dovedeşte că eram foarte trează şi foarte stăpână pe mine. Am băut ultimul strop de şampanie şi o cafea mizerabilă; Pacheco a achitat nota, răsplătind serviciul cum se cuvine şi ne-am ridicat cu gândul să hoinărim prin iarmaroc. Am observat că picioarele îmi erau neobişnuit de uşoare; mi se părea că greutatea trupului meu se evaporase şi că, în loc să merg, lunecam la suprafaţa pământului.

La ieşire, m-a orbit soarele; era departe de-a fi ajuns la zenit; totuşi, era ceasul în care razele sale, deşi oblice, ard mai tare ca oricând: trebuie să fi fost trei şi jumătate sau patru după-amiaza, iar pământul crăpa de arşiţă. Oameni, de trei ori mai mulţi decât dimineaţă, şi de douăzeci de ori mai zgomotoşi şi mai zurbagii. În clipa în care am pătruns în furnicarul acela, am avut deodată senzaţia că am căzut în mare: o mare fierbinte, care clocotea şi pe care eu pluteam într-o bărcuţă cât o coajă de nucă: valurile mă purtau de colo-colo şi mă duceau când sus, când jos. Da, eram pe mare, nu încape nicio îndoială. Pe mare, cu toată spaima şi chinul răului de mare care începe!

Departe de a se împrăştia, senzaţia aceasta sporea pe măsură ce pătrundeam mai adânc în mulţime sprijinindu-mă de braţul andaluzului. Ce mai, domnilor, ajunsesem la mijlocul golfului. Nenumăratele zgomote de voci, certuri, cântece, strigături, înjurături, chitară, flaşnetă, pian, se învălmăşeau într-o singură rumoare; mugetul surd al oceanului spărgându-se de stânci; iar undeva, în depărtare, scrâncioburile, zburând prin aer vertiginos, mi se păreau bărci şi corăbii legănate de valuri. Doamne, şi ce ameţeală m-a apucat când m-am convins că, într-adevăr, eram în largul mării! M-am agăţat de braţul lui Pacheco aşa cum mă agăţ, în sezonul de băi, de gâtul băietului zdravăn ca să nu mă ia apa... Mă simţeam cumplit de înspăimântată şi nu îndrăzneam s-o mărturisesc, de teamă ca tovarăşul meu să nu râdă de mine, făţiş sau pe ascuns, dacă i-aş fi spus că mi-era greaţă, mi-era greaţă de nu mai puteam.

Un incident ne-a făcut să ne oprim pentru câteva clipe. O păruială între femei. O păruială foarte ciudată: de obicei, încăierările de genul ăsta sunt însoţite de vociferări, de ţipete, de ocări, pe când aici nu se întâmpla nimic din toate astea. Erau două tinere: una care prăjea năut într-o tigaie pusă pe o plită; alta care a trecut pe lângă ea şi, cu fusta, i-a dărâmat instalaţia. N-am văzut niciodată pe chipul cuiva o expresie de ferocitate ca cea de pe faţa celei care prăjea năutul. Ca un fulger, a apucat tigaia de jos şi, repezindu-se ca o tigroaică înfuriată la autoarea dezastrului, a izbit-o cu muchia drept în obraz. Cea atacată s-a întors fără să scoată niciun geamăt, deşi îi curgea sânge de la sprânceană până la bărbie; şi apucând-o pe adversara ei de coc, i-a smuls din prima smucitură un şomoiog de păr, în timp ce-i înfigea în gât unghiile mâinii stângi; cele două amazoane au căzut la pământ, rostogolindu-se printre pirostrii, plită şi tingiri; în jurul lor s-a format un cerc de curioşi, fără ca nimeni să se gândească să le despartă, iar ele continuau să se bată, tăcute şi palide ca nişte stafii, una cu urechea făcută deja ferfeniţă şi cealaltă cu toată tâmpla scăldată în sânge şi un ochi pe jumătate scos, dintr-un pumn. Soldaţii râdeau în hohote şi le spuneau vorbe deochiate, în timp ce nefericitele se sfâşiau una pe alta. Am simţit, pentru o clipă, că-mi trece ameţeala de atâta scârbă şi milă; mi-am amintit de concetăţeanul meu Pardo şi de ceea ce spusese în legătură cu sălbăticia şi barbaria spaniolă. Dar gândul acela m-a părăsit repede, căci imediat după el mi-a venit o altă idee tare ciudată: se făcea că cele două combatante erau doi peşti uriaşi, un fel de delfini sau de rechini, care, muşcându-se şi lovindu-se cu coada, fără să zică nici pâs, se sfâşiau în bucăţi. Imaginea asta mi-a readus oboseala şi ameţeala, cu atâta intensitate, că l-am târât pe Pacheco de acolo.

— Hai să plecăm... Nu-mi place să mă uit la aşa ceva... Se omoară una pe alta.

Don Diego m-a întrebat dacă mă simt rău, în care caz n-am mai fi mers să vizităm barăcile unde vedeai panorame şi tot felul de monştri. Am răspuns, foarte înţepată, că mă simţeam perfect şi că eram în stare să cercetez toate ciudăţeniile din bâlci. Am intrat în mai multe barăci şi am văzut un pitic, un viţel cu două capete şi, în cele din urmă, femeia cu patru picioare foarte fâşneaţă, foarte decoltată, îmbrăcată toată în mătase albastră cu danteluţe de fir de bumbac şi care-şi arăta zâmbind – de fapt, râzând mânzeşte – cele două cioturi de la capătul fiecărui genunchi. În blestemata asta de baracă a pus stăpânire pe mine, mai tare ca oricând, ideea că mă aflam în plină mare, în voia valurilor. Pe partea stângă a barăcii erau o serie de orificii rotunde prin care se vedea panorama celor mai vestite monumente de pe pământ; dar eu mă încăpăţânam să cred că e vorba de sabordurile vasului, şi nici faptul că prin ele, în loc să se zărească marea, se vedeau piaţa Carroussel, Arcul Étoile, Coliseul de la Roma şi alte clădiri analoge nu mă făceau să-mi modific convingerea. Perspectivele arhitectonice mi se păreau şterse şi confuze, cu contururi vagi şi tremurătoare, parcă le-ar fi acoperit vălul mişcător al talazurilor. Întorcându-mă să privesc de partea cealaltă a barăcii, am dat peste oglinzile „caraghioase", concave sau convexe, care-mi reflectau chipul deformându-l în mod grotesc; şi ele mi s-au părut ochiuri de apă marină. Vai, vai, vai, mi-e tot mai rău! Se-ngroaşă gluma! M-a cuprins deodată o spaimă cumplită: te pomeneşti că toate năzbâtiile astea legate de mare şi de navigaţie nu sunt decât... mă rog, o *filoxeriță*, cum se zice acum! Dar am băut atât de puţin! Şi la masă n-aveam nici pe dracul!

„Trebuie să mă ascund – m-am gândit eu. Să nu cumva să-şi dea seama Pacheco... Doamne, ce ruşine, dacă observă cumva!... Să mă întorc imediat la Madrid. Aş, ţi-ai găsit! Legănatul trăsurii mă dă gata, cu siguranţă... Aer, aer... Dacă ar fi un colţ unde să scap de toată mulţimea asta!”

Pacheco sau mi-a citit gândurile, sau a avut aceeaşi senzaţie ca mine, căci s-a aplecat şi pe tonul cel mai tandru şi deferent mi-a şoptit la ureche:

— E o căldură de nesuportat aici!... Nu-i aşa? Vreţi să plecăm? O să facem o mică plimbare pe pajişte şi în crângul de plopi: sper că e mai puţină lume şi mai răcoare.

— Să mergem – am răspuns, prefăcându-mă nepăsătoare, deşi propunerea lui mă făcea să mă simt în al nouălea cer de fericire.

CAPITOLUL 7

AM IEŞIT DIN BARACĂ ŞI AM coborât de pe colină spre păduricea de plopi, mânaţi şi îmbrânciţi de puhoiul oamenilor, ale căror valuri se îndeseau pe măsură ce se lăsa noaptea. La un moment dat, ne-am pomenit prinşi într-un vârtej atât de puternic, că Pacheco m-a strâns tare de braţ şi a tras de mine din răsputeri să mă scoată la liman. Îmi băteau tâmplele, simţeam o apăsare în inimă şi mi se pusese un văl pe ochi; nu ştiam ce-i cu mine; fruntea îmi era scăldată într-o sudoare rece. Ne zbăteam încercând să ne croim drum prin mulţime, când ne-a făcut să ne oprim brusc un lucru cumplit care se petrecea chiar acolo, lângă noi: două şişuri deschise, din cele cunoscute sub denumirea de „limbă de vacă" şi purtând inscripţia „pe cine vipera-asta-nţeapă, niciun leac nu îl mai scapă", care zburau prin aer în căutarea măruntaielor vreunui semen. Străluceau şi săbiile soldaţilor, unii agitau prin aer ciomege şi răsunau vorbe triviale şi ocări dintre cele mai cumplite. M-am sprijinit, înspăimântată, de andaluz, care mi-a şoptit:

— Pe aici... Nu vă neliniştiţi... Sunt înarmat...

L-am văzut băgând mâna în buzunarul drept al hainei şi scoţând patul unui revolver, a cărui vedere mi-a sporit spaima şi m-a făcut să-mi înzecesc eforturile de a mă îndepărta. Nu ne-a fost greu, căci toată lumea se îmbulzea în sens contrar, spre locul încăierării. Curând am ajuns la păduricea de plopi, loc relativ liniştit. Nici acolo nu mă părăseau închipuirile mele maritime, care continuau să mă chinuie. Trăsurile, căruțele, carele, birjele, toate vehicolele ce-și așteptau mușteriii mi se păreau ambarcații ancorate în vreun golf sau împotmolite în nisip, vapoare cu roți sau corăbii cu catarg. Ba chiar mi se părea că simt miros de huilă și de catran. Ce mai, aveam o idee fixă cu navigația!

— Hai acolo pe mal... undeva unde să fie liniște... – l-am rugat pe Pacheco. Undeva la răcoare și să nu fie nimeni. Că lumea asta mă ame...

Un rest de prudență m-a făcut să mă opresc la timp și să mă corectez:

— Mă obosește.

— Să nu fie nimeni? Cam greu, astăzi... Ia uitați-vă – și Pacheco îmi arătă cu mâna în jur.

Pe pajiștea verde, pe spinările golașe ale colinelor, pe toată întinderea din jur, cât cuprinzi cu ochii, mișuna aceeași mulțime de oameni, se învălmășeau aceleași culori, se legănau aceleași scrâncioburi, se roteau aceiași călușei și se învârteau aceleași hore.

— Într-acolo – am șoptit eu – pare să nu fie atâta lume.

Ca să ajungem unde voiam eu, trebuia să încălecăm un gard, destul de înalt, ca să fiu sinceră. Pacheco l-a sărit și, odată ajuns dincolo, mi-a întins brațele. Nemaipomenit! Am sărit la rândul meu cu o agilitate uimitoare. Nici nu-mi simțeam greutatea trupului; legea gravitației nu mai exista pentru mine: cred că aș fi putut să dansez pe sârmă. E drept însă că nu eram atât de sigură de mine pe cât eram de agilă, fiindcă dacă mi-ai fi dat un bobârnac, aș fi căzut în nas, țâșnind apoi în sus ca o minge.

Am traversat o țarină, ceea ce a însemnat o serie de mici salturi din brazdă în brazdă, și pe niște poteci într-adevăr neumblate am ajuns la ușa unei căscioare care-și scălda picioarele în Manzanares. Uf, ce ușurare! Să te pomenești deodată aproape singur, aproape fără să mai auzi zarva iarmarocului, cu răcoarea aceea divină care venea dinspre apă și cu întunericul care începuse să se lase, sau măcar cu lumina blândă a soarelui care asfințea... Slavă Domnului! Lăsasem în urmă oceanul cel zbuciumat, cu mugetul valurilor lui înspumate şi cu stâncile de care se spărgeau, şi iată-mă la ţărmul unui golf liniştit, unde suprafaţa apei este vălurită doar de nişte unde line care se pierd pe nisip fără să se năpustească asupra nimănui.

Iar o ţin una şi bună cu marea! Văd că se-ngroaşă gluma! Nu cumva sunt şi acum...? Nu cumva...?

În uşa casei se iviră o femeie îmbrăcată sărăcăcios şi doi copii zdrenţăroşi, care, cu gesturi îndatoritoare, îmi oferiră un scaun. Pacheco se aşeză lângă mine, pe nişte buşteni. Am simţit o uşurare inexplicabilă şi am început să privesc cum apunea soarele, încins şi învăpăiat, revărsându-şi ultimele raze deasupra râului Manzanares. De fapt, nu deasupra râului: ceea ce priveam eu semăna uimitor cu golful din Vigo. Casa se prefăcuse şi ea într-o şalupă zveltă care se legăna abia simţit, Pacheco, aşezat la pupa, strângea cârma la piept, iar eu, sprijinindu-mă moale de el, pusesem un cot pe genunchiul lui, îmi culcasem capul pe umărul lui şi închisesem ochii ca să simt mai bine briza marină ce-mi răcorea obrajii... Doamne, **ce** bine stau!... Parcă plutesc de fericire...

Am deschis pleoapele... Sfinte Iisuse Cristoase, ce grozăvie! Mă aflam în poziţia pe care tocmai am descris-o, iar Pacheco mă ţinea în braţe tăcut şi cu mare băgare de seamă, ca pe un prunc bolnav, în timp ce-mi făcea vânt, alene, cu propriul meu evantai...

N-am avut timp să mă gândesc la situaţia neobişnuită în care mă aflam. Nu mi-a îngăduit s-o fac oboseala, sfârşeala inexplicabilă ce mă cuprinsese deodată. Parcă mi-ar fi tras cineva stomacul şi intestinele cu un cârlig, încercând să mi le scoată pe gură. Am dus mâna la gât şi la piept şi am gemut...

— Vreau pe uscat! Opriţi vaporul! Mi-e rău, nu mai pot! Simt că mor! Vreau pe uscat, pentru numele lui Dumnezeu!...

N-am mai văzut nici golful, nici marea verde şi înspumată, nici crestele valurilor; n-am mai simţit adierea brizei, nici mirosul de catran. Mi-am dat seama, ca prin vis, că mă luaseră pe sus și mă duceau undeva... Oare debarcam? Am auzit frânturi de voci care rosteau vorbe nedeslușite pentru mine, atunci. „Sărăcuța, îi e rău". „Pe aici, domnișorule". „Sigur că avem un pat și tot ce vă trebuie..." „Numai să cereți..." Nu încape îndoială, mă duseseră pe uscat, căci m-am simțit deodată mult mai bine, m-a cuprins o senzație inexplicabilă de ușurare, ca și cum o mână uriașă ar fi frânt cercul de fier care-mi strângea coastele, împiedicându-mă să respir în voie. Am oftat și am deschis ochii...

A fost un moment de luciditate, cum ai chiar și în timpul unei sincope sau în mijlocul unui acces de nebunie, și am înțeles limpede tot ce se petrecuse cu mine. Nici vorbă de mare, de vapor și de bazaconii din astea: eram beată criță, mă făcusem praștie: uscatul era patul mizer al cârciumăriței; cercul de fier era corsetul pe care tocmai mi-l slăbiseră și nu m-a înghițit pământul de rușine acolo, pe loc, fiindcă nu l-am zărit în odaie pe Pacheco. Numai o femeie oacheșă și inaltă, foarte amabilă, nu știa ce să-mi mai facă să-mi aline suferința, propunându-mi tot felul de leacuri...

— Nu, mulțumesc... Vreau liniște și să stau pe întuneric... E singurul lucru... Bine, de acord; am să vă chem dacă e nevoie. Mă simt deja mai bine... Liniște și să dorm; nu-mi trebuie altceva.

Femeia a închis pe jumătate fereastra prin care pătrundea în chițimia unde mă aflam lumina asfințitului și a plecat în vârful picioarelor. Am rămas singură; mă biruia somnul; nu puteam să mișc nici brațele nici picioarele; totuși, mintea și inima mi se linișteau treptat grație penumbrei și singurătății. Dar începuse să-mi dea iarăși târcoale mania nautică, fiindcă mă gândeam în sinea mea: „Ce bine mă simt în cabina asta, în cușetă...! Și ce liniștită e acum marea!... Niciun pic de tangaj! Vaporul parcă ar sta pe loc!"

Auzisem adesea spunându-se că dacă ținem ochii închiși și cineva ne privește fix, o forță inexplicabilă ne silește să-i deschidem. Ei bine, e adevărat, și o spun din proprie experiență. Cu toată somnolența care mă cuprinsese, am început să simt imboldul de a deschide pleoapele și a pus stăpânire pe mine o anume neliniște, care-mi prevestea prezența *cuiva* în odăiță... Am întredeschis pleoapele și spre surprinderea mea, am văzut marea; dar nu era apa verde și plumburie a Golfului Cantabric, ci cea albastră și liniștită a Mediteranei... Pupilele lui Pacheco, cum v-ați închipuit, desigur. Stătea în picioare și, când mi-am ațintit privirea asupra lui, s-a aplecat și mi-a aranjat cu gesturi gingașe fusta, ca să-mi acopere picioarele.

— Cum ne simțim? Ne putem ridica? șopti el; adică rosti, probabil, ceva de genul ăsta, căci n-aș putea să jur că erau exact cuvintele astea! Ceea ce știu sigur, în schimb, este că i-am întins mâinile, cu o tandrețe bruscă și covârșitoare, fiindcă îmi intrase în cap că fusesem părăsită acolo, în mijlocul unui golf adânc, și că era să mă înec dacă nu mi-ar fi sărit în ajutor Pacheco. El a apucat mâinile pe care i le întindeam, le-a strâns cu căldură, mi-a pipăit pulsul și mi-a pus dreapta pe frunte și pe tâmple. Ce bine îmi făcea mângâierea aceea grijulie și fermă! Parcă mi-ar fi pus la locul lor balamalele creierului, ungându-le ca să funcționeze mai bine. I-am strâns mâna stângă. Ce lipicios, ce răsfățat devii în astfel de situații... neobișnuite! Eu mă sfârșeam de dorul unor alintări, ca o copiliță... Voiam ca tuturor să le fie milă de mine!... Se știe că mulți, la beție, se înduioșează din te miri ce... Ei bine, gata să-mi dea lacrimile, numai de dragul de a fi consolată.

La căpătâiul patului se afla un scaun jegos, pe care andaluzul se așeză, apropiindu-și obrazul de perna tare pe care zăcea al meu. Nu știu ce mi-a tot spus în șoaptă; dar erau tot felul de lucruri drăgăstoase și măgulitoare, iar eu îi strângeam în continuare mâna stângă încleștându-mi puterile, zâmbind și închizând pleoapele, căci din nou mi se părea că navigăm pe un schif și că valurile clipoceau ritmic la țărm. Am simțit pe obraz o răsuflare fierbinte și pe urmă o atingere asemănătoare cu zborul unui fluture. Au răsunat niște pași grei, am deschis ochii și am văzut-o pe femeia înaltă și oacheșă, hangiță, crâșmăreasă sau ce-o fi fost.

— Să vă aduc o ceşcuţă cu ceai, domnişoară? E foarte bun, credeţi-mă... Pot să vă torn şi câteva picături de rom, dacă vreţi...

— Nu; rom, nu – am cerut eu cu un glas rugător, ca şi cum aş fi implorat-o să nu mă omoare.

— Fără rom şi fierbinte! – porunci Pacheco.

Femeia plecă. Am închis ochii din nou. Îmi zumzăiau creierii; parcă ar fi adăpostit un roi de albine. Pacheco continua să-mi maseze tâmplele, ceea ce îmi producea o senzaţie de uşurare. Apoi mi-a umflat perna, mi-a netezit părul. Totul pe nesimţite, ca şi cum o briză dulce s-ar fi jucat cu zulufii mei. Se auziră din nou paşii şi tropăitul apăsat al tocurilor.

— Ceaiul, domnişorule... I-l daţi dumneavoastră sau vreţi să i-l dau eu?

— Dă-l încoace – exclamă meridionalul.

L-am simţit amestecând cu linguriţa şi dându-mi apoi să sorb. Efortul m-a obosit de la prima înghiţitură şi am făcut cu capul semn că nu; la a doua înghiţitură, m-am ridicat brusc, am lovit ceaşca şi pac!, conţinutul ei s-a vărsat pe vesta şi pe pantalonul infirmierului meu. Care, cu cea mai mare insolenţă din câte am văzut la cineva, m-a întrebat:

— Nu mai vrei? Sau îţi cer altă ceaşcă?

Iar eu... Maică Precistă! De asta sunt absolut sigură; i-am răspuns tutuindu-l la rândul meu, pe un ton supus şi galeş:

— Nu, nu mai cere... Se lasă noaptea... Trebuie să plecăm... Să vedem dacă pot să mă scol... Dumnezeule, ce ameţită sunt!

Am întins braţele încrezătoare; ticălosul m-a luat într-ale sale, iar eu, agăţându-mă de gâtul lui, am încercat să mă dau jos din pat. Cu gesturi măsurate şi cuviincioase, Pacheco m-a ajutat să mă închei, mi-a netezit faldurile fustei de serj, mi-a întins pe rând broşa, voaleta, acul de pălărie, evantaiul şi mănuşile. Nu se vedea aproape nimic, iar eu credeam că e din pricina cămăruţei prea strâmte; dar când, sprijinindu-mă pe Pacheco şi mergând foarte încet, am ieşit în uşa birtului, mi-am dat seama că se făcuse noapte de-a binelea. Undeva departe, dincolo de zidul care împrejmuia câmpul, licăreau luminile iarmarocului, tremurând în zare, nesfârşite.

Liniştea nopții şi aerul proaspăt avură asupra mea efectul unui duş rece. Am simțit că mi se limpezeşte capul şi că, la fel cum se scurge spuma şampaniei pe gâtul sticlei, îmi ieşeau din creier, ca nişte băşici, dogoarea soarelui şi aburii alcoolici ai blestematului de vin contrafăcut. E drept că, în loc de judecată, mi se părea că-mi rămâne doar un loc gol, parcă curățat cu mătura... Mă simțeam anihilată, idiotizată cu totul.

Pacheco mă conducea fără să zică nici pâs. Ne-am îndreptat ca o săgeată spre locul unde ne aştepta trăsura mea. Cele două felinare ale acesteia luminau intrarea aleii, în acelaşi loc în care, dimineață, îi poruncisem vizitiului să ne aştepte. Am intrat şi m-am prăbuşit pe banchetă, istovită. Pacheco m-a urmat, a dat un ordin şi trăsura s-a pus încet în mişcare.

Doamne Dumnezeule mare! Cum de visasem că se terminase cu vapoarele, cu valurile, cu toate închipuirile mele maritime? Păi de-abia acum navigam cu adevărat, închişi în cabina unui transatlantic şi la fiecare trei secunde nava se legăna şi se apleca spre adâncuri, târându-mă cu sine! Glasul lui Pacheco nu era de fapt glasul lui, ci vuietul vântului printre parâme... Ce mai, din clipă în clipă mă scufund!

— Eşti supărată pe mine? gemea la urechea mea vântul de sud-vest. Hai, nu fi! Uite ce tăcut şi ce cuminte am fost! Până când m-ai strâns de mână... Iartă-mă, iubito; mă doare sufletul să te văd necăjită... E o ciudățenie de-a mea, dacă vrei; dar simt că-mi pierd mințile la gândul că te-ai putea supăra pentru ce ți-am spus... Sărăcuța de tine: nu ştii ce frumoasă erai când te ameţiseşi... Ochii îți scânteiau... Ce ochi frumoşi ai tu! Hai, odihneşte-te pe umărul meu. Dormi, fetiță dragă, dormi...

Poate că n-am înțeles exact cuvintele, fiindcă erau doar o şoaptă... Dar ce-mi amintesc cât se poate de exact e fraza asta, care a fost rostită în intervalul dintre un val şi altul:

„Ştii ce ziceau cei de la birt? Că probabil eram tineri căsătoriţi... fiindcă el se poartă foarte drăgăstos cu ea şi nu ştie ce să-i mai facă s-o îngrijească mai bine."

Şi pot să jur că nu-mi mai amintesc de nimic altceva; de nimic... Ba da... dar foarte vag: că trăsura s-a oprit în faţa uşii mele şi că pe scări m-a ajutat să urc Pacheco, şi că, deşi zăpăcită şi istovită, l-am rugat să nu intre, ascultând, fără îndoială, de un instinct tainic de prevedere.

Nu ştiu ce mi-a spus la despărţire; ştiu doar că aceasta a fost grăbită şi fără noimă. *Drăcoaicei,* care, când mi-a deschis, şi-a aţintit asupra mea privirea curioasă, i-am explicat bâlbâindu-mă că îmi făcuse rău soarele şi că voiam să mă culc. Iar ea a înghiţit găluşca... S-a lăsat păcălită... Cine ştie ce-o fi gândind acuma despre mine!

M-am repezit în camera mea, m-am trântit pe pat, m-am întors cu faţa la perete, şi deşi foarte curând am aţipit, pe la trei dimineaţa a început circul şi mi s-a făcut iarăşi rău. N-am vrut s-o chem pe Angela... Ca să intre şi mai rău la bănuieli?! Doamne, ce noapte... ce noapte de groază! Ce greaţă, ce febră, ce coşmaruri, ce năuceală, ce durere de cap la sculare!

Şi, mai cu seamă, ce situaţie delicată! Ce postură jenantă! În ce încurcătură cumplită mă vârâsem! Ce pas greşit! (Nu mai am încotro, trebuie să spun lucrurilor pe nume!).

CAPITOLUL 8

ATUNCI SĂ LE SPUNEM; DAR SĂ nu uităm să amintim şi că Pacheco, după ce s-a purtat atât de cuviincios la început, n-ar fi trebuit să strice totul pe urmă. Dacă eu, din vina împrejurărilor – da, da, chiar aşa, a împrejurărilor absolut neaşteptate în care m-am pomenit deodată – i-am putut da oarecare nas, adevărul e că niciun cavaler nu profită de astfel de ocazii; dimpotrivă, tocmai atunci trebuie să facă dovada bunei sale creşteri, dacă o are. Eu mi-am pierdut capul cu desăvârşire tocmai pentru că niciodată nu m-am mai aflat într-o astfel de situaţie; eu nu eram în toate minţile, ăsta-i adevărul; nu eram răspunzătoare de actele mele, pe când el, şmecherul, n-avea nici pe dracul... Lasă că ştiu eu bine ce spun, a fost o cutezanţă din partea lui, o măgărie fără pereche!

Cu cât mă gândesc mai mult... Un bărbat care, numai cu douăzeci şi patru de ore în urmă, nu schimbase cu mine nici zece cuvinte! Un bărbat care nici măcar nu face parte dintre cunoscuţii care-mi vin în vizită!

Îmi amintesc că, într-o împrejurare similară, eroina unuia dintre romanele pe care le citeam eu când eram fată, îşi frământa creierii întrebându-se în sinea ei: „Oare îl iubesc?" Ce gogomănie îi trăznise prin minte proastei ăleia! De unde şi până unde amor? Dacă ar fi să mă întreb ceva, m-aş întreba: „Oare îl cunosc pe tipul ăsta?" Căci să mă bată Dumnezeu dacă ştiu măcar cum îl cheamă după mamă... Singurul lucru pe care-l ştiu este că îl detest şi că îl consider un şnapan şi jumătate! Şi zău că am motive cu duiumul!

Oricine în locul meu ar gândi la fel!

Iar acum... Să presupunem că, atunci când el va trece pe aici, eu mă voi încăpățína și voi da dispoziții categorice slugilor: „Doamna nu-i acasă”. Are să se înfurie și primul lucru pe care are să-1 facă, văzându-se tratat cu dispreț, va fi să se laude în fața ducesei de Sahagún... Cu siguranță că e unul din ăia care bat toba în dreapta și-n stânga... Parcă-l văd! Iar să mă pomenesc cu el și să-i înghit obrăzniciile... ce mai, nu e cu putință! Unu, că m-aș face foc și pară...; și doi, că în chestiile astea, dacă nu tai de la început în carne vie... Mi se pare lucrul cel mai firesc... Refuz... și gata. O să-mi scrie... Nu-i nimic, nu-i răspund. Și cum peste câteva zile tot plec de la Madrid... Chiar așa; uite ce bine se potrivesc toate.

Dar... judecând la rece. Asis... Să fie de vină numai nerușinatul ăsta? Hai, fato, recunoaște că și tu... Cine te obliga să-ți faci damblaua de a te duce la iarmaroc însoțită de un bărbat aproape necunoscut, și să iei masa acolo, într-un bufet de cea mai proastă categorie, ca și cum ai fi fost o cărnățăreasă de la mahala? De ce ai gustat din vinul ăla care e dres cu poșirca cea mai ordinară? Și pe urmă nu știai că pe tine, chiar și când nu bei, te amețește soarele?

Te-ai lăsat antrenată de ducesă... Dar ducesa... Sunt persoane pentru care convenientele sociale nu sunt valabile. Ducesa de Sahagún nu numai că e foarte versată, plină de experiență și tact –una din acele femei cu care nimeni nu îndrăznește să fie necuviincios dacă nu vrea ea – dar și, prin poziția ei socială înaltă, transformă într-o excentricitate amuzantă și inofensivă ceea ce la alte femei ar putea fi luat drept nerușinare și destrăbălare. Sunt unii pentru care totul e îngăduit, care știu să se impună și cărora le stă bine orice năzbâtie ar face. Dar eu, care sunt o femeie ca toate celelalte, una între atâtea altele, trebuie să respect ordinea prestabilită, nu să mă leg la cap dacă nu mă doare. Era clar că Pacheco avea să-și închipuie din primul moment... Nu, nu e drept să-l învinovățesc doar pe el.

Are dreptate concetățeanul meu. Suntem vulgari și necioplíți; ne șlefuiește educația timp de treizeci de ani și deodată iese la suprafaţă năravul...; o persoană civilizată, în anumite locuri, se poartă întocmai cum s-ar purta un surugiu. Uită-te la mine, care m-am comportat ca o mahalagioaică!

Sau, mai bine zis... m-am comportat ca o proastă. M-am lăsat prinsă în laţ din naivitate. N-am ştiut să previn pericolul, dar n-am avut niciun gând vinovat. S-a întâmplat... fiindcă s-a întâmplat. Şi mă căiesc. În viaţa mea n-am mai păţit una ca asta, şi nici n-o să mai păţesc... Pun capul că aşa va fi; iar acum, să încercăm să dregem ce se mai poate drege. Uşa închisă, spatele întors şi lacăt la gură. Domnişorul ăsta nu mai dă el ochii cu mine! Cum oi lua trenul spre Galicia... Şi chiar şi fără asta. Declar casa în stare de asediu... Nu mai intră în ea nici măcar o muscă. Vede el dacă e tot aşa de uşor să ameţeşti o femeie când respectiva ştie ce are de făcut.

CAPITOLUL 9

CAM ÎN FELUL ĂSTA, CU UNELE eventuale mici retușuri, și-ar fi redactat spovedania doamna noastră, dacă s-ar fi apucat să aștearnă pe hârtie tot ceea ce îi frământa mintea. Nu vrem să afirmăm că, deși dialogând cu propria ei conștiință, văduva marchizului de Andrade era absolut sinceră și că nu trecea sub tăcere niciun amănunt care i-ar fi putut spori vinovăția în ce privește ușurința, cochetăria și nechibzuința cu care acționase. Totul e posibil, și nu e bine să te încrezi în nimeni orbește când e vorba de acest soi de mărturisiri, care nu se fac niciodată fără să-ți pui stavilă cuvintelor și fără să-ți îngrădești gândurile. Totuși, nu se poate tăgădui faptul că doamna cu pricina a povestit cu destulă sinceritate întâmplarea cumplită prin care trecuse, și care era cu atât mai cumplită cu cât până la acest pas greșit, călcase ferm și cu cugetul senin pe drumul cinstei. Ceea ce era mai degrabă meritul ei decât rodul educației părintești, nu prea rigide și nici excesiv de severe. Lui Asis îi fuseseră satisfăcute toate capriciile care, într-un oraș ca Vigo, puteau trece prin mintea unei odrasle bogate, orfane de mamă și singure la părinți. La douăzeci de ani, luând parte la toate balurile de la cazinou, la toate plimbările pe Bulevardul principal, la toate serbările și la toate petrecerile în cinstea diferiților sfinți, vizitând toate vapoarele din toate escadrilele ancorate în port, Asis nu făcuse de fapt nimic rău, căci nimeni, oricât ar fi de sever, nu poate condamna în mod riguros corespondența cu un secund de vas, pe care-l vedea din an în Paște, când *Villa de Bilbao* poposea prin apele acelea. Atunci i-a intrat în cap tatălui lui Asis, un negustor înstărit, mania contractelor, însoţite, fireşte, de nevoia de a se vârî în politică; şi a avut districtul său, şi dă-i cu contractul şi dă-i cu legislatura; a început să-şi ducă fata la Madrid în toate iernile, să dea o raită – asta era formula consacrată. Trăgea la un văr al răposatei mame a lui Asis, marchizul de Andrade, consilier de Stat, căci Asis era rodul unei alianţe între blazon şi pungă, care în Galicia, ca pretutindeni de altfel, este foarte frecventă, fără să strâmbe din nas niciun venerabil portret de familie şi fără să se răsucească în mormânt niciun strămoş. Consilierul de Stat era văduv şi n-avea urmaşi; mai păstra o coroniţă de păr în jurul unei chelii lucitoare; avea maniere alese, o fire plăcută (în capitală nu există bătrâni acriţi) şi cunoştea destul de bine viaţa ca să ştie cum trebuie să se strecoare un bărbat de cincizeci de ani în sufletul unei fetişcane. Asis a început prin a-i arăta, în glumă, unchiului ei, scrisorile de la marinar şi a sfârşit prin a-i scrie acestuia din urmă o epistolă în care îi aducea la cunoştinţă că „relaţiile lor se întrerupeau pentru totdeauna". Aşa s-a şi întâmplat, şi silueta zveltă cu şapcă albă şi veston albastru cu galoane aurii în formă de ancoră n-a tulburat niciodată liniştea alcovului marchizei şi marchizului de Andrade.

Acesta din urmă a avut înţelepciunea de a nu fi gelos şi de a-i face soţiei sale viaţa conjugală agreabilă. A mers până acolo încât s-a despărţit de o altă soră de-a lui – cu care locuia încă din timpul primei căsătorii – fiindcă era bigotă, maniacă şi complet împotriva vieţii de societate şi a distracţiilor, aşa că nu s-ar fi potrivit cu tânăra căsătorită; şi n-a pregetat să-şi deschidă larg baierele pungii ca să plătească croitoreasa şi nici să-şi petreacă timpul pe la teatre, sindrofii şi ceaiuri dansante. A ştiut de asemenea să evite delirul manifestărilor pasionale, nepotrivit cu vârsta lui comparată cu a lui Asis; a lăsat să doarmă ceea ce nu era de trezit şi astfel a dobândit şapte ani de fericire senină şi o fetiţă cam plăpândă, care nu înflorea decât în aerul proaspăt şi sărat al ţinuturilor galiciene. O hemoragie a pus capăt zilelor blajinului Consilier de Stat şi Asis s-a pomenit liberă, bogată, tânără, frumoasă, respectată şi cu cugetul împăcat.

Îşi petrecea iernile la Madrid, ţinându-şi fata semi-internă într-un elegant colegiu francez; verile se ducea la Vigo, lângă taică-su; uneori (cum se întâmplase acum), fetiţa pleca mai devreme, căci bunicul, când se închidea sesiunea Cortes-urilor, o lua cu el să zburde la ţară. Asis o lăsa să plece cu inima uşoară. Dragostea maternă semăna la ea cu ceea ce înainte fusese afecţiunea conjugală: un sentiment molcom, lipsit de nebunia aceea divină care-ţi pârjoleşte sufletul şi dă vieţii sensuri noi. Marchiza de Andrade trăia mulţumită, era destul de mândră că scăpase de aerul de provincială şi nu mai puţin satisfăcută, de asemenea de faptul că rămăsese cinstită aşa cum rămân la Vigo doamnele sus-puse, care nu fac un pas fără ca toţi vecinii să ştie dacă l-a făcut cu piciorul stâng sau cu dreptul. Îşi petrecea timpul gândindu-se, de pildă, că ultima rochie pe care i-o făcuse croitoreasa ei era la fel de nostimă şi mai puţin scumpă decât cea cumpărată la Worth de ducesa de Sahagún; că se pusese bine cu părintele Urdax datorită faptului că intrase într-o Societate de binefacere pe care o recomandau cu căldură iezuiţii; că era o doamnă serioasă, căreia nu i se putea reproşa nimic, dar pe care, totuşi, rubricile mondene o lăudau adesea; că se putea trăi pe lume foarte bine fără a te lăsa ispitit de diavol, şi că în consecinţă nici oamenii nici Dumnezeu nu aveau de ce să-i întoarcă spatele.

Iar acum...

CAPITOLUL 10

AUZIND UN NOU CLINCHET DE clopoțel, Angela, înspăimântată, veni să vadă „ce se întâmplă". Stăpâna ei era sprijinită într-un cot.

— Oricine ar veni, m-ai înțeles?... Oricine ar veni... nu sunt acasă.

— Am înțeles, la toată lumea spun: „Conița e plecată".

— La toată lumea, fără excepție. Bagă de seamă să nu cumva să lași pe cineva să intre.

— Iisuse Cristoase, coniță! N-o să intre nici aerul.

— Și pregătește-mi baia.

— Baia? N-o să vă facă rău?

— Nu – răspunse Asís sec. (Ce manie au cameristele astea să-și vâre nasul peste tot!)

— Și cu trăsura ce fac, coniță? Că Roque a venit deja de două ori să întrebe ce porunciți.

La auzul numelui vizitiului, Asís simți că se face roșie ca focul, ca și cum acesta ar fi reprezentat pentru ea societatea, datoria, toate convenientele pe care le nesocotise și le călcase în picioare în ajun. Vizitiul cu siguranță că râdea în barbă!

— Spune-i...; spune-i să... vină peste un ceas-două; la patru și jumătate; ba nu, la cinci și un sfert. Pentru plimbare... Mai bine la cinci și jumătate.

Sări jos din pat, își puse capotul și-și încălță papucii. Se simțea cumplit de abătută, o dureau mușchii, era obosită și totodată surescitată, simțea nevoia să umble, să fugă de ea însăși, să nu se mai vadă și să nu se mai audă! Nu se putea suferi.

„Ce viață incomodă trebuie să ducă doamnele care fac mereu lucruri din astea. Zău că nu le invidiez! Of! Urăsc minciunile şi prefăcătoria! M-am născut, e limpede, ca să duc o viață ordonată şi cinstită. Oare i-o trece prin cap puşlamalei să vină pe aici?"

Până să fie gata baia, Asís făcu toate operațiile de toaletă care trebuie s-o preceadă: îşi curăță şi-şi pili unghiile, îşi spălă dinții cu periuța, îşi descurcă părul şi şi-l pieptănă de mai multe ori cu pieptenele des, îşi exploră grijuliu urechile cu burețelul şi cu lingurița de fildeş, se frecă pe gât cu mănuşa de păr de cal îmbibată în pastă de migdale cu miere. La fiecare operație igienică, pe măsură ce câte o parte a trupului îi rămânea curată lună, Asís avea impresia că face să dispară stigmatele exceselor din ajun şi, confundând fără voia ei fizicul cu psihicul, socotea că îngrijirile corporale o regenerau.

Drăcoaica o anunță că baia era pregătită. Asís trecu într-o cămăruță întunecoasă luminată de o lampă cu gaz (camerele de baie somptuoase care se descriu în romane nu există, de regulă, decât în vreun palat, niciodată în locuințele cu chirie) şi se băgă într-o cadă de zinc acoperită cu un strat de email – aşa cum sunt cratițile. Ce plăcere! În apa aceea limpede aveau să rămână odată pentru totdeauna ruşinea, năduful şi necuviința aventurii sale... Toate erau scrise pe ea cu litere de praf! Un praf de două ori josnic, praful iarmarocului mârşav! Şi uite ce lipicios şi ce dens era! Îi pătrunsese prin ciorapi, prin lenjerie şi i se aşternuse pe tot trupul. „Apă curată şi călduță – se ruga Asís –, spală, spală toată mojicia, toată țigănia, toată sălbăticia; spală îndrăzneala, necuviința, uşurința, spală... Săpun... mai mult săpun... Acum, colonia. Aşa."

Ideea asta precum că apa de colonie şi săpunul fin scot petele de pe onoare puse stăpânire cu atâta putere pe Asís, că aceasta fu cât pe ce să-şi smulgă pielea din pricina mâniei şi înverşunării cu care se freca. Când camerista îi întinse halatul de pluş ca să se înfăşoare în el, Asís continuă să se fricționeze, pe jumătate din motive igienice, pe jumătate din motive morale, până ce, istovită, se lăsă învelită în rufăria curată, oftând ca cineva care aruncă de pe suflet o mare povară.

Trăsura sosi la puțin timp după ce termină nu numai cu baia, ci și cu pieptănatul și îmbrăcatul; Asis își pusese o rochie sobră, de doamnă care nu dorește să atragă atenția. *Drăcoaica* întinsese deja mâna spre zăvor, gata să-i deschidă ușa stăpânei când îi trecu prin minte s-o întrebe:

— Conița ia masa acasă?

— Nu – și adăugă, ca cineva care dă explicații ca să nu se creadă ceva rău despre el: Sunt invitată la masă la mătușile Cardeñosa.

Odată instalată în trăsură, răsuflă ușurată. Nu mai trebuia să se teamă de apariția pezevenghiului! Eh! Probabil că nici el nu-și mai amintea de ea; flușturaticii ăștia, îndată ce pot să se laude... nu te-am văzut, nu te cunosc... Așa e cel mai bine. Ce grozav ar fi dacă lucrurile s-ar opri aici! Totul ar fi simplu... Glasul lui Asis căpătă o anume sonoritate când îi porunci vizitiului:

— Pe Castellana... și pe urmă, la mătușile mele...

Vibrația aceea semeață din vocea ei părea să însemne:

„Vezi bine, Pardo... Nu-și face omul de cap în fiecare zi... De azi încolo mă întorc la linia mea dreaptă de conduită".

Trăsura merse la trap până la Castellaña și acolo intră în rând. Erau atât de multe atelaje, unul lângă altul, că uneori trebuiau să se oprească toate în loc, neputând nici să înainteze, nici să dea înapoi. În asemenea clipe de nemișcare forțată, se petreceau tot soiul de întâmplări hazlii: două doamne, să zicem, care se cunoșteau, și se salutau; dar nefiind destul de prietene ca să înceapă o conversație, rămâneau cu zâmbetul înțepenit pe buze, cercetându-se cu coada ochiului, examinându-și reciproc toaletele și dorind din răsputeri ca o mică zguduitură a oceanului de atelaje, să pună capăt unei situații atât de penibile. Alteori, lui Asis i se întâmpla să se oprească lângă o cabrioletă trasă de un singur cal, pe a cărui banchetă din spate se înghesuiau, lăsând liber scaunul rabatabil, trei flăcăi bine dispuşi, băieţi de prăvălie sau conţopişti pe la vreun minister, care o bombardau cu glume şi complimente deocheate; şi, ce să facă, trebuia să-i suporte chiar în coasta ei, neştiind ce era mai bine să aleagă: să zâmbească, să ia un aer foarte grav sau să facă pe surda. Nu mai puţin supărător era când se afla în imediata vecinătate a cailor focoşi de la o brişcă, ce-şi scuturau boturile înspumate pe fereastra cupeului ei stropind buchetelul de liliac alb prins în portvizit, care parfuma interiorul trăsurii. Incidente care distrăgeau pentru o clipă atenţia marchizei de Andrade, smulgând-o din dulcea linişte şi din binefăcătoarea odihnă provocate de răcoarea aerului impregnat de miresme de liliac şi de salcâm în floare, ca şi de du-te-vino-ul tăcut şi elegant al promenadei şi de speteaza capitonată a canapelei trăsurii, îmbrăcate în postav cenuşiu, pe care îşi sprijinea cu voluptate capul şi spatele.

„Ia te uită! Aia-i Casilda Sahagún, cocoţată pe capra *break*-ului[9] ei. De unde o fi venind, Dumnezeule? Na, că mi-am adus aminte: de la corida organizată de băieţii de familie bună: Juanito Albares, Perico Gonzalvo, Paco Gironellas, Fernando Hurtado...” Într-o fracţiune de secundă, Asis îşi aminti de organizarea serbării taurine: se împărţiseră programe imprimate pe hârtie de saten roşu, şi redactate cu adevărat har; te prăpădeai de râs când citeai: „Banderilieri: Fernando Alfonso Hurtado de Mendoza (alias *Pajarillas);* José Maria Aguilar y Rustria (alias *Chaval)”* Ce s-au mai distrat acasă la ducesă când au pus la cale corida asta! Iar Asis era şi ea invitată. Uitase: ce păcat! Ducesa, plină de vino-ncoace ca de obicei, semăna cu un desen de Goya, cu mantila ei neagră şi cu garoafele prinse în păr; băieţii, foarte ţanţoşi, în caleaşca lor descoperită, învăluiţi în pelerinele violet şi roşu, cu fireturi de aur. De luptat cu taurii probabil că luptaseră ca nişte ageamii, numai buni să azvârli în ei cu cartofi, dar acum, nimeni nu le mai ajungea cu prăjina la nas, se fuduleau cu costumele lor lucitoare.

---

[9] Un gen de trăsurică (n. tr.)

Stârniseră vâlvă pe toată Castellana; erau la ordinea zilei. După ce văzu trecând alaiul coridei, Asis se simți și mai ușurată; bunul simț îi spunea că nimănui din grupul acela de persoane veșnic ocupate cu evenimente fie de ordin politic, fie de ordin monden, fie pur și simplu de scandal, n-avea să-i treacă prin minte vreo bănuială cu privire la mica ei aventură din ziua Sfântului Isidro.

Cu siguranță că, timp de câteva zile, nimeni nu se va gândi la altceva decât la corida aristocratică.

Convingerea că escapada ei nu era sortită să ajungă la urechile nimănui i se întări și mai mult acasă la mătușile Cardeñosa. Acestea erau două domnișoare cumsecade, fete bătrâne, pline de amabilitate, cu pieptul ca o scândură, cu privirea tristă și cât se poate de demodat îmbrăcate, blânde și timide, deloc emancipate, deși trecuseră de cincizeci de ani; rămăseseră niște copile mari. Vorbeau mult despre slujba la biserică și comentau pe îndelete toate evenimentele mai importante, dar exterioare, ce se petrecuseră în familia Andrade sau în celelalte, care făceau parte din cercul lor de cunoștințe; când se refereau la nunți, aveau gata pregătit un zâmbet pofticios și galeș, parcă ar fi savurat o licoare din care nu mai gustaseră niciodată; când vorbeau de boli, de pozne de-ale copiilor sau de decese ale vârstnicilor, își arcuiau melancolic sprâncenele, făceau un gest de resemnare cu umerii și rosteau niște fraze compătimitoare, care, fiind mereu aceleași, sunau mai degrabă a indiferență. Credincioase în adevăratul sens al cuvântului, nu bârfeau niciodată pe nimeni, nici nu judecau cu asprime purtarea altora, astfel încât pentru ele viața omenească n-avea decât o față, aversul, pe care fiecare o lasă pradă privirilor semenilor. Totuși, domnișoarele Cardeñosa erau socotite o relație foarte distinsă, și cartea lor de vizită „făcea bine" pe orice tavă de porțelan din acelea pe care se adună, sub formă de invitații, considerația socială.

Pentru Asis, mâncarea insipidă pe care i-o oferiră mătușile Cardeñosa, și discuția anodină care urmă au reprezentat la început un adevărat balsam. Îi dispărură ultimele tresăriri ale migrenei şi ultimele contracţii din stomac, şi se linişti dându-şi seama că acele domnişoare respectabile şi distinse o tratau cu afecţiunea din totdeauna; înţelese deodată că nici prin gând nu le trecea să bănuiască ceva rău despre ea.

Alinarea îi cuprinsese deopotrivă şi trupul şi sufletul, şi graţie acestei reacţii sănătoase, „cele petrecute" i se păreau lui Asis un fel de coşmar, o povestire fantastică.

Dar după ce dobândi această stare de linişte atât de necesară pentru nervii ei greu încercaţi, Asis începu să bage de seamă, spre ora zece, că se plictisea înfiorător, şi că ba o apuca somnul, ba o cuprindea o poftă nebună să iasă la aer, ceea ce se traducea prin nişte căscaturi prelungi şi printr-o continuă foială pe scaunul care, din pricina aceea, părea tapisat cu ace de gămălie aşezate cu vârful în sus. Până la urmă, domnişoarele Cardeñosa observară şi ele acest lucru şi, în nesfârşita lor bunătate, începură s-o îmbie cu un alt scaun, de formă diferită; colţul sofalei, un scaun împletit, un mic taburet pentru picioare, o pernă de pus la spate.

— Nu vă deranjaţi... Vă mulţumesc din inimă... Stau excelent!

Şi cum nu îndrăznea să se uite la al său, se uita pe furiş la ceasul de birou, un Apolo de bronz aurit a cărui clasică goliciune nici măcar nu o observaseră surorile Cardeñosa în cei patruzeci de ani de când zeul se afla în postură academică pe consola din salon, strângând lira în mână. Ceasul... fireşte, se oprise din prima zi, ca toate cele de felul său. Asis ar fi vrut să nu lase nimic să se vadă, dar i se deschidea gura fără voie şi i se umpleau ochii de lacrimi; îşi făcea vânt zgomotos cu evantaiul, răspunzând maşinal la întrebările mătuşilor sale cu privire la sănătatea fetiţei şi la proiectele de vacanţă, care băteau la uşă. Ceasurile se scurgeau alene, răspândind în creierul lui Asis opiul plictiselii. Orice trăsură care se auzea trecând pe străduţa dosnică în care locuiau surorile Cardeñosa îi producea un şoc electric. În sfârşit, una se opri chiar în faţa casei... Slavă Domnului! De fericire, Asis îşi recapătă voia bună şi amabilitatea ce o caracterizau şi când servitoarea veni să anunţe: „A sosit trăsura doamnei marchize", avu chiar tăria să răspundă cu indiferenţă prefăcută:

— Mulţumesc; să aştepte.

După două minute, sub pretext că se sculase cam devreme, îşi sprijini obrazul de galbenul pergament al feţei mătuşilor, dădu un sărut îngheţat în aer şi coborî scările repetând mereu:

— Sigur... una din zilele astea... M-am distrat de minune... Mâine negreşit, da? Nu uit de hârtiile pentru azil. Toate cele bune părintelui Urdax.

Când trase de cordonul soneriei, la uşa ei, avu o presimţire ciudată. Căci există presimţiri, există fără doar şi poate, iar cine le neagă este miop la suflet, refuză să le recunoască altora acuitatea simţirii numai fiindcă lui îi lipseşte. Pe când se auzea sunând soneria, Asis simţi o furnicătură şi un tremur în puls, ca şi cum gestul acela ar fi reprezentat un act deosebit de important şi hotărâtor chiar pentru existenţa ei. Aşa că nu fu deloc surprinsă, ci numai extrem de emoţionată, – cât pe ce să pice jos, nu alta – când văzu că, în locul *Drăcoaicei* sau al valetului – cel care-i deschidea uşa era însuşi pezevenghiul, însuşi escrocul cu pricina.

CAPITOLUL 11

PARTEA AMUZANTĂ FU CĂ doamna, departe de a se arăta surprinsă, îl salută pe Pacheco ca şi cum faptul de a-l găsi acolo la orele acelea i s-ar fi părut lucrul cel mai firesc de pe lume; la rândul său, Pacheco folosi la adresa ei toate formulele de politeţe uzitate în cazurile în care un domn se adresează unei doamne cu care are relaţii mondene, şi pe care o respectă nu din pricina vârstei, ci a poziţiei şi comportării sale. Se dădu îndărăt ca să-i facă loc, şi, după ce o urmă în salonaşul intim, pe a cărui măsuţă pliantă ardea o veioză mare cu abajur roz îmbrăcat în dantelă, rămase lângă uşă, în picioare, aşteptând parcă să i se poruncească să iasă.

— Ia loc, Pacheco... – băigui Asís, care nu-şi revenise încă din uimire.

Andaluzul nu se aşeză, însă făcu câţiva paşi înainte, încet, parcă cu teamă; se purta ca un om nedeprins cu uzanţele sociale; dar această atitudine, pe care Asís o puse în seama unei ipocrizii rafinate, contrasta fermecător cu mişcările sale degajate, cu eleganţa nestudiată a îmbrăcăminţii, cu albul imaculat al vestei de stofă foarte fină, cu tot aspectul său de om subţire. Văzându-l atât de spăsit, Asís îşi veni în fire şi începu să prindă curaj. „Bun prilej să-i frec niţel ridichea domnişorului ăsta! Face pe mieluşelul, vasăzică? Se căieşte, hai? Las' că vede el acuşica..." Căci Asís, lipsită de experienţă cum era, îşi închipuise că tovarăşul său de iarmaroc avea să intre la ea ca un răcan şi, nici una, nici două, să se repeadă s-o strângă în braţe birjăreşte sau să facă cine ştie ce altă mocofănie similară... Dar odată ce, slavă domnului, se purta atât de măsurat, era rândul ei să-i zică vreo câteva de la obraz. Aşa că deschise gura şi rosti:

— Deci dumneata aici... Aş vrea... aş...

Andaluzul se apropie şi mai mult, până ce ajunse chiar lângă Asis, care rămăsese în picioare lângă măsuţă. O privi fix şi apoi spuse, cu glasul cel mai patetic de pe lume:

— Pe mine poţi să mă cerţi cât vrei... Slugilor să nu le spui nimic... Numai eu sunt de vină... A trebuit să mă târguiesc un sfert de oră cu camerista până m-a lăsat să intru. I-am făcut până şi curte. Nimic, nu voia în ruptul capului. În cele din urmă i-am spus... mă rog, i-am spus că ştiai că trebuie să vin şi că de aceea te ascundeai de toată lumea, ca să mă poţi primi. Ceartă-mă, că merit.

Toate enormităţile astea le şoptise pe tonul cel mai mâhnit şi mai galeş cu putinţă, cu privirea stinsă şi cu un aer de tristeţe melancolică ce-ţi sfâşia inima. Asis, în prima clipă, înmărmuri; apoi nodul din gât i se descleştă şi cuvintele începură să curgă năvalnic: „Gata, ce mai, acum chiar că îmi dau drumul şi-i zic ce-mi vine la gură..."

— Chiar că meriţi... Păi bine, omule, mă faci de râs în faţa slugilor? De asta s-au ascuns când am intrat... şi te-au lăsat pe dumneata să-mi deschizi...! Haimanalele dracului! Angelitei am să-i rup urechile. Iar pe Perfecto... S-ar putea ca la noapte cineva, să doarmă în stradă... Duşmanii din casă... Aşteaptă numai şi ai să vezi! Figurile astea la mine nu ţin. Unde s-a mai pomenit una ca asta?! De asta mă port cu ei aşa cum mă port? Ca să mă dea pe mâna primului venit?

Înţelegea şi Asis că dacă ţipa şi gesticula în felul ăsta devenea cam ordinară, şi pe deasupra – ceea ce era cel mai rău – că predica în deşert, fiindcă cei de la bucătărie nici măcar n-o puteau auzi; iar Pacheco, în loc să se sperie de perdaful pe care i-l trăgea, părea că-şi vine în fire; se apropie şi mai tare, şi, cu capul plecat, mângâie tâmplele femeii supărate. Aceasta se trase înapoi, dar nu suficient de repede ca braţul andaluzului să n-o prindă blând de mijloc şi buzele lui să nu-i șoptească la ureche:

— De ce te superi pe slugi, fetiță scumpă? Nu ți-am spus că n-au nicio vină? Fata asta care ți-e cameristă e o comoară. Te iubește cu adevărat. I-am oferit bani și n-a vrut să-i primească nici în ruptul capului. A spus că dacă n-o cerți tu... Acuma, dacă țipi, o să iasă scandal... Dar am să plec când vrei tu... Zău că plec, prostuțo...

Și-n timp ce declara că pleacă, se așeză pe divan, obligând-o pe Asís să se așeze și ea la rândul ei. Asís se simțea cuprinsă de o tulburare care nu mai semăna cu pseudo-mânia de mai nainte și începu să șoptească cu glas stins:

— Atunci pleacă... Te rog să pleci. Pentru Dumnezeu...

— N-ai nici măcar un minut pentru mine? Dac-ai ști. ce bolnav sunt... Dacă ai vedea! N-am dormit toată noaptea, n-am închis ochii o secundă...

Asís fu gata să întrebe: „De ce?", dar tăcu, căci întrebarea i se păru și prostească și nelalocul ei.

— Trebuia să știu ce faci... Dacă te simți mai bine, dacă te-ai odihnit... Dacă mai ești supărată pe mine sau mă privești mai cu îngăduință. Tot prost dispusă? Și căpșorul? Ia să vedem noi?...

Îi culcă pe umărul lui capul, sprijinindu-l în căușul palmei drepte. Asís, care se străduia să rupă lațul, simți că-i slăbesc puterile din două motive: mai întâi, văzând că nemernicul începuse să se poarte blând și supus ca un mielușel, simțea că i se moaie inima; iar în al doilea rând, o încerca simțământul etern al curiozității, al blestematei de curiozități care o dusese la pierzanie și pe Eva, în rai, care le duce pe toate la pierzanie, și poate că nu numai pe femei, ci întreaga spiță umană... Ia să vedem? Oare cum o fi? Ce-o mai zice Pacheco?

Pacheco, un timp, nu zise nimic; nici pâs. Palma lui subțire, degetele sale fine și nervoase strângeau cu blândețe capul și tâmplele lui Asís, ca și cum aceasta ar fi fost încă amețită din ajun și ar fi avut nevoie de mângâierile acelea ca leac. În odaie ai fi zis că bagheta fermecată a unui vrăjitor nevăzut revărsa în jur o linişte domoală şi încărcată de iubire, iar lumina lămpii, prin abajurul de dantelă, scălda într-o gingaşă poezie încăperea. Salonul în care se aflau era mobilat după veleităţile artistice de care azi face caz orice muritor, fie că se pricepe la artă, fie că nu, şi avea aspectul acela caracteristic de prăvălie de vechituri pe care îl dă îngrămădirea laolaltă a cât mai multor obiecte fără nicio legătură unul cu altul. Jilţuri, fotolii joase şi cochete, măsuţe îmbrăcate în pluş în formă de inimioară sau de frunză de trifoi, socluri pe care stau lămpi cu petrol, mici divanuri turceşti unde oamenii pot gusta plăcerea de a şedea spate în spate şi de a-şi suci gâtul, câte un palmier în jardiniere de zinc, un câine de porţelan stând de santinelă lângă şemineu, şi două scrinuri – moştenire de familie – restaurate şi aurite din nou... Totul învălmăşit şi aşezat în aşa fel încât să îngreuieze accesul vizitatorilor, alcătuind un fel de arhipelag unde nu puteai naviga fără pilot. Dar pereţii? Dacă podeaua era impracticabilă, pe pereţi nu mai era loc nici cât să baţi un cui, căci marchizul de Andrade, om cumsecade, dar incapabil să distingă un Tizian de un Ribera, făcuse într-o vreme pe protectorul artiştilor tineri, umplându-şi casa cu acuarele ce reprezentau ţigănci, spadasini din Renaştere sau curtezane ale lui Ludovic al XV-lea; cu crochiuri, schiţe şi eboşe trasate cu vârful cuţitului sau cu buricul degetului, atât de „libere" şi de „naturale" că nici dracul n-ar fi putut ghici ce reprezintă; cu scândurele acoperite cu planşe, de dimensiuni microscopice, aşezate în rame de cinci ori mai mari; de fotografii cu dedicaţii sforăitoare, pe scurt, licăriri de artă care, cel puţin, ascund vulgaritatea tapetului şi fac plăcere ochiului. Dar la ora aceea, în liniştea dulce care plutea în aer şi cu lumina discretă care se cernea prin dantelă, toate vechiturile din jur se armonizau, se înlănţuiau într-o intimitate plăcută, într-o complicitate tainică; până şi oribila mască japoneză agăţată deasupra biroului, de unul dintre ochii căreia atârna o procesiune de maimuţele de pluş avea parcă o expresie mai puţin fioroasă; şalul de Manila care acoperea pianul îşi deschidea vesel florile; begoniile de lângă fereastra ușor crăpată se înfiorau ca și cum le-ar fi mângâiat briza nopții... Doar bull-dog-ul de porțelan, așezat pe labele dinapoi ca un sfinx, privea cu o insistență neliniștitoare cuplul de pe sofa, arborând o atitudine demnă și energică, de parcă ar fi fost un paznic zelos pus acolo de duhul respectabilului marchiz defunct... Te așteptai ca din clipă în clipă să deschidă fălcile, să latre alarmat și să se repeadă să muște...

Pacheco spunea în șoaptă, cu sâsâitul lui alintat și trist:

— Puteai să bănuiești ce s-a întâmplat ieri, fetiță scumpă? Așa-i că da? Hai, nu tăgădui, că voi femeile înțelegeți imediat lucrurile astea... Vezi, vezi că taci și nu-mi răspunzi?! Ți-ai dat seama imediat că eram topit, topit de-a binelea. Numai că ți-ai închipuit că poți să-mi dai plasă... Dar de bănuit... Ce mai! Te-ai prins din clipa în care am aruncat trabucul în grădină! Însă te bucurai să mă vezi cum sufăr, nu-i așa? Ce rea ești! Te-a pedepsit Dumnezeu! Și ce frumoasă erai, țigăncușa mea plină de foc! Ți-a mai spus vreun bărbat cât ești de frumoasă? Nu? Ei, află atunci de la mine, și să știi că eu fac cât toți ceilalți la un loc... Auzi, în trăsură, ți-aș fi spus o mie de vorbe dulci... ți-aș fi spus că ești frumoasă, și scumpă și cu vino-ncoace, să înnebunești pe cine te privește... Numai că nu îndrăzneam, știi?... Că dacă aș fi îndrăznit, n-aș mai fi contenit cu dezmierdările, ți-aș fi așternut la picioare tot focul inimii...

Aici Asis, fără să știe cum și de ce, își recăpătă brusc glasul și începu să strige:

— Păi sigur... mi-ai fi spus și mie ce i-ai spus fetei de la crâșmă... și slujnicei mele... și tuturor celor care-ți ies în cale... Că la vorbe meșteșugite nu te întrece nimeni!

O întrerupse o mână energică, ce-i astupă gura.

— Nu face asemenea comparații, fetițo, ce-ți trece prin minte... Alea sunt prostii care le spui așa, ca să te afli în treabă, să faci plăcere cui te ascultă... Cu tine e altceva... Doamne, maică precistă! Sunt așa de fericit! Simt că înnebunesc de fericire! Află că și eu sunt uluit de ce se petrece cu mine. Niciodată nu mi s-a întâmplat să fiu trist după asemenea lucruri, doar cu tine. Aproape că n-am curajul să-ţi vorbesc. Mă simt aşa, nu ştiu cum... jumătate mândru... jumătate mâhnit... Mai bine ne-am fi întors ieri înainte de prânz. Nu crezi? Aha! Deci nu crezi? Să mă bată...

Andaluzul îşi încrucişă degetele şi le sărută, într-un gest popular. Asis izbucni în râs, fără să vrea. Nu mai era chip să se supere: râsul dezarmează şi pe cel mai furios om. „Şi acum, ce să fac – se gândea Asis, apelând la întreaga ei prezenţă de spirit şi la toată abilitatea de care e în stare o femeie. Ba e foarte simplu... N-avea să refuze întâlnirea pe care i-o cerea pentru a doua zi după-amiază, pentru că, dacă îl refuza, era în stare să facă cine ştie ce nebunie. Nu, nu... trebuia să tragă de timp... să-i acorde întâlnirea şi când o sosi momentul... ia-o de unde nu-i! O să fie oriunde, numai unde o aştepta Pacheco nu. Iar acum trebuia să încerce „cu binişorul" să-l facă să dispară cât mai repede... Ce-au să spună slugile? Cu siguranţă că, în bucătărie, *Drăcoaica* făcea tot felul de supoziţii!

CAPITOLUL 12

E DUREROS SĂ TREBUIASCĂ SĂ recunoşti şi să consemnezi anumite lucruri; cu toate astea, sinceritatea te obligă să nu le ocoleşti în cursul povestirii. Rămâne, desigur, soluţia de a le prezenta indirect, încercând, cu îndemânare, să le faci mai puţin supărătoare decât dacă le-ai relata pe faţă, nonşalant şi fără perdea, vârându-le în ochii cititorului. Aşa, de pildă, dezaprobarea implicită a romancierului poate îmbrăca haina vicleniei.

În ce priveşte întâlnirea pe care văduva marchizului de Andrade avea de gând să o acorde în mod fictiv, hotărâtă fiind să-i dea plasă curtezanului ei, romanul poate păstra o tăcere discretă; şi nu-şi va trăda misiunea înaltă dacă va povesti doar cele petrecute la uşa doamnei: indicaţie sobră, dar, totodată, cât se poate de grăitoare.

Trăsura marchizei aştepta acolo, pregătită de la cinci. Vizitiul neclintit, bine înfipt pe capră, stătuse o vreme în atitudinea regulamentară, cu biciul înălţat, cu hăţurile strânse, cu pălăria trasă ştrengăreşte pe-o ureche şi cu căputele cizmelor foarte apropiate; dar, după ce se scursese un sfert de ceas, acalmia după-amiezii şi plictisul aşteptării îi picurară pe pleoape o dulce toropeală, aşa că lăsă să-i cadă capul pe piept, mâinile îi lunecară în jos şi începu să scoată un fel de şuierat care se prefăcea din când în când într-un sforăit brusc ce-l speria şi pe el, trezindu-l... În primele momente şi calul se ţinu ţanţoş, într-o poză elegantă, gata să-şi ia avânt; dar, când se convinse că era rost de aşteptare prelungită, îşi lăsă greutatea trupului pe picioare, îşi scutură zăbala împroșcând-o cu spumă, închise ochii și se pregăti să tragă un pui de somn. Până și trăsura însăși avu aerul că se înfige cu roțile în caldarâm, cu gândul să se odihnească.

Soarele porni să asfințească, urcând, etajele unul câte unul și luându-și rămas bun de la ferestre pentru a se refugia în cele din urmă printre coroanele salcâmilor de pe Recoletos, pe care le învăluia deja aburul albăstriu și răcoros al inserării; căldura se mai domoli și fanaragiul trecu aprinzând firicele de lumină de-a lungul străzilor... Trăsură, cal și vizitiu dormeau, împăcați cu soarta, fără să se gândească la faptul că pentru o astfel de călătorie nu era nevoie de desagi cu merinde, și că mai bine i-ar fi stat primei sub prelata ei, celui de al doilea rumegându-și porția de nutreț, iar ultimului în cârciumioara lui preferată sau asistând la corida din seara aceea...

Să fi fost vreo șapte seara când ieși din casă bărbatul. Era elegant și se grăbea, ferindu-se de portăreasă. Traversă strada și, pe trotuarul de vizavi, se opri, uitându-se la ferestrele camerei lui Asis. Nu se zărea nimeni în pervaz. Bărbatul își continuă drumul spre Recoletos.

CAPITOLUL 13

COMANDANTUL PARDO AVEA UNEORI obiceiul să treacă serile pe la prietena şi concetăţeana sa, marchiza de Andrade. Stăteau de vorbă despre o mie de fleacuri, se certau, se înfierbântau, pe scurt, petreceau şi se amuzau de minune în doi. De curte nici nu putea fi vorba, deşi gurile rele spuneau (probabil că bârfa pornise din saloanele ducesei de Sahagún) că don Gabriel pusese ochii pe averea frumuşică şi pe făptura plină de vino-ncoace a marchizei. Totuşi alţii, care păreau ceva mai bine informaţi, pretindeau că lui Pardo nu-i păsa nici de bani – căci era cel mai dezinteresat om de pe lume – nici de femei, deoarece nu i se vindecase încă rana unei mari decepţii amoroase pe care o suferise în Galicia: o poveste romantică şi cam încâlcită cu o nepoată care, ca să scape de el, se făcuse călugăriţă într-o mănăstire din Santiago.

Cum, necum, întâmplarea făcu ca Pardo să dorească să-i consacre doamnei cu pricina seara zilei în care trăsura trase faimosul pui de somn. Sună la uşă cam pe la nouă. În general, slugile îl pofteau să intre cu o grabă care demonstra câtă plăcere îi făceau doamnei aceste vizite. Dar în seara aceea, atât Perfecto (valetul căruia Asís îi zicea *Imperfecto* – „Imperfectul" – din pricina poznelor sale), cât şi *Drăcoaica* se priviră şi răspunseră la întrebarea obişnuită a comandantului ezitând şi codindu-se.

— Ce se întâmplă? Coniţa nu-i acasă? Parcă marţea n-avea obiceiul să iasă.

— De ieşit... – băigui „Imperfectul".

— Nu, de ieșit, n-a ieșit – îi veni în ajutor *Drăcoaica,* văzându-l în încurcătură; numai că e cam...

— Cam bolnavă – declară valetul pe un ton plin de diplomație.

— Cum așa, bolnavă? exclamă comandantul, ridicând glasul. De când? Și ce are? Stă la pat?

— Nu; nu stă la pat... Oleacă de migrenă...

— A, bun; spuneți-i atunci că mă întorc mâine să întreb cum se simte... că-i doresc însănătoșire grabnică... Să nu uitați să-i spuneți!

Tocmai în clipa când comandantul sfârșea de rostit aceste vorbe, Asis apăru în vestibul, îmbrăcată în capot și purtând papuci ușori în picioare.

— Slugile astea totdeauna înțeleg pe dos poruncile... Pentru dumneata sunt acasă, Pardo... Intră, te rog... Le-am spus să spună așa, în principiu, că nu primesc musafiri simandicoși, dar ce-are a face una cu alta? Poftește aici...

Gabriel intră. Salonul era la fel de primitor, la fel de plăcut, la fel de răcoros ca-n ajun; abajurul de dantelă împrăștia aceeași lumină roz visătoare; într-un vas de ceramică de Talavera se ofilea un buchet de liliac și de trandafiri albi. Când se duse să se așeze pe fotoliul său preferat, comandantul lovi cu piciorul un obiect pe jumătate ascuns între faldurile covorului turcesc de pe divan. Se aplecă și-l ridică de jos, mașinal. Asis întinse mâna și, oricât de distrat și cu capul în nori era Gabriel, nu putu să nu bage de seamă tulburarea doamnei când recăpătă obiectul, care nu era altceva decât un portvizit fără închizătoare, din piele englezească, cu două inițiale de argint înlănțuite; era, fără doar și poate, un obiect bărbătesc. Mânat instinctiv de discreție și de respect, Gabriel făcu pe prostul și i-l înmână fără să încerce să descifreze literele gravate.

— Mi-au tras o spaimă „Imperfectul" și *Drăcoaica* asta blestemată... șopti, încercând să-și ascundă surpriza. Habar n-au pe ce lume se află. E adevărat că ai spus că nu primești, da sau nu?

— Să vezi... Am dat ordine în sensul ăsta... Dar nu pentru dumneata... ai văzut bine că eu te-am chemat – spuse Asis pe un ton spăsit, parcă scuzându-se de cine ştie ce greşeală grosolană, şi foarte tulburată, deşi la rândul ei se străduia să n-o arate.

— Şi ce ai? Te doare capul?

— Da... destul de tare – Asis duse mâna la tâmple.

— Atunci numai vizita mea îţi lipsea. Te las să te odihneşti... Dacă dormi, îţi trece.

— Nu, nu; ar fi o prostie. Nu pleca. Dimpotrivă.

— Cum adică „dimpotrivă"? Te rog să-mi explici ce înseamnă vorbele astea – exclamă comandantul, profitând de ocazie ca să glumească şi s-o facă pe Asis să-şi uite tulburarea.

— O să-ţi explic... înseamnă că o să mă însoţeşti la o mică plimbare... Vreau să fac câţiva paşi pe jos. Trebuie să mă dezmorţesc, să iau aer...

— Să mergem la un teatru... Vrei? Se spune că e foarte amuzant „Recensământul municipal", la teatrul Lara.

— Teatru... căldură, îmbulzeală, reflectoare! Poate vrei să mă ucizi. Nu; eu am nevoie de mişcare. Ies aşa cum sunt, fără să mă îmbrac elegant. Îmi trag pe mine un pardesiu, pun pe cap un văl, mă încalţ şi... pornim!

— Cum doreşti.

Când ajunseră în stradă, Asis oftă uşurată şi începu să păşească în direcţia în care dorea să se plimbe.

Cartierul Salamanca lasă, din loc în loc, impresia plăcută că se află situat la ţară: arbori masivi, aer oxigenat şi înmiresmat, spaţii întinse şi o boltă cerească ce pare mai înaltă decât oriunde în altă parte a Madridului.

Noaptea era splendidă, şi când Asis ridică ochii ca să admire scânteierea stelelor, îi trecu prin minte, ca să spună ceva, să le compare cu giuvaerurile pe care le admira pe la baluri.

— Cele patru steluţe de colo, aşezate în şir, par broşa marchizei de Riachuelo...; patru briliante imense care te orbesc. Constelaţia asta, uite, asta de colo, o vezi, străluceşte ca bijuteria pe care i-a adus-o de la Paris bărbat-su doamnei de Torres-Nobles... Are chiar şi în mijloc o steluţă aurie, care pare briliantul brazilian din centru... Steaua aia frumoasă care stă singură...

— E Venus... Pare simbolic faptul că Venus e atât de frumoasă...

— Dumneata amesteci totdeauna lucrurile lumeşti cu cele sfinte...

— Ba pardon, amestecul l-ai făcut dumneata când ai început să compari aştrii cu bijuteriile prietenelor dumitale... Ce frumos e cerul Madridului, adăugă el după o scurtă tăcere. Aici n-avem încotro, trebuie să ne scoatem pălăria. Ţinutul nostru e mai răcoros, mai frumos; dar aerul ăsta transparent... La noi, în Galicia, trebuie să te uiţi în jos; aici, în sus.

Tăcură o vreme.

Sub baldachinul acela albastru smălţat cu flori de giuvaericale, şi Asis şi comandantul vedeau un singur lucru: un portvizit de piele englezească şi, printr-un fel de însuşire magnetică, îşi ghiceau reciproc gândul, care părea să se transmită prin braţele ce li se atingeau.

Ajunseseră la capătul promenadei Muzeului Prado, complet pustie la ceasul acela, cu scaunele strânse şi întoarse cu faţa în jos. Se auzea şipotul monoton al fântânii Cibeles şi undeva în fundul grădinii, după siluetele neregulate ale coniferelor se zărea eleganta siluetă de palat italian a Muzeului. Nu era ţipenie de om în jur şi piaţa Cortesurilor, la lumina felinarelor, părea la fel de pustie ca şi promenada.

— O luăm pe Carrera de San Jeronimo? – întrebă Pardo.

— Nu, prietene... Ferească Dumnezeu! Nici n-apucăm să facem doi paşi şi dăm peste vreun cunoscut şi mâine... şopa, şopa... au să aibă ce bârfi la ducesă acasă sau cine ştie unde în altă parte. Mai bine să coborâm spre Atocha.

— Dar dumneata de ce dai atâta importanţă „chestiei ăştia"? Pe cine ar putea scandaliza faptul că ieşi să iei puţin aer întovărăşită de un prieten de toată încrederea? Ciudate mai sunt şi convenienţele astea sociale! Eu pot să-mi omor timpul la dumneata acasă fără ca cineva să ştie şi să-i pese cuiva, dar dacă ieşim pe stradă o jumătate de oră, pac!

— De ce te încăpăţinezi dumneata să faci mereu altfel decât toată lumea, nu ştiu zău! Doar n-o să schimbăm noi lumea acuma. Lasă lucrurile în voia lor. E o chichiţă în toate şi precauţiile astea îşi au şi ele rostul lor! Ce vânticel răcoros bate!

— Te simţi mai bine?

— Puţin. Aerul ăsta mă înviorează.

— Vrei să stai puţin jos? E un loc îmbietor.

Chiar că era un loc care te îmbia să te aşezi, fie însoţit, fie singur: nişte bănci late de piatră în faţa Muzeului Prado, la intrarea străzii Trajineros, în imediata vecinătate a pieţei Cortesurilor; stradă centrală şi elegantă dar care, la ora aceea, era atât de pustie încât se putea lua oricând la întrecere cu cel mai deşert ţinut din Castilia. Salcâmii îşi revărsau parfumul greu, şi dacă don Gabriel avea cumva de gând să-i împărtăşească doamnei ce-l însoţea vreun gând îndrăzneţ, nici că găsise prilej mai nimerit.

Dar nu se întâmplă aşa, căci după ce se aşezară, fiecare dintre ei rămase tăcut. Asis, nu numai că nu scotea o vorbă, dar chiar era abătută şi cu gândurile aiurea.

Nu e cu putinţă ca astfel de tăceri să coboare între un bărbat şi o femeie care se află între patru ochi, într-un asemenea loc şi la o asemenea oră, fără ca amândoi să încerce o stare sufletească ciudată, să se simtă ispitiţi şi-n acelaşi timp încurcaţi. Comandantul îşi şterse *pince-nez*-ul, operaţie pe care o făcea foarte des; şi-l puse la loc pe nas şi-şi luă inima în dinţi, socotind că Asis ar putea dori să i se destăinuiască.

— Paquita, chestia cu migrenele la mine nu ţine... Dumneata ai ceva pe suflet, ceva care te apasă... Nu mă băga la idei; ştii bine că suntem prieteni vechi.

— N-am absolut nimic, ce-ţi trece prin minte?

— Cu atât mai bine, doamna mea; mă bucur dacă lucrurile stau aşa... spuse don Gabriel, bătând discret în retragere. Eu, în schimb, aş putea să-ţi mărturisesc necazuri destul de mari... lucruri ciudate...

— Povestea cu nepoata? întrebă Asis curioasă, căci deja de vreo două, trei ori venise vorba, între prieteni, despre această taină din viaţa lui don Gabriel.

— Da; cel puţin partea care se referă la mine... partea mea... asta pot să ţi-o povestesc. Dumnezeu ştie cum o fi comentând-o lumea – Pardo îşi scoase pălăria, căci avea tâmplele acoperite de sudoare. Mi se pare că se zvoneşte că sărmana de ea nu mă putea suferi şi că, voind să scape de mine, a intrat la mănăstire. Fals. Nu-i adevărat că nu mă putea suferi, ba chiar mai mult: în curând ar fi ajuns să mă iubească din tot sufletul. Numai că nici ea nu şi-a dat seama de asta. Când m-a cunoscut era logodită cu alt bărbat..., care era dintr-o clasă... mă rog, care nu putea aspira să-i devină soţ. Şi când şi-a dat seama de asta, biata fată a crezut că pentru ea lumea se sfârşise şi că singura ei scăpare rămânea mănăstirea. Ay, Paquita! Dacă ai şti ce momente au fost... ce dramă! E uimitor că cineva, după ce a trecut prin anumite întâmplări, mai poate să trăiască ca şi înainte... şi să meargă la petreceri, şi să glumească... şi să se uite din nou după femei, şi să-i placă..., da, da... aşa cum îmi placi dumneata, de pildă; şi nu mi-o lua în nume de rău, că nu sunt un pretendent inoportun, ci un prieten sincer. Ştii bine că-mi place să spun lucrurilor pe nume.

Asis asculta glasul artileristului şi, în acelaşi timp, o voce interioară îi şoptea nedesluşit:

„Mărturiseşte-i ceva... măcar dă-i a înţelege în ce situaţie te afli... E drept că are idei trăznite şi că-i lipseşte simţul practic, dar e leal... Nu eşti în pericol cu el... Ai să-ţi descarci sufletul... Poate că o să-ţi dea un sfat bun. Hai, nu fi proastă... Nu vezi că el are încredere în tine? Şi-n plus de asta, să nu crezi că tăcând, îl păcăleşti... Mai bine scoate-i din cap bănuiala cu portvizitul!"

În ciuda îndemnurilor glasului acela lăuntric, Asis nu rosti cu voce tare decât:

— Deci fata ţinea la dumneata? Fără să ştie nici ea? Asta e foarte ciudat! Cum îţi explici?

— Ay, Paquita! Am renunțat demult să-ncerc să-mi mai explic... Nu există explicații valabile când e vorba de tainele inimii omenești. Cu cât vrei să le înțelegi mai bine, cu atât devin mai de nepătruns. Există înlăuntrul nostru anomalii stranii, contradicții absurde... Și totodată un fel de logică fatală. Cele mai mari extravaganțe le întâlnești când e vorba de atracția sexuală, sau de dragoste, sau cum vrei să-i zici. Și adăugă pe urmă, la capriciile și impulsurile și rătăcirile viscerelor noastre, hățișul de idei cu care societatea complică problemele psihologice. Societatea...

— Fiecare cu păsărica lui! – îl întrerupse Asis pe un ton glumeț. Dumneata pui toate greșelile în spinarea societății. I le pui în cârcă, și ea nu zice nici pâs. Nu știu cum de le mai poate duce, nefericita.

— Află, dragă prietenă, că am dreptate. Uite, vina nenorocirii mele nu o poartă decât societatea. Pentru că dă o importanță exagerată unor lucruri care sunt mult mai mărunte, dacă le judeci după legile firii. Pentru că face din țânțar armăsar. În sfârșit, mai bine tac. Nu vreau să te scandalizez...

— Prietene... Ceea ce mi-ai spus mi-a stârnit curiozitatea.... Nu mă lăsa la jumătate... Orice se poate spune, totul e cum îl spui. În ce mă privește, nu mă scandalizez așa ușor; dă-i drumul.

— Mă rog; dacă așa stau lucrurile... Dar nu mai știu la ce rămăsesem... Dumneata ți-amintești?

— Vorbeai de țânțar și de armăsar... O fi cine știe ce grozăvie, de n-ai vrut cu niciun chip să-ți termini ideea...

— Chiar așa... Uite care-i grozăvia... Eu socotesc secundare lucrurile care, în astfel de chestiuni, trec drept primordiale... Mă înțelegi?

Asis nu răspunse, căci tocmai atunci trecea pe lângă ei un flăcăiandru fluierând o arie de operetă, care îi privi cu coada ochiului, răutăcios și bănuitor. Când se îndepărtă, femeia spuse:

— Și dacă greșesc?

— Nu te sperii dacă o să-ți vorbesc pe șleau?

Să fim drepţi; de la oarecare distanţă, dialogul lor părea o convorbire între doi îndrăgostiţi. Poate că obstacolul care-l împiedica să fie sau să devină vreodată aşa ceva era o fişie subţire de piele englezească: coperta unui portvizit.

— Nu, nu mă sperii... Hai să vorbim ca doi prieteni... deschis...

— De acord? Perfect! De acum încolo nu mai ai dreptul să mă cerţi dacă vorbesc mai fără ocol... Totuşi, am să încerc... Mă rog, înţeleg prin secundar... lucrul pe care voi îl socotiţi ireparabil... E nevoie să fiu şi mai desluşit?

— Nu, ajunge – strigă Asis. Dar atunci ce e primordial, după părerea dumitale?

— Ceva care se întâlneşte mai rar... dar care, în schimb, valorează mult mai mult... Adevărul unei afecţiuni foarte profunde între două fiinţe... Ce părere ai?

— Drace! – exclamă Asis gânditoare.

— Am să-ţi propun o demonstraţie a teoriei mele... Să luăm o pildă, cum zic predicatorii: închipuie-ţi că în loc să fim pe promenada Prado suntem în ţinutul Tierra de Campos, la două leghe de un sătuc amărât; că eu sunt un sălbatic; profit de ocazie, uzez de forţă şi mă port necuviincios cu dumneata... Există oare între noi, două minute după aceea, vreo legătură care nu existase cu două minute înainte? Nu, doamna mea. E la fel ca şi cum te-ai hârşi de colţul unui zid... te-ar durea... ai încerca să te depărtezi şi să fii mai cu băgare de seamă altă dată... şi cu asta, basta!

— Dacă zugrăveşti lucrurile astfel... păi dumneata mi-ai părea cumplit de nesuferit şi de mojic...

— Asta aşa e; hai însă să perfecţionăm exemplul, şi îţi cer iertare de la bun început pentru o discuţie atât de *shocking*[10]. Ei bine, să presupunem, stimată doamnă, că eu nu abuzez de forţă şi că nu asta e calea pe care o aleg. Ceea ce fac este să exploatez cu dibăcie situaţia şi să deştept în dumneata germenele acela care există în orice fiinţă omenească... Niciun fel de violenţă, sau, cel mult, una pe teren pur spiritual... Sunt abil şi îţi provoc o clipă de slăbiciune...

---

[10] Şocantă (engl.).

Bine că era noapte şi că felinarul era departe, că dacă nu, tulburarea şi îmbujorarea doamnei n-ar fi putut să scape privirilor comandantului.

„Ştie, ştie", îşi spunea în sinea ei, tremurând toată, în timp ce îl întrerupea, cu un glas gâtuit şi rugător:

— Don Gabriel! Ce oroare!

— Ce oroare? Fii atentă ce diferenţă e între voi şi noi. Oroarea asta, Paquita mea dragă, nu li se pare deloc „oribilă" domnilor cu care te vezi dumneata şi pe care îi stimezi: nici marchizului de Huelva, cu principiile lui severe şi cu crucea lui de comandor al ordinului Calatrava, pe care nu şi-o scoate nici când se îmbăiază...; nici tăticului dumitale, aşa amabil şi deschis cum e...; nici mie..., nici altuia... nimănui, ce mai! E un lucru de la sine înţeles, care nu miră pe nimeni şi de care nu-i pasă nimănui nici cât negru sub unghie. În schimb, când e vorba de voi, pentru cel mai mic fleac stârneşte o zarvă de-ai zice că, nici una, nici două, a luat foc Madridul din toate părţile. Dacă vreo nefericită dintre voi calcă strâmb, şi o dibuim, ne aruncăm asupra ei ca nişte câini şi nu-i rămâne decât ori să se salveze căsătorindu-se cu „seducătorul", ori s-o catalogăm drept femeie uşoară până în ceasul de pe urmă. După ce greşeşte, poate ea mult şi bine să ducă o viaţă de călugăriţă; a greşit, adio! A doua oară nu mai păcăleşte pe nimeni. Ori se mărită, ori e o tărătură, o stricată, o nenorocită. Frumoasă logică, n-am ce zice! O copilă nevinovată, care cade victimă vârstei ei fragede, lipsei de experienţă, şi se lasă mânată de afecţiune şi de pornirile ei fireşti e nevoită să putrezească la mănăstire, căci nu-i mai rămâne altă cale... Prietenă Asis! Astea sunt prostii!

În timp ce vorbea, comandantul vedea în imaginaţie, în jurul lui, în loc de platanii părculeţului, alte frunzişuri umbroase, de stejari şi castani, iar mireasma îmbătătoare a florilor de salcâm îi părea aidoma cu cea de izmă, plantă care creşte la marginea drumurilor în valea Ulloa. Femeia de lângă el, printr-un fenomen similar de optică lăuntrică, vedea în jur larma bâlciului, o căsuţă pe malul râului Manzanares, o cămăruţă îngustă, un pat desfundat, o ceaşcă de ceai vărsată...

— Prostii, continuă Don Gabriel, fără să observe tulburarea lui Asis – dar care se plătesc scump uneori... Ne sunt impuse şi, fiindcă le dă ascultare, o femeie cu instincte nobile se socoteşte pătată, murdărită, înjosită pentru tot restul vieţii, datorită unui singur moment de rătăcire; şi dacă nu se poate căsători cu cel de care se crede legată pentru totdeauna, se îngroapă, îşi ia rămas bun de la fericire în vecii vecilor amin... Devine călugăriţă fără vocaţie sau soţie lipsită de afecţiune. Uite unde duc anumite lucruri...

Şoptind cu amărăciune aceste vorbe, comandantul, în locul faţadei elegante a Muzeului Prado, zărea înaintea ochilor zidurile acoperite de iederă ale mânăstirii din Santiago, zăbrelele negre de tragică amintire şi, îndărătul acelor gratii mâncate de rugină, un chip palid cu ochi întunecaţi, foarte asemănător cu cel al unei surori de-ale sale, pe care o iubise mai presus de orice pe lume.

CAPITOLUL 14

— VAI, PARDO... EŞTI CUMPLIT... Vrei să pui semn de egalitate între morala bărbaţilor şi cea a femeilor?

— Paquita... hai să lăsăm „clişeele" – Pardo folosea foarte des acest cuvânt pentru a condamna cu ajutorul lui locurile comune, în vorbire sau în gândire. Noi nu facem mai multe parale decât voi. Aşa că mi se pare o prefăcătorie scârboasă ca voi să fiţi acuzate şi stigmatizate cu atâta înverşunare pentru ceva care, în cazul nostru, nu şochează pe nimeni.

— Dar conştiinţa, domnul meu? Dar Dumnezeu?

Asís invoca aceste argumente cu o anume solemnitate şi severitate afectată, sub care încerca să-şi ascundă o satisfacţie nemărginită. Cumplitele sofisme ale comandantului începuseră să-i pară cât se poate de ademenitoare şi de judicioase, căci aşa perverteşte patima judecata omului.

— Conştiinţa! Dumnezeu! – exclamă el, imitând tonul emfatic al femeii. Altă mâncare de peşte! Perfect, să discutăm şi asta. E vorba de păcătoşii credincioşi? Catolici apostolici romani?

— Fireşte. Ce, toată lumea trebuie să fie eretică, precum eşti dumneata?

— Păi dacă vorbim despre credincioşi, chestiunea conştiinţei este independentă de cea a sexului. Deşi mă faci eretic, să ştii că încă n-am uitat ce ne învaţă biserica; pot să-ţi spun pe de rost cele zece porunci... şi-mi închipui că sunt la fel de valabile şi pentru noi, ca şi pentru voi. Şi mai ştiu că duhovnicul vă iartă de păcate şi pe voi ca şi pe noi.

Trimisul Domnului pe pământ cere păcătoasei să se pocăiască, să încerce să se îndrepte. Lumea în schimb, mai severă decât Dumnezeu însuși, cere perfecțiunea absolută, dacă nu... Sau totul, sau nimic.

— Ba n-ai dreptate; și duhovnicul ne strânge mai tare cu ușa pe noi, femeile; pentru voi e ceva mai îngăduitor..., răspunse Asis, savurând plăcerea de a aduce argumente șchioape, pe care să se bucure apoi văzându-le respinse.

— Draga mea, dacă se poartă astfel, o face din prudență ca să nu dăm bir cu fugiții, în cazul în care ni se năzare să mergem la spovedanie. În fond însă, niciun duhovnic n-o să afirme că există un păcat în plus pentru femei. Cu alte cuvinte, totul se reduce la consecințele practice, exterioare... la felul cum te judecă societatea. Dacă aparențele sunt salvate, dacă nu se află nimic, lucrurile nu sunt mai grave în cazul vostru decât într-al nostru... Iar în ce ne privește, convinge-mă că n-am dreptate! – și vorbind astfel, comandantul pocni din degete. Mă rog, dacă mă ataci dintr-alt unghi...

— Eu..., bâigui Asis, care n-avea nici cel mai mic chef să atace...

— Dacă-mi aduci ca argument respectul și stima față de tine însuți... ceea ce fiecare om își datorează lui...

— Așa, așa...; ceea ce fiecare om își datorează lui..., articulă Asis, înroșindu-se ca racul.

— Atunci am să fiu de acord și am să recunosc că așa ceva o înalță totdeauna pe o femeie; dar, în mare parte, depinde tot de opinia societății. Femeia, după o astfel de greșeală, se crede înjosită în fața propriei sale conștiințe, pentru că lucrul cel mai rău, cel mai cumplit, lucrul ireparabil e tocmai acesta: e ca-n iad, unde cine intră nu mai iese. Pe noi ne învață tocmai invers: că pentru un bărbat, e rușinos să n-aibă aventuri, și că cel care le evită, se face de râs... Așa că ce ne determină pe noi să ne umflăm în pene, pe voi vă înjosește. Preocupări emoționale ereditare, cum ar zice Spencer. Și scuză-mă pentru termenii ăștia „savanți".

— Dimpotrivă, de când stau de vorbă cu dumneata, am devenit o adevărată învățată. Nu trece zi să nu-mi împuiezi urechile cu câte un cuvințel din ăsta drăgălaș...

— Dar dacă ți-aș spune – continuă Pardo, lansându-se într-o disertație – că ceea ce am numit eu „accesoriu" în micile aventuri amoroase, devine și mai accesoriu în cazul unei iubiri adevărate, când sufletele sunt unite uite așa, parcă le-ar fi lipit cineva cu mortar? Nu e decât completarea altui lucru cu mult mai însemnat, care durează veşnic și care cuprinde și asta, și tot restul... Dar văd că am început să le-ncurc și că dumneata râzi de mine. Așa că mai bine tac.

Asís asculta, asculta cu tot sufletul, și simțea că Pardo nu fusese niciodată atât de în formă ca în seara aceea și nu vorbise nicicând mai înțelept și mai chibzuit. Cuvintele comandantului, care făceau să i se clatine convingeri adânc înrădăcinate, pătrundeau, ca niște săgeți meșteșugite, până-n adâncul minții ei, unde aprindeau un fel de rug nimicitor, la a cărui flacără distrugătoare vedea prăbușindu-se o mulțime de idei pe care până atunci le socotise a fi dintre cele mai trainice și mai neclintite. Parcă i-ar fi smuls cineva din suflet o măsea stricată: durere și spaimă în contact cu instrumentul rece și la perceperea smuciturii; apoi însă, o senzație de ușurare, bucuria de a se simți eliberată de corpul acela străin... Anestezia conștiinței, cu cloroformul doctrinelor pervertite, așa s-ar putea numi operația aceea chirurgical-morală.

„Omul ăsta e un extravagant – gândea operata. De spus, îmi spune lucruri extraordinare... Dar am impresia că are motive cu carul. Gura lui adevăr grăiește. Oare acum trebuie să mă socotesc nelegiuită, pentru o clipă de rătăcire? Nu e prea târziu să mă opresc și să nu mai cad în păcat... Firește că dacă ar fi vorba de ceva sistematic... Dar nici el nu spune asta, nici vorbă! Teoria lui este că anumite lucruri care se întâmplă așa... știu eu cum... pe negândite, fără nicio intenție din partea nimănui, nu trebuie privite ca niște stigmate care nu mai pot fi înlăturate niciodată. Sunt convinsă că nici părintele Urdax nu e atât de sever în chestiile astea, cum e prefăcuta asta de societate... Doamne sfinte! Am luat-o pe urmele concetăţeanului meu, care pentru orice fleac dă vina pe societate."

În timp ce gândea astfel, Asís simţi deodată o gâdilătură, mai întâi între sprâncene, apoi pe nări. Hapciu! Strănută zgomotos, înfiorându-se toată.

— Na, că mi-ai răcit! exclamă prietenul ei. Nu eşti obişnuită să hoinăreşti pe străzi, noaptea... Hai, scoală-te şi să ne mişcăm puţin ca să te încălzeşti.

— Nu, nu-i de vină răcoarea înserării... Am stat prea mult la soare.

— La soare? Când asta?

— Ieri..., adică alaltăieri... când m-am dus... la liturghie, la biserică... N-ai să mă crezi, dar de atunci nu mă simt deloc grozav. Ba mă doare capul, ba am ameţeli.

— Oricum, ascultă-mă şi pe mine; hai să ne mişcăm. Dacă peste insolaţie te mai apucă vreun leşin... sau faci vreun guturai de primăvară, cum se întâmplă pe-aici, pe la Madrid...

— Nu te speria... nu sunt deloc ipohondră – răspunse Asís, ridicându-se şi înfăşurându-se mai strâns în pardesiu.

— Te conduc spre casă?

— Da... bine; s-o luăm încet într-acolo.

Comandantul nu-şi mai expuse ideile incendiare până ce ajunseră în faţa porţii lui Asís. Le deschise „Imperfectul", şi stăpâna casei îşi invită prietenul să intre să se odihnească puţin; dar el refuză, pe motiv că trebuia să treacă pe la Cercul Militar, să citească ziarele străine şi să stea de vorbă cu câţiva prieteni, seara târziu, la Fornos. Îi ură respectuos noapte bună şi coborî scările două câte două. Apoi acel mare blazat, care nu se sinchisea de morală, o luă pe stradă în jos şi fiţi siguri că solilocul său semăna ca două picături de apă cu cel al oricui aflat într-o împrejurare similară, şi care ar fi gândit după toate „clişeele" posibile:

„Mi-a tras clapa văduvioara... Şi eu care o credeam fără prihană... M-a lăsat perplex... Nici nu m-am uitat la iniţialele portvizitului; or fi... ale cine ştie cui! Căci, de fapt, nimeni n-o vorbeşte de rău şi nu ştiu pe cineva din anturajul ei care...

Mă rog, lucruri care se întâmplă în viață, găluște pe care ești nevoit să le înghiți. Când mă gândesc că uneori mă simțeam ispitit să-i fac o declarație în toată legea. Dar nu, ăsta nu e «un cal mort», ce prostie! E numai un cal care s-a împiedicat... Încă nu m-a trântit la pământ... Dacă toate dezamăgirile ar fi ca asta!..."

Își continuă drumul fără să vadă copacii din parcul Retiro, care formau grupuri misterioase în dreapta lui. Nu simțea nici mirosul de salcâm. Pe el continua să-l îmbete nu mireasma elegantă și stilizată a vegetației de pe aleile publice, ci cea a altor arbori de la țară, semeți și falnici: arborii care produc castanele cafenii ce se prăjesc pe foc mic, în noiembrie, în valea unde-și are el conacul din Galicia.

CAPITOLUL 15

DUPĂ-AMIAZA ZILEI URMĂTOARE, Asis o rezervă pentru vizite. Îndeletnicire maşinală şi plictisitoare, îndatorire dintre cele mai enervante pe care le impun convenienţele sociale. Rar se întâmplă ca cineva să se supună fără a bombăni, cu glas tare sau pe ascuns, împotriva lumii şi a farselor la care te obligă aceasta. Mai uşor e când vizitele le faci, cum le făcea doamna, mergând nu pe jos, ci-n trăsură. În acest caz, partea cea mai anevoioasă începe în loja portarului. Ehei, dacă toate casele ar fi ca cea a ducesei de Sahagún sau a doamnei de Torres-Nobles, de pildă! Acolo, înainte de a ajunge, Asis îşi pregătea cartea de vizită cu colţul îndoit; îndată ce auzea apropiindu-se trăsura, un valet impunător, cu favoriţi, corect şi extrem de amabil apărea imediat în uşă şi îi lua din mână cartea de vizită, întrebând: „Încotro doreşte să meargă doamna?", ca să dea ordinele cuvenite vizitiului. Familiile cele mai cu moţ, ca Torres-Nobles, Sahagún, Pinogrande şi altele de acelaşi rang, nu primeau decât seara, uneori, aşa că să treci pe la ei să laşi cartea de vizită era o formalitate mondenă uşor de îndeplinit când coborai la plimbare sau te întorceai de la cumpărături. Dar dacă Asis frecventa persoane atât de sus-puse, nu-i mai puţin adevărat că alte cunoştinţe de-ale ei erau mult mai puţin simandicoase, iar câteva, de baştină din Vigo, duceau chiar o viaţă destul de modestă. Şi acolo trebuia să intre în vestibuluri strâmte şi să parlamenteze cu portărese ursuze, care-i serveau toate întristătorul răspuns:

— Da, doamnă. Mi se pare că n-a ieşit din casă toată ziua... Etajul trei, numărând şi mezaninul, apartamentul unu, uşa principală... pe mâna stângă...

Apoi venea urcuşul care nu se mai sfârşea, respiraţia anevoioasă, plictiseala de a parcurge scara aceea întunecoasă, în spirală, care mirosea a bucătărie şi a tot felul de îndeletniciri casnice; slujnica necioplită care deschidea uşa; şi primirea încurcată, întrebările de complezenţă, copiii murdari şi nepieptănaţi, istorisirea tuturor bolilor, bârfa despre cei din Vigo, şi mai aprigă prin forţa depărtării... Ce mai, îţi venea să înnebuneşti, şi Asís turba în sinea ei, consultând totuşi, în continuare, lista de vizite şi spunându-şi cu un oftat din rărunchi:

— Vai de mine! Mai e încă văduva domnului Pardiñas, mama medicului din Celas; şi Rita, sora lui Gabriel Pardo... Şi asta chiar că nu suferă amânare. A avut copilul bolnav de difterie...

Tocmai pentru că agitaţia vizitelor fusese atât de apăsătoare, fiindcă găsise aproape pe toată lumea acasă şi nu izbutise să scoată de la fiecare decât conversaţii în stare să plictisească până şi o statuie de ghips, Asís se întorcea acasă cu cugetul împăcat. Ca şi credincioşii care, când îi mustră conştiinţa, îşi impun obligaţia de a spune trei rânduri de rugăciuni în şir, plus nu ştiu câte Tatăl-nostru pe deasupra, eroina noastră, simţindu-se vinovată de perturbări sociale, sau cel puţin cuprinsă de simptomele unui asemenea delict, se străduia să ducă la bun sfârşit întregul ritual de iertare a păcatelor, şi cum se plictisise atât de cumplit, socotea că-şi plătise mai bine de jumătate din datorie. Pe de altă parte, se simţea mai hotărâtă ca oricând să pună capăt purtărilor ei dezordonate din ultimele zile. Avea dreptate comandantul: vina ei, dacă te uitai bine, nu era chiar atât de gravă; dar dacă afla lumea, atunci da, era altceva! Trebuia să evite scandalul, să nu mai repete greşeala, să preîntâmpine ceea ce avea să urmeze... şi gata! Trebuia tăiat răul din rădăcină (Asís vedea în clipa aceea virtutea sub forma unor foarfeci mari şi ascuţite, ca cele de croitorie). Şi putea foarte bine s-o facă, deoarece, să fim sinceri: inima nu-i fusese prinsă...

„Ia sa vedem – îşi spunea doamna în sinea ei. Să presupunem că ar veni cineva şi mi-ar spune: «Diego Pacheco s-a cărat azi-dimineaţă la moşie, unde se pare că se însoară cu o fată pe cinste»... Ei bine, nici nu mi-ar păsa, n-aş vărsa nicio lacrimă. Ba chiar s-ar putea să mulţumesc Celui de Sus că m-a scăpat de încurcătură. Aşa că lucrurile sunt foarte simple: Să plece el? Mai bine plec eu. Oricum, tot se apropie, mai mult sau mai puţin, timpul când trebuie să mă duc în vilegiatură. Ei bine, o s-o fac mai devreme şi... totul s-a aranjat!"

Ce uşurare, să ia trenul! Să sfârşească odată cu temerile acelea neîncetate, cu întorsul capului când *Drăcoaica* o întreabă ceva, cu bâlbâielile, cu ruşinea, ruşine prostească la o văduvă, căci la urma urmei era liberă şi nu era obligată să dea nimănui socoteală de faptele sale.

Cu aceste gânduri în minte, coborî din trăsură şi începu să urce scările casei. Încă nu era aprinsă lumina, lucru frecvent în serile de vară. La al doilea palier... Doamne, fie-ţi milă! Un bărbat care iese dintr-un ungher întunecos. Pacheco!

Îşi înăbuşi un strigăt. Andaluzul îi prinse ambele mâini, cu putere.

— Ce face fetiţa mea? Am venit de trei ori şi de trei ori mi-au spus că nu eşti acasă... Dar o dată aş putea să jur că erai... Dacă nu vrei să mă vezi, spune-mi-o mie, şi nu mai vin. Am să te privesc de la distanţă, când ieşi la plimbare sau la teatru... Dar nu lăsa să mă alunge o slugă, care râde de mine când îmi trânteşte uşa în nas...

— Ba nu; eu... îi răspunse Asis, fâstâcindu-se.

— Deci fetiţa nu se ascundea de mine?

— Nu, de tine nu... spuse repede Asis, pe un ton plin de sinceritate.

Uneori minciuna devine inevitabilă şi-ţi vine pe buze spontan.

— Atunci vin diseară. Da? Diseară la nouă.

Asis făcu o strâmbătură.

— Nu vrei? Trebuie să te duci undeva? Fii sinceră, draga mea. Am să plec cu coada între picioare, ca un câine bătut, n-am să insist. Nu vreau să insist. Tu nu meriţi să te necăjeşti din pricina mea nici măcar o jumătate de oră.

Asís şovăia. Lucru ciudat şi, totuşi, explicabil, judecând după o anumită lipsă de logică pe care o impune conduitei sexului slab condiţia dificilă a femeii: ceea ce o determină să accepte fu tocmai hotărârea de a fugi cât mai departe de el, hotărâre pe care o luase în trăsură cu puţin timp înainte.

— Bine; la nouă... – Pacheco o strânse la piept. — Dar îmi promiţi că la zece pleci?

— La zece? E ca şi cum n-aş veni... Tu eşti ocupată astăzi, văd eu bine; hai, mărturiseşte...

— Nu sunt ocupată... Dar ştii, slugile... Nu-mi place să mă dau în spectacol în faţa lor...

— Valetul nu contează, e un papă-lapte... Camerista e mai dezgheţată. Trimite-o undeva cu vreo treabă... Pe curând...

Şi Pacheco îşi îngropă obrazul în părul femeii, stricându-i pieptănătura şi împingându-i pălăria pe ceafă. Ea se aranjă înainte de a suna la uşă, cu mâna tremurătoare.

Era foarte neliniştită. Se dezbrăcă distrată, lăsându-şi hainele pe unde nimerea: *Drăcoaica* le culegea după ea şi le atârna în dulap, nu înainte de a le scutura şi de a le cerceta cu o luare aminte care o făcu pe Asís să se simtă stânjenită. Oare de ce nu refuzase categoric întâlnirea aceea?... Ar fi fost mult mai bine; dar, mă rog, dat fiind că timpul care rămăsese era atât de scurt... Se întoarse spre camerista ei:

— Ascultă: să controlezi cufărul cel mare...; cred că are balamalele stricate... Mâine nu uita să treci pe la *madame* Armandina..., poate că sunt gata pălăriile. Dacă nu sunt, grăbeşte-o. Vreau să plecăm cât mai repede.

— La Vigo, coniţă? întrebă *Drăcoaica* cu o blândeţe prefăcută.

— Păi unde în altă parte? Să treci şi pe la cizmar... şi vezi dacă în piaţeta Angle mi-au reparat evantaiul...

În timp ce dădea aceste porunci, simţea că se linişteşte.

Nu, n-ar fi putut să refuze. Dacă i-ar fi făcut vânt în seara asta, s-ar fi întors a doua zi. Trebuia să se prefacă, să se învoiască şi, cum zicea el... „răbdare şi tutun..."

Mâncă puţin; îşi simţea stomacul strâns, cum se întâmplă ori de câte ori sufletul ţi-e frământat şi neliniştit. Se uita adesea la cadranul ceasului, care nu arăta mai mult de opt în clipa în care Asis se sculă de la masă.

— Ascultă, Angela...

I se uscase saliva; limba i se lipea de cerul gurii.

— Ascultă, drăguţă... Vrei... să-ţi petreci seara asta la sora ta, cea care-i căsătorită cu jandarmul? Da?

— Vai, coniţă!... Aş fi în culmea fericirii. Dar locuieşte tare departe: au cazarma tocmai în cartierul Peñuelas... Până mă duc şi până mă întorc...

— Asta nu contează... îţi plătesc eu tramvaiul... sau o birjă... Ce vrei... Şi chiar dacă te întorci după miezul nopţii, tot au să-ţi deschidă, înţelegi? Hai, mănâncă repede... Auzi? Soră-ta n-are o fetiţă de şase ani?

— De opt, coniţă, de opt... Şi un bebeluş de trei luni, căruia au început să-i iasă dinţii.

— Bine: fetiţei ar putea să-i prindă bine, dacă i-o aranjează... Să-i duci rochiţa aceea a lui Marujita, pe care am pus-o deoparte deunăzi.

— Dumnezeu să vă răsplătească... Şi pălăria de castor alb, cu pene?

— Şi... Hai, pregăteşte-te.

Pălăria de castor avu un efect nemaipomenit. Lui Asis i se tot părea că, de câteva zile încoace, camerista ei îndrăznea s-o privească şi să-i vorbească fie pe un ton oarecum sever, fie cu o ironie ascunsă; dar după un dar atât de regesc, oricât se strădui, nu izbuti să descifreze pe faţa, numai zâmbet, a slujnicei, decât bucurie şi recunoştinţă.

Drăcoaica mâncă în trei minute: cât ai zice peşte, se înfăţişă înaintea stăpânei sale elegantă şi făşneaţă, îmbrăcată în haine de duminică, cu părul încreţit cu fierul şi cu cizme cu scârţ în picioare.

— Du-te, dragă; e deja târziu... Nouă fără un sfert.

— Nu, coniță... în sufragerie arată opt și douăzeci și cinci... Aveți ceva să-mi porunciți? Să vă aduc ceva?

— Nu, nimic... Petrecere bună... Ce elegantă te-ai făcut! Mai vine lume acolo? Jandarmi? Ceva tineri?

— Vin câțiva... Unul e din ținutul nostru... din regiunea Pontevedra... de lângă Marín... e înalt, c-o mustață neagră.

— Bine, drăguță; din partea mea, poți pleca.

Ce-o fi moșmondit *Drăcoaica* asta afurisită, că la un sfert de o oră după ce fusese expediată astfel, încă nu se cărase? Cu urechea lipită de ușița dormitorului, care dădea pe culoar, Asís pândea plecarea cameristei, mușcându-și buzele de nerăbdare și nervi. În cele din urmă, auzi niște pași, un țăcănit țanțoș de tocuri, un hohot scurt de râs; cineva din bucătărie strigă „Distrează-te și nu cheltui"! Ușa se deschise, făcu „țac" închizându-se... Slavă Domnului!

Îndată ce plecă afurisita de slujnică, Asís avu impresia că tot apartamentul era cufundat într-o tăcere religioasă, într-o inexplicabilă atmosferă de reculegere. Până și lampa din salonaș împrăștia, dacă se poate spune astfel, o lumină mai dulce, mai tamizată decât altădată. Era nouă fără un sfert; Pacheco avea să mai întârzie vreo douăzeci de minute... Se auzi un clinchet timid, sentimental, ca și cum clopoțelului care sunase îi era teamă să nu facă vreo indiscreție...

CAPITOLUL 16

ERA PACHECO, ÎNVĂLUIT ÎN MANTIA lui purpurie, nepotrivită pentru acel anotimp, şi purtând pe cap o pălărie melon. Se opri în uşă, parcă şovăind, aşa că Asis trebui să-i dea curaj:

— Intră...

Atunci tânărul îşi dădu jos pelerina, cu un gest hotărât, şi o întrebă pe Asis cum se simte cu sănătatea.

În primele momente după ce se întâlneau îşi vorbeau totdeauna în felul acesta, folosind formulele uzuale de politeţe şi întrebând tot soiul de fleacuri; se salutau aşa cum obişnuiesc oamenii să se salute în societate: strângându-şi mâna. Nici ei înşişi n-ar fi putut explica motivul pentru care procedau atât de straniu; poate că erau stânjeniţi de faptul că relaţiile lor amoroase erau atât de proaspete încă şi de neaşteptate. Cu toate acestea, andaluzul observă la Asis ceva special, ceva deosebit faţă de alte dăţi, căci, aşezându-se lângă ea pe divan murmură după o tăcere destul de jenantă:

— Ce rece m-ai primit! Ce-i cu tine?

— Ce prostie! Ce vrei să fie?

— Ay, iubito! Pe mine nu mă poţi păcăli... Sunt vulpe bătrână în privinţa femeilor. Te deranjez. Tu ai vreo combinaţie în seara asta.

— N-am niciuna – afirmă pătimaş Asis.

— Bine, te cred. De data asta ai avut un ton convingător, de om care spune adevărul. Dar... să fim sinceri: nici nu-ţi prea dădea ghes inima să mă vezi. Ai fi preferat să mă ştii la o sută de leghe depărtare.

Făcu această afirmaţie vârându-şi degetele lungi, cu unghii îngrijite, în părul femeii, ciufulindu-i în joacă pieptănătura sobră, fără meşe sau alte adaosuri, pe care Asís încerca s-o copieze de la doamna de Pinogrande, maestră recunoscută în ce priveşte eleganţa.

— Dacă n-aş vrea să te primesc, ar fi destul să ţi-o spun şi...

— Aşa ar trebui; să fii întotdeauna cu inima deschisă... Uneori însă, oamenii îşi închipuie că sunt obligaţi să mimeze afecţiunea, ce ştiu eu, din milă sau din diverse alte motive... Şi eu am făcut la fel, de nenumărate ori, cu sute de ibovnice... Eram sătul de ele până peste cap, dar mă străduiam să nu le arăt nimic..., că deh, e cam greu să-i trânteşti omului – bărbat sau femeie, ce-o fi – drept în faţă: „M-am plictisit de tine până-n gât... nu-mi mai placi nici atâtica..."

— De unde ştiu eu că nu ţi se întâmplă şi cu mine acelaşi lucru? întrebă Asís pe un ton glumeţ, făcând pe modesta.

Andaluzul nu răspunse decât cu o îmbrăţişare pătimaşă bruscă, năvalnică, şi cu un „Unde-ar da Dumnezeu!" rostit din rărunchi, pe un ton atât de răguşit şi de dramatic, încât Asís se simţi străbătută de un fior ciudat de emoţie, ca un om care pune mâna pe un aparat electric şi primeşte şocul curentului.

— De ce spui ,,Unde-ar da Dumnezeu!", întrebă ea, imitând tonul meridionalului.

— Fiindcă e prea de tot; niciodată nu m-am văzut în halul ăsta; fiindcă tu, când te-am cunoscut, mi-ai dat să beau fiertură de buruieni, şi mi-ai făcut farmece... Fiindcă sunt turbat, sunt nebun, sunt năuc de dragoste pentru fiecare bucăţică din tine... Ai priceput acum? Fiindcă tu ai să mă duci pe mine la pierzanie, asta ţi-o jur pe ce-am mai sfânt... Ce-are guriţa ta, ce-au ochişorii tăi, ce-ai tu toată, de m-ai scos din minţi? Hai, spune-mi iubito, otrava mea dulce, sirena mea ademenitoare...

Asís tăcea, copleşită, neştiind ce să răspundă la asemenea vorbe înfocate; dar îi veni în ajutor un zgomot neaşteptat şi supărător; era larma produsă de un grup de muzicanţi ambulanţi, care formau ceea ce înainte se numea un „taraf", dar acum, de când cu mania de a innobila totul, căpătase denumirea de „orchestră populară".

— Ia te uită! Au şi început vecinii să ne facă serenade? strigă Pacheco, ridicându-se de pe sofa şi deschizând geamul de-o palmă. Şi ce fals cântă, nenorociţii! Vino să-i asculţi, iubito, vino încoace. Ai să vezi că-ţi sparg timpanele.

Pentru andaluzul nostru, saltul acesta de la declaraţiile cele mai pătimaşe în stil oriental la cel mai prozaic incident de pe stradă nu era ceva neobişnuit: tranziţiile bruşte, exteriorizarea rapidă a impresiilor intrau în felul său de a fi.

— Hai, vino, continuă el. Îţi pun aici un fotoliu şi ne distrăm să-i ascultăm. Oare cui o fi adresată serenada?

— Unei băcănii care s-a deschis astăzi, răspunse Asís, amintindu-şi din întâmplare bârfele pe care i le povestise *Drăcoaica*. Pe trotuarul celălalt, câteva case mai încolo de cea de vizavi. Uşa aia, acolo... Ei, avem muzică pentru o vreme!

Pacheco trase un fotoliu lângă fereastră şi se aşeză în el.

— Nepoliticosule! exclamă, râzând, Asís. Nu ziceai că-l pui pentru mine?

— Pentru tine l-am şi pus – îi răspunse iubitul ei, apucând-o de mijloc şi obligând-o, vrei-nu-vrei, să se aşeze pe genunchii lui.

Asís se împotrivi la început, însă în cele din urmă acceptă. Pacheco o legăna ca pe un copil, fără să-şi permită nicio altă mângâiere decât cele cu care dezmierzi un copil nevinovat. Silită de poziţia în care se afla, Asís îi trecu un braţ pe după gât şi, după primele minute, îşi culcă capul pe umărul andaluzului. O adiere uşoară, în care pluteau miresme de salcâm şi mirosul acela special de fum şi cărămidă încinsă care îmbibă aerul Madridului vara, pătrundea pe fereastra întredeschisă, încercând în van să clintească din loc perdelele şi aducând cu sine frânturi din muzica aceea ţipătoare, suportabilă doar din pricina distanței și a nopții, care are darul să îndulcească și să armonizeze sunetele cele mai stridente. Iar apropierea celor două trupuri așezate pe un singur scaun, unea și ea, fără îndoială, sufletele, căci pentru prima dată de la începutul istoriei aceleia, între Pacheco și iubita sa se stabili în șoaptă un dialog cald, afectuos, intim.

Nu vorbeau despre iubire, ci despre acele lucruri care par cu totul neînsemnate când le așterni pe hârtie și care nu se discută, de fapt, decât în împrejurări de acel gen, în clipe de efuziune neprevăzută. Asis punea o sumedenie de întrebări, cerea detalii biografice: „Ce făcea Pacheco? Pe unde își petrecea timpul? Cum erau ai lui? Ce viață dusese până atunci? Ce gusturi avea? Ce prieteni? Ce vârstă avea exact-exact, câți ani, câte luni, câte zile, ba nu știu dacă nu și câte ore?"

— Păi eu sunt mai bătrână decât tine, șopti, ea gânditoare, după ce andaluzul îi recitase tot certificatul lui de naștere și de botez.

— Mare scofală! Vreun an, sau chiar mai puțin.

— Ba nu, ba nu; pe puțin doi. Doi, doi.

— Bine, de acord; dar bărbatul e întotdeauna mai bătrân, pisicuțo, fiindcă noi trăim, înțelegi, pe când voi, nu. Iar eu, în mod deosebit, am trăit pentru o duzină. Nu există drăcovenie pe care să n-o fi încercat. Sunt un adevărat maestru în arta de a face nebunii. Dacă ai ști câteva trăznăi de-ale mele...!

Asis simți o curiozitate ascuțită, combinată cu o supărare fără temei.

— Vasăzică ești un fustangiu; bună poamă, n-am ce zice!

— Aș! Eu și fustangiu! Nu mai spune asta, fetiță scumpă! Eu am făcut curte la trei sute de mii de femei, dar acum am impresia că nu mi-a plăcut niciuna. Am făcut toate prostiile care se pot face pe lume, și totuși nu am vicii. Ai să spui că nu e cu putință o asemenea minune! Ei bine, uite că e, ai să vezi. Viciile nu se prind de mine. Niciunul nu prinde rădăcini, și nici n-o să prindă vreodată. Și am să-ți mai spun ceva: nu numai că nu pot fi socotit un vicios, dar, dacă nu bag de seamă, devin un sfânt de-a binelea. Depinde din ce parte bate vântul. Sunt pus în situaţia de a mă purta ca un descreierat? Nu mă dau în lături. E nevoie să fiu bun? Nimeni nu mă întrece. Dacă dau peste oameni destrăbălaţi, ce vrei să fac?

— Chiar şi în chestiuni care privesc onoarea te-ai lăsa în voia curentului? întrebă oarecum speriată Asís.

Andaluzul se dădu înapoi, ca şi cum l-ar fi muşcat un şarpe.

— Cum poţi să mă întrebi aşa ceva?... Mă socoteşti vreun hoţ de inimi? Eu nu fur decât inima femeilor care seamănă cu tine. Dar ştii bine că în ţinutul meu încăierările nu sunt socotite o fărădelege. A trebuit să „răcesc" pe un nefericit... ce mult aş fi vrut să nu-l ating nici cu o floare. Dar să lăsăm asta, nu contează. În afară de gâlcevile astea, n-a avut cum să mă prindă în capcană necuratul: la cărţi am pierdut şi am câştigat bani frumuşei; am băut... că numai pofta nu-mi lipseşte...; despre ibovnice şi intrigi de alcov... n-ar fi deloc frumos să-ţi povestesc. Aşa că tac. Dai un pupic băieţelului tău?

— Eşti un depravat în toată legea – protestă, scandalizată, Asís, depărtându-se în loc să se apropie, cum îi cerea Pacheco.

— Şi încă nu ştii tot. E ca-n Evanghelie. Aş vrea şi eu să ştiu de ce m-o fi adus Dumnezeu pe lumea asta. Căci sunt, pe lângă fluşturatic, un leneş şi un trântor clasa întâi, păpuşă scumpă... Nu fac nimic de folos şi nici n-am chef să fac. Pentru ce? Taică-meu, zor nevoie că să mă „evidenţiez" şi să-mi slujesc ţara; vrea morţiş să mă vâr în politică şi o ţine una şi bună că să mă vadă deputat; cică să mă duc şi să bag spaima în Congres... Auzi, eu, în Congres! Pe mine, de speriat nu mă sperie nu unul, ci douăzeci de congrese la un loc! Tot circul de acolo mă lasă rece. Îţi atrag atenţia că tot ce mi-am propus am reuşit, şi fără mare bătaie de cap, ai înţeles? Dar, ca să spun drept, n-am făcut niciodată cine ştie ce eforturi, decât, poate, ca să prind în mreje câte o femeie frumoasă. Nu sunt nici idiot, nici tâmpit, şi dacă aş vrea să mă duc acolo să fac pe nebunul ca Albareda, aş izbuti de minune, poţi fi sigură! Ai să zici că mă laud? Aşa şi este! Numai că toate chestiile astea după care aleargă toţi cu limba scoasă nu merită să te osteneşti pentru ele! În schimb... o femeie ca tine!...

Spuse asta la urechea lui Asís, strângând-o la piept şi mai tare.

— Numai asta, dulceaţa mea, numai asta contează în amărăciunea care ne înconjoară... Să ai lângă tine o femeie pe care s-o iubeşti... S-o ţii aşa, strâns, la piept... Restul... fleacuri!

— Bine, dar asta e îngrozitor – protestă cu severitate Asís, a cărei seriozitate cantabrică se deşteptase deodată cu tărie. Vasăzică nu ţi-e ruşine să fii un om de nimic, un netrebnic, o nulitate?

— Şi ţie ce-ţi pasă, comoara mea? Nu-s în stare să te iubesc? Ai hotărât să te îndrăgosteşti doar de tipi cu autoritate, care umblă agăţaţi de pulpana vreunui ministru? Uite... dacă vrei cu tot dinadinsul să mă faci să devin cineva, să mă transformi în vreun individ sus-pus... să nu-mi spui mie Diego dacă nu reuşeşti! Am să fac cinste patriei, parcă aşa se zice, nu? Aşteaptă numai şi-ai să vezi ce dă din mine! Pune-ţi în gând să devin un al doilea Castelar, sau un al doilea Cánovas del Castillo, şi devin... Pe legea mea! Ce credeai tu, că vreunul din nătăfleţii ăştia face mai multe parale decât băieţelul tău? Numai că ei au făcut vâlvă în jurul lor, iar eu m-am dat la o parte. Ca să nu-i eclipsez. Din pură modestie.

— Nu puteai decât să râzi de prostiile pe care le îndruga descreieratul acela, ceea ce Asís şi făcu; râsul o făcu să tuşească.

— Na, că mi-ai răcit! exclamă andaluzul, consternat. Te rog să-mi faci plăcerea să-ţi pui imediat ceva pe cap... Umbli aşa, dezbrăcată... Nebuno!

— Dar n-am obiceiul să-mi pun nimic... Nu mă îmbolnăvesc aşa, cu una cu două...

— De data asta ai să-ţi pui, fiindcă ţi-o cer eu. Dacă te împinge dracul să mi te-mbolnăveşti, mă omor!

Asís sări din braţele adoratorului ei, moartă de râs, şi în săritură îşi pierdu unul din conduri, căci aceştia fiind fără călcâi, îi alunecau tot timpul din picior. Pacheco îl ridică şi i-l încălţă cu tot felul de gesturi tandre şi alintate. Asís intră în dormitor şi, deschizând şifonierul, începu să caute, pe dibuite, o bonetă de dantelă, ca să şi-o pună pe cap şi să scape de pisălogeală. Pe când stătea cu spatele spre lumina slabă care pătrundea din salon, simţi că o cuprind două braţe vânjoase. Sub torentul de dezmierdări pătimaşe care însoţiră acel gest îndrăzneţ, Asís auzi o voce gâtuită de emoţie, care repeta cu convingere şi dramatism:

— Te ador!... mor după tine!...

Părea vocea altui om; avea chiar şi acel „tremolo" chinuit pe care-l imprimă glasului omenesc clocotul emoţiilor copleşitoare, ţinute în frâu printr-un uriaş efort de voinţă. Impresionată, Asís se întoarse, scăpând din mâini boneta.

— Diego... băigui ea, spunându-i pentru prima dată în felul acesta lui Pacheco.

— De ce nu spui „Diego al meu", „Diego al inimii mele"? exclamă cu foc andaluzul, strivind-o în braţe.

— Ştiu şi eu... Când cineva spune asemenea cuvinte..., mi se pare că vorbeşte ca-n romane sau ca-n piesele de teatru. E caraghios.

— Încearcă! Hai, încearcă! Vai! Cum ai spus-o? „Diego al meu!" izbucni el, imitând-o pe Asís, şi-i dădu drumul din braţe aproape cu aceeaşi violenţă cu care o luase. Eşti un sloi de gheaţă! Ce fel de femei sunt în ţinutul tău?... Galicienele! Să n-aud de niciuna, nu fac două parale! La coş cu ele!

— Ascultă, spuse Asís, pufnind-o din nou râsul. Eşti un caraghios şi un ţicnit... Nu e chip să fie cineva serios cu un cabotin ca tine. Vasăzică: avem în faţa noastră un domnişor care a avut patru sute de iubite şi două mii de aventuri amoroase, şi care acum s-a îndrăgostit de mine ca Petrarca de Laura... De mine şi numai de mine; privilegiu în exclusivitate, cu voie de la stăpânire...

— N-ai decât să mă iei peste picior... E tot atât de adevărat pe cât e faptul că în clipa asta te țin de mână... Am avut o mie de aventuri amoroase, de acord; dar niciodată n-am pățit ce-am pățit acuma. Pe legea mea, asta mi-e crucea! Toate fostele mele iubite le întâlnesc pe stradă şi nu le mai recunosc. Pe când tu... pe tine te-aş desena dacă aş fi pictor, chiar şi pe întuneric. Aşa de adânc te port înfiptă în suflet. Peste cincizeci de ani, oricât ai fi de bătrână, te-aş recunoaşte între o mie de alte bătrâne. Toate celelalte legături le-am avut din vanitate, din capriciu, din curiozitate lacomă, din încăpățânare, ca să-mi omor timpul... Dar îmi rămăsese un cotlon în suflet unde nu pătrunsese încă nimeni, iar cheița de aur o țineam pentru tine, țigăncuşa mea frumoasă. Te îndoieşti? Hai, fă o încercare... De dragul meu...

O târî pe Asís spre salon şi se întinse pe divan; îi luă mâna şi i-o aşeză cu palma desfăcută pe partea stângă a pieptului lui. Ea simți un du-te-vino uşor şi ritmic, ca de pendulă. Pacheco ținea ochii închişi.

— Mă gândesc la alte femei, iubito. Stai cuminte şi fii atentă...

— Nu bate deloc tare... – remarcă Asís.

— Stai puțin aşa... Mă gândesc la ultima mea iubită, o blondă cu o talie de viespe, cum nu găseşti multe... Vezi ce liniştit bate? Acuma, spune-mi tu, dacă poți, ceva drăgăstos... Chiar dacă-i o minciună.

Asís se simțea înduioşată şi căuta inflexiunile potrivite pentru a-şi exterioriza emoția. În cele din urmă, rosti această nemuritoare banalitate:

— Viața mea!

Sub palma ei, inima lui Pacheco, ca un spiriduş stârnit de o formulă magică, izbucni în cel mai frenetic dans pe care-l poate executa un asemenea organ. Păreau salturile unei păsări speriate, care se zbate să scape dintre gratiile temniței... Andaluzul îşi deschise pe jumătate ochii albaştri; pielea sa bronzată pălise puțin; cu o grabă ciudată se ridică de pe sofa și se duse drept pe balcon, unde se sprijini de balustradă, parcă pentru a lua aer și a-și reveni după o tulburare fizică și psihică deosebită. Asís, neliniștită, îl urmă și-l apucă de braț.

— Vezi ce neghiob sunt, șopti el, întorcându-se.

— Dar ce-i cu tine?

— Nimic... – andaluzul se depărtă și veni să se așeze pe un taburet scund, rugând-o din ochi pe Asis să ia loc pe fotoliu; apoi își lăsă capul în poala ei. Două cuvinte mi-ai spus și uite... Te rog să nu râzi, iubito, că așa cum mă vezi, pot să mă supăr... și să trântesc cine știe ce bazaconie. De când m-ai făcut să-mi pierd mințile, m-am înrăit. Așa că taci... Lasă-l pe băiețelul tău să facă nani.

*

Pacheco părăsi casa înainte de a bate miezul nopții. *Drăcoaica* nu se întorsese încă. Când andaluzul, după un obicei care până atunci rămăsese fără rezultat, se răsuci să privească, din colțul străzii, balconul lui Asis, zări acolo un punct alb. Doamna noastră își răcorea în aerul nopții obrajii înfierbântați, și oboseala trupului, ca și beția simțurilor, începeau să i se risipească încet-încet. Ca un naufragiat aruncat de valuri pe țărm și care, revenindu-și în fire, își pipăie cu bucurie chimirul cu bani pe care avusese prevederea să și-l lege la brâu pe când se scufunda vasul, tot astfel Asis se felicita în sinea ei că își păstrase grăuntele de rațiune care o ajutase să nu accepte o anume rugăminte nesăbuită.

— Asta mai lipsea! Mâine ar fi aflat și vecinii, și slugile; și portarul, și paznicul de noapte, și dracu' și lacu! Doamne Dumnezeule!... Încă nu mi-a trecut amețeala de la iarmaroc... și acum chiar că nu mai există leac în stare să mă vindece! Dar care amețeală?! Alcool, greață, insolație... Pretexte, aiureli! Adevărul e că-mi place, că-mi place pe zi ce trece mai mult, că mă zăpăcește cu vorbăria... ...asta e! Zice că eu i-am dat leacuri băbești și i-am făcut farmece... Dar de fapt el e cel care mă bagă în boală pe mine;... dar în zadar, nu pot să rup vraja. Când pleacă, stau şi chibzuiesc şi-mi dau seama; dar când îl văd..., s-a sfârşit, mă pierd toată.

Când ajunse la acest capitol, Asís începu să-şi amintească o mie de amănunte, care, toate laolaltă, alcătuiau un frumos mozaic de merite şi însuşiri ale adoratorului ei: pasiunea cu care făcea complimente; graţia cu care ştia să ceară; farmecul făpturii sale; eleganţa atitudinii sale, la fel de străină de impertinenţa gomoasă şi de sfiala provincială, amestecul straniu de spontaneitate populară şi de curtoazie nobilă; trăsăturile sale de umor, trăznăile sale, alături de o anume tristeţe romantică, nu lipsită de frumuseţe (combinaţia din care, în treacăt fie spus, izvorăşte vraja fără seamăn a atâtor şi atâtor cântece andaluze), iată tot atâtea motive pe care Asís le invoca faţă de ea însăşi ca să-şi scuze slăbiciunea şi patima nestăvilită pe care o simţea punându-i stăpânire pe suflet. Totodată însă, luând în consideraţie şi alte aspecte, se mustra cu asprime:

„Să nu ne ascundem după deget; n-are nimic superior, nici măcar nimic bun; e un ticălos, un pierde-vară, un fustangiu... Tot ce zice el, că numai eu... Şiretlicuri, păcăleli, vicleşuguri de om obişnuit să înşele, şmecherii de cuceritor şi atâta tot. Cum dă colţul – Pacheco tocmai făcuse, de câteva minute, mişcarea respectivă – nici nu mai ţine minte ce mi-a îndrugat. Andaluzii ăştia sunt nişte cabotini înnăscuţi... Fii înţeleaptă, Asís, păstrează-ţi capul pe umeri. Fato, febra asta recurentă se tratează cu pilule de cale ferată şi extract de Vigo, dimineaţa şi seara, timp de patru luni. Ah, golfule din Vigo, abia aştept să te văd!

Briza nopţii, luând-o în zeflemea pe doamna noastră, compuse, cu şoaptele ei delicate, următoarele cuvinte:

— Dulceaţa mea... ţiganca mea focoasă...

CAPITOLUL 17

VĂDUVA MARCHIZULUI DE ANDRADE și cu camerista ei erau cât se poate de aferate cu aranjatul cuferelor, al sacilor de voiaj și al valizelor, operație absolut necesară înaintea unei călătorii. Dar întotdeauna parcă-și vâră dracul coada. În ultimul moment, nu se poate să nu lipsească cheile de la vreun geamantan. Oricât le-ai pune bine, într-un loc anume, spunându-ți în sinea ta: „Pun cheița în sertarul ăsta; să nu uit că am pus-o aici; o leg cu o panglicuță roșie ca să-mi amintesc, să nu cumva să mă zăpăcesc tocmai în ziua plecării”, vine momentul critic, o cauți, și... ia-o de unde nu-i! Nu e și nu e nicăieri; chemi lăcătușul, murdar, mânjit pe mâini, indiscret, nesuferit; fă-i una nouă și s-o ia dracul!

Asis, nervoasă și iritată, i se plângea de toate astea Angelei. Agitația dinaintea călătoriei o indispunea: sunt așa de obositoare pregătirile! Ce deranj, ce harababură! Niciodată nu știi ce să lași acasă; crezi că n-ai nevoie de haine groase, fiindcă se apropie căldurile, dar poți oare avea încredere în clima galiciană, atât de schimbătoare, atât de umedă, atât de ploioasă, că-n douăzeci și patru de ore te trezești cu șase temperaturi diferite? Îți lași hainele, moarte de râs, în cui, și acolo tremuri de frig, sau trebuie să te învelești cu șaluri, ca babele. Pe urmă sunt petrecerile, balurile la care trebuie să te duci îmbrăcat elegant, că dacă te duci cu ceva simplu, de mătase, lumea e șocată, se simte jignită și te foarfecă... Ce mai, în ultima clipă poți să înnebunești. Precis că Angela nu-și amintise să treacă pe la

Armandina, să vadă dacă e gata pălăria de pai a fetiței! Și pariez că impermeabilul are tot aceiași nasturi care te zgârie și se agață de orice! Și naftalina care trebuie pusă în mantoul de nutrie? Și piperul, ca să nu facă molii covorul din salon?

Umblând de colo până colo zăpăcită, *Drăcoaica* încerca să răspundă cât mai bine torentului de observații, dojeni și întrebări ale stăpânei sale. Vicleana cameristă, după primele bâjbâieli, găsise o lovitură sigură cu care să-i închidă gura doamnei: dacă pregătirile de plecare nu erau terminate, era din pricină că, anul acesta, conița hotărâse să plece cu o lună mai devreme, dacă nu chiar cu mai mult; și ei *(Drăcoaicei)* îi rămăsese neterminată o rochie de percal, și niște pantofi, și alte mărunțișuri... Ea crezuse că până spre mijlocul lui iunie, în jurul Sfântului Anton... Cum să-i dea prin minte că aveau s-o șteargă așa pe fugă? Conița răspundea cu un oftat înăbușit, tăcea două minute, apoi își întețea bombănitul, alerga din odaie spre șifonierul din dormitor, din debaraua plină de cufere spre salonaș, ba chiar intra în bucătărie și-n sufragerie ca să-l certe pe *Imperfecto,* care nu-i adusese hârtie de mătase, sfoară, dantelă franțuzească și bumbac pe gustul ei... *Imperfecto,* cu gura căscată și cu o expresie tâmpă pe figură, urca și cobora de sute de ori scările, făcând comisioane: dantela era prea groasă, trebuia alta, mai subțire; bumbacul să nu fie alb, ci gri; era pentru umplut golurile în anumite cutii, ca să nu se strice lucrurile dinăuntru... O dată, în timpul acestui du-te-vino al slugii, pe când Asís tocmai traversa vestibulul, se auzi sunând. Fără să se gândească, se duse să deschidă – lucru pe care nu-l făcea niciodată – și se trezi nas în nas cu don Diego.

Prima ei mișcare fu de nemulțumire și de iritare greu de ascuns.

Cine să se aștepte la Pacheco la o asemenea oră (zece și jumătate dimineața)? Asís nu arăta chiar ca prinsă de pe gârlă, cum se spune, cu rochia ruptă și pantofii scâlciați, căci nici pe o insulă pustie nu ar fi arborat ea o asemenea ținută neglijentă; dar capotul ei de saten alb avea câteva pete și unele reflexe mai întunecate, nu știu dacă nu cumva și o pânză de păianjen, semn al luptei sale cu cuierele din debara; pieptănătura ei, răvășită inestetic, cu lațe care curgeau într-o parte și-n alta, părea scărmănată de o pisică, iar pe păr și pe față i se depusese o peliculă fină de praf, pe care Asis o percepea vag când clipea sau își umezea buzele, ceea ce o scotea din sărite. În schimb, adoratorul ei părea ieșit atunci din cutie, cu cămașa și cu vesta albe ca zăpada, cu garoafă proaspătă la butonieră și mănuși de piele strălucitoare; pe scurt, se vedea de la o poștă că se dichisise îndelung. Ținea în mână pretextul acestei vizite matinale: două cărți potrivit de groase.

— Romanele franțuzești pe care ți le-am promis... – spuse el cu glas tare, după ce schimbară formulele de salut, căci Asis îi făcuse semn cu privirea că nu erau singuri. Dacă ești ocupată, mă retrag...; dacă nu, am să intru zece minute...

— Cu plăcere... În salon, restul casei e deranjat; nu vreau să te sperii de dezordine.

Pacheco intră în salon; dar, în ciuda grabei cu care Angela închisese ușile interioare, andaluzul zări cuferele deschise, cu sertarele afară, hainele împrăștiate în mijlocul casei, cutiile, sacii...

— Te muți... sau pleci în călătorie? întrebă el din mijlocul salonului, cu un glas stins, însă fără a recurge la vreo intonație de dojană sau nemulțumire.

— Nu... băigui Asis; chiar în călătorie..., nu. Pun bine hainele de iarnă, la naftalină... Dacă n-ai grijă, moliile fac prăpăd...

Pacheco se apropie de ea, și, coborând glasul, spuse, cu inflexiunile îndurerate și melancolice pe care le folosea uneori:

— Pe mine nu mă păcălești, ți-am mai spus. Știam că pleci dinainte de a veni aici. Nu mă cunoști; ai crezut că mă poți duce de nas. Nici nu-ți trecuse bine ideea prin căpșorul ăsta frumos, că eu te-am și mirosit. Îmi pare rău că umbli cu mine cu ascunzișuri. Vezi bine că nu țin.

Neizbutind să răspundă nimic cum se cuvine, Asis, își plecă ochii, strânse buzele și făcu o strâmbătură de nemulțumire.

— Nu te bosumfla. Vezi bine că nici eu nu m-am supărat. Fetița mea e liberă să meargă unde poftește. Dar cât timp e aici, de ce fuge de mine? Ieri mi-ai spus că nu ne putem vedea fiindcă ești invitată la masă...

Mânați de același impuls, Asis și don Diego priviră în jur. Ușile erau închise; răzbătea prin ele, înfundat, zgomotul pașilor *Drăcoaicei,* umblând încolo și încoace. Cei doi, ascultând parcă de o poruncă nevăzută, se apropiară unul de celălalt în același timp, pentru a schimba mai bine câteva explicații pe care inima le ghicise încă înainte de a fi rostite:

— Dă-ți și tu seama... Slugile... E îngrozitor... Eu niciodată n-am avut... în fine... povești de genul ăsta... Nu știu ce se întâmplă cu mine... Te rog ca pe un Dumnezeu...

— Să fii tu sănătoasă... Știu toate astea... Crezi că nu m-am interesat de purtarea alesei inimii mele? Am aflat că nimeni n-a obținut de la tine nici atâtica. Eu sunt primul... Ay, frumoaso, țigăncușa mea iubită! Îmi vine să te strâng în brațe până îți piere suflarea... Dragostea mea!

— Ssst!.. Camerista... Dacă miroase ceva... E curioasă ca o...

— Nu-ți cer decât un singur hatâr. Vino să iei masa cu mine. Așa-i că vii?

— Ești nebun! Fugi de aici! Ssst!

— Vii, nu-i așa? Îți jur că n-o să știe nimeni-nimeni. O să aranjez eu... ai să vezi.

— Cum? Unde?

— Undeva afară... Vii, nu se poate să nu vii. În curând scapi de mine! Masa de adio. Condamnatului la moarte i se îndeplinește ultima rugăminte...

Cum oare a cedat și a îngăimat un „da", jurându-se, dacă nu pe Stix, pe cine știe ce alt lucru extraordinar? Ah! Deși remarca nu e nouă, a cedat împinsă de două mobiluri care, de la memorabila insolație din ziua Sfântului Isidro, o mânau fără ca nici ea însăși să observe: e vorba de ceea ce am putea numi resortul de cauciuc, unul, și resortul de oțel, celălalt: resortul de cauciuc e slăbiciunea care amână, care lasă pe mai târziu orice hotărâre importantă, până ce totul se rezolvă cu ajutorul fugii; resortul de oțel, încă mărunt, ca o piesă de ceasornic, era sentimentul care așa, pe tăcute, aspira să pună stăpânire deplină pe ea, antrenând mecanismul psihic, pentru a-l conduce și a-i călăuzi pașii cu puteri suverane.

Încrezându-se în cuvântul dat de Asis, Pacheco plecă, deoarece nu se cuvenea, în niciun caz, să fie văzuți împreună. Asis intră în camera ei să se aranjeze. *Drăcoaica* o urmărea cu obișnuita ei curiozitate iscoditoare, ba chiar îi puse trei sau patru întrebări perfide privitoare la operația întreruptă a făcutului bagajelor.

— Să închid cufărul? Să bat capacele la cutii? Conița vrea să rețin locurile pentru mâine?

Cum era să răspundă conița la întrebări atât de impertinente? Firește că pe un ton sec și cu o secretă iritare. Se adăugaseră și alte incidente care o scoteau din sărite; din pricina harababurei nu mai era nimic la locul lui și nu-și găsea lucrurile de îmbrăcat: ca să dea peste niște mănuși noi, trebui să întoarcă cu susul în jos cufărul cel mic; ca să scoată o pălărie, trebui să deschidă două capace bătute deja în cuie, de la cutii. Alte necazuri: catarama de la pantofii englezești se desprinsese; când își încheia corsajul, i se rupsese o copcă; în timp ce se spăla pe dinți, spărsese de chiuveta de marmoră sticluța cu apă de gură...

— Conița ia masa în oraș? întrebă incorigibila *Drăcoaică*.

— Da... La Inzula.

— Vă duce Roque?

— Nu... Dar să-i spui să fie cu trăsura acolo la șapte...

— Seara?

— Dar ce-ai vrea, dimineața?! Ai niște idei...

Drăcoaica zâmbi în spatele stăpânei sale și se plecă să-i netezească volanele rochiei și să-i umfle juponul. Asis nu mai avea răbdare să stea locului, bătea cu tocurile în podea de enervare. Evantaiul? Mantoul gri, dacă se răcorește?

Șalul? Unde o fi intrat voalul de tul? Mărunțișurile astea nu le găsești niciodată când îți trebuie... Parcă le-ar fi înghițit pământul. Ah! În sfârșit!... Domnul fie lăudat!...

CAPITOLUL 18

COBORÎ SCĂRILE CA O PASĂRE căreia i s-a deschis uşa coliviei şi o porni cu pas grăbit în josul străzii, spre Recoletos. Îşi dăduseră întâlnire în locul unde Pacheco aruncase trabucul: chiar în faţa pieţii Cibeles. Asis păşea protejată de umbreluţă, dar inviorată de soarele ce-o învăluia cu căldura lui jur-împrejur, soarele instigator şi complice care stârnise încurcătura aceea fără precedent, fără finalitate şi fără scuză. Asis cercetă cu privirea pâlcurile de copaci, grădinile, intrarea spre Carrera de San Jerónimo şi împrejurimile Muzeului Prado, dar nu zări pe nimeni. O fi obosit Diego s-o aştepte?... Ar fi în stare! Deodată, în spatele ei, auzi un glas şoptind în grabă:

— Acolo, între copaci... birja aceea...

Fără ca ea să răspundă, Pacheco o conduse spre vehiculul hodorogit. Era un fel de docar imund, capitonat cu gutapercă, crăpat şi urât mirositor, cu geamuri mâzgălite şi vizitiu pe jumătate beat, din acelea care plimbă de-a lungul şi de-a latul Madridului afacerişti grăbiţi sau îndrăgostiţi clandestini. Asis se urcă în el cu inima strânsă, gândindu-se că iubitul ei ar fi putut să-i aducă altă birjă, mai puţin prăpădită. Diego, ca să n-o deranjeze trecând în stânga ei, urcă pe partea de vizavi şi când deschise portiera, îi aruncă în poală un obiect... Ce plăcere! Un buchet de trandafiri, sau mai bine zis un mănunchi, aproape desfăcut, cu petalele încă ude! Interiorul birjei fu scăldat deodată într-o mireasmă proaspătă.

— Miros aşa de urât prăpăditele astea de birje! spuse meridionalul parcă scuzându-se de galanteria lui.

Dar Asís îi aruncă o privire recunoscătoare. Vehiculul cel imund se pusese în mişcare: pesemne că aşa avea dispoziţie.

— Se poate şti unde mergem, sau e un secret?

— Mergem la Ventas.

— La Ventas?! – exclamă Asís, alarmată. Dar e un loc public, plin de lume! Iar o luăm de la început? Repetăm figura de la Sfântul Isidro?

— E plin de lume numai duminicile; în celelalte zile e aproape pustiu. Taci! Crezi că era să te duc undeva unde să te fac de râs? Înainte de a te invita, m-am interesat de toate posibilităţile de a lua prânzul la Madrid... Se poate mânca într-un restaurant bun sau într-o cafenea selectă. Dar asta înseamnă să se ducă buhul imediat. Se poate merge la vreun birt mărginaş sau la o patiserie decentă şi izolată; dar nu au separeuri; ar trebui să dejunezi în văzul tuturor, cot la cot cu vreo zarzavagioacă sau cu vreun matador. Hanuri, îţi dai seama... Nu rămânea decât Ventas sau Podul Vallencas. Cred că la Ventas e mai frumos.

Frumos! Asís se uită la drumul pe care tocmai se angajau. Lăsând în urmă frunzişul parcului Retiro şi clădirile cochete de pe Recoletos, trăsura se îndrepta, lentă şi greoaie, spre o zonă stearpă, mohorâtă şi tristă, ce nu se putea compara decât cu colina Sfântului Isidro. Diferenţa între zona parcului Retiro şi acel cartier madrilen mărginaş era atât de mare şi îţi sărea în ochi atât de brusc, încât mai degrabă decât o simplă tranziţie putea fi luată drept o surpriză scenografică. Ca un dulău care păzeşte porţile limbului trona acolo statuia lui Espartero, la fel de meschină ca personajul însuşi, iar turnul maur al unei şcoli părea să se ia la întrecere cu ea în ce priveşte prostul gust. Apoi, în prim plan, dărâmături şi maidane înconjurate cu uluci; şi mai încolo, în zare, arena pentru luptele cu tauri, parodie a unui grandios şi înfricoşător amfiteatru roman. În ungherul acela semipustiu – la doi paşi de central vieţii mondene –, se îngrămădiseră tot soiul de clădiri eterogene, tot aşa cum în anumite odăi ale casei se vâră într-un colţ laolaltă scaunele stricate, maşina de ascuţit cuţite şi prapurii pentru procesiunea din joia-verde; după arena de tauri şi şcoală, urmau, aşadar, o fabrică de biscuiţi şi pişcoturi, iar după ea o hardughie cu firma „Bufetul Veseliei – stabiliment autorizat".

Împrejurimile erau dezolante. Biroul de accize era tot ce poate fi mai supărător şi mai nepotrivit în locul acela, în uşa lui era legat un măgar încărcat cu vânat, iar un tip cu o căciulă miţoasă îşi căuta în chimir gologanii să plătească taxa. Mai încolo, pe un teren viran se jucau de-a baba-oarba câţiva derbedei, dintre cei care înconjoară capitala precum galii Roma asediată. Urmau alte clădiri neaşteptate: un castel medieval, făcut parcă din carton şi împrejmuit de ziduri printre care gălbenelele îşi strecurau vrejurile înflorite; un han, pe cât de prăpădit, pe atât de cucernic (căci era închinat Sfântului Duh, nici mai mult, nici mai puţin); un bufet care se fălea cu deviza „Nu-i mai puţin de vază"[11], iar în capăt de tot, o fâşie roşiatică impurpurată de strălucirea soarelui: cuptoarele de cărămizi. Hăt în zare, unde abia mai vedeai cu ochii, îşi înălţa Guadarrama crestele încununate de zăpezi veşnice.

Ceea ce o surprinse plăcut pe Asis fu absenţa totală de atelaje de lux pe şosea. După câte se vedea, Pacheco avusese dreptate. Nu întâlniră decât un dresor de circ; o şaretă trasă de catâri; tramvaiul, care trecu zgomotos şi plin de voie bună, cu băncile înţesate de călători; altă birjă, cu coviltir, care se întorcea, şi o ordonanţă, călare pe roibul stăpânului său. Ah! Şi o înmormântare a unui copil mic, un coşciug alb şi albastru care, bălăbănindu-se pe catafalcul ridicol al dricului, se îndrepta spre Biserica Sacramentală fără niciun fel de alai, scăldat în lumina soarelui, aşa cum se cuvine să se ducă heruvimii spre empireu.

Cei doi îndrăgostiţi nu schimbară aproape niciun cuvânt în timpul drumului. Se țineau de mână; Asís aspira din când în când parfumul buchetului de trandafiri și se uita tot timpul pe geam, crezând că astfel poate ascunde gravitatea acelei abateri, pe care, în forul ei interior – era lucru hotărât! – o numea „ultima", fapt care o umplea de tristețe, căci i se părea o zaharicală din care nu va mai avea voie să guste niciodată, niciodată!..

---

[11] În sp. „Tanto monta" – aluzie la deviza „Tanto monta monta tanto Isabel como Fernando", menită să statornicească deplina egalitate între regii catolici Isabela şi Fernando (n. tr.)

Ajunseră la pod și birja se opri în dreptul pitorescului ciorchine de bufete, hoteluri și grădini care alcătuiesc partea nouă a cartierului Ventas.

— Unde îți place mai mult? Coborâm aici? întrebă Pacheco.

— Aici... La bufetul ăsta... Are un aspect curat și primitor... – spuse Asís arătând spre unul în care se intra, dinspre pod, urcând o scăriță de lemn vopsită într-un verde țipător.

Deasupra ușii, puteai citi următoarea firmă, scrisă cu litere de-o șchioapă, asemănătoare celor de tipar, și fără greșeli de ortografie: „Han de încredere. Vinuri și mâncare. Curățenie și ordine". Avea o înfățișare originală și curioasă. Dacă nu puteai numi ce era acolo chiar grădinile suspendate ale Semiramidei, trebuia totuși să te învoiești că te aflai în fața unor bufete etajate. Ingenios sistem de a folosi terenul! Jos o serie de grădinițe, mai bine zis de plantații firave și ofilite, victime ale aridității solului acelei suburbii madrilene; iar deasupra, sprijinite pe o schelărie de scânduri, saloanele de dans, sălile de mese, dormitoarele și coridoarele mărginite de un fel de balustradă care făceau să comunice încăperile unele cu altele. Toate astea – se cuvine s-o spunem, ca să nu discredităm cumva acest regat al Afroditei – recent văruite, vesele, curate, strălucitoare, ca o rufă proaspăt spălată și întinsă la uscat, sau ca un cuib de sticleți atârnat de crengile unui pomișor.

Un chelner, bărbat la vreo patruzeci de ani, purtând șorț, dar în cămașă, cu o mutră de maimuță, plină de riduri și cu expresie sardonică, înaintă grăbit în întâmpinarea celor doi.

— Prânzul... spuse laconic Pacheco.

— Unde doriţi să vă aşez masa?

Andaluzul îşi roti privirile în jur, apoi se uită la însoţitoarea lui; aceasta întorsese capul. Cu agerimea celor din breasla lui, chelnerul înţelese şi-i scoase din încurcătură.

— Veniţi cu mine... Vă dau un loc bun.

Şi, cotind-o la stânga îi conduse pe o scară îngustă umbrită de un pâlc de salcâmi şi de castani de India, care ducea într-un fel de anticameră descoperită – parte a binecunoscutelor coridoare aeriene. Deschise o uşiţă şi, dându-se la o parte, şopti mieros:

— Poftiţi, vă rog, poftiţi.

Asís se simţi extrem de uşurată când ajunse în săliţa aceea. Era o încăpere mică, intimă, misterioasă, cu ferestre înguste acoperite de obloane groase şi complet văruită în alb; mobilierul era şi el îmbrăcat în huse albe de americă. Masa, în mijloc, era acoperită de o faţă de masă albă ca spuma laptelui; şi lucrul cel mai plăcut era că prin atâta albeaţă imaculată se zărea, mai bine zis se filtra, lumina soarelui, imprimându-i o strălucire aurie şi anulând aspectul sepulcral pe care-l au lucrurile albe când e frig şi cerul e înnorat. După ce ieşi chelnerul, andaluzul o privi pe Asís zâmbind.

— Ne-au dus la porumbar – spuse el printre dinţi.

Şi ridicând o perdea zăpezie care se vedea în fundul odăiţei, descoperi privirilor o a doua încăpere, şi mai mică, în mijlocul căreia se afla o singură mobilă, tot albă, mai albă decât crinul...

— Uite şi cuibul – adăugă el, luând-o pe Asís de mână şi obligând-o să se apropie de prag. Oameni prevăzători... Se gândesc la toate... Nu mă miră că prosperă localurile de acest gen. Lumea nu vine aici doar o dată pe an, ca la Sfântul Isidro; sunt convins că sunt abonaţi cu rândul. Ne înscriem şi noi, păpuşico?

Nu ştiu cum rosti Pacheco gluma asta, care, la rigoare, dată fiind situaţia, nu avea în ea nimic jignitor; dar fapt este că Asis se ruşină de moarte... o cuprinse o ruşine din acelea vecine cu plânsul şi cu spaima. I se părea că cineva îi sfâşiase inima în bucăţele. Femeia e o pendulă care oscilează continuu între instinctul natural şi sfiala învăţată, şi nici măcar bărbatul cel mai delicat nu va izbuti să nu-i rănească uneori pudoarea de neînvins.

CAPITOLUL 19

CEI DOI PORUMBEI SE STRECURARĂ în cuib nu fără a fi văzuţi şi cercetaţi cu luare-aminte de un grup de femei sărmane care, aşezate în uşa bucătăriei bufetului de vizavi, pregăteau un pilaf din carne de berbec în ditamai ceaunul pus pe pirostrii. Trebuie specificat că ambele ustensile domestice le închiria patronul restaurantului pe o sumă cât se poate de modestă, în care era inclus şi cărbunele; în ce priveşte berbecul şi orezul, îl aduseseră în şorţ fetele, care, o spunem pentru că ar putea interesa pe cineva, erau muncitoare la Fabrica de tutun.

Şefa tribului era o tutungeoaică bătrână, oacheşă, ageră la minte, plină de voie bună şi pricepută la orice; o însoţeau două fetiţe de opt şi respectiv şase ani, care ţopăiau în jurul ceaunului, cerând să fie lăsate să se îngrijească ele de fiertură, căci se socoteau cele mai în măsură să o facă.

Când trecu marchiza de Andrade şi curtezanul ei, cele trei prăpădite începură să schimbe impresii clipind des din ochi şi dând mereu din cap, în timp ce rosteau cu jumătate de gură tot felul de fraze sentenţioase. Vorbeau cu accentul sec şi apăsat al plebei madrilene, accent oarecum asemănător cu cel pe care l-ar fi putut avea Demostene, în cazul în care i-ar fi trecut prin minte să scuipe la fiecare frază câte o pietricică din cele pe care le ţinea în gură.

— Ay!... Parcă ar fi speriaţi de ceva... Ea e frumuşică, cu pielea albă şi îmbujorată toată...

— Cine ştie ce poamă o fi!...

— Mai poţi să ştii?... Domnişorii ăştia de neam mare au nişte gusturi...

— O fi vreuna de pe la circ... Cam are mutră de franţuzoaică.

— Da de unde, aici e chestie serioasă, între granguri. Ea trebuie să fie pe puţin nevastă de ministru. Ce ştiţi voi? Păi eu am văzut-o pe una, măritată cu un grangur dintre cei mai simandicoşi... cu ditamai caleaşca... o casă cât Palatul Regal... şi umbla ca o dezmăţată, cu drăguţul după ea... Doamne, ce mai făcea şi aia!

— Da? parcă nu se prea giugiulesc!

— Ce tot spui?! Lasă că se giugiulesc ei înăuntru. Acuşi vezi că ferecă uşile şi ferestrele, ca în cavou... Cică să nu le ardă soarele faţa...

Dar, în pofida prevestirilor matroanei noastre atotştiutoare, obloanele şi ferestrele porumbarului se deschiseră, la una din ele se ivi Asis, cu capul descoperit, privind cu atenţie spre bufet.

— Ia te uită la ea... îi place dansul!

Într-adevăr, pe culoarul aerian din faţă se desfăşura o curioasă scenă coregrafică. Un pian mecanic revărsa, cu acea regularitate care face odioase instrumentele de acest gen, şuvoiul nemilos al acordurilor sale, asemănătoare loviturilor de ciocan: piesa de rezistenţă era *Cádiz*; pasodoble din *Cádiz;* tango din *Cádiz;* cor de femei din *Cádiz*... şi vreo douăzeci de lucrătoare de la fabrica de tutun, codane şi slujnicuţe pieptănate cu grijă şi îmbrăcate în straie de duminică se învârteau şi săltau în ritmul muzicii, făcând să se cutremure localul la fiecare bătaie din călcâie... Asis vedea trecându-i mereu prin faţă chipurile acelea îmbujorate, cu baticurile lor roz şi bleu; şi ţopăiala aceea, dănţuiala aceea lipsită de noimă, fără bărbaţi, fără vreo sărbătoare anume care s-o justifice, părea ceva teatral, ca un dans de operetă bufă. Marchiza se gândi că poate fetele erau plătite de patronii hanului ca să facă antren.

— Ia te uită! şuşoti după câteva clipe grupul care avea sarcina să supravegheze ceaunul. Au deschis şi uşa! Pesemne că vor să afle toată lumea...

— Neruşinatele astea sunt în stare să-şi pună şi firmă...

Chelnerul urca şi cobora scările aferat.

— Ia te uită ce le duce. Omletă... Şuncă... Au deschis şi conserve de potârniche... Măi să fie!

— N-aş face schimb cu berbecul meu. Miroase dumnezeieşte.

— Sssst! – porunci chelnerul, făcându-le să tacă pe gaiţe. Aveţi grijă... Dacă le ajunge ceva la urechi... Sunt nişte tipi... ohoho!

Vorbind despre rangul clienţilor săi, chelnerul făcu o mutră de nedescris, amestec de şmecherie şi de profund respect faţă de bacşişul pe care-l adulmeca în aer. Bătrâna tutungioaică, adoptă brusc un soi de gravitate plină de diplomaţie.

— S-ar putea să fie oameni cât se poate de cumsecade. Nu ştiu zău de ce trebuie să păcătuim gândind rău despre ei. Poate sunt doi tineri căsătoriţi sau frate şi soră, sau unchi şi nepoată... Naiba ştie... Auzi, băiete...

Se retrase într-un colţ şi şuşoti ceva cu chelnerul. Rezultatul acestui conciliabul fu un plan cât se poate de ingenios, pus la cale în câteva clipe de imaginaţia aprinsă şi optimistă a coanei Donata, căci aşa se numea tutungioaica, dacă nu minte răbojul. Sus, Asis şi adoratorul ei începuseră să deguste aperitivele care făceau să-ţi lase gura apă, măslinele care-ţi făceau cu ochiul şi sardelele care te ademeneau cu tunica lor argintie strânsă pe trup. Deşi Pacheco ceruse vinuri dintre cele mai bune, Asis refuza să guste până şi „Tio Pepe" sau „amontillado", căci numai când vedea sticlele i se şi părea că se află în cabina unui transatlantic, pradă minutelor cumplite care preced instalarea completă a răului de mare. Cum Asis ceruse ca uşile şi ferestrele să rămână deschise, dejunul acela nu trăda mai mult decât cordialitatea proprie unei luni de miere aflate în ultimul ei pătrar. Pacheco îşi pierduse complet verva meridională şi se arăta abătut; când sticla de „Tio Pepe" ajunse la jumătate, fu năpădit de tristeţea aceea amestecată cu umor care-i era caracteristică.

— Te plictisești? întreba femeia, cum întorcea chelnerul spatele.

— Îmi înec amarul, frumoaso – răspundea andaluzul, dând pe gât alt pahar de *jerez,* mai curat decât faimosul „manzanilla"' de la Sfântul Isidro.

Chelnerul tocmai pusese pe masă potârnichea în saramură, când în cadrul ușii se ivi un chip de copil, îmbujorat, rotofei, cu gura întredeschisă, și aureolat de o claie de zulufi negri ca pana corbului. Ce fetiță încântătoare! Și stătea acolo în prag ca o mogâldeață, neștiind dacă să intre sau nu. Asis îi făcu semn cu mâna; pasărea se strecură în cuib fără să aștepte să i se spună de două ori. Și începură să curgă întrebările și dezmierdările obișnuite în asemenea situații: „Ești foarte scumpă... Cum te cheamă?... Mergi la școală?... Ia niște 'smochine... Mănâncă măslinuța asta de hatârul meu... Gustă din vin... Vai, ce mutră nostimă face când bea... Dă-l pe gât... Bețivico! Da' maică-ta unde-i? Cu ce se ocupă tăticul tău?"

De răspuns, nici urmă. Îngerașul făcea ochii cât cepele, lăsa capul în jos împingând fruntea înainte, cum fac copiii când sunt fâstâciți și totodată puși pe goange, ciugulea din bunătăți și-și lovea călcâiul piciorului stâng de glezna celui drept. Trei minute după ce se strecurase prima vrăbiuță în porumbar, se ivi și cea de-a doua, căutând fărâmituri. Prima avea vreo cinci anișori; a doua, mai serioasă, dar nu mai puțin sperioasă, să fi avut vreo opt.

— Bună! Uite-o și pe surioara ei... zise Asis. Seamănă ca două picături de apă... Cea mică e mai dulce; dar uite ce ochi are cealaltă... Poftiți, domnișoară. Poate aflăm de la ea cum îl cheamă pe taică-su, că celei mici i-a tăiat popa limba.

Cea mare rămăsese proptită în ușă, încruntată, temătoare, ca și cum ar fi așteptat-o o întreprindere plină de dificultăți, în fața căreia s-ar fi cuvenit să ezite și să se înspăimânte. Ochii ei imenși, cu adevărat mauri prin dimensiuni, prin focul care ardea în ei și gravitatea precoce care se citea în pupile, se opreau pe rând asupra lui Asis, asupra lui Diego și asupra surioarei sale; fetița cugeta, se concentra, căuta o formulă și nu izbutea s-o găsească, căci exista în inima ei o anume reținere instinctivă în a cere favoruri, și-n firea ei o mândrie neîmblânzită care se potriveau de minune cu ochii ei de arăpoaică. Şi cum ezitarea se prelungea, îi sosiră ajutoare, în persoana coanei Donata, care, prefăcându-se, fără pic de talent, supărată și prevenitoare, păși hotărâtă în încăpere, bombănind:

— Hei, fetelor, ștergeți-o de aici, hai, mielușelelor, că îi supărați pe dumnealor... Dacă nu plecați imediat, v-arăt eu...

— Nu ne deranjează... declară Asis. Sunt cuviincioase... Doar că a mare nu-i chip s-o faci să treacă pragul, iar cea mică nu deschide gura.

— Ca să mănânce știe s-o deschidă, ticăloasa mică.

Pacheco se ridică politicos și oferi scaunul bătrânei. Andaluzul, care printre cei de seama lui trecea drept rezervat, dacă nu chiar ușor trufaș, devenea cât se poate de deschis și comunicativ când avea de-a face cu oameni din popor.

— Luați loc... O să beți un păhărel de *jerez* în sănătatea tuturor...

Atâta aștepta și ea să audă! Coană Donata, lasă sfiala la o parte, treci la atac, fiindcă breșa e creată și drumul netezit! Atât de netezit, că Pacheco, din clipa în care bătrâna pusese acolo piciorul, păru să-și scuture deodată gândurile triste și să-și recapete verva, debitând cele mai năstrușnice lucruri din lume. De pildă, luă un aer foarte ceremonios ca să-i ceară onorabilei matroane să-i facă cinstea și bucuria unei plimbări în „tête-à-tête" pe la olănărie. Vulpoaica bătrână îl asculta și făcea haz, izbucnind într-un râs copilăresc și arătându-și o dantură sănătoasă și întreagă; dar în răspunsurile ei, încerca să îndrepte conversația, cu viclenie, spre planul care-i încolțise, cu o jumătate de oră în urmă în mintea înfierbântată. Cică ea — „Mă înțelegeți?" – lucra la fabrica din Madrid și... avea patru nepoțele de la o fată care-i murise de „tifosidă", și bărbat-su vărsase sânge-puhoi, așa dintr-o dată... în două luni a intrat în pământ, Doamne Dumnezeule, că dacă spui cuiva nu te crede! Cele două nepoțele mai mari lucrează deja la atelier; dar dacă norocul ar vrea să-i scoată în cale o persoană cu situația lui ca să pună o vorbă... că-n lumea asta pârdalnică, se știe, totul merge pe intervenții și pe prietenii și pe relații, ba e una, ba e alta...

Când ajungea aici, glasul coanei Donata căpăta inflexiuni patetice:

— Ay, Sfântă Născătoare! Dea Domnul să nu știți niciodată ce înseamnă să se hrănească și să se îmbrace și să se încalțe cinci biete femei cu opt sau nouă „reali" amărâți, câștigați pe apucate... Dacă domnișoara, care pare atât de bună la suflet și de milostivă, ar cunoaște cumva pe domnul „menistru"... sau pe „ministratorul" fabricii... sau pe contabil... sau vreun șef din ăștia care le învârt pe toate pe degete... pentru ca și Lolilla, fetița mai mare, să intre ucenică... Ar fi o faptă bună, un mare bine și Cel de Sus v-ar răsplăti! Două cuvințele pe o bucățică de hârtie și...

Pacheco răspunse cu multă voie bună la acest discurs, scoțând portvizitul, notându-și pe îndelete adresa tutungioaicei și promițându-i că o să vorbească cu președintete Consiliului, cu infanta Isabel (bună prietenă cu el), cu episcopul, cu nunțiul papal... Tocmai când făceau mai mult haz de gluma asta, se pomeniră în odaie, după bunica ce se milogea și cele două nepoțele fără limbă, și cu fetele mai mari.

— Uite-le și pe celelalte biete orfane – zise coana Donata.

Imposibil să-ți închipui ceva mai deosebit de clasica imagine a orfelinelor palide și îmbrăcate în doliu pe care o zugrăvesc pictorii și desenatorii ce cultivă sentimentalismul în artă. Două fetișcane rumene și pietroase, asudate de la dans, respirând sănătate și voie bună prin toți porii, cu buzele roșii și obrajii îmbujorați de tinerețe; mai mult, zgomotoase și neastâmpărate, dându-și coate și îmbrâncindu-se în chip de hârjoană. Când le văzu pe cele două zâne, Pacheco o părăsi pe coana Donata și li se închină cu plecăciune, curtenitor și surescitat ca un adevărat fiu al Andaluziei. Toate aleanurile „înecate" în „Tio Pepe" se duseră pe apa sâmbetei şi Diego, dând ochii peste cap, bombardând asistenţa cu glume pline de haz şi sâsâind mai rău ca niciodată, încercă să le convingă pe cele două principese de Virginia[12] că din clipa în care acestea trecuseră pragul, el nu-şi mai afla linişte şi nu încerca desfătare mai mare decât să le soarbă din ochi.

— Veniţi de la dans? întrebă el zâmbitor.

— Nu se vede? răspunseră ele cu aplomb, pe un ton provocator.

— Fără bărbaţi? Fără partener?

— Nici că ne trebuie aşa ceva.

— Pâine cu pâine... N-am pomenit ceva mai fără sare, frumoaselor... Dacă m-aţi fi chemat...

— Păi ce, parcă veneaţi? Ce suntem noi în ochii dumneavoastră?...

— Ce sunteţi? Sunteţi... două bucăţele din catifeaua cu care e căptuşită bolta cerului... Ei! Facem sau nu un dans? De data asta insist eu... La dans!

Ieşi ca din puşcă; ocoli culoarul aerian; traversă podul care unea cele două bufete şi, în scurt timp, în ritmul oribilului pian mecanic, Pacheco porni să ţopăie în pas vioi cu lucrătoarele.

---

[12] Aluzie la statul Virginia, din S.U.A., renumit pentru tutunul său (n. tr.)

CAPITOLUL 20

PRINTRE TRĂSĂTURILE DE CARACTER ale văduvei marchizului de Andrade şi ale galicienilor în general se numără şi o anumită capacitate de a zăvori orice impresie puternică. Asta se cheamă „să ţii lucrurile în tine" şi dacă are avantajul de a evita ciocnirile, are şi dezavantajul că aceste impresii adunate şi ţinute sub zăvor se înveninează. Când andaluzul după ce ţopăise de câteva ori, se întoarse, ştergându-şi fruntea cu batista şi făcându-şi vânt cu pălăria, o găsi pe Asis în aparenţă liniştită şi amabilă, ocupată să hrănească cu brânză, pişcoturi şi stafide pe cele două vrăbiuţe, şi extrem de atentă la sporovăiala bătrânei, care povestea pentru a treia oară cum îl podidise sângele puhoi pe ginerele ei, din care cauză şi murise; dar chelnerul, care avea nas fin şi era uns cu toate alifiile, îşi dădu seama cu repeziciune că „lucrurile" nu mergeau cum trebuie pentru un dejun de felul acesta, aşa că luând o poză marţială de pedagog care evacuează clasa, porunci întregii şlehte să-şi ia tălpăşiţa.

— Gata, i-aţi deranjat destul pe conaşi. Am impresia că e cazul să spălaţi putina!

— I-auzi la el! Am intrat aici numai fiindcă dumnealor mi-au dat voie, e limpede? Eu aşa sunt, cu sufletul pe tavă... şi mă lipesc unde văd oameni sinceri şi deschişi, cum e conaşul, care nu te priveşte de sus şi se poartă ca un domn cu tine.

— Ole! Trăiască femeile frumoase! – răspunse cu convingere Pacheco, întorcându-i coanei Donata complimentul. Care nu se urni din loc până ce don Diego şi Asis nu-i promiseră într-un glas că-şi vor aminti de rugămintea ei şi că vor pune o vorbă bună ca Lolilla să fie primită la atelier. Vrăbiuţele se lăsară sărutate şi plecară cu mâinile încărcate de dulciuri; dar nici cu cleştele nu fu chip să le smulgă cineva vreun cuvinţel. Nu începură să ciripească decât după ce poposiră în salonul de dans.

Chelnerul ieşi şi el, anunţând că „în curând" o să aducă lichiorul şi cafeaua. La plecare, trase bine uşa după el şi îndată ochii lui Pacheco îi căutară pe cei ai iubitei sale. O văzu în picioare, uitându-se pe pereţi. Ce voia fetiţa? Ei?

— O oglindă.

— Pentru ce? Aici nu e niciuna. Cei care vin aici nu se uită la ei înşişi. Dacă vrei oglindă, uită-te la mine în ochi. Dar ce-i cu tine? Vrei să-ţi pui pălăria? Ce te-a apucat?

— Vreau să câştig timp... După ce bem cafeaua, trebuie oricum să plecăm...

Andaluzul se apropie de Asis şi o privi îndelung, drept în faţă... Ea se ferea, punându-şi, dacă pot spune aşa, surdină la ochi şi aşternându-şi un văl nevăzut de seninătate peste trăsături. Pacheco o apucă de mijloc şi o trase spre el, pe canapea. Vorbea şi râdea şi o mângâia cu duioşie.

— Ay, ay, ay!... Vasăzică aşa? Fetiţa mea e geloasă. Geloasă-geloasă! Geloasă din pricina mea, regina inimii mele!

Asis se smulse de pe canapea, respingându-l pe Pacheco.

— Numai proştii ca tine dau importanţă la orice fleac. Vanitatea o să te piardă, băiete. Eu nu sunt geloasă, şi dacă mă scoţi mult din sărite, am să-ţi spun că...

— Ce? Ce-ai să-mi spui? izbucni Pacheco, schimbându-se la faţă şi pălind.

— Că... nu poţi fi gelos atunci când...

— Aha! o întrerupse meriodionalul, mai mult decât palid, livid, cu o voce care se revărsa puhoi, cum ar fi zis coana Donata. Nu-i nevoie să-mi explici nimic... Am priceput, femeie, am priceput totul... ştii că-ţi ghicesc gândurile înainte ca tu să deschizi gura. Pentru trei sau patru amărâte de ceasuri cât mai avem de stat împreună, şi care probabil că sunt ultimele în care ne mai vedem în lumea asta afurisită, ai fi putut să taci şi să mă tragi pe sfoară ca şi până acum. Rău ai făcut dacă ai venit aici fără să ţii la mine niciun pic. Tu pesemne ai crezut că eu înghit una ca asta... Ba mai mă faci şi prost! Oi fi eu un leneş, un pierde-vară, un aiurit, un muieratic, zi-i cum vrei, dar nu-s prost. Eu şi prost!... ba încă şi când e vorba de femei! Asta zău că e prea de tot! Dar ce contează?! Fă-mă cum îţi vine la gură... dar ascultă-mă numai o clipă, că vreau să-ţi spun un adevăr pe care nici tu singură nu-l ştii, fetiţo. Nu m-ai iubit până azi; de acord... Azi însă, orice mi-ai spune, mă iubeşti şi mă paraiubeşti, eşti topită după mine... Puţin câte puţin te-ai prins... şi acum, dacă nu sunt lângă tine, ţi se pare că se termină lumea. Ăsta-i adevărul... Lasă că vezi tu. Da, da, o să vezi. Şi din amor propriu şi trufie, calci în străchini... Ţi-e ruşine că eşti geloasă din cauza mea! Păi aşa-ţi trebuie! Că, la urma urmei, n-ai niciun motiv. Ar trebui să fii proastă să te apuce gelozia. Mai va până să-mi pierd eu capul după alte femei. Blestemat fie ceasul în care te-am văzut!... Scuză-mă, te rog, scuză-mă. Nu vreau să te jignesc, ştii, nici acum, nici niciodată. Nu mai ştiu ce vorbesc... Dar spun adevărul.

Debita toate astea plimbându-se prin încăperea strâmtă ca o fiară în cuşcă; uneori îşi înfunda mâinile în buzunarele pantalonilor, alteori le scotea ca să gesticuleze vehement. Chipul său, strâmbat de furie, îşi pierduse expresia indolentă şi câştigase mult în frumuseţe: trăsăturile uscăţive deveniseră mai apăsate, mustaţa aurie îi tremura, dinţii albi îi străluceau, iar ochii albaştri i se întunecaseră ca apele Mediteranei când ameninţă pe cer furtuna. Podeaua se cutremura sub paşii lui; cuibul suspendat în văzduh părea că stă să se prefacă în mii de ţăndări dintr-o clipă într-alta. Furtuna aceea de vară, mânia aceea meridională nu încăpeau într-o chiţimie.

Când chelnerul închisese uşa, cei doi ibovnici uitaseră că acel cuib mai avea o deschizătură: fereastra, pe care o dăduse de perete Asis şi care rămăsese aşa tot timpul mesei;

or, geamul acela privea exact spre salonul de dans, ocupat de o parte a stolului de vrăbiuţe, care se distrau de minune în clipa aceea trăgând cu ochiul la gâlceava celor doi îndrăgostiţi, în vreme ce jos, Lolilla se ocupa de berbec şi de orez.

— Ia te uită, ea e bosumflată pe el. I-a sărit ţandăra.

— Fiindcă a dansat cu noi... Am bănuit eu, fetelor.

— Iisuse Christoase! S-a supărat de-a binelea, nu glumă! Uite ce mutră face!

— Uite... uite la ei! El se gudură pe lângă ea ca s-o îmbuneze... Ei! Chiar nu vă jenaţi de noi deloc? Măcar când vă giugiuliţi aţi putea să închideţi geamul!

— Cine vă pune să vă zgâiţi?

— Păi de ce am ochi? Mai bine uite acolo! Ea o ţine tot pe-a ei. Că nu şi că nu! Acuma îi trage o săpuneală clasa întâi.

— Doamne sfinte! Ce i-o fi zis că el s-a făcut aşa de foc? Dă din mâini parcă ar fi aripile morii... Na, că e gata s-o plesnească!

— Cum o s-o plesnească, tu, ce, nu eşti zdravănă? Asta păţesc sărăntoacele. După cuconiţele astea zvăpăiate bărbaţii umblă în patru labe. Deşi oricare dintre noi le întrece în cinste şi curăţenie. Mă rog, aşa zic eu...

— Parcă s-au mai potolit.

— Vezi că până la urmă îi cere iertare ca un copil mic? Nu ţi-am spus eu? Uite la el... blând ca un mieluşel... Ea însă, nu: băţoasă, nevricoasă... iar a apucat-o mania să se îmbrace... Vrea s-o şteargă... Maică măiculiţă, împieliţatele astea sunt unse cu toate alifiile! Uită-te numai cum îl joacă pe degete, afurisita! Şi el, ce spăsit e! Acuşi îl vezi că îi cade în genunchi ca să-l ierte. Ce muiere a dracului! Pare leoaica din Retiro. O ţine morţiş că ea pleacă... Şi uite că până la urmă câştigă... Poftim! Se cară!

Grupul de curioşi se repezi pe scări în jos. Era adevărat: Asis pleca de-a binelea. Ieşi liniştită, fără grabă şi fără să se arate supărată; ba chiar îi zâmbi Lolillei, care, cu foalele în mână, înteţea focul. Chelnerului, uluit de această dezertare, îi explică, pe un ton calm, că se făcuse târziu şi nu mai puteau zăbovi nicio clipă; să fie bun să cheme pe vizitiu, care probabil că aşteaptă cu birja prin apropiere, undeva la umbră. În timp ce Pacheco, cu faţa schimonosită şi cu mâna tremurândă căuta în portofel o bancnotă, Asís desena pe jos, cu vârful umbreluţei, o reţea complicată şi deasă de linii, ca un fel de jaluzea. Când isprăvi, întinse mâna; rupse o crenguţă înflorită din salcâmul care făcea umbră bufetului şi şi-o prinse în piept cu un ac de siguranţă. Se apropie îndatoritoare coana Donata, oferindu-se ca orfelinele ei, nepoţelele, „să-i culeagă un buchet de flori de salcâm şi de maci, dacă îi plac coniţei..."

Asís îi mulţumi, dar refuză, explicând că trebuiau să plece pe dată, şi se apropie pe furiş de bătrână, strecurându-i ceva în mâna bătătorită şi aspră ca solzii de scrumbie. Birja înaintă la pas; vizitiul probabil că trăsese ceva la măsea, fiindcă nasul îi era roşu ca un felinar şi strălucea în soare ca pieliţa ardeilor capia. Asís o luă pe scara care cobora dinspre pod; Pacheco o urmă...

— Lasă că se împacă ei în trăsură – ciripiră vrăbiuţele mai mari. Faci prinsoare?

— Precis. Cum intră înăuntru...

Mare fu însă uimirea acelor păsări mai mult vorbitoare decât cântătoare când văzură că, după o scurtă discuţie la scara portierei, Asís îi întinse mâna lui Pacheco; acesta o duse pe-a lui la pălărie, salutând, şi birja o porni în pas de melc, hurducăindu-se pe drumul prăfuit.

— Ea a fost mai tare... L-a lăsat caraghios în mijlocul drumului.

— Pui rămăşag că el se întoarce aici, la noi? întrebă vrăbiuţa cea mai mare, netezindu-şi cu mâna buclele pieptănăturii năclăite de briantină.

Dar el nu se-ntoarse, blestematul!... Nici măcar nu răsuci capul ca să le salute sau să le trimită un zâmbet de rămas bun. Înfumuratul! Urmări cu ochii birja până ce depăşi, în zare, cuptoarele de cărămidă; apoi, cu capul plecat, o porni pe jos.

CAPITOLUL 21

BUNA-CREDINŢĂ, CARE TREBUIE să-i călăuzească pe cronicari, fie că povestesc isprăvi memorabile, fie că relatează întâmplări mărunte, ne obligă să declarăm că văduva marchizului de Andrade se dărui trup şi suflet – de la două după-amiaza, oră la care ajunse acasă, până aproape de nouă seara – îndeletnicirii de a-şi termina definitiv bagajele, hotărând data plecării pentru a doua zi, fără nicio amânare. Treaba nu fu deloc uşoară, şi ceea ce-i spori şi mai mult oboseala, fu neliniştea sufletească ce-o rodea. Se învârti ca o sfârlează; cotrobăi prin toate ungherele casei; o ameţi pe *Drăcoaică;* îi zăpăci la cap pe ceilalţi servitori, agitaţia asta nefiind provocată decât de nervii ei încordaţi ca nişte strune de chitară, care o făceau să simtă un fel de înţepătură continuă în inimă, o arsură stranie în epigastru şi un gust amar în gură. După ce mâncă fără nicio poftă, din pură obligaţie, Angela îi ceru voie dat fiind că era ultima zi, să-şi ia rămas-bun de la soru-să. O refuză, într-o pornire mânioasă; după două minute, se învoi. Şi deîndată ce slujnica trase uşa după ea, stăpâna, ruptă de oboseală, şi mai posomorâtă ca niciodată, se retrase în dormitorul ei... Trebuia să răspundă la o serie de cărţi de vizită; dar se simţea atât de obosită! şi atât de prost dispusă!... În plus, înţepătura aceea din inimă se transformase într-un junghi ascuţit, de nesuportat... Oare dacă se întinde puţin i se potoleşte? Să vedem...

Închise ochii, rumegând fierea care i se plimba între limbă şi cerul gurii. Dar de ce simţea gust de fiere? Ea reacționase cum se cuvine, arătându-se demnă și dintr-o bucată. De fapt, era cel mai bun deznodământ pentru povestea aceea. Într-un fel sau altul, tot avea să se termine; era inevitabil, iminent; mai bine să se sfârșească așa... Căci dacă acea ultimă întâlnire ar fi fost plină de tandrețe, ce trist ar fi fost pe urmă și ce... Ce mai! Mai bine așa, de o sută de ori mai bine! Ea avusese cum nu se poate mai mare dreptate: una e gelozia, și alta e amorul propriu și buna-cuviință, de care nu e bine niciodată să te dispensezi. Și dumnealui i se năzare, chiar acolo, sub nasul ei, să se pună pe țopăit cu... Revedea salonul de dans suspendat, salturile „vrăbiuțelor" în ritmul muzicii, incidentele din timpul prânzului... și fierea devenea și mai amară. Firește, ea deschisese ușile și ferestrele; oricum, purtarea lui Pacheco... Mare poamă și Pacheco ăsta! Cum vedea o mătură cu fustă... Vai de femeia care ar fi crezut măcar o iotă din exagerările și nebuniile pe care le debita! Să le curteze pe lucrătoare chiar în fața... Și ce încrezut! Nu încercase s-o covingă că era amorezată lulea de el? Amorezată? Nu, Doamne ferește! Slavă cerului!... O să păstreze, firește, o amintire... o amintire din acelea care... Păstra în medalionul de aur de la gât, lângă o șuviță din părul Marujăi, o floricică albă de salcâm... Ce prostie! Probabil că pe Pacheco n-avea să-l mai vadă niciodată... Și împunsătura asta în inimă, ce să fie? O fi semn de boală sau... Parcă ar strânge-o într-un cerc de fier... Doamne, ce gânduri nesăbuite!

Atâta își trudi imaginația și memoria, că în cele din urmă ațipi. Nu era un somn adânc, ci un fel de somnolență în care impresiile din exterior se amestecau cu nălucirile fanteziei ei înfierbântate. Nu era coșmarul pe care ți-l provoacă un stomac prea ghiftuit, în care ba cazi din vârful unui turn, ba străbați în zbor porțiuni întinse din văzduh, și nici acela determinat de acțiunea căldurii așternutului asupra lobilor cerebrali, în care, în ciuda voinței tale, îți apar tot felul de imagini respingătoare... Ceea ce vedea Asis, în toropeala ei amestecată cu clipa de trezie, s-ar putea formula în chipul următor, deși, în realitate, totul era cu mult mai șters și mai nedesluşit:

Era deja instalată în vagon, cu *Drăcoaica* în faţa ei, cu valijoara şi bocceaua cu pături în plasa de deasupra, cu vălul de crep englezesc bine fixat pe pălăria de pai, cu mănuşile de voiaj în mâini şi cu mantaua încheiată până în gât. Trenul înainta; uneori pufăind şi şuierând; alteori legănându-se leneş prin nesfârşitele stepe galbene încinse de un soare tropical. Oh, Castilia cea urâtă, cea aridă, cea prăfuită, cu privelişti monotone, cu împrejurimi sărăcăcioase Oh, siluetă sumbră, ţinut dezolant al Escorialului, ce fericire să te lase omul în urmă! Oh, căldură, căldură de iad, când ai să te sfârşeşti! Asis simţea că soarele, printre perdelele trase, cu reflexe albăstrii, ale compartimentului, i se îmbiba în creier ca apa într-un burete şi că în vine sângele i se prefăcea în smoală topită, vârful fiecărei fibre nervoase i se transforma într-un ac incandescent, iar ochii îi ieşeau din orbite, ca la pisicile opărite... Praful de cărbune, amestecat cu cel al pustiului castilian, pătrundea în vârtejuri sau în rafale violente, orbind-o, ameţind-o, asfixiind-o. Degeaba mânuia cu disperare evantaiul; cum toată atmosfera era îmbâcsită de praf, tot praf stârnea când îşi făcea vânt şi tot praf înghiţeau plămânii ei însetaţi. „Apă! Apă! Apă, pentru numele lui Dumnezeu! Angela, vezi că e o sticlă plină acolo în coş...” *Drăcoaica* răscolea în fundul coşului...: nimic. Pesemne că uitase apa acasă. Ah, o sticlă... Un pahar plin ochi... Asis bea. Nu e apă, nu e apă! E „manzanilla”, „jerez”, iar lichid, otrava asta care fură minţile oamenilor... Unde-i un râu, un râu din ţinutul meu, să-l sec dintr-o sorbire... în timp ce Asis gemea, cuptorul uriaş al soarelui ardea neînduplecat, ca şi cum arhanghelii şi serafimii s-ar fi transformat în fochişti şi l-ar fi alimentat cu cărbuni. Şi astfel străbăteau ţinutul stâncos al Avilei, cu escadroanele lui de pietroaie uriaşe, şi şesurile Palenciei şi severele pustiuri ale Leonului şi bătrâna regiune Maragateria. „Mă sufoc!... Mă sufoc!... Mor!... Ajutor!...”

Aah! Ce se petrece? Am lăsat în urmă şesul... Munţii mei dragi! Fiecare tunel e o scufundare în noapte; o baie într-o fântână răcoroasă; când ieși din nou la lumină, vezi munți și iar munți, înveșmântați în păduri stufoase de castani, și pe ale căror povârnișuri – ce desfătare! – curg zglobiu izvoare, cascade, pârâiașe, în vreme ce acolo jos, adânc și înspumat, curge Silul... Stâncile înseși mustesc de umezeală; de pe bolta tunelurilor se preling picături groase; pământul bălteşte. La început, Asis simte că renaște, ca un pește aruncat înapoi în elementul său: inima i se dilată; clocotul sângelui i se domolește; setea aceea cumplită i se stinge. Dar pârâiașele cresc; tunelele se îndesesc, întunecoase, jilave; la capătul lor se zărește un cer de culoarea burții de măgar, foarte jos, și care se acoperă cu repeziciune de nori îmbibați cu apă, care, în cele din urmă, se despică, lăsând să cadă, mai întâi în firicele subțiri, apoi într-o perdea deasă, ploaia, veșnica ploaie a nord-vestului, ca un plumb topit și înghețat, care se scurge pe geamuri aidoma unui plâns hohotit. Iar ploaia aceea, Asis o simte în inimă, unde i se infiltrează, muind-o, îmbibând-o, până ce nu mai poate primi atâta lichid, până ce, înecată de mâhnire, inima începe și ea să-i șiroiască: mai întâi, picătură cu picătură; pe urmă în șuvoaie năvalnice, cu zgomotul funebru al unei sticle care se golește...

. . . .

Cioc! Cioc! Două bătăi în ușa dormitorului. Iisuse! Cine să fie? Dar ce-i cu mine? Dormeam, visam sau ce se întâmplă? Asis își pipăie perna. E udă, da... Ochii... Și ochii de asemenea... Lacrimi! Cine-i acolo? Cine...?

— Eu sunt, Asis dragă... Gabriel Pardo... Te deranjez cumva? Te rog, continuă-ți pregătirile... M-am întâlnit cu camerista; mi-a spus că mâine, negreșit, pleci spre ținutul nostru... Mi-ar părea nespus de rău să te deranjez... Mă retrag, mă retrag chiar acum.

— Vai de mine... Nici vorbă... Ia loc... Vin îndată... Tocmai mă spălam pe mâini.

Într-adevăr, se auzea clipocit de apă. Dar să fie limpede: Asis se spăla pe ochi. Apoi se pudră, își aranjă părul, își netezi dantela gulerului. Apăru foarte prezentabilă. Pardo luase un ziar, cred că „Epoca" și citea distrat, fără să înțeleagă: „Sezonul de vilegiatură a început. Pleacă astăzi la Biarritz, cu expresul, ducele de Albares, frumoasele domnișoare Amézaga..."

Nici n-avură bine timp cei doi să schimbe câteva fraze de scuză, că se și auzi sunând clopoțelul și pe culoar răsunară niște pași apăsați, bărbătești. De uimire, Asis păli: un zâmbet involuntar i se așternu pe buze și o lumină vie îi străluci în ochi. Pacheco intră, iar comandantul Pardo, văzându-l, își stăpâni cu greu tentația de a se lovi cu palma peste frunte.

„Uite cum iese totul la iveală! S-a dezlegat misterul! Și când te gândești că n-au trecut nici două săptămâni de când s-au cunoscut în salonul ducesei de Sahagún. Femeile!"

Andaluzul – ca și cum ar fi vrut să confirme ceea ce Pardo ghicise – de îndată ce se așeză, scoase din buzunar un portvizit de piele englezească, cu monogramă de argint, și i-l înmână lui Asis, șoptind curtenitor:

— Marchiză... adresa pe care mi-ați cerut-o. Adresa tutungioaicei... nu țineți minte? Puteți s-o copiați, sau să păstrați portvizitul, dacă doriți... Dacă-l vedeți, vă amintiți mai ușor de promisiune.

— Ay! Asis transpira toată. Asta era culmea! Poftim ce pretext inventase pentru vizita lui nocturnă deșteptul de andaluz! Don Gabriel n-avea nevoie să i se spună mai limpede...

Se uită la comandant, care făcea pe prostul, încercând să nu vadă faimosul portvizit. Nu există postură mai jenantă decât a celui de-al treilea față de doi care sunt înțeleși, așa că don Gabriel, observând semnul din ochi pe care și-l făcuseră Pacheco și Asis, stătea ca pe jăratic: avea un chef nebun să se care. Dar trebuia s-o facă dând dovadă de dibăcie și de bună creștere. Îi trebui un sfert de oră să-și pregătească o retragere onorabilă, dând vina pe Cercul Militar, unde avea loc în seara aceea o conferință cu totul deosebită. Cercurile, ateneele și cluburile vor fi întotdeauna instituții binecuvântate, căci servesc drept paravan oricărei escapade masculine – fie că e vorba de cel care merge în întâmpinarea propriei sale fericiri, fie că e vorba de cel care vrea să evite spectacolul fericirii altora; de pildă, Pardo.

Răń pasul când ajunse în colțul străzii și începu să se gândească la neașteptata lui descoperire: „Rar se întâmplă ca prietenul unei doamne, în astfel de situații, să nu dezaprobe alegerea. Cum aleg femeile! E de ajuns un bobârnac, și diavolul... Gabriel, fii indulgent: nu există femei, există omenire, și omenirea „așa e". În plus, supărarea asta seamănă puțintel cu invidia și ciuda... Ba nu; asta nu; nu-i vorba de ciudă. Însă tu vezi limpede, în timp ce biata ta prietenă e orbită... Cum s-a schimbat la față când a intrat individul! Adevărul e că n-o credeam în stare să-și ia un amant... iar pe ăsta, cu atât mai puțin. Sau eu mă înșel foarte tare, sau nefericita a dat de dracul. Andaluzul ăsta e unul din tipii care întruchipează cel mai bine decăderea rasei spaniole. Doamne Dumnezeule mare, ce provincii sunt astea din sud! Și ce individ, musiu Pachequito ăsta! Leneș, ignorant, senzual, lipsit de energie și de vigoare, pradă patimilor, incapabil să muncească și să-și slujească țara, muieratic, zurbagiu, sceptic din prea multă indolență și egoism, neputincios să-și întemeieze o familie, o celulă parazitară în organismul social... Și ca el sunt atâția! Totuși, prosperă uneori, lăsând impresia că au talent, și aceasta, grație vioiciunii proprii tuturor meridionalilor; dar nu e nimic de capul lor, nu sunt serioși, n-au cuvânt, n-au nicio credința; sunt părinți proști, soți trădători, cetățeni leneși și-i vezi cum se cocoață tot mai sus și fac carieră... Așa stau lucrurile... Cât despre femei... ce dracu! tipii ăștia le cad cu tronc! Ei, dar să lăsăm la o parte „clișeele". Asís, care e de un sânge cu totul diferit, are nevoie de un om serios și constant; o compătimesc... Bine cel puțin că n-o să se mărite; n-o cred în stare de așa ceva; un soț nu se ia în felul ăsta. Ca aventură, o fi plăcută, nu zic... Ca să vezi ce întâmplare! Și să mai zici că nu există coincidențe... Portvizitule, portvizitule..."

Astfel gândea comandantul. Era oare nedrept sau pătrunzător? Asculta oare de obiceiul lui de a analiza totul sau se lăsa mânat de o fărâmă de ciudă? Îşi potrivi ochelarii pe nas şi-şi mângâie barba. Unde să se ducă?

„La Cercul Militar, din moment ce mi-a slujit drept pretext ca să spăl putina. Cât trebuie să se fi bucurat când am închis uşa pe dinafară!"

După această reflecţie ingrată, grăbi pasul. Întunericul nopţii îi biciuia imaginaţia şi perechea aceea înlănţuită, pe care-o vede cu ochii minţii oricine fuge ca să nu deranjeze pe doi îndrăgostiţi, se încăpăţâna să plutească, vaporoasă şi ironică, prin faţa lui don Gabriel. Noroc că acest gen de închipuiri nu rezistă de obicei la efectele soporifice ale unei conferinţe despre „Avantajele şi dezavantajele tabloului de înaintare la corpul medical".

CAPITOLUL 22

EPILOG

SĂ NU INTRĂM ÎN SALONAŞUL LUI Asís atâta timp cât durează bombardamentul explicaţiilor (ce lucru plicticos!), ci numai atunci când cei doi sorb prima miere a împăcării (tot ceva plicticos; dar, răbdare!). Nici Pacheco nu întreabă nimic despre don Gabriel Pardo şi prietenia lor, nici Asís nu-şi mai aminteşte de dansul de la bufet. Andaluzul îi vorbeşte la ureche:

— Tu credeai că eu nu ştiu că mâine pleci? Pe Diego Pacheco nu l-a dus de nas încă nicio femeie... Prostuţo! Azi-dimineaţă deja aranjaseşi plecarea, fireşte, şi dacă ai mers să mănânci cu mine, a fost numai fiindcă ţi s-a făcut puţin milă... Îţi spuneai tu în sinea ta: „Mai sunt câteva ceasuri; hai să-i fac cheful ăstuia, că mai e timp până să afle bomba şi să-l las baltă... Chiar şi acum te gândeşti la lucruri din astea, cât se poate de triste: că n-o să ne mai vedem, gata cu afecţiunea, gata cu deranjul, nu-l mai văd, nu-i mai vorbesc! Ay, fetiţo, fetiţo! Mă iubeşti mai mult decât îţi dai tu singură seama! Nu te-ai ostenit să-ţi cercetezi cu luare-aminte inimioara... Prostuţo! Ce dor o să-ţi fie de clipele astea acolo, la tine, printre oamenii aceia posaci. Laşi în urma ta un bărbat care ţinea şi el la tine măcar un picuţ! Biata fetiţă!

Cei doi amanţi nu stăteau îmbrăţişaţi, nici măcar nu se aflau foarte aproape unul de celălalt, căci Diego era aşezat în fotoliu, iar Asís pe divan. Doar mâinile lor, cuprinse de aceeaşi febră, se căutau şi, după ce se găsiră, se înlănţuiră cu putere. Tăcură și acela fu momentul cel mai frumos. Prin dialogul mut al ochilor și prin atingerea electrizată a palmelor, sufletele lor erau copleșite de un extaz inefabil. Odată cu noua și cotropitoarea căldură a acestui contact, Asís se simțea năpădită de o adâncă uimire. Se uita la Pacheco ca și cum l-ar fi văzut atunci pentru prima oară; descoperea în înfățișarea lui, pe chipul lui, în ochii lui, ceva sublim, care de fapt nu exista, dar ea, în clipa aceea, nu se îndoia, căci așa se petrece orice revelație, a cărei lumină scânteietoare izvorăște mai presus de materia neînsuflețită și de hazardul orb... iar Asís, în clipa aceea, avea revelația iubirii. Lin, fără să-și dea seama de gestul pe care-l făcea, trase spre ea mâna lui Diego, dornică s-o strângă la piept și să-și domolească astfel bătăile inimii care-i tăiau respirația... Ochii i se umeziră, începu să gâfâie ușor și pe șira spinării i se prelinse un fior tainic, ca un curent de aer stârnit de aripile Idealului.

— Nu mai fi așa de trist – șopti ea, pe un ton duios și alintat.

— Ba sunt, dragostea mea. Și numai tu ești de vină. Sunt nebun. Sunt bolnav. Nu mai știu ce fac. Parcă aș fi bătut. E un rău care pornește din suflet și mi se revarsă în trup. Dacă mai continuă, o să cad la pat. După ce pleci tu, am să zac. E de mirare, iubito! Doamne ferește unde poate ajunge omul!

— Stai așa departe... Vino aici, lângă mine – șopti Asís, ca și cum ar fi vorbit cu un copil.

— Nu... lasă-mă aici... Stau bine... Uite ce se poate întâmpla când te scrântești de-a binelea. Nici măcar n-am chef să vin lângă tine; mâna mi-e de-ajuns...

— Nu-ți plac?

— Nu așa cum mi-ar plăcea alte femei. Ah! Știi bine cât țin la tine. Și totuși... acum prefer să tac și să stau deoparte, iubito... Ei? Dar ce-i asta? Fetița mea plânge?

Într-adevăr, poate că plângea. Probabil că nu reflexul lămpii era ceea ce strălucea atât de tare pe obrazul ei stâng... Pacheco scoase un oftat și se ridică în picioare, smulgându-și mâna dintr-a lui Asís.

— Plec – rosti el cu un glas tulburat, răgușit, hotărât.

Asís sări în picioare și-i puse brațele după gât, oprindu-l.

— Nu, Diego, nu... Ce-ți veni? Vrei să și pleci?! Când de-abia ai venit! Cum să pleci? Ai vreo treabă? Nu; nu vreau să pleci.

— Fetițo... Drumul prost e bine să-l străbați cât mai repede. Nu mai am curaj să stau. Dacă mai întind coarda, mi-e teamă că plesnește. La ce bun câteva minute în plus? Doar ne despărțim. Dacă plec acum, îmi mai scutesc din suferință. Adio, draga mea... Crede-mă că-i mai bine așa.

— Nu, n-ai să pleci... Doar e ultima noapte... Diego, iubitule, pentru Dumnezeu... Vrei să mă faci să-mi pierd mințile... Nu e cu putință!

Pacheco o apucă de braț pe Asis și, uitându-se la ea lung, drept în ochi, exclamă cu tărie:

— Ia aminte! Dacă rămân acum, nu mai plec decât mâine dimineață. Gândește-te! Să nu spui pe urmă că te fac de râs. E mai bine să-mi dai drumul. Tu hotărăști.

Asís ezită o clipă. În străfundurile ei simțea, cotropind-o ca un val uriaș, un torent de patimi dezlănțuite. Principii salvatoare, eterne, impropriu numite de comandant „clișee", care guvernați perioadele normale ale vieții, de ce nu aveți tăria să rezistați atacului acestui curent copleșitor? Asis rosti, auzindu-și propria voce ca și cum ar fi fost a unei persoane străine:

— Rămâi.

Planul era nebunesc, și totuși mijloacele de a-l duce la îndeplinire erau la îndemână. *Drăcoaica* printr-o întâmplare fericită, era plecată; bucătăreasa, la fel; toată problema era să-l păcălească pe „Imperfecto", care era chintesența întruchipată a prostiei, și pe portăreasă, care totdeauna moțăia la ora aceea. Pentru a ajunge la rezultatul jinduit, puseră la cale un îndrăzneț plan de intrări și ieșiri, de pase și figuri de coridă, care-i făcu să râdă pe cei doi delincvenți... Așa că la miezul nopții, ușile erau ferecate, iar îndărătul lor se afla contravenientul la normele sociale și la legile divine.

Dacă lucrurile s-ar fi oprit aici, cred sincer, dragă cititorule, că n-ar mai merita să le povestim, ba nici măcar să le menţionăm în aceste cărţi de amintiri şi examene de conştiinţă ale omenirii care sunt romanele. Căci chiar fiind vorba de ceva atât de grav şi nesăbuit; de ceva care constituie o îndrăzneaţă încălcare a ceea ce nu trebuie şi nu poate fi încălcat, se cuvine să presupunem că în cazul febrelor pasionale, acel „ceva" este oarecum necesar şi fatidic, precum temperatura ridicată în cazul altor febre. Dar ceea ce mi se pare cu adevărat demn de luat în consideraţie, ca un fapt curios şi ieşit din comun, ceea ce s-ar cuveni, poate, să analizăm cu subtilitate – dacă nu cumva e preferabil să-l sugerăm numai imaginaţiei cititorului, pentru ca acesta să-l deducă şi să-l reconstituie în felul său – este izvorul, geneza şi rapida dezvoltare a acelei „idei" cu totul neaşteptate, care a slujit drept deznodământ poveştii începute atât de uşuratic şi de condamnabil la serbarea în cinstea patronului Madridului.

Căruia dintre cei doi amanţi, sau mai bine zis, chiar dacă distincţia poate părea specioasă, dintre cei doi îndrăgostiţi, i-a venit primul în minte „ideea"? Oare lui, ca singurul paliativ, eroic, dar infailibil, al ciudatei sale ţicneli? Sau ei, ca mijloc de a împăca onoarea cu pasiunea, instinctul corectitudinii şi respectul faţă de datorie, pe care nu le va pierde niciodată, cu slăbiciunea voinţei sale, învinse de pe acum? Ori poate că această „idee", profund logică (iar în cazul de faţă poate că şi izbăvitoare) vine după dragoste cu aceeaşi fatalitate cu care după zori urmează amiaza, după amurg noaptea şi după viaţă moartea?

Fiecare s-o ia cum vrea şi să încerce să descopere tainicele şi întortocheatele raţionamente care i-au făcut pe cei doi să nu ţină seama de inconveniente, să nu se teamă de ceea ce avea să urmeze, să închidă ochii la problemele viitorului şi să-şi astupe urechile la înţeleptele sfaturi ale raţiunii, care tremură de groază în faţa ireparabilului, a indisolubilului, a ceea ce poartă scris pe el înspăimântătorul „Pentru totdeauna", şi care te avertizează că ceea ce a început prost rareori se sfârşeşte cu bine. Şi fiecare să reconstituie, în felul său, dialogurile în care „ideea" şi-a croit drum: mai întâi timidă; apoi limpede, imperioasă şi categorică; în sfârşit, triumfătoare, copleşită cu onoruri de către zeul iubirii, care, încununat de roze, şi ţinând în mâini, în chip de sceptru, cea mai ascuţită şi otrăvită săgeată din tolba sa, veghea la uşa iatacului, împiedicând intrarea oricărui muşteriu, nepoftit, pus să despice firul în patru.

De aceea, şi fiindcă nu-mi place să stric lucrurile, păzească Cel de Sus să pătrund în salonaşul lui Asis, până ce nu începe soarele să-l lumineze, cu strălucirea lui aurie, strecurându-se pe fereastră; Asis, ciufulită, veselă, mai proaspătă decât roua dimineţii, deschide geamul de perete, fără teamă, ba chiar cu mândrie. Aşa! Acum poate urca cine vrea. Pacheco e şi el acolo şi cei doi se ivesc în pervaz alături, aproape îmbrăţişaţi, ca şi cum ar voi să înlăture orice iz clandestin din întâlnirea lor, să-şi scalde iubirea într-o baie de lumină solară şi să-şi vestească toţi vecinii că se pregătesc de nuntă... Ai fi zis că viitorii soţi doresc să înalţe un imn de slavă, zeului lor tutelar, soarele, şi să-i închine prima lor rugă matinală.

— E o zi superbă, scumpişor... – exclamă Pacheco. O să ai o călătorie...

— Și când vii tu...? Oare va fi tot frumos?

— Ca şi azi. Ai să vezi.

— Termini în opt-zece zile cu mersul la Cádiz?

— Ţi-am spus că nu. Îmi trebuie acordul tatei şi câte şi mai câte. Moare să mă vadă însurat la casa mea și să ştie că mi-a venit mintea la cap. Am să-i spun că după nuntă candidez la postul de deputat pentru Vigo, cu sprijinul lui tata-socru. Ai să vezi tu. Ca să pun o treabă pe roate, mă fac frate şi cu dracu... dar numai dacă treaba e importantă pentru mine, mă înțelegi?

— Ai să scrii de câte ori ai promis?

— Prostuţo.

— Prost eşti tu, şi urât şi rău.

— Regina sufletului meu.

— La Vigo... ai grijă... poartă-te cuviincios...

— Până ce popa... – Pacheco făcu cu mâna dreaptă un semn liturgic uşor de descifrat. Până atunci... am să mă ocup de fetiţa ta. Ce zici? În două zile... ţi-am dat-o gata. Şi poate că te las pe tine caraghioasă şi mă însor cu ea, mai ştii?

Mai urmară câteva glume şi câteva cuvinte drăgăstoase, care n-au câtuşi de puţin ce căuta în rândurile de faţă. Deodată Diego o apucă pe Asis de mâna dreaptă, întrebând:

— Mai ţii minte când ţi-a ghicit ţiganca la iarmaroc?

Şi imitând tonul şi gesturile ghicitoarei, rosti:

— Un lucru citesc eu aici în palmă, care-o să se întâmple curând-curând şi nimeni nu s-aşteaptă... O să-mi faci un drum, care n-o să fie spre răul, ci spre binele tuturor... Cineva e îndrăgostit lulea de matale...

Andaluzul, încrezut ca-ntotdeauna, adăugă:

— Da' şi matale de el!

DOR

CAPITOLUL 1

DACĂ MEZANINUL ÎN CARE LOCUIeşte, la Madrid, Doña Aurora Nogueira de Pardiñás cu singurul său fiu Rogelio nu este nici dintre cele mai puţin întunecoase, nici dintre cele mai spaţioase, are în schimb avantajul de netăgăduit de a se afla pe strada Ancha de San Bernardo, chiar în faţa Universităţii, încât am putea spune, ca să nu mai lungim vorba, că locuia chiar în Universitate.

Instalată în fotoliul său, îmbrăcat în gutapercă, de lângă fereastră, în timp ce creşte şi scade ochiurile la ciorap, fără să-şi privească lucrul măcar o dată, Doña Aurora urmăreşte paşii odraslei sale şi, într-un anume fel, traversând strada şi străpungând grosimea pereţilor, îl însoţeşte până în aulă.

Îl vede intrând; la ieşire îl urmăreşte dacă se opreşte lângă vreun grup, cu cine vorbeşte şi cum râde; îi cunoaşte toţi colegii, toţi prietenii, toate antipatiile, cei studioşi şi cei leneşi, cei punctuali şi cei chiulangii. Este, de asemenea, familiarizată cu figurile profesorilor şi le studiază înfăţişarea şi felul în care răspund la salutul studenţilor, iar din aceste semne exterioare face importante deducţii psihologice legate de problema examenelor.

„Aha, uite că vine bătrânul Contreras, cel de procedură! Ce amabil pare, ce cumsecade. Merge încet, bietul de el... Se vede că suferă de reumatism articular, ca şi mine! Sărmanul! Din pricina asta îmi este simpatic. Ba nu, mai ales pentru că este blând şi o să-i dea o notă bună lui Rogelio. Acum iese Ruiz del Monte, înţepat şi înfumurat nevoie mare! Parcă ar fi înghiţit o umbrelă! Vai de noi, cu ăsta nu merge nici cu rugăminți, nici cu intervenții, nici cu...

Ce mai, copiii trebuie să știe tot atâta carte cât și el. Dar atunci să le lase lor catedra și leafa. Aa! Iată-l și pe domnul Lastra. E cam cocoșat, sărmanul! Cât haz au caricaturile pe care i le fac băieții în clasă! Nu e deloc un tip gomos. Uite cum îl bate pe umăr pe Benito Díaz, prietenul lui Rogelio. Mi se pare un ins căruia îi place să lase lucrurile în voia lor. Să-i ajute Dumnezeu! Nu știu ce-ai avea de câștigat necăjindu-i pe părinți și chinuindu-i pe bieții copii."

Apoi doamna Pardiñas își întrerupea monologul și își înfigea în cocul aproape cărunt andreaua de la ciorap, scărpinându-se ușor în creștet. Deodată, pielea gălbejită și ofilită a obrajilor i se îmbujora, ca și cum o boare de tinerețe i-ar fi mângâiat fața.

— A, Rogelio!

Studentul apărea înfășurat în mantia sa largă de pluș roșu, cu gambeta lăsată ușor pe ureche și cu privirea ațintită din prima clipă spre fereastra aceea. De obicei surâdea; dar uneori, luând un aer ceremonios, ducea trei degete la pălărie și, întinzând brațul cu o mișcare de marionetă, imita salutul filfizonilor din Retiro.

Maică-sa îi răspundea, amenințându-l cu palma și prăpădindu-se de râs, ca și cum gluma aceea știută ar fi fost o noutate. După aceea, băiatul mai stătea de vorbă vreo trei sau patru minute cu câte un coleg; în treacăt mai schimba câteva cuvinte cu tutungiul sau cu vânzătoarea de la loterie, ori cu vânzătorul de portocale din colț și cu cei de la prăvălia din apropiere, mai arunca o vorbă în doi peri slujnicuțelor care sporovăiau în poartă și în cele din urmă intra în casă, unde-i ieșea înainte, în vestibul, doña Aurora.

De obicei, primele cuvinte sunau cam așa:

— *Mater amabilis*... oferă hrană consistentă progeniturii pântecului tău. Mi-e o foame de nu te văd. Aaam! Dacă nu vine mai repede biftecul, vor avea loc dezgustătoare scene de canibalism.

— Bine, spunea zâmbind doamna – parcă văd că până la urmă nu mănânci decât două măsline și o felioară de friptură ca foaia de ceapă. Hai că ești un mofturos fără pereche!

Încăperea lor preferată nu era nici salonul, întotdeauna pustiu, nici camera lui Rogelio, nici budoarul doamnei, ci sufrageria, foarte apropiată de antreu. Acolo se afla pendula la care se uita Rogelio când pleca la ore, fiindcă îi era lene să-și întoarcă ceasul; tot acolo se găsea și măsuța pe care coșul cu lucrul de mână și ciorapul început dispăreau sub un vraf de numere din *Madrid Cómico, Los Madriles* și *Ilustraciones*; canapeaua lată și confortabilă și fotoliile încăpătoare; bufetul cu un flaconaș conținând o doctorie pentru stomac, sticla cu vin de Jerez și pișcoturile sau, vara, fructele preferate ale băiatului, într-un pahar, flori de liliac sau garoafe pe care și le punea la butonieră; cana plină cu apă, zaharnița și sticluța cu sirop întăritor; evantaiul japonez și romanul început, având drept semn de carte cuțitul de tăiat foile; câte un manual în stare jalnică, nu atât din pricina desei folosiri, cât mai degrabă a ciudei cu care era apucat și trântit cât colo; în sfârșit, tot acolo se afla șemineul care ardea din plin, compensând frigul din sălile de clasă înghețate și curțile și culoarele pustii ale templului Minervei.

Cu câtă plăcere își întindea Rogelio spre foc degetele înghețate sloi, înainte de a se dezbrăca, la întoarcerea de la cursuri! Căldura îi dezmorțea țesuturile, îi punea în mișcare sângele sărăcăcios și îi dădea putere să ceară, printre bombăneli glumețe și rugăminți alintate, prânzul; apoi însă parcă îi părea rău de punctualitatea cu care îi era servit, pentru că nu mai putea continua cu glumele și dojenile.

Nici măcar nu trecea bine pragul casei că o și auzea pe doña Aurora strigând:

— Fausta... Pepa... A sosit domnișorul... Repede, masa! Băiete, ia-ți siropul. Îți număr picăturile amare?

— Ce poate fi mai amar decât moartea prin inaniție! Dumneata, slujitoare a ramurei culinare, poți să-mi spui cu ce bucate delicioase gândești să-mi astâmperi azi foamea care îmi roade măruntaiele? Îmi vei dărui ambrozie celestă, nectar extras din potirul florilor sau tuslama şi melci cu sos franţuzesc? Scoate-mă din incertitudinea asta apăsătoare!

Râsete înfundate în bucătărie.

— Daţi-i de mâncare nebunului, ca să tacă o dată!

După ce mama şi fiul se aşezau la masă, numărau şi înghiţeau picăturile de sirop, venea supa aburindă, jumările rumenite ca nişte gogoşi şi biftecul care trebuia să fie adus neapărat de la cafeneaua din apropiere. Numai aşa îl mânca Rogelio. Oricât s-ar fi străduit, Fausta, bucătăreasa din Vizcaya, nu reuşea să-l întreacă pe bucătarul de la cafenea. Felia gustoasă de carne, în sânge, fragedă, zemoasă şi apetisantă era adusă pe o farfurie garnisită cu cartofi aranjaţi frumos jur-împrejur.

În timp ce Rogelio tăia carnea, pregătindu-se să mănânce cu poftă, maică-sa îl privea neliniştită şi lacomă, ca şi cum îl vedea pentru prima oară pe acel tânăr firav, atât de diferit de idealul mamelor galiciene. Douăzeci de ani în floare; chipul palid; ochii negri şi ageri, dar cu pleoapele grele şi înconjuraţi de cearcăne; gura conturată spiritual şi arcuită cu fineţe, cu buzele uşor vineţii şi o umbră de barbă mijindu-i; nasul subţire; părul lung şi moale ca o blană de „pisică", cum s-ar spune; tâmplele înguste; gâtul subţire, ceafa scobită; încheieturile fine; talia unduitoare, toate acestea alcătuiau o făptură care nu lăsase încă în urmă adolescenţa, oprindu-se parcă din creştere din pricina clorozei pe care o produce viaţa de seră, unde planta, dornică de aer proaspăt, se sfrijeşte sau se usucă.

Astfel că doña Aurora nu putea să se bucure de o clipă de linişte din pricina acestui fiu care, dacă nu era chiar pirpiriu-pirpiriu, în orice caz avea o constituţie debilă şi nervoasă, după cum o dovedea şi firea lui care, de la izbucniri de veselie aproape copilărească, trecea brusc la momente de inexplicabilă melancolie.

De aceea îl privea atât de neliniştită când mânca ca şi cum fiecare înghiţitură ar fi intrat în stomacul ei, după două zile de post.

Vorbea în gând cu bucata de carne: „Hai, întăreşte-mi-l pe copilul ăsta! Dă-i muşchi, dă-i sânge, dă-i oase. Fă-mi-l robust, puternic, zdravăn. Să se transforme într-un tăuraş... iar de-o fi mai necioplit... nu contează chiar, mai bine; unde nu dă Dumnezeu! căci nu am pe lume altceva mai drag decât pe feciorul ăsta aşa de plăpând". Şi adăuga cu voce tare:

— Mănâncă, băiete, mănâncă, carnea te-ntăreşte.

CAPITOLUL 2

DOÑA AURORA AVEA ZIUA EI DE primire, după-amiaza, un adevărat *five o'clock* cum ar zice unii cronicari mondeni, doar fără *„tea"*, nici pretenţii de aşa ceva; dacă ar fi fost să ofere ceva oaspeţilor, doamna Pardiñas, femeie de modă veche, ar fi ales mai degrabă câteva felii bune de şuncă sau altceva asemănător.

Cum prietenii doamnei ştiau că aceasta nu obişnuia să iasă decât dimineaţa, bine înfăşurată în blănuri, pentru a face vizite prietenilor apropiaţi şi după cumpărături, şi că după-amiaza mai totdeauna stătea lângă fereastra sufrageriei, lucrând la ciorap, veneau cu sfinţenie, atraşi de sobă, fotolii, de atmosfera intimă şi de obişnuinţă. Grosul relaţiilor doñei Aurora îl formau colegii răposatului ei soţ, magistraţi sau cum îi numea ea în limbaj profesional, „domni". Unii, deja pensionaţi, erau o prezenţă constantă. Anumite mobile din sufragerie erau legate de anumite persoane: fotoliul cu spătarul mare îi era rezervat domnului Nicanor Candás, procurorul, căruia îi plăcea foarte mult să se tolănească în voie; fotoliul îmbrăcat în gutapercă, capitonat, era al domnului Prudencio Rojas; cel din creton înflorat, de lângă şemineu, nu trebuia să încerce nimeni să-l dispute patriarhului Gaspar Febrero. Această venerabilă persoană era sufletul sindrofiei, cel mai vioi, elegant şi plin de vervă dintre participanţi, în pofida celor optzeci şi ceva de „primăveri" şi a piciorului beteag, pe care şi-l rupsese când sărise odată din tramvai.

De obicei primul sfert de oră era consacrat stării vremii şi sănătății. Niciunul din acei respectabili domni nu era lipsit de metehne și beteșuguri; unii erau o adevărată ruină; astfel, lamentările asupra diverselor boli și discuțiile despre metodele de vindecare se dovedeau întotdeauna a fi de actualitate. Acolo se stabilea graficul guturalelor cronice, al durerilor artritice, al arsurilor și acrelilor fiecăruia și se dezbăteau, tot atât de solemn precum pe vremuri se delibera în jurul unei sentințe, avantajele și dezavantajele salicilatului sau ale pastilelor de tuse.

Epuizată fiind problema sanitară – totul are un sfârșit! – se trecea, aproape întotdeauna din inițiativa domnului Febrero, la alte subiecte mai atrăgătoare. Amabilul octogenar nu suferea deloc să se vorbească atâta despre farmacie, rețete și leacuri.

— Parcă cineva ar fi cu un picior în groapă – spunea el surâzând și descoperindu-și strălucitoarea dantură falsă.

Conversația lua o altă întorsătură, dar aproape niciodată nu atingea teme de actualitate. Ca o gavotă cântată la un vechi clavecin de bunicile noastre, răsuna acolo o veche *ritornella* a aducerilor aminte. Dialogurile începeau de obicei astfel:

— Vă mai aduceți aminte? Când m-au trimis în Gran Canaria, pe vremea lui Narváez...

Sau în felul acesta:

— Ce timpuri! Era cu cel puțin zece ani înainte de a se instrui celebrul proces Fontanellas... Încă nu se născuse băiatul meu cel mare...

Domnul Febrero se deosebea și aici de ceilalți, care povesteau cu tristețe despre tinerețea lor apusă, căci exclama cu vioiciune:

— Ei aș! Dar asta s-a întâmplat mai ieri! Ce înseamnă în viața unui popor o nimica toată... de 25 sau 30 de ani acolo?

— Da, da în viața unui om...

— Nici măcar în cea a unui om, dacă tot insistați. La 40, 50 de ani te poți socoti, după mine, în floarea vârstei.

— Dumitale îți convine să vorbești astfel... Dumneata care ai descoperit elixirul tinereții veșnice... Ești ca un nou-născut. În schimb, noi ăștilalți, suntem niște edecuri, bune de dat la gunoi.

Cu bastonul între picioare, don Gaspar râdea, și când își scutura capul, luceau în lumina focului buclele argintii ale perucii sale. Ne pare rău că trebuie să plătim tribut exactității descrierii, consemnând faptul că don Febrero purta perucă și dantură falsă, dar trebuie adăugat că era atâta adevăr în minciuna lui, încât eclipsa realitatea și îl păcălea și pe cel mai ager om. Dând dovadă de mult gust și de un talent desăvârșit, bătrânul își comandase peruca de culoarea zăpezii, iar diadema buclelor ușoare și încărunțite ce-i încununa fruntea de marmură era ca o aureolă maiestuoasă, mult diferită de pletele dese cu care mulți crai bătrâni se încăpățânează să repare ireparabilul ultragiu al anilor. De asemenea, dantura, ingenios imitată, ușor inegală și tocită, cu știrbitură în partea stângă, păcălea pe oricine. Cu acel păr atât de plăcut, cu fața îngrijit bărbierită, cu trăsături corecte și încă foarte expresive, cu distincția și demnitatea lui plină de afabilitate, don Gaspar amintea de cele mai reușite chipuri ale secolului XVIII, așa cum ni le-au păstrat miniaturile de epocă. Ce păcat că nu purta un veston de șaten brodat! Haina de culoarea abanosului, cu revere din catifea albastră, punea în evidență și completa autoritatea prezenței sale. Ca orice bărbat de pe timpuri, don Gaspar, cum vedea o femeie, se lumina și numai lapte și miere îi curgeau de pe buze; până și cu doamna Pardiñas, care era complet ieșită din luptă, nu renunța la obiceiurile-i mai mult decât politicoase, galante și curtenitoare. Acel bătrân care își purta atât de senin și vesel povara anilor își simțea vanitatea gâdilată într-un mod plăcut când își auzea partenerii de conversație, toți hodorogiți, asmatici, bacceliți și cu o chelie pronunțată rostind cu invidie:

— Și don Gaspar ăsta... dacă ne gândim bine. Ne îngroapă pe toți care suntem aici.

Un alt mod de a-și satisface amorul propriu era să le dovedească prospețimea și agerimea memoriei sale; și avea deseori prilejul să se folosească de ea, deoarece în conversaţiile doamnei Pardiñas, se torcea continuu fuiorul amintirilor din care ieşea la iveală câte un fir de aur, însă aur stins, ca cel de pe vechile paftale preoţeşti.

Memoria lui don Gaspar era ca un fel de dulap de cedru unde se păstrau parfumate, împachetate, clasificate, intacte, evenimentele, numele, datele, până şi cuvintele: „Don Febrero ăsta e o enciclopedie ambulantă", obişnuia să spună doña Aurora. Ori de câte ori se discuta ceva, se apela la arbitrajul lui don Gaspar:

— Nu-i aşa, domnule Febrero, că procesul Zaldivar din Sevilla s-a judecat în iarna lui '56?

— Da de unde, în '57, şi cu siguranţă că a avut loc aproape de 15 decembrie, ba nu, vorbesc prostii, de 16, ziua prietenului Nicanor Candás.

— Bine, omule, exclamă cel în cauză, când afla, cine ţi-o fi dat dumitale asemenea memorie?! Cum naiba şi-o aduce aminte de ziua mea de naştere blestematul ăsta de galician, când eu însumi nu mi-o amintesc niciodată? Că doar anii nu mi-i fură nimeni. Aşa că nu văd de ce ar trebui să le ţin socoteala.

Don Nicanor Candás, procuror ieşit la pensie, asturian răutăcios şi increzut, ca orice adevărat fiu al oraşului Oviedo, foc de deştept şi înţepător ca un ghimpe, îi făcea să se prăpădească de râs pe invitaţi, luându-se mereu la harţă cu domnul Febrero, pe care-l contrazicea fără a-i respecta privilegiile patriarhale şi gloriosul decanat. Pentru a-şi zăpăci şi mai mult adversarul, Candás adopta o metodă ciudată, care nu era lipsită de umor. Se prefăcea surd oală şi purta întotdeauna în buzunarul pardesiului o pâlnie de argint pe care şi-o vâra în ureche când îi convenea să fie de acord sau să-şi contrazică adversarul, iar când avea chef să bată câmpii fără a mai asculta şi pe alţii spunea că a uitat-o acasă. Această stratagemă nu dădea greş niciodată şi reuşea să-l pună la adăpost de toate riscurile disputei. În ce priveşte limbajul, domnul Candás era pe atât de crud şi de vulgar, pe cât era don Gaspar de şlefuit, afectat şi dulceag, şi vorbind astfel făcea notă distonantă printre ceilalţi. Dar nu numai din pricina asta, ci și pentru că era singurul care prefera amintirilor actualitatea, singurul care trăia cu un picior în prezent, singurul care aducea în cadrul acelui senat mucegăit o undă de aer proaspăt și de viață adevărată. Don Gaspar, pe un ton cam înțepat, îl numea „reporterul" nostru.

Prodigioasa memorie a octogenarului devenea confuză și se încurca când venea vorba de întâmplări recente, iar Candás, profitând de această deficiență a admirabilelor facultăți ale patriarhului, îl lua peste picior întotdeauna.

— Să vedem – spunea – cum s-ar descurca don Gasparin al nostru dacă ar trebui să-și creeze un alibi. Nu-l întrece nimeni când e vorba de Ministerul Calomarde sau regența lui Espartero, dar nu știe pe unde a umblat chiar în dimineața asta.

Și, imitând vocea lui don Gasparin, adăuga:

— Ce am făcut eu ieri după-amiază? Stați un pic. Am fost cumva pe la Rojas? Parcă da... Adică nu. M-am plimbat pe Recoletos. Totuși n-aș putea pune mâna în foc.

Această observație comică la adresa patriarhului putea să fie aplicată până la un anumit punct și celorlalți participanți. S-ar fi spus că pentru ei nu exista prezentul, și doar trecutul dobândea viață și relief. Noutățile reporterului don Nicanor erau comentate numai două-trei minute cu acea tendință pesimistă de care suferă vârsta înaintată; apoi reveneau cu toții în apele amintirilor, înaintând bucuroși printre cețurile anilor risipiți.

Probabil că la toate acestea contribuia, în afară de bătrânețe, și caracterul pe care-l imprimă magistratura, profesiune ale cărei baze sunt noțiunile științifice stratificate deja, un drept pur istoric în care spiritul de inovație este o erezie și în care se rezolvă probleme juridice de actualitate după criteriile dreptului roman sau ale legilor vizigote.

Astfel încât puteai compara reuniunea din casa Pardiñás cu o stâncă nemișcată bătută de valurile existenței. Acești minunați „domni" nu observau că până și printre dosarele mâncate de molii mocneau germenii vieții și pulsa spiritul înnoirii; închistați în formule găunoase, își închipuiau că păzesc o licoare sacră, când, de fapt, în mâinile lor nu mai rămăsese decât potirul gol; și când era vorba de noutăți socoteau că e o erezie la fel de mare să-și lase cineva barbă, să existe tribunalele pentru săraci, sau să se revizuiască textul codurilor.

CAPITOLUL 3

ACEA ADUNARE DE SOMNAMBULI se trezea şi se înviora când intra Rogelio, care, uneori seara, înainte de a ieşi să se plimbe pe jos sau cu trăsura, obişnuia să-şi facă apariţia în salon, râzând mult de ceea ce se întâmpla acolo, dar fără răutate, cu zburdălnicia unui copil răsfăţat. Poreclise adunarea „Inutil Club", pe Candás, din pricina cheliei lui uriaşe şi gălbejite, – Lain Calvo, şi pe pomădatul şi galantul domn Febrero-Nuño Rasura. Servitoarele repetau pe ascuns aceste porecle. Până şi doamna Pardiñás se amuza în taină de aceste nume, cu toate că în faţa băiatului se prefăcea supărată, spunând:

— Faci rău că-ţi baţi joc de ei... Mai ales că bieţii oameni ţin la tine.

Într-adevăr, ţineau la el. Când apărea Rogelio, era ca şi cum o rază de soare s-ar fi strecurat într-una din acele camere închise, unde mobile şi perdele, hârtii şi tablouri căpătaseră tonurile mohorâte ale prafului şi igrasiei.

Toţi bătrânii aceia îl iubeau din tot sufletul pe băiat; unul îl văzuse în faşă; celălalt fusese prezent la prima lui împărtăşanie; unul îi adusese jucării când avusese scarlatină; alt coleg şi prieten apropiat al tatălui său îşi amintea, cu tot ramolismentul, de prăjiturile de la botez. Dacă s-ar fi lăsat pradă primului impuls, în ciuda tuleilor care subliniau arcuirea buzei de sus a lui Rogelio, ar fi fost în stare să-l sărute pe amândoi obrajii şi să-i aducă alune şi caramele. Pentru ei rămăsese „puştiul", „băieţelul"; într-adevăr, datorită unui fenomen natural de optică, excelenții prieteni ai doamnei Pardiñás aveau tendința să-i considere pe cei tineri tot copii iar pe cei mai în vârstă, tineri. Îi auzeai zicând, de pildă: „Vasăzică a murit Valdivielso? Păi cum? Doar era un flăcău în floarea vârstei! Și era nevoie să intervină răutăciosul asturian punându-și mâna la ureche sau scoțându-și pâlnia din buzunar: „La naiba, la naiba! Ce tot bateți câmpii! Valdivielso mergea pe 50 de ani". „Nu chiar atâția, nu chiar atâția!" „Nu chiar atâția? Plus anii în care a supt și a mers de-a bușilea..."

Când era de față Rogelio, exagerau făcându-se că nu-și dau seama că timpul trece și se prefăceau distrați când auzeau bătând pendula.

Fiecare an de studiu pe care îl lăsa în urmă Rogelio era pentru ei o minune; nu și-l puteau închipui avocat; ar fi vrut să-l mai știe silabisind și acum la școală. Dar lucrul acesta îl cam scotea din sărite pe studentul nostru în Drept. Odată, vara, când se întorsese dintr-o excursie de la San Sebastián, s-a întâmplat ca domnul Rojas să-l întrebe cu cea mai mare bună-credință:

— Ei, cum te-ai distrat? Ai alergat și te-ai jucat toată ziua pe plajă?

Iar „copilul" a răspuns, fără să-și arate supărarea, cu o mutrișoară de șmecher:

— Oho, foarte bine! Am săpat gropițe și am făcut castele de nisip. Ce m-am mai distrat!

De fapt, cu sufletul lui bun, băiatul se atașase de această colecție de onorabili hodorogi care îi frecventau casa. De exemplu, chiar acel domn Rojas îi inspira un respect afectuos prin judecata sa dreaptă și ținuta ireproșabilă. Dacă Temis ar fi coborât pe pământ, s-ar fi adăpostit în casa domnului Rojas, găsind acolo icoană și altar de lemn, cum zicea Candás.

Păzitor al literei legii, Rojas urmă fără să șovăie drumul îngust pe care îl vedea înaintea ochilor, cu fruntea sus și cugetul împăcat. Conștient de înalta demnitate a funcției sale, făcea față cerințelor rangului său social cu prețul unor economii și sacrificii de necrezut în ceea ce privește viața intimă, înțeles și secondat fiind în această operă eroică de soția sa. Nu cunoștea influențe politice, prietenești sau de altă natură. Îi trecuseră prin mâini cazuri în care erau implicate milioane, dar lăcomia, care nu este altceva decât instinct de conservare sub formă de putere de achiziție, nu și-a arătat colții. De aceea, severul nume de Prudencio Rojas era pronunțat fie cu venerație, fie cu ironia ascunsă și distrugătoare pe care o adoptă viciul pentru a discredita virtutea. Causticul domn Nicanor îl numea pe Rojas „fantoșe a Dreptului"; spunea că totul la el era dintr-o bucată... de lemn; și inteligența și caracterul; nu vedea sau nu voia să vadă că această specie de oameni, în cazul în care legile omenești ar fi perfecte, ar putea, cu tăria și integritatea de care dau dovadă în aplicarea lor, să reînvie vârsta de aur.

De multe ori, mai ales în serile friguroase, când ploua sau ningea, Rogelio, în loc să iasă la plimbare, se ghemuia într-un colț al canapelei și lua parte la plictisitoarele conversații ale bătrânilor. Când putea, încerca să le îndrepte pe un făgaș cât se poate de interesant pentru el: niciodată nu obosea să asculte vorbindu-se despre locurile natale, Galicia, de unde plecase când era foarte mic. Aproape toți prietenii lor erau de acolo sau petrecuseră mult timp pe acele meleaguri, având diferite funcții la tribunalul din Marineda; și lăudau clima blândă și sănătoasă, hrana ieftină și gustoasă, generozitatea și bunătatea oamenilor, și frumusețea extraordinară a ținutului.

— Nu pot înțelege de ce amabila noastră prietenă doña Aurora, nu-l duce acolo pe flăcăul ăsta, să-și cunoască și el leagănul natal, spunea domnul Febrero, frământând mânerul bastonului.

— Ba tot timpul mă gândesc la asta – răspundea doamna – dar este unul din acele proiecte care nu au sorți de izbândă. Adevărul este, sper că mă înțelegeți, că n-am avut parte decât de piedici și greutăți...

— Mai bine spune că nu vrei să pleci la drum, *mater admirabilis* – replica fiul. Ție ți-ar plăcea să fii un arbore care să-și înfigă pe veci rădăcinile acolo unde l-ar sădi cineva.

— Cum te-am dus la San Sebastián, te-aş fi dus şi în Galicia, copile, dar nu a fost cu putinţă. Crezi că pe mine nu mă atrag locurile acelea? Cei care ne-am născut acolo... e o prostie: nu avem altă dorinţă decât să ne întoarcem iar acest gând nu ne va părăsi niciodată.

— Şi cei care nu ne-am născut acolo avem aceeaşi dorinţă, intervenea Nicanor Candás, înarmat cu pâlnia. Ce n-aş da eu să stau un an la Marineda; mai bine mă duc acolo decât la Oviedo sau Gijón.

— Dar mie, continua doamna, niciodată nu-mi izbutea planul de parcă şi-ar fi vârât dracul coada. Ai chef să te întorci în ţinutul tău înainte de a închide ochii? Pune-ţi pofta în cui sau, măcar, aşteaptă până te smochineşti! Să vedeţi – şi număra pe degete: în primul rând, cum să-ţi laşi familie, casă şi masă şi să te apuci să hoinăreşti de colo până colo cu un copil mic şi care a fost întotdeauna atât de bolnăvicios; de la Oviedo la Zaragoza, apoi, du-te la Barcelona că te-au numit acolo la tribunal, apoi, aici, la Curtea Supremă... Dorinţa mea cea mai fierbinte era să-i spun lui Pardiñas: „Pensionează-te, omule, pensionează-te, şi să ne întoarcem în ţinutul nostru, să nu ne lăsăm oasele pe aici. Avem din ce trăi şi copiii nu sunt aşa de mulţi încât să nu ne putem descurca”. Dar ştiţi şi dumneavoastră cum era răposatul meu bărbat, nu-i nevoie să mai spun...

Rumoare de simpatie în adunare:

— Era încredinţat că menirea lui era să-şi îndeplinească obligaţiile până la capăt. Datoria înainte de toate. În sfârşit, îi intrase gândul ăsta în cap şi nu i-l mai scoteai. Iar pe urmă s-a îmbolnăvit atât de rău... Aici, vocea doamnei devenea mai răguşită, îşi ducea mâna la buzunar, lua batista şi-şi ştergea nasul şi apoi ochii.

— Astfel că – repeta oftând şi dând din umeri – atunci când i-a bătut ceasul... Apoi, ştiţi şi dumneavoastră de cumnatele mele, de procesele şi încurcăturile în care m-au vârât. Credeam că nu mai ies niciodată la liman. Îmi scriau vechii prieteni: „să vii negreşit, că aici rezolvi într-o zi cât nu rezolvi acolo într-un an”. Ce vreţi? Îmi era frică de diligenţă. Cu reumatismul ăsta, când mă gândeam să mă înghesui în trăsurile alea hodorogite care nici măcar n-aveau geamuri. Așa că de bine, de rău, am căzut la învoială, și am izbutit să descurcam ițele moștenirii, tot așteptând să se pună tren direct până la Marineda. Dar deja mi-e lehamite să mă întorc acolo și să mă iau la harță iar cu toate rubedeniile.

— Mamă, nu sunt chiar toți așa. Multe rude, după cum știi și tu, sunt de partea noastră.

— Eh, eu de unde să știu? Prin ținuturile noastre e greu de știut cine e de partea ta și cine împotrivă. Am avut o mulțime de surprize neplăcute. În față îți arată prietenie, în timp ce pe la spate îți înfig cuțitul până la prăsele. Trebuie să spunem lucrurilor pe nume; cei de acolo, din Galicia, nu suntem așa de deschiși și cinstiți cum sunt cei din Castilia La Vieja.

— Vorbiți ca din carte – încuviința domnul Candás nepierzând ocazia să-și arate colții; galicianul poate avea toate meritele din lume, dar de fățarnic și viclean nu-l întrece nimeni. Nu te poți bizui numai pe cuvântul lui, drace! că n-are nimic sfânt și e de rea-credință! Sunt așa de-ai dracului, galicienii, că nici țiganii nu îndrăznesc să se aciuiască pe acolo de frică să nu fie trași pe sfoară.

— Mai încet cu insultele la adresa ținutului nostru, spunea în glumă Rogelio.

— Dar este un lucru îndeobște cunoscut. Țiganul nu se duce niciodată în Galicia. Cei de acolo sunt mai șmecheri și mai vicleni decât toată țigănimea la un loc. Și când e să te judeci cu ei, mamă Iisuse Cristoase. Sunt chițibușari din naștere. Îți închid gura cât ai clipi; până și cel mai necioplit țărănoi te învârte pe degete.

— Asta dovedește – argumenta domnul Febrero – că suntem niște oameni isteți. N-o să ziceți că nu-i așa.

Domnul Candás, luându-și de la ureche pâlnia de argint, pentru a nu da curs observației și a putea să se desfășoare în voie, continua:

— Și mai există prostovani care spun că galicienii sunt isteți; eu spun că sunt niște haimanale; dacă ar fi deștepți n-ar fi toţi nişte sărăntoci, roşi de mizerie şi măcinaţi de invidie, fără să fie în stare să pună un ban deoparte şi văitându-se întruna. N-am văzut alt neam de oameni care să se tânguie atâta. Numai mofturi şi văicăreli de capul lor.

Tenul sidefiu al domnului Febrero se aprindea un pic, pentru că îi era imposibil să se deprindă cu necuviinţele răutăcioase ale lui Lain Calvo.

— Asta e cam prea de tot, domnule Nicanor; luaţi seama că aici majoritatea suntem galicieni. V-ar plăcea să vă repet zicala despre „asturianul nebun, uşuratic şi păgân"?

— Există – continua procurorul imperturbabil – o serie de nerozi care fac scandal când aud aşa ceva, dar lucrurile sunt atât de cunoscute încât nici nu merită să mai vorbim despre ele. Galicianul are un anumit talent al său care se manifestă mai ales atunci când e vorba să născocească modalităţi de a-şi sâcâi semenii; şi totuşi nu ştie să-şi clădească o industrie, nici să scape de sărăcia în care trăieşte. Îl vezi resemnat, cu boţul său de mămăligă, un nătăfleţ în zdrenţe, care nu mănâncă carne nici nu bea vin nicio dată pe an. Cu toată faima lui de isteţ, de multe ori pare mai nerod decât aragonezii. Este zgârcit şi ar economisi un „ochavitú" chiar de-ar fi să-l scoată din piatră seacă. Nu vă fie frică, că nu-şi face probleme cum să agonisească acest bănuţ, nici nu i-ar da inima ghes să lucreze de dragul unui „duro". Nimic de genul ăsta: totul e să nu-şi iasă din obiceiurile şi trândăvia lui... Aşa, aţi văzut bine şi dumneavoastră că acum au o reţea de căi ferate; şi la ce le foloseşte? Nu vor mişca un deget ca să atragă vilegiaturiştii. Ce amabili şi ce primitori sunt în schimb cei din San Sebastián!

— Pe acest domn Nicanor ar trebui ori să-l omori, ori să-l laşi în pace – obiecta furios Nuño Rasura. Nici nu ascultă ce-i spui... Unde e reţeaua de căi ferate de care vorbiţi? Frumoasă reţea. Plină de hârtoape! Vreţi ca totul să se facă într-o zi? Doar printr-o minune. Totul se va rezolva cu răbdare şi cu timpul. Uite, de exemplu, dragul meu domn Nicanor, ce importanţă dobândeşte Vigo. Aerul acela proaspăt, ţărmurile cu frumoasele lor golfuri, sunt lăudate de presă. Iar femeile de acolo, exceptând fireşte pe cele de faţă... deşi uite, de pildă, şi buna mea prietenă e tot de acolo! Şi produsele pescăreşti atât de speciale... Ei, de asta ce mai spui? Dragă prietenă, doña Aurora, n-am mai ajuns să mănânc sardele şi solă de când am plecat de acolo. Înainte de căderea lui O'Donnell, ţin minte că făceam băi în Marín şi ne-au adus la poartă un calcan...

Şi iată-l pe octogenar reînnodând firul amintirilor, în vreme ce Rogelio, trântit pe canapea, sprijinindu-se în cot, cu obrazul în palmă, asculta fermecat. I se părea că aude depănându-şi nişte amintiri de familie. Odaia şi oaspeţii căpătau un aer de intimitate plăcută; atmosfera spirituală şi materială era caldă, lumea părea pufoasă şi afânată ca perna pe care se sprijinea. Fiecare invitat era pentru el dacă nu un tată, măcar un unchi apropiat. În jurul lui domnea cea mai dulce siguranţă; şi tot aşa cum în anumite locuinţe luxoase se pot întrezări strâmtoarea şi lipsurile, tot aşa în acea sufragerie modestă se ghicea bunăstarea domestică şi acea mediocritate de aur la care au visat poeţii sau pe care şi-au dorit-o filozofii. Armonia şi cumpătarea sunt întotdeauna frumoase, iar Rogelio, fără să definească această frumuseţe care îl înconjura, o simţea şi se cufunda în ea ca pasărea în puful cuibului. Şi în timp ce lemnele ardeau trosnind în şemineu, iar din bucătărie răzbătea ţăcănitul molcom al piuliţei, pe când bătrânii discutau şi mama dădea ghes andrelelor, lucrând la ciorap, băiatul, cufundat într-o vagă visare, încerca să-şi închipuie cum va fi fost acel ţinut minunat, acea Galicie verde, plină de apă, de flori şi fete gingaşe.

CAPITOLUL 4

ÎNTREAGA STRADĂ CU MAGAZINELE şi tarabele ei, ca şi servitoarele şi vecinii îl cunoşteau pe Rogelio; cum s-ar spune, fiecare avea ceva de împărţit cu el.

Îi erau familiare toate prăvăliile, sau mai bine zis, umilele dughene unde se vindeau porţelanuri, băcăniile, standurile cu noutăţi, ceaprăzăriile şi chioşcurile de ziare, pitite printre bătrânele şi impunătoarele case strămoşeşti de pe strada Ancha, însufleţită de forfota studenţilor şi de circulaţia în sus şi în jos a tramvaielor.

Dar cei cu care stătea mai mult de vorbă Rogelio erau birjarii, pentru care există un loc anume în piaţeta Santo Domingo.

Nu prea se întâmpla ca doña Aurora să iasă la plimbare fără ca reumatismul, sau frigul ori căldura să n-o determine să trimită după unul din acele vehicule atât de hodorogite şi urâte, dar atât de comode şi accesibile; ea le spunea cu emfază „trenurile mele'" şi-i asigura pe toţi râzând că avea întotdeauna trăsura pregătită la scară cu un birjar atât de punctual, încât nu se lăsa niciodată aşteptat. Rogelio, ca moştenitor unic şi bogat, îşi permitea şi alte luxuri; mama îi plătea lui Augustin Cuero, proprietar de cai şi de trăsuri de închiriat, pensiunea pentru doi ponei şi chiria unei cabriolete nou-nouţe, pentru ca în zilele de sărbătoare, fiul ei să coboare în Retiro sau în altă parte unde ar fi avut chef (nu-i îngăduia să ţină un cal de călărie de teamă să nu păţească ceva).

Dar pe doña Aurora mai bine o omorai, decât s-o pui să urce în jucăria aceea săltăreață: ei să-i lase birjele ei pașnice; deși, câteodată când mergea în vizită, pentru mai mult fast, tare îi mai plăcea ca trăsura să fie cât mai lustruită iar vizitiul să poarte mănuși și guler de blană.

Datorită frecvenței cu care se folosea de birjă precum și a bacșișului consistent, toți birjarii din piață erau oricând la dispoziția doñei Aurora și încercau să-i fie cât mai pe plac domnișorului. Acesta nu le dădea pace, mai ales concetățenilor săi, galicieni, de care se lega tot timpul. Le spunea sumedenie de aiureli despre pământul natal, le fredona câte o „muñeira"[13]; le vorbea cu „u" precum servitorii din comediile lui Ayala[14] și dacă printr-o minune se întâmpla să se supere le spunea:

— Ei, vizitiu iute la mânie, și eu sunt galician!

La care ei obișnuiau să răspundă:

— Ce domnișor șugubăț!

Când venea Rogelio să angajeze pe vreunul din ei, pentru că mama sa avea nevoie de trăsură, birjarii, imediat ce-l zăreau, se puneau pe râs și coborau fanionul. Iară Rogelio obișnuia să intre în scenă, adresându-le astfel de cuvinte:

— Aprig vizitiu, biciuiește-ți focosul armăsar pentru ca să înghită distanța până la palatul meu vrăjit. Iată că generosul cal își mușcă nerăbdător zăbala aurită. Nu-l vezi cum spumegă? Hei, birjar, la ce te gândeai că nu m-ai văzut venind?

— Domnișorule, tocmai citeam *La Correspondencia.*

— *La Correspondencia?* Drace, ce cuvinte rostesc buzele tale nelegiuite! O fițuică revoluționară, anarhică și nihilistă! Aruncă repede otrava asta înainte de a te apropia de sălașul cinstit al cetățenilor pașnici. Grăbește-te, aleargă, zboară, vizitiu! Mânați, cazaci ai deșertului! Haide, bețiv demagog!

Cu cât înșira mai multe trăznăi, cu atât râdeau mai mult birjarii.

Într-o dimineață Rogelio ieși afară, înfofolit până la sprâncene în pelerină, deoarece sfârșitul lui octombrie era destul de răcoros, cu toate că soarele vesel al Madridului strălucea încă în toată splendoarea lui. Urma să caute, ca de obicei, o trăsură pentru doña Aurora. Ajungând la colțul piațetei, zări unul din „trenurile" sale preferate, o berlină, mai puțin țipătoare, căptușită cu pluș de culoarea alunei, nu atât de slinos și boțit ca la majoritatea vehiculelor de soiul ăsta. Vizitiul, roșcovan, gras și aprins la față se numea Martín și era galician. Rogelio se apropie strigându-l și făcându-i cu mâna:

---

[13] Dans tipic galician, care se dansează după cimpoi (n. tr.).

[14] Dramaturg spaniol din secolul trecut (n. tr).

— Martín, cel cu mantie! Și cu caleașca imperială!

Birjarul stătea de vorbă cu o femeie al cărei chip studentul nu-l putea zări; dar auzind vocea acestuia, se întoarse și Rogelio putu să vadă că era tânără; n-arăta deloc rău, avea o înfățișare umilă și era îmbrăcată în doliu.

— Domnișorule, ce întâmplare! exclamă Martín recunoscându-l pe Rogelio. Tânăra asta – birjarul pronunță cuvântul „tânără" cu accent galician – caută casa dumneavoastră și mă întreba cum să ajungă acolo. Este din ținutul nostru. Aduce o scrisoare.

— Îmi dai voie să văd plicul? – întrebă studentul, care, atunci când i se adresă tinerei, își modifică total manierele și tonul vocii.

Fata îi întinse biletul, căci era doar un bilet, și acesta destul de mic.

— Ia te uită! Este pentru mama! Vino cu mine, îți voi arăta casa. Tu, birjar, urmează siajul nostru strălucitor cu a ta caleașcă imperială trasă de această languroasă lebădă.

— Dumnezeu să vă răsplătească, domnișorule, îi spuse fata, cu o voce bine timbrată, dulce și pe un ton cântat, așa cum este de obicei cel al galicienilor de pe coastă. Nu trebuie să vă deranjați. Zăresc de aici poarta casei pe care mi-a arătat-o vizitiul.

— Și eu merg într-acolo. Nu mă deranjezi câtuși de puțin.

Fără să mai pregete, fata o porni și Rogelio, instinctiv, se așeză la stânga ei, cum ar fi făcut cu o doamnă. După primii pași, regretă galanteria. În primul rând că prietenii săi ar fi făcut mare haz dacă l-ar fi întâlnit însoțind atât de politicos pe o fetișcană cu batic pe cap și îmbrăcată cu o fotă dreaptă, de lână.

În al doilea rând, Rogelio era la vârsta la care un băiat, crescut oarecum în fustele mamei, în calda atmosferă domestică, nu poate să nu încerce o stânjeneală apăsătoare când are de-a face cu femei pe care nu le cunoaște încă. Firește că cele de condiție inferioară nu-l fâstâceau atât de mult; domnișoarele erau spaima sa. Întotdeauna avea impresia că își băteau joc de el, că tot ce spuneau era rostit în zeflemea, că nu făceau decât să-l ia peste picior și să facă haz de timiditatea lui, comentând-o apoi între ele cu o ironie răutăcioasă și necruțătoare.

Dar acum, alături de fata în doliu, încerca aceeași tulburare, pentru că în ciuda veșmântului ei sărăcăcios, nu părea să fie o ființă obișnuită.

„Să-i spun ceva? Va râde oare de mine? Mai repede ar râde dacă rămân mut. Nu, trebuie să-i adresez câteva cuvinte!"

Atunci îi dădu prin minte să întrebe foarte ceremonios:

— Cine trimite mamei această scrisoare? Știi cumva?

— Da, domnule. Cum să nu știu? Domnișoarele generalului Romera. Nu le cunoașteți?

— Cum să nu! Generalul Romera a fost prieten cu tata. Nu le-am văzut de foarte mult timp.

— Doña Pascuala, cea mare, a fost bolnavă. A avut ceva ce se cheamă „enghiă inflamată". Vai ce rău i-a fost!

— Și acum se simte mai bine? întrebă Rogelio, ca să continue discuția și nu pentru că i-ar păsa prea mult de anghina doñei Pascuala.

— S-a însănătoșit de tot. Păi, dacă nu i-ar fi fost bine, nu plecam nici eu de lângă dumneaei.

— Dumneata erai... acolo? Rogelio nu îndrăzni să pronunțe cuvântul „slujnică".

— Da, domnule, de când am venit de „acolo".

— Deci, galiciană?

— Nu tăgăduiesc.

— La naiba, nici eu.

— Nu, domnule, fireşte. Este un ţinut foarte frumos, mai frumos decât Madridul şi toate celelalte locuri din lume adunate la un loc.

Rogelio surâse, mulţumit de patriotismul fetei şi începu să se simtă bine alături de ea, pentru că i se părea incapabilă să-şi bată joc de cineva. Erau aproape de casă. Martín, care le-o luase înainte, îşi oprise mârţoaga, operaţie mai uşoară decât cea de a o obliga să pornească la trap şi, de la poartă, doña Aurora îi făcea semne fiului său.

CAPITOLUL 5

— MAMĂ, AI O SCRISOARE DE amor.

— A adus-o fata asta?

— Da, doamnă, Din partea domnişoarelor Romera.

— Ia să vedem, vino. Poate că trebuie să răspund imediat.

Dar de îndată ce rupse plicul, doamna începu să râdă.

— Unde mi-o fi capul! Fără ochelari. Fiule, citeşte-mi tu.

Rogelio despături misiva şi îngroşându-şi vocea începu astfel:

— Prea înaltă şi slăvită şi prea puternică doamnă. Dacă frumuseţea domniei voastre...

— Uite ce e, băiete: citeşte ca lumea pentru că aici e al dracului de frig şi eu, cu reumatismul meu, nu stau să ascult poveşti.

Rogelio îşi reluă tonul firesc:

— *„Stimată prietenă. Aducătoarea acestei misive, Esclavitud Lamas, îţi va face o rugăminte. Noi nu-ţi putem spune decât că, atâta timp cât a slujit la noi în casă, a avut o comportare exemplară, făcându-şi întotdeauna datoria. Astfel încât plecarea ei ne-a întristat, căci nu avem a ne plânge de nimic, ci dimpotrivă. Cu afecţiune, vechile dumitale prietene Pascuala şi Mercedes Romera."*

— Nu mai scrie nimic, fiule?

— E şi un post-scriptum tâmpit. Nu-l citesc, na!

— Un post-scriptum tâmpit?

— Că de ce sunt aşa de scump la vedere, că probabil m-am făcut ditamai flăcăul... Prostii din astea...

— Ţi-am spus întotdeauna, băiete – exclamă mama cu vioiciune – nu urci şi tu măcar zece minute în casa acestor biete doamne care te iubesc aşa de mult. Doar te ştiu de când erai de-o şchioapă. Or să creadă că e vina mea. De câte ori nu ţi-am vorbit de ele. Pascuala şi Mercedes! Dacă nu te duci tu, am să merg eu.

— Dar, *mater serribilis,* numai ce intru în holul ăla că mă ia cu somn şi nu fac altceva decât să casc!

— Dar sunt nişte sfinte!

— Amin, nu zic nu, dar zău că sunt tare plictisitoare, tare nesărate. Vorbesc în duet ca nemţoaicele din *Diva:* „Rogelito, ce mai face mama? Cum merge cu şcoala?"

Şi spunând acestea, imita vocea hodorogită cu accent malaghez a celor două fete bătrâne.

— Ce înfumurat mai eşti şi tu – murmură doña Aurora, abţinându-se să nu pufnească în râs. Nu înţeleg de ce trebuie să te apuce somnul când te duci la ele.

— Enigme de nepătruns ale inimii omeneşti. Taină profundă. În acea „dimora casta é pura", pluteşte în aer un drog ucigător.

— Prefăcutule!

Cât timp dură această hărţuială între mamă şi fiu, fata aşteptă nemişcată, fără să-şi ridice ochii din pământ. Doña Aurora îşi dădu seama şi se uită la ea:

— Nu te supăra, fetiţo! Aici scrie că îmi vei explica scopul venirii tale. Vrei să urci?

— Nu, doamnă, nu vă deranjaţi pentru mine. Vă spun aici ce am de spus.

— Să vedem, nu-ţi fie teamă. Vreo recomandare?

— Nu, recomandare nu vreau. Eu vreau să slujesc în casa dumneavoastră sau... în casa altei familii galiciene, adăugă după o pauză.

— Să înţeleg că n-ai fost mulţumită de domnişoarele Romera?

— Ba da, am fost mulţumită, şi ele de asemenea, mi se pare; puteţi vedea din scrisoarea pe care mi-au dat-o. Cât priveşte pe domnişoare, m-aş fi simţit la ele ca-n sânul lui

Avram, tare mai sunt bune, Dumnezeu să le țină în paza sa. Numai că uneori... există oameni buni la suflet cu care nu te poți împăca totuși. Aceste domnișoare sunt din sud, din Malaga, Andalucia, şi au nişte obiceiuri şi mâncăruri pe care eu nu le înțeleg. Până şi vorba lor e încâlcită pentru mine. Când mă trimit să fac un lucru şi nu înțeleg, rămân de parcă mi-aş aştepta condamnarea la moarte. Şi apoi, doamnă, să vă spun adevărul: e tare greu să nu te afli printre cei din ţinuturile tale, să nu le auzi nici măcar pomenite. Aşa că vreau să slujesc pe cineva din părțile noastre, chiar cu jumătate din leafă şi muncă îndoită.

O spuse cu atâta convingere, încât făcu să sporească bunăvoința doñei Aurora, care era impresionată şi de ținuta decentă şi cuviincioasă a fetei, atât de diferită de obrăznicia afişată de servitoarele madrilene.

Doar că nu vedea încă limpede în toată povestea asta, trebuie să fi avut ea vreun dedesubt.

În fața porții, birjarul trăgea din țigară, în timp ce mârțoaga scutura capul şi-şi mişca botul visând nutreț bogat şi pajişti nesfârşite.

— Fetițo – spuse doamna – eu mă urc în trăsură. Cum nu mai am vârsta ta, trupul mă apasă şi picioarele îmi tremură. Mare minune dacă reuşesc să mă sui. Galiciana o ajută să se aşeze şi, dinăuntru, doña Aurora întrebă:

— Spune-mi, te rog, dumneata care eşti atât de legată de ținutul dumitale, cum se face că ai plecat de acolo?

Ah! De data asta nu mai încăpea îndoiala. O ruşine aprigă aprinse obrajii slujnicii şi când răspunse – trebuia să fii surd, dar surd de-a binelea, ca să nu-ți dai seama – se bâlbâi, mai ales la primele cuvinte:

— Uneori, doamnă, trebuie să... să faci şi ceea ce nu-ți dă inima ghes. Suntem în mâna soartei. Pe mine m-a crescut unchiul meu, preotul din Vimieiro. L-a chemat Domnul la el. Am rămas fără sprijin. Ca să mănânci o pâine trebuie să munceşti. Eram stăpână în casa mea, acum slujesc în casele altora. Lăudat fie Domnul, să ne dea sănătate şi putere de muncă.

— Cum de nu te-ai angajat la vreo familie de pe acolo? – insistă doamna, care, când dădea de un fir, se pricepea să-l urmărească ca un adevărat copoi. Şi cu siguranţă că era ceva la mijloc, căci obrajii fetei ardeau şi mai tare ca înainte, se făcuseră ca para focului.

— Nu... nu mi s-a ivit prilejul – răspunse cu glas stins. Şi apoi, acolo, unde mă cunoştea toată lumea, îmi era ruşine.

Doña Aurora de Pardiñas rămase pe gânduri câteva minute şi, îndulcindu-şi glasul pentru a compensa asprimea gândului, spuse:

— Stai niţel... pe dumneata te recomandă domnişoarele Romera... care te cunosc numai de când ai venit la ele. Nu-i aşa? Poate ar fi bine... cred că mă înţelegi şi dumneata... dacă ar mai exista la Madrid şi alte persoane de prin părţile acelea care să te cunoască.

Fata şovăi o clipă apoi, luându-şi inima în dinţi, răspunse:

— Mă cunoaşte domnişorul Gabriel Pardo de la Lage şi, de asemenea, sora sa.

— Rita Pardo? Cea căsătorită cu un inginer? Sunt prietenă cu ea. Şi spui că te cunoaşte?

Fata nu răspunse decât cu un gest al mâinii şi al umărului, de parcă ar fi vrut să spună: „Eh, de când m-am născut".

— Bine – murmură doamna. Sinceră să fiu, fata mea, îmi pare rău că le-ai părăsit pe domnişoarele Romera. Casă şi stăpâne mai bune...

— Nu zic nu – răspunse Esclavitud cu şi mai multă însufleţire – numai că v-am spus adevărul, doamnă, cum i l-aş fi spus răposatei mele mame sau preotului. Mă cuprinsese dorul şi dacă nu plecam, ori îmi pierdeam minţile, ori ajungeam în mormânt. Îmi pierise pofta de mâncare şi mă ascundeam prin colţuri şi începeam să visez. Mă ofilisem şi slăbisem atât de tare, că-mi curgeau hainele de pe mine. Noaptea mă înăbuşeam, de parcă m-ar fi strâns cineva de gât cu o frânghie. Cu toate astea îmi era ruşine să mă destăinui domnişoarelor. Ele au băgat de seamă şi au fost primele care m-au sfătuit ca, dacă nu mă întorc acasă, cel puțin să mă angajez la vreo familie de prin părțile mele. „Fetițo, arăți așa de rău, că nu mai semeni cu tine.” Chiar așa mi-au spus.

În timp ce povestea, bărbia îi tremura ca la copiii mici care încearcă să-și stăpânească emoția, înainte de a izbucni în plâns. Ochii nu i se vedeau pentru că îi ținea plecați cum avea obiceiul.

— Hai, liniștește-te – porunci binevoitoare doamna.

Începuse să capete o simpatie irezistibilă pentru fata aceea cu aspect atât de modest și cu o inimă atât de simțitoare, după câte părea.

Ce puțin semăna cu nerușinatele alea din Madrid, care nu pot sta într-o casă de oameni cumsecade! Nu trecuse nicio oră și jumătate de când Pepa, camerista, pentru un fleac de observație, se obrăznicise și îi răspunsese ca o precupeață. Galiciana asta, o fi avut și ea, cine știe, vreun cusur, pentru că povestea cu plecatul de acasă nu era deloc limpede; totuși părea atât de cumsecade, atât de cinstită... Dumnezeu știe ce i s-o fi întâmplat sărmanei fete...

— Uite ce e – zise doamna, scoțând capul pe fereastră – acum nu-ți pot spune exact dacă te angajez sau nu. Treci dumneata pe aici mâine pe la aceeași oră și sună la mezanin. Mi-ar părea bine să... dar trebuie să mă mai gândesc. Dacă nu pot să te iau la mine o să încerc să găsesc altă familie galiciană. Spune-mi condițiile, în caz că se va interesa altcineva.

Esclavitud frământa între degete un colț al baticului de mătase neagră.

— Să vă ajute Dumnezeu. Cât despre leafă, cât o fi acolo, un *duro* în plus, un *duro* în minus, nu mai contează. Nu mi-e teamă de muncă. La bucătărie nu mă pricep, pentru că nu cunosc rețetele astea fine care sunt acum la modă; știu doar mâncărurile noastre, așa, simple. La celelalte mă pricep, și la spălat, și la curățenie, și la călcat. Tot ce vă rog este ca în casa pe care o veți găsi să nu fie... mă rog, bărbați care...

— Desigur! i-o reteză doamna. Și adăugă glumind: Dar atunci cum vrei să te angajezi la mine. Nu vezi că există un bărbat în casă?

Arătă spre Rogelio, căruia îi pierise sfiala în prezenţa mamei sale şi se uita la fată rezemat de portiera birjei.

Esclavitud urmări direcţia în care arătase doamna. Ochii ei verzi cu reflexe schimbătoare şi privire candidă se opriră pentru prima oară asupra studentului; apoi spuse zâmbind:

— Domnişorul acesta este fiul dumneavoastră? Să vă trăiască. Dumnezeu să-l aibă în pază. Nu este dintre bărbaţii la care mă refeream eu. E încă un copil.

Rogelio se schimbă la faţă ca şi cum i-ar fi adresat cea mai cumplită insultă! Ca să nu se observe, încercă să râdă şi râsul i se opri în gât. Trebuie să spunem că a simţit până şi căldura unei lacrimi în ochi. Fusese unul din acele momente de mânie nemărginită şi oarbă prin care trece uneori tânărul a cărei copilărie se prelungeşte mai mult decât trebuie, momente în care doreşte mai mult decât orice pe lume să stăpânească amara comoară a experienţei; dureri, dezamăgiri, frământări, lupte, boli, păr alb, riduri pe faţă, eşecuri, trădări în prietenie şi dragoste... totul, totul numai să audă cuvântul revelator, să guste fructul binelui şi al răului, eternul măr aurit pe o parte şi însângerat pe cealaltă parte. Totul ca să-şi împlinească destinul uman; totul ca să străbată întreg ciclul vieţii.

CAPITOLUL 6

CÂND TRĂSURA PORNI, DOAMNA strigă fiului ei, care se afla pe capra birjei ,,Dă adresa Ritei Pardo!". Rogelio se supuse; dar imediat ce ajunseră pe urâta stradă Pez, unde locuia soția inginerului, băiatul sări jos, deschise portiera şi spuse:

— Eu nu urc. Pentru informațiile pe care vrei să le ceri, nu ai nevoie ele mine.

— Şi unde te duci acum?

— Să dau o raită – răspunse cam sec studentul, luând-o din loc și făcându-i maică-sii un semn de rămas bun, semn ce părea a fi al omului care se emancipează, precum bătaia grăbită din aripi a păsării când i se deschide colivia. Fără să dea altă explicație, înfăşurându-se şi mai strâns în pelerină, dispăru după primul colț. Mama îl urmări cu privirea cât putu, apoi suspină şi surâse. „Într-o zi tot se va întâmpla – gândi. La vârsta lui nu poți întinde prea mult coarda. Sigur că pe mine nu mă păcăleşte, dragul de el; încearcă să facă paradă de independență: o să se uite pe la vitrinele magazinelor, o să cumpere vreo câteva ziare, o să facă câțiva paşi cu vreun prieten pe care-l va întâlni... şi, după aceea din nou înapoi, la farmacia lui. Dacă l-aş vedea mai puternic, mai robust, mai rezistent; alții la vârsta lui sunt bine legați şi au o barbă aspră ca o perie; el însă e atât de firav şi pirpiriu; Doamne Dumnezeule, ține-mi-l în paza ta!"

Frământările materne se spulberară îndată ce doamna urcă scara şi trase de cordonul clopoțelului de la uşa Ritei Pardo, care locuia la etajul întâi. Ieşi să deschidă o fetiță de vreo 11 sau 12 ani, palidă, cu ochi negri, prost tunsă și încă mai prost îmbrăcată, care, imediat ce o văzu pe musafiră, o luă la fugă strigând:

— Mamă, mamă, a venit doamna Pardiñas!

— Să treacă în salon, vin imediat, răspunse dintr-o altă încăpere, bucătăria sau cămara, o voce de femeie.

Fără să aștepte permisiunea, Doña Aurora se și îndreptase către salon, un exemplu desăvârșit de prost gust mic-burghez, plin de pretenții, dar fără nicio mobilă mai frumoasă sau mai solidă. Se aflau acolo două sau trei scaune de pluș de diferite culori, o etajeră cu statuete turnate în bronz, câteva bibelouri vulgare și câte un obiect de argint, fără nimic deosebit, care se găsea acolo numai pentru că era din argint; o mochetă prost măturată, două portrete ovale în ulei, ale stăpânului și stăpânei casei, în haine de sărbătoare, și alte caraghioslâcuri din astea. Îți puteai da seama că în salon se aerisea și se făcea curățenie foarte rar, iar covorul prezenta certe indicii că în casa aceea existau copii mici. După vreo zece minute apăru și soția inginerului, doamna Rita Pardo. Își pusese pe ea un capot prea luxos, din atlaz albastru deschis cu dantelă crem, peste lenjeria pătată din cauza trebăluitului prin casă. Se pudrase proaspăt și brățările îi zornăiau pe braț. Cu toate că era puțin cam plinuță și cam fleșcăită, nici maternitatea, nici vârsta nu putuseră să-i întunece frumusețea provocatoare. Dar cocheta pe care am cunoscut-o ademenindu-și vărul, marchizul de Ulloa, se prefăcuse într-o matroană circumspectă, învăluită într-un strat gros de respectabilitate sub care numai ochiul ager al observatorului putea descoperi adevărata femeie, neschimbată, pentru că sufletul se poate colora, se poate deghiza, dar nu se poate înlocui. O salută cordial pe doamna Pardiñas: „Bună, Aurora! Dumnezeule, în Madridul ăsta poți să nu-ți vezi prietenii cu lunile... M-ai prins într-un moment prost. Diminețile sunt cumplite... Nu știi ce treburi și ce comisioane să faci mai întâi... Ce rău o să-i pară lui Eugenio!"

Numai ce-și formulă doña Aurora scopul vizitei, că Rita

Pardo se opri din trăncănit şi ascultă cu o neascunsă curiozitate, zugrăvită în voluptoşii ochi negri şi pe buzele pietroase şi proaspete. O serie de gesturi ambigue şi zâmbete pline de subînţeles au fost preludiul comentariului următor:

— Ia te uită, nu mai spune!.... Esclavitud Lamas, Esclavitud Lamas! Cea a abatelui din Vimieiro! Ţţ-ţţ! Şi cum a ajuns să dea de dumneata Esclavitud? Nu-i o fetişcană blondă?

— Nu ştiu dacă e blondă. Poartă un batic negru care-i acoperă capul. E îmbrăcată în doliu, foarte îngrijită. Îmi face o impresie excelentă.

— Ia uită-te! Care va să zică Esclavitud Lamas. Ca să vezi, ca să vezi! Tăcută şi serioasă nevoie mare. Vorbeşte atât de sfios şi de încet încât se întâmplă să n-o auzi. Miroase de la o poştă a biserică şi a tămâie. O mironosiţă, clasa întâi.

Auzind aceste cuvinte, doña Aurora devenise mai bănuitoare decât ar fi fost firesc; totuşi hotărî să-şi ascundă simţămintele şi să încerce să afle adevărul, tot adevărul, oricât ar fi fost de neplăcut, pentru că ea începuse să ţină la fată.

— Deci o cunoşti bine!

— Iisuse! Ca pe propriul meu buzunar! Cum să n-o cunosc! Preotul acela, Lamas Tarrio, era un prieten de-al casei încă dinainte ca tata să-l recomande pentru parohia din Vimieiro, când lucra în cealaltă parohie din munţi. Venea mereu să ne viziteze şi îi plăcea să ne aducă plocoane: ce mai unt, ce mai brânză, ce mai ouă aveam de Paşti... şi ce claponi de Crăciun! Tata îl aprecia pentru că îşi petrecuse mult timp, încasând impozitele din ţinut. În sfârşit, era de-al nostru. Şi lui tata îi datora mult, foarte mult, doña Aurora.

— Bine, ceea ce vreau eu este să aflu câte ceva despre fată. Dacă are antecedente bune, şi pot s-o primesc la mine în casă... eu m-aş bucura. Nu sunt mulţumită de Pepa şi fetiţa asta îmi este simpatică.

Rita Pardo surâse răutăcios, în timp ce-şi netezea dantela mânecii stângi, un pic gălbejită de atâta purtat. Ridică din sprâncene şi făcu o strâmbătură destul de greu de interpretat.

— Ei, antecedente bune este un termen destul de elastic, cum ştii şi dumneata. Ce e bun pentru cineva poate să fie... mai puţin bun pentru altcineva. Depinde din ce parte priveşti lucrurile. Dacă dumitale îţi place atât de mult fata...

— Stai, ia-o încetişor – exclamă alarmată doamna. Pentru mine antecedentele bune sunt antecedente bune, nici mai mult nici mai puţin. Fii cinstită şi spune-mi tot ce ştii, pentru că de aceea am venit, după ce mi-ai vârât ghimpele ăsta până nu îmi explici n-o iau nici de-ar fi poleită cu aur.

Rita îşi răsuci din nou dantela de la mâneci şi oftă ca omul când e la strâmtoare.

— Aurora, sunt anumite lucruri care... oricât ar fi ele de cunoscute de mine şi de alţii, nu-ţi poţi încărca conştiinţa dezvăluindu-le. Dumneata nu eşti la curent, nu? Păi ar fi destul de urât din partea mea să te pun eu. Nu ţi-a ajuns la urechi? Mai bine. Norocul lui Esclavitud. Şi poţi s-o iei, pentru că eu cred că va fi de mare ajutor.

— Dumneata îţi baţi joc de mine, Rita – spuse doamna dând semne de iritare crescândă. Îmi învălui povestea în ditamai misterul şi după aceea vii şi-mi spui că pot să-o iau pe Esclavitud. Nu, drăguţă, în casa mea nu primesc oamenii aşa, cu una cu două. Mai întâi lămureşte-mă şi apoi vom vedea...

Ajungând cu discuţia în acest punct, Rita adoptă o atitudine vecină cu impoliteţea. Luă un aer înţepat, bătu în retragere şi începu să nege cu un aer de demnitate jignită şi de pudoare rănită. Când, după ce-şi epuiză argumentele, doña Aurora obţinu în chip de răspuns: „îmi pare foarte rău, dar nu se poate”, doamna se văzu nevoită să se ridice, nemaiîncercând să-şi ascundă nemulţumirea pe care i-o produceau tertipurile gazdei sale. Tocmai mormăia mânioasă „Te rog să mă scuzi că te-am deranjat” când deodată se auzi clopoţelul sunând prelung şi din antreu răzbătură strigătele unui copil; intră apoi în salon fata cea mare – lungana de 12 ani care făcea pe copiliţa – sărind în sus de bucurie şi strigând:

— Mamă, mamă, a venit unchiul Gabriel.

Atunci văduva domnului Pardiñas, cu o inspirație bruscă, rămase locului gândind: „Acum e acum. Lasă că vezi tu, mâță ipocrită, mincinoasă şi prefăcută, ce eşti”.

CAPITOLUL 7

INTRĂ COMANDANTUL, ÎMBRĂCAT civil, hârjonindu-se cu nepoata cea mică, care-i era dragă ca ochii din cap. O prinsese de talie şi o purta aşa, ca şi cum ar fi luat-o la un vals.

În schimb, în salutul pe care îl adresă surorii sale, doña Aurora putu să observe o răceală vecină cu dispreţul, pe care uneori reuşeşti s-o ascunzi faţă de cei care îţi sunt indiferenţi, dar niciodată faţă de rude. După formulele de politeţe şi complimentele de rigoare, doña Aurora, care nu-şi dezminţea seminţia în privinţa diplomaţiei şi a tenacităţii, strecură ca din întâmplare câteva insinuări.

— Ei, acum vă las. Până la urmă tot n-am reuşit să aflu ce-mi pusesem în gând, aşa că... Sora dumitale este foarte rezervată, domnule Pardo.

— N-aş fi crezut – răspunse categoric şi apăsat artileristul.

— Vedeţi, fiecare judecă lucrurile din punctul lui de vedere. Faţă de mine a arătat o prudenţă... atroce – şi fără să ţină seama de gestul şi privirea Ritei, continuă netulburată: De un sfert de oră îi cer informaţii despre o fată din ţinutul nostru, Esclavitud Lamas, nepoata abatelui din Vimieiro...

La auzul acestor lucruri ce-i trezeau amintiri îndepărtate, Pardo ciuli urechea.

— Ia stai puţin, aşteaptă, Lamas... Vimieiro... Lamas Tarno. Preotul ăsta era prieten bun cu tata. Rita ştie totul despre el. Îl cunoaşte ca pe buzunarul ei. Ce te-a împiedicat să-i vorbeşti deschis doñei Aurora?...

Un caricaturist care ar vrea să reprezinte demnitatea burgheză în expresia ei cea mai grăitoare ar trebui să reproducă mimica și arcuirea sprâncenelor Ritei, care, arătând-o pe fata mai mare, ce stătea pe genunchii comandantului, exclamă cu voce gravă:

— Copilul! copilul!

— Și ce-i mă rog, cu copilul! – răspunse don Gabriel, imitând vocea dramatică a surorii sale. E vreun lucru de rușine, teribil, pe care nu-l pot auzi niște urechi nevinovate? C-a fătat pisica, de exemplu?

— Gabriel, ești înfiorător – gemu Rita, ridicându-și spre cer frumoșii ochi meridionali. Eu mă străduiesc să le învăț pe nepoatele tale să se poarte în societate și tu te încăpățânezi să-mi faci în ciudă. Fiecare cu maniile lui, cu asta nu te poți pune.

— Vă rog, vă rog – insistă pisăloaga de doña Aurora – eu revin la ce mă doare. Rita, n-ai dreptate, nu din pricina copilului nu mi-ai dat informațiile pe care ți le ceream. Fetița nici nu era aici. Și, oricum, dacă ai fi trimis-o în altă cameră...

— Este exact ceea ce voi face chiar acum. Eugenia, draga mamei, du-te să exersezi la pian!

Fetița ieși în silă, nu înainte de a-l mai gratifica pe unchiu-său cu câteva drăgălășenii de bun rămas; dar nicio gamă și niciun fel de exerciții nu arătau că s-ar fi instalat la instrumentul de tortură muzicală, unde zilnic își scrântesc degetele domnișoarele din societatea noastră, demne – săracele – de o soartă mai bună.

— Uite despre ce e vorba – rosti apăsat doña Aurora – acum că putem vorbi deschis. Fata asta, Esclavitud Lamas vrea să se angajeze la mine ca servitoare. Mie îmi place de ea. Dar nu-i știu trecutul și nici motivul pentru care a plecat din ținutul său. Mie, una, nu-mi miroase a bine toată povestea asta. Sora dumitale știe ce se ascunde aici, dar nici în ruptul capului nu vrea să mi-o spună. De aici provine neînțelegerea noastră. Tocmai ne certam când ai sunat dumneata.

— Povestea... – spuse Gabriel, ștergându-și nervos ochelarii cu ramă aurită și punându-și-i pe nas cu un gest brusc. — Așteaptă un pic doña Aurora, dacă memoria nu-mi joacă vreo festă... Tu, Rita, preotul ăsta, Lamas Tarrio, nu a cules el de pe drumuri o fată săracă? Spune-mi adevărul, că dacă nu, scriu chiar azi în Galicia, să mă interesez.

— Iisuse, băiete, ce-i cu tine? Ești pe zi ce trece mai imposibil. Ce, era să mint? Da, despre el e vorba. Și dacă tu vrei acum să-l dezgropi și să-l faci de râsul lumii, n-ai decât, dar eu, una, nu vreau să-mi încarc conștiința cu un asemenea păcat – răspunse ea.

— Mai mare păcat ar fi dacă fata și-ar pierde slujba din pricina greșelilor altora. Doña Aurora, acum pot să-ți spun chiar eu toată povestea. E de ajuns un capăt ca să descurci tot ghemul. Cu poveștile astea e ca și cu cântecele vechi: dacă îți amintești de prima măsură, poți cânta tot cântecul fără să mai greșești. Și te asigur că este un adevărat roman, această întâmplare. Ce mai, un adevărat roman!

— Treaba ta! spuse plină de venin Rita răsucindu-și din nou dantela mânecilor. După mine, anumite lucruri... În ce mă privește, mă spăl pe mâini.

Doña Aurora încercă să-și ascundă bucuria, dar, ca orice femeie, nu rezistă totuși, să nu privească pieziș la Rita, gândind „Așa-ți trebuie, prefăcuto!"

— Stai să vezi – începu comandantul. Acest preot Lamas a fost un amărât, cam nătărău, cum era pe atunci aproape tot clerul de la țară, care acum s-a șlefuit mult. Era cam necioplit, dar își făcea datoria de preot și dacă avea unele slăbiciuni, știa să și le ascundă bine; dacă nu poți să nu păcătuiești, măcar fii precaut, cum zic ei. Într-o noapte nimeri la casa parohială o fetiță de vreo zece anișori, care rămăsese orfană și rătăcea pe drumuri cerșind; unii îi dădeau o bucată de mămăligă, alții, un braț de fân în care să-și facă culcuș; ici un batic rupt; dincolo niște saboți vechi. Așa trăia nenorocita. Preotului i se făcu milă și-i spuse: „Rămâi aici; vei învăța să ai grijă de gospodărie, vei avea haine, un pat și mâncare caldă". Zis și făcut: fetița rămase...

— Și era Esclavitud?

— Nu, doamnă nu. Puțină răbdare! Fetița se dovedi îndemânatecă și isteață; cum spun cei de pe acolo, a alungat din casă singurătatea... se făcuse chiar frumușică. Și, – aici vocea comandantului deveni ironică – când floarea nubilității se deschise...

— Hai, Gabriel – protestă Rita – anumite lucruri se pot povesti și altfel. Nu trebuie să intri în detalii care...

— Ei, asta-i! – spuse doña Aurora. Toți suntem căsătoriți și eu de acum sunt femeie bătrână. Nu văd ce ne-ar mai putea speria atâta, prietenă dragă. Continuă te rog, domnule Pardo. Ce a urmat după aceea?

— După aceea a urmat Esclavitud.

Cu toate că afirmase că nimic n-o mai putea speria, la auzul veștii spuse așa, dintr-o dată, doamna fu cât pe-aci să pice jos de pe scaun:

— Aaa! – făcu, căzând apoi pe gânduri. D-aia, săraca... Ei, și apoi?

— Și apoi? – izbucni Rita, incapabilă de a se mai stăpâni și intervenind în sfârșit în discuție. Apoi, tatăl meu s-a făcut luntre și punte pentru a-l îmblînzi pe arhiepiscop, domnul Cuesta, care era foc și pară. Fire virtuoasă, acel domn își ținea oamenii din scurt și nu îngăduia nicio abatere. Căci, dacă n-ar fi fost tata care l-a pisălogit pe luminăția sa, și azi o rugăminte, și mâine alta. Lamas Tarrio n-ar fi găsit îndurare și ar fi putrezit în pușcărie. Pentru că una e ca un preot să calce strâmb acolo unde nu-l vede nimeni și alta e să-și scandalizeze enoriașii și să-și crească fetița în văzul tuturor și s-o țină în brațe, și...

— Tatăl meu – spuse Gabriel, întrerupându-și sora – pe de o parte îl bătea la cap pe arhepiscop, și pe de alta îl muștruluia pe vinovat. După numeroase insistențe a izbutit ca sirena să plece din casa parohială; dar Lamas continua s-o vadă. Atunci tata luă poziție și-i ținu niște predici de care îmi vine să râd și acuma reușind s-o trimită pe mamă la Montevideo, cu condiția să-i lase preotului fetița.

— Da, interveni din nou Rita. Halal leac, mai rău decât boala. Lamas a fost şi mai furios şi îndurerat decât înainte; îşi pierduse somnul, plângea şi ţipa întruna, i s-a urcat sângele la cap de câteva ori şi au trebuit să-i pună peste patruzeci de lipitori, iar sângele ieşea negru ca smoala. Am crezut că înnebunise; umbla pe coridoare smulgându-şi părul, chemând-o pe fugară şi spunându-i tot felul de aiureli.

În timp ce Rita înşira toate astea, fratele său observă că draperiile de la cabinetul alăturat se agitau ca mişcate de o boare de curiozitate zglobie şi parcă se ghicea îndărătul lor o mutrişoară foarte atentă.

— Bagă de seamă – remarcă el – acum tu eşti cea care despici firul în patru. Nu asta ne interesează. Să terminăm odată cu povestea asta, lasă-mă pe mine să-i spun sfârşitul. Situaţia bietului Lamas se înrăutăţise atât de mult, încât i se făcu milă de el chiar şi arhiepiscopului, care îl chemă să-l încurajeze şi să-i insufle dorinţa de a se căi. Şi într-adevăr, cu timpul, el se mai linişti şi chiar ajunse să se poarte destul de bine. Tot ce i se putea reproşa era că o răsfăţa prea mult pe fetiţă; dar cum sentimentul paternităţii, chiar atunci când încalcă orice lege divină şi umană, are în el ceva sacru, lumea sfârşi prin a închide ochii. El o prezenta pe fetiţă ca fiind nepoata sa. Cum copiii din flori nu au drept de moştenire, preotul economisi banii, centimă cu centimă, pentru ca să-i dea chiar în mână lui Esclavitud; dar fata, care era plină de scrupule şi foarte credincioasă, şi pe deasupra dezinteresată, cheltui la moartea lui Lamas, toţi aceşti bani, în monezi de aur – aşa cum îi primise – pe slujbe şi pomeni pentru sufletul păcătosului. Numai această trăsătură şi-ţi poate dezvălui firea fetei; puţine ar fi făcut acelaşi lucru, chiar dacă ar fi fost născute în condiţii mai bune şi mai... ortodoxe.

— Fratele, meu, cu imaginaţia lui bogată descrie lucrurile în culori foarte romantice.

— Doamnă Pardiñas, pe cuvântul meu de gentilom că nici nu inventez, nici nu omit ceva. Fetiţa asta, după cum cred eu, ar fi în stare să meargă oriunde în pelerinaj desculță, pentru a salva din purgatoriu sufletul preotului din Vimieira.

— Ar fi cazul să procedeze la fel și pentru sufletul maică-sii, – observă Rita – care se pare că acolo, în America, și-a cam făcut de cap.

— Doamne păzește! ce inchizitoriali deveniți voi ăștia care nu ați dus niciodată lipsă de considerație sau de pâine – exclamă Pardo, profund indignat. Eu nu sunt un filantrop, dar anumite lucruri nu mi le explic la cei ce se laudă a fi buni creștini și se duc la biserică și se roagă. Ce fel de rugăciuni sunt astea? Așa înțelegi tu mila creștinească? Păi, fată dragă, sunt convins că Esclavitud asta face mai mult decât...

Din fericire se abținu și adăugă:

— Decât alții. De ce să plătească pentru greșelile părinților, spune și dumneata? De ce să vorbim de parcă le-ar fi comis chiar ea? A ajuns până într-acolo încât a plecat de acasă, după cum văd, și pot să jur că a făcut-o de rușine, ca să nu mai stea acolo unde lumea „știe", și-și „amintește", și „vorbește".

— Și eu aș putea să jur același lucru – încuviință cu căldură doña Aurora. Acum înțeleg de ce se fâstâcește când i se pun anumite întrebări. Eu gândesc la fel ca dumneata, domnule Pardo, care ești un om bun și ai sentimente alese... ce îți fac cinste.

— Da, ascultă-l pe fratele meu. Primește-o în casa dumitale – exclamă Rita cu un hohot de râs nerușinat, izvorât din străfundul sufletului său otrăvit. În ceea ce privește sfaturile, Gabriel e un specialist. Tremur de câte ori stă de vorbă cu soțul meu. Dacă Eugenio l-ar asculta, am ajunge pe drumuri. Angajeaz-o pe fata asta și o să te iei cu mâinile de cap. Atunci ai să-ți aduci aminte de vorbele mele: „Bine mă sfătuia Rita Pardo".

Doamna se gândea în sinea ei: „Măcar pentru ca să-ți fac în ciudă, prefăcuto. Las' că te-am dibuit eu".

La plecare, pe Gabriel îl aștepta în hol nepoata sa mai mare. O prinse de mijloc și, ridicând-o până în dreptul buzelor, printre râsetele fetiței, îi strecură la ureche:

— Fetiţele bune, pentru ca nenea Gabriel să le iubească mult, nu trag cu urechea, nu iscodesc, nu se ascund în spatele draperiilor. Ascultă de mama lor, fiindcă e mama lor şi nu le învaţă de rău. Nu muşca, şopârliţă mică. Fetiţele bune sunt cuminţi. Au! Cravata mea!

— Nenea Gabriel, mă iei cu tine, gânguri zburdalnica. Ia-mă, ba nu mă lua, ba hai ia-mă!

— Te voi lua la Leganés. Bagă de seamă. Învaţă la franceză. Mai bagă pieptenul în claia asta de păr. Şi mai dă o raită pe la bucătărie. Să vezi ce mai face amărâta aia. Lui tăticu îi place rosbiful foarte în sânge. Ai grijă de rosbiful lui tăticu...

Când ieşi pe uşă, comandantul o sărută în fugă pe fetiţă, iar aceasta îi răspunse pe dată, în acelaşi chip.

CAPITOLUL 8

DOÑA AURORA OBIŞNUIA SĂ-I servească fiului ei ciocolata la pat, pentru că, fiind de modă veche, una din deprinderile sale era aceea de a se scula devreme. Pentru o mămică aşa de iubitoare ca ea, ciocolata reprezenta unul dintre cele mai încântătoare momente ale zilei. Băieţelul, aşa cum îl numea ea, încerca la sculare acea bucurie fără motiv, proprie anilor copilăriei, când fiecare nouă zi pare a ieşi din mâinile timpului aurit şi frumos, smălţuit cu fericire, în care greutatea amintirilor dureroase nu apasă încă peste freamătul înaripat al speranţei.

Rogelio, uneori seara era abătut, dimineaţa în schimb era vioi şi jucăuş ca o pasăre. Până şi glasul lui se asemăna cu ciripitul păsărilor în zori şi al copiilor când deschid ochii dimineaţa. Mama se aşeza la capul său, după ce strângea lucrurile şi cărţile răspândite prin toată camera, îi ţinea tava ca să nu se verse ceaşca în care băiatul înmuia brioşa bine rumenită, în timp ce alături îşi aştepta rândul un pahar cu lapte dulce din cel mai bun. Şi cât asuda şi se chinuia doña Aurora pentru paharul acela! În privinţa asta îi tăia pe toţi chimiştii de la Cabinetul municipal; fără analize sau instrumente sau alte fleacuri dintr-astea, cu ochiul liber, numai după culoare şi miros recunoştea consistenţa şi calitatea laptelui care se vindea în tot Madridul. Pentru că speranţele sale de a-l îngrăşa pe Rogelio stăteau în acel pahar cu lapte băut înainte de cursuri şi în biftecul înghiţit la sosirea acasă.

La micul dejun se comentau toate întâmplările din ziua precedentă, disputele pline de haz dintre Nuño Rosura şi Lain Calvo, ultimele glume studenţeşti, ultimele crime, incendiul de azi-noapte, împreună cu micile evenimente ale acelui liniştit cămin (cum sunt atâtea la Madrid, în pofida prejudecăţilor provinciale, care consideră capitala un oraş in continuă agitaţie). Primul lucru pe care îl făcu Rogelio în dimineaţa ce urmă zilei în care a venit tânăra fată pentru a se angaja, fu s-o întrebe pe mama sa cu un interes pe care nu izbutea să-l ascundă:

— Ei? Ce ţi-au spus despre candida noastră fată... în casă?

Întrebarea nu avea în ea nimic inoportun sau ciudat; totuşi doña Aurora rămase un pic stânjenită, neştiind dacă să-i povestească întocmai tot ce aflase ieri sau să le treacă sub tăcere. Nu, cel mai prudent ar fi să tacă. Era vorba de lucruri grave şi dacă Rogelio n-ar fi păstrat discreţia cuvenită... Trebuia să procedeze cu tact.

— Uite ce e, puişor, în primul rând trebuie să te anunţ că am dat-o afară pe Pepa.

— Ia te uită! Cad capete fără ca eu să ştiu?

— Stai să vezi: devenise foarte încrezută şi obraznică. I-am pus banii în mână. Eu una rabd orice în afară de răspunsurile impertinente. Presupun că avea vreun logodnic, căci altfel... Adevărul e că sunt sătulă de servitoarele astea din Madrid, atât de îngâmfate şi nesuferite, pline de ifose şi cu gura mare. Prefer o fată umilă, bine crescută. Dacă îmi spune o vorbă bună, m-a cucerit, asta mi-e firea. Să vezi la Pepa ce de mofturi şi ce de pretenţii, parcă ar fi fost o regină. Ah, nu-mi vine să cred că a plecat.

— *Mater* termină cu prolegomenele – exclamă băiatul înmuind în lapte o bucăţică de pişcot. Toate astea vor să însemne că o angajezi pe misterioasa în doliu. Ţi-a intrat sub piele, fiecare are punctul său slab.

— Nu fi prostuţ. Ce vreau eu este ca treaba să meargă bine şi cu fata asta merită să încerci. Ţi-o spun eu!

Vai! propunerile să fii rezervat, promisiunile să fii discret... temeţi-vă ca de foc de aceste reticenţe involuntare care deschid larg uşa confidenţelor absolute. Doamna voia să păstreze tăcere. Dar cine mai poate tăcea după ce a scăpat câteva cuvinte? Nici Rogelio nu i-ar fi dat pace.

În afară de aceasta, şi doña Aurora voia să povestească succesul ei, să spună cum i-a venit de hac prefăcutei ăleia de Rita Pardo. E o desfătare atât de dulce preţul victoriei! Există o plăcere de origine nedefinită, dar care atrage pe toată lumea, atunci când ne referim la acele profunde drame ale vieţii umane, care în treacăt ne ating pe toţi, care au darul de a ne interesa, pentru că deşteaptă în noi sentimente de compasiune şi dreptate, şi în acelaşi timp ne pun în faţa unor grave probleme, fără să ne oblige să le rezolvăm, ci doar să le luăm în consideraţie aşa cum facem la teatru cu subiectul unei tragedii care stârneşte mila şi groaza. Rogelio, sprijinit cu cotul de pernă şi cu ochii larg deschişi, asculta cu nesaţ cele ce-i istorisea maică-sa.

— După cum vezi – spuse aceasta sfârşindu-şi povestea – trebuie să ne purtăm cu grijă cu biata fată. Ea, dată fiind situaţia, nici nu putea să procedeze mai bine. Dezinteresată cum nu sunt multe şi pe deasupra credincioasă şi cuminte. După cum am dedus eu, ea se consideră un copil bătut de soartă, care poartă în spate păcatul părinţilor şi-i e ruşine s-o vadă lumea şi să-şi amintească de cele întâmplate. Trebuie să fim foarte atenţi cum îi vorbim. Să nu pomenim nimic despre taică-su, cu atât mai puţin despre maică-sa, pentru că neobrăzata mai trăieşte încă şi hoinăreşte prin lumea largă.

— Deci – răspunse Rogelio, recăpătându-şi buna dispoziţie – înseamnă că trebuie să ne purtăm cu copila asta ca şi cu ouăle. Dacă vreodată vine vorba de tătici şi mămici, eu îi voi spune „Eu ştiu că dumneata nu ai avut niciodată aşa ceva”. E bine aşa?

— Băiete, nu fi răutăcios! Mai mănâncă şi pişcotul ăsta! Vreau să spun să nu faci glume proaste cu ea. Fiinţele de felul ei, care au suferit mult, sunt mai sensibile. Tresar la fiecare vorbă. Eu aş vrea ca ea să fie mulţumită la noi. În Madridul ăsta, pentru astfel de servicii este un adevărat chilipir să găseşti o fată atât de virtuoasă şi de bine crescută. Sunt atâtea mahalagioaice cu apucături rele.

— Să-i cumpăr un buchet de flori pentru ca să i-l ofer galant când va pătrunde în conacul nostru? – întrebă studentul.

Mama îi dădu o palmă în glumă şi adăugă:

— O să-i cumpăr eu un lighean şi alte mărunţişuri pentru că dezordonata aia de Pepa mi-a lăsat camera răvăşită. Şi fetiţa asta, atât de îngrijită, n-o să aibă niciunde să se spele pe mâini. Lavoar, săpun, o noptieră şi un preş curat ca să nu calce pe dalele astea reci ca gheaţa, când se scoală din pat. Mai bine decât un preş, să-i iau o bucată de mochetă. Sunt atât de ieftine! Şi-am să-i mai cumpăr nişte stofă groasă pentru o jachetă; mi se pare că nu are nici pardesiu, după cum a venit ieri, doar în rochie. Nu ştiu cum stă cu lenjeria. Îmi pare rău că i-am dat lui Pepa, nu mai târziu decât alaltăieri, trei cămăşi foarte frumoase.

— Asta-i bună! Poate-i comanzi la Paris un *trousseau*[15] ca cel al doamnei de Canovas, de exemplu... Zece duzini de capoate elegante şi patru mii de perechi de ciorapi de mătase... Ar fi de ajuns?

Doña Aurora ieşi devreme şi se întoarse înainte de amiază, cu cumpărăturile deja făcute. Se bucură când văzu camera măturată şi lavoarul şi mocheta aşezate la locul lor. Puse prosoape curate şi scoase o cuvertură albă din molton pentru ca patul de fier să fie mai cochet. Mai dădu o raită prin casă şi intrând din nou în odăiţă izbucni în râs. Într-un vas de cristal albastru strălucea un buchețel de flori. Rogelio, ascuns în spatele uşii, pândea efectul.

— Ei! Ce zici de şmecheria asta? Avem şi *buqué,* ce dracu, cum zice Lain Calvo. Sunt gardenii; mă costă zece *duros.* Să mă duc să cumpăr şi bujori? Ar fi frumos şi un arbust lângă lavoar. După aceea vom consemna în cronică: „Iatacul s-a transformat, atins de bagheta magică a zânei, într-o luxuriantă grădină de iarnă".

---

[15] Trusou (fr.).

Esclavitud fu primită de îndată ce sosi, în jur de ora unu; dar vru să se ducă să-şi ia rămas bun de la domnişoarele Romera. Nu se instală în noua sa locuinţă decât după-amiază, aducând cu ea un hamal care căra unul din cuferele acelea galiciene, căptuşit cu piele de viţel şi cu colţuri de metal. Cântărea atât de puţin, încât atunci când ajunse în faţa treptelor, fata îl luă pe umeri şi îl urcă singură. În acel cufăr aproape gol aducea tot ceea ce moştenise de la abatele din Vimieiro.

CAPITOLUL 9

ÎN PRIMELE ZILE NU-ŞI GĂSEA locul. Fie pentru că o rodea trecutul, fie din pricina dorului care o măcina de când venise la Madrid, fata arăta rău și era atât de abătută, încât muncea cu râvnă, ba chiar cu pasiune, dar era limpede că se resimte de pe urma efortului. Starea ei de slăbiciune era evidentă şi, cu toate că după supleţea siluetei şi unele trăsături ale feţei se vedea ca era foarte tânără, firea, starea sufletească şi severitatea atitudinii te făceau să-i dai între 28 şi 30 de ani.

Trebuie însă să spunem că această melancolie şi descurajare nu o împiedicau să-şi îndeplinească conştiincios obligaţiile. Dimpotrivă; Esclavitud întruchipa tipul de slujnică model. Se scula foarte devreme, odată cu zorile, şi înainte ca bucătăreasa să viseze măcar să aprindă focul, ea şi pregătea toate cele trebuincioase pentru micul dejun al stăpânilor săi. Din prima zi se apucă să pregătească ciocolata, lucru pe care-l făcea cu grijă deosebită. Esclavitud stăpânea la perfecţie reţeta pe cale de dispariţie, al cărei secret consta în a bate şi în a fierbe un anumit timp soluţia de cacao pentru ca ciocolata să iasă aromată, legată şi vâscoasă; doña Aurora se jura că nu mai gustase niciodată o asemenea licoare. Nici la măturat nu era mai prejos: cu baticul legat la spate şi fusta suflecată, fără să facă prea mult zgomot, sau să mute mobilele din loc, mătura liniştit, ca să spunem aşa, şi totuşi nimeni n-ar fi fost în stare să descopere un fir de praf în locurile pe unde trecuse mâna ei vrednică. Faptul că nu scutura prea mult, că nu bătea covoarele cu bătătorul, nederanjând pe nimeni atunci când făcea curățenie, era încă un merit în ochii doñei Aurora, care nu suferea persoanele repezite și zgomotoase.

Dar marele talent al noii slujnice era cârpitul. Se vedea că era mai puțin obișnuită cu treaba la bucătărie sau cu corverzile casnice decât cu munca sedentară, pe care o desfășura așezată pe un scăunel scund lângă fereastră. În două ore isprăvea coșul cu rufe și era o încântare s-o vezi cu câtă îndemânare cosea și punea petecele, ce butoniere solide făcea și cât de bine prindea nasturii. Doña Aurora le spunea prietenelor:

— Azi nu mi-e teamă să port toată ziua hainele bune. De când cu Esclavitud, nicio dantelă nu rămâne descusută, nicio broderie ruptă. E o încântare s-o vezi cu acul în mână..

Dar în același timp, firea expansivă a doñei Aurora nu putea suferi acea melancolie rezervată a fetei. Cu cât era mai mulțumită de munca ei, cu atât dorea mai mult s-o vadă arborând acel aer senin care dezvăluie un suflet împăcat cu soarta și mulțumit cu munca pe care o face. Câte atenții față de fata asta, iar ea mereu bosumflată și bănuitoare! În bunătatea doamnei Pardiñas intra o fărâmă de egoism, urmare firească a acelei generozități înnăscute; când făcea un bine, dorea să se bucure de mulțumirea celuilalt; și această dorință o stăpânea atât de tare, încât pentru ca să trăiască în tihnă și mulțumită, trebuia să se convingă că și cei din jurul său erau la fel de mulțumiți și tihniți. Luase hotărârea s-o angajeze pe Esclavitud din două motive: unul, să-i facă în necaz nesuferitei aceleia de Rita Pardo; doi, să facă un bine unei fete atât de plăcute ca înfățișare cum era Esclavitud, doamna îndeplinind într-un anumit fel rolul providenței, și împăcând-o cu soarta care se arătase crudă și nemiloasă cu copila încă de la naștere. Dar în această generoasă încercare dădea greș pentru că Esclavitud nu voia să se însenineze și nici să-și deschidă sufletul unei sorți mai bune. Mai mult, într-o zi Doña Aurora observă că fata de-abia mânca, încăpățânându-se în același timp să continue treaba și să răspundă că nu are nimic. Doamna avea o fire deschisă, impulsivă şi directă, cum nu se găsea adesea la cei de prin Galicia: spunea imediat ce are pe suflet şi dacă nu putea s-o facă, simţea că se înăbuşe. Nemaiputând răbda, o înghesui pe fată într-un colţ lângă fereastră, loc luminos, unde umbra baticului său de mătase neagră nu mai putea să-i ascundă expresia ochilor şi trăsăturile feţei:

— Ce-i cu tine, fată dragă? – o întrebă fără înconjur, ca o adevărată mamă. Ai vreun necaz? Eşti bolnavă? Nu-ţi place mâncarea? Îţi lipseşte ceva?

Fata se aprinse la faţă, lucru care i se întâmpla ori de câte ori se emoţiona, şi răspunse cu glas stins:

— Nu, doamnă, ce să-mi lipsească? Dumnezeu să vă răsplătească.

— Stai totuşi să ne lămurim: nici aici nu eşti mulţumită? Ne purtăm urât cu tine? Nu te împaci cu colega ta? Ai nevoie de mai multe haine?

Cum fata păstra tăcere, dând din cap că „nu", doamna insistă pe un ton blând dar ferm:

— Faci rău, te previn, dacă ţii în tine. Foarte zău faci dacă eşti prostuţă. Când ai putea să fii mulţumită nu înţeleg de ce taci şi iei toate mutrele astea. Mie îmi place să văd în jurul meu oameni veseli. Chipul posomorât, mai ales fără motiv, îmi face rău la stomac. Această ultimă frază fusese subliniată deja cu supărare, văzând muţenia tenace a lui Esclavitud. În acelaşi timp îşi zicea în sinea ei: „Fata are toate calităţile compatrioţilor noştri, dar nu-i lipsesc nici defectele. Este modestă, serioasă şi tăcută; dar şi cam ascunsă, că nu e chip să ştii nici ce gândeşte, nici ce se întâmplă cu ea. Golancele astea de pe aici sunt mai deschise şi mai neruşinate; dar cel puţin ştii ce vor: spun lucrurilor pe nume; asta da, asta ba. Pentru o fire ca a mea..."

Acestea erau gândurile doamnei când sună soneria şi se auzi în hol vocea lui Rogelio care se întorcea de la ore. Instantaneu, obrajii lui Esclavitud se aprinseră şi mai tare şi fata făcu o mişcare instinctivă, ca şi cum ar fi vrut să fugă şi să se ascundă.

„Ia te uită – își spuse doamna în sinea ei – străfulgerată de o idee bruscă. Băgasem eu de seamă că băiatul are nu știu ce cu copila asta. Îi vorbește atât de rece, lucru straniu la el. Ce mai! Biata de ea e necăjită fiindcă își dă seama că nu e pe plac băiatului. Trebuie să pun eu la punct treaba asta: se vede treaba că Esclavitud este susceptibilă, și când își închipuie că oamenii n-o au la inimă...”

Insistă cu voce tare:

— Draga mea, dacă ești nemulțumită...

— Eu nu sunt nemulțumită câtuși de puțin, doamnă – răspunse Esclavitud cu respect, dar ferm... Dacă și ceilalți sunt mulțumiți de mine... Eu n-am a mă plânge, aș vorbi cu păcat. Dar alții...

— De unde ai mai scos-o și pe asta? – răspunse doamna, privind-o fix. Te-am dojenit eu vreodată de când ești la noi?

— Nu, doamnă, dumneavoastră sunteți foarte bună. Eu nu mă plâng de nimeni – răspunse fata. Numai că mi-e teamă, așa, nu știu cum să spun... că nu sunt pe plac altora. Și mai bine să nu rămân aici dacă nu sunt pe plac. Decât să nu fii pe plac cuiva, mai bine să... să te înghită iadul.

— Taci, taci, prostuțo! – gemu stăpâna ei. Știi bine că ne ești pe plac. Dacă te mai prind că vii cu mofturi din astea... întoarce-te la lucrul tău.

De îndată ce putu s-o facă cu toată prudența pe care o cerea situația, doña Aurora se apucă să-și dojenească, fiul:

— Te asigur că mâhnirea lui Esclavitud se datorează comportării tale față de ea. Faustei îi vorbești altfel, tu nu-ți dai seama... Cu Fausta mereu îți arde de ceartă sau de glumă iar cealaltă, văzându-te atât de serios, bineînțeles că își imaginează că ai ceva cu ea și că nu îți este pe plac cum zice ea... Te asigur că nefericita se chinuie foarte tare și este în stare să se îmbolnăvească de-a binelea. Cu fetele astea așa de simțitoare trebuie să te porți cu mănuși. Apoi mai e și trecutul său... cu preotul... vezi tu... fetița asta e din ce în ce mai sensibilă. Pe cuvânt că mi-e milă de ea. Eu să fiu în locul tău i-aș vorbi... așa... cu mai multă afecțiune.

Studentul asculta cuvintele mamei sale, dar cu fața întoarsă spre un tablou care părea că îl interesează foarte tare. Când trebui să răspundă, încercă să glumească.

— Bine, s-a făcut! Chiar astă-seară o să cumpăr o mandolină și-am să-i cânt demoazelei o serenadă. Îi voi aduce un braț de flori și mă voi apuca să-i fac niște versuri ca cele pe care le compune prietenul meu Anastasio Cardona, așa, cu zorzoane și dulcegării. Îi voi spune că este o zână a apelor și visul nedeslușit al unui poet. Las' că vezi tu. Vom încheia pace, ilustra slujnică și eu.

De fapt Rogelio se simțea extraordinar de măgulit de plângerea fetei. El prinsese necaz pe Esclavitud de când aceasta îi spusese că e încă un copil. Dar se supără oare cineva de ceea ce face sau de ceea ce zice un copil? Înseamnă că-l socotea bărbat în toată firea, a cărui purtare avea înrâurire asupra stării ei sufletești; și o punea la inimă, fără îndoială, dacă îi tulbura dispoziția, ba chiar și sănătatea ei părea să aibă de suferit. Se desfătă multă vreme la gândul acesta. Totuși, la masă, în ciuda celor câteva semne discrete ale maică-sii, nu-și schimbă atitudinea față de Esclavitud. Fără să știe de ce, îi era rușine s-o facă în fața doñei Aurora. Se uită pe furiș la fată, care – poate și datorită imaginației lui înfierbântate – i se păru slăbită, palidă și mai plăpândă ca un fir de trestie. Dându-și seama de acest lucru, sufletul său tânăr și nobil fu cuprins de milă; dar, totodată, și orgoliul său tineresc se înfioră de plăcere. „Deci, din cauza mea este așa. S-ar spune că-i este frică de mine după grija respectuoasă cu care mă servește..."

De-abia se retrăsese în camera lui pentru a se spăla pe mâini, când cineva bătu ușor la ușă și la auzul cuvântului „intră", apăru Esclavitud, purtând într-un coș de răchită vreo jumătate de duzină de cămăși călcate. Datorită greutății, fata era obligată să țină brațele ridicate, fapt care-i punea în evidență talia fină și mersul sprinten și armonios. Vru să lase cămășile pe pat și să se retragă în tăcere, însă Rogelio se apropie de ea amenințând-o cu degetul și exclamând:

— Ia să vedem dacă sunt bine călcate manșetele. Dacă le găsesc vreun cusur...

Auzind vocea domnişorului, Esclavitud tresări, imaginându-şi în prima clipă că o certa de-a binelea. Dar ridicându-şi privirea şi uitându-se la Rogelio înțelese că era vorba de o glumă. Ochii îi străluciră de o bucurie atât de sinceră, răsuflă uşurată şi se învioră atât de mult, încât Rogelio, care avea un suflet de aur, se simți încă o dată profund mişcat şi, pentru ca să-şi ascundă emoția, prelungi gluma:

— E drept oare ca eu să umblu ca un conțopist şi ca aceste cămăşi ale mele să arate ca fața respectabilului Prudencio Rojas, alias Fantoşa Dreptului? Ia să vedem, ridică vălul zăpeziu şi arată-mi aceste intime veşminte. Dacă togile mele ipotetice vor scoate la iveală cutele senectuții... să fugi unde nu te mai poate ajunge furia mea.

Pe chipul lui Esclavitud, din ce în ce mai vesel, străluci pe când ridica pânza o urmă de şiretenie afectuoasă:

— Ia să vedem domnişorule, să vedem ce cusur le găseşti acestor pieptare. Nici regele nu poartă unele mai frumoase...

— Regele poartă bărbițe, să nu confundăm. Arată-mi minunea.

Într-adevăr erau impecabil călcate, apretate şi întocmite, încât ar fi însemnat să mânii Cerul să ceri mai mult.

— Bine: de data asta ai scăpat cu viață. Dar, vai şi amar de nu-ți vei îndeplini întotdeauna la fel această sacră îndatorire.

— Nu, domnule, vai de mine. Vor fi pe zi ce trece mai albe. Ca porumbeii.

— Vorbeşte-mi te rog, în galiciană. Mă voi dedica studiului acestei limbi pentru că la greacă şi sanscrită sunt atât de tare, încât îi întrec şi pe profesorii mei. Cum se spune porumbel în galiciană?

— Cum, dumneata, domnişorule, eşti de acolo şi nu ştii? Ca să vezi! Se spune *Pomba* sau *Suriña.*

— I-auzi, *Suriña,* ce frumos sună! De mâine iau lecții de limbi clasice; vei fi profesoara mea. „*Mademoiselle Suriña,* profesoară particulară": Vom pune un afiş pe balcon şi o să dăm un anunţ la *El Imparcial. Suriña*, ia de aici cămăşile astea că mă deranjează. Aruncă-le în dulap. Aşa!

— Vai, domnişorule! Ce dezordine e în dulapul dumitale! exclamă fata cum îl deschise.

— Păi apucă-te să faci ordine, *Suriña*. Ordinea în dulap face parte din lecţiile de limbi străine.

CAPITOLUL 10

FIE CĂ ACEASTA FUSESE PRICINA, fie că nu, fapt este că după ce încheiase pace cu Rogelio, aspectul exterior al lui Esclavitud începu să se modifice văzând cu ochii. Privirea i se învioră, obrajii i se îmbujorară, vocea își pierdu tonul mâhnit, deveni mai puțin zgârcită la vorbă; şi fără ca îndeletnicirile sale să sufere vreo schimbare, începu să le îndeplinească atât de diferit încât, dacă înainte părea o victimă resemnată a datoriei şi silueta ei avea un aer îndurerat când se proiecta pe pereţii casei, acum activitatea neobosită – acel continuu du-te-vino – îi umplea sufletul de bucurie. Doña Aurora nu înceta să se felicite pentru această schimbare: „Dumnezeu fie lăudat! Aşa-mi plac mie oamenii. Nu-mi plac cei care sunt tot timpul abătuţi şi posaci fără motiv. O vezi, băiete! Ce mai, era din cauza ta. Acum că te porţi prietenos cu ea, parcă-i alta”.

Şi într-adevăr, parcă era alta. Până şi zâmbetul ei suferise o metamorfoză plăcută. Ca semn de mulţumire sau din altă cauză pe care n-o cunoaştem, renunţase să se lege la cap cu baticul negru, lăsându-l să-i lunece neglijent pe gât, al cărui alb orbitor contrasta plăcut cu mătasea neagră. Pielea obrajilor era acum cea a tinerelor galiciene, un ten proaspăt care părea să păstreze umiditatea pământului natal şi care desfide, cu nuanţele-i sidefii, paloarea bolnăvicioasă a fiicelor Madridului. Ochii, interesanţi, verzi cu reflexe gălbui, accentuau caracterul primăvăratec şi blând al farmecului ei, făcând-o să semene la chip cu o vale străbătută de două părâiaşe cristaline. Dar podoaba care o înfrumuseţa realmente pe fată era părul blond, uşor castaniu, cu reflexe aurii, ce-i sclipea în bogate ondulaţii şi bucle revărsate de-o parte şi de alta a cărării, încununându-i fruntea mică şi tâmplele delicate.

Pletele bogate şi le purta împletite în două cosiţe sau răsucite într-un coc greu: iar dacă dimineaţa părul îi stătea întins şi părea chiar lucios din pricina apei, singurul „produs cosmetic" la care apela Esclavitud, în timpul zilei şi al treburilor se răvăşea, zburlit şi mătăsos în acelaşi timp, formând în jurul capului un fel de nimb asemănător celui pe care îl poartă sfintele pictate pe vechile catapetesme.

Chipul lui Esclavitud, cu pieptănătura aceea simplă şi ţărănească, amintea de creaţiile din iconografia bisericească, de picturile flamande sau italieneşti, asemănare pe care o accentuau aerul ei de modestie, ochii plecaţi, acel miros de tămâie sau aghiasmă pe care Rita Pardo îl observase la ea. Când te privea în ochi, surâzând, se observa fizionomia ţărăncii sub profilul colţuros al fecioarei.

Toate aceste haruri şi altele, a căror înşiruire o trec sub tăcere, le cercetase prin ochelari şi le lăuda ridicându-le în slăvi, vioiul octogenar căruia Rogelio îi spunea Nuño Rasura, iar noi, cu mai mult respect, îl numim don Gaspar.

Ca să-i cânte osanale nici n-avu nevoie să aştepte ca fata să se schimbe, căci chiar din prima zi, când aceasta îi deschise uşa, bătrânelului celui vioi începură să i se scurgă ochii după ea, şi-şi exasperă prietena cu elogii nemăsurate, cu involuntare madrigaluri, cu tot soiul de copilării, pe scurt, cum zicea procurorul, cu „fandoselile lui de ramolit sentimental".

— Vedeţi, vedeţi, repeta domnul Febrero, ridicându-şi frumosul cap leonin, netezindu-şi delicat buclele perucii sau frământând mânerul de catifea al bastonului – cu iscusinţă a dovedit excelenta mea prietenă, doña Aurora, când a ales această slujnică, unică în felul ei. În primul rând este cât se poate de muncitoare, de harnică şi de cuviincioasă. Ah! După mine, este un mare merit, acum când bunurile obiceiuri s-au pierdut şi în societate mişună tot felul de femei vulgare și grosolane. Ehei, pe vremuri, mai ții minte, prietene Candás? Toate erau așa. Nu existau nerușinate ca în zilele noastre.

— Da, da, pe dinafară cucernice și sfioase – răspunse poznaș don Nicanor, punându-și pâlnia. Niște adevărate mironosițe, iar pe dinăuntru... ce să mai vorbim, își scoteau pârleala! Mamă, ce și-o mai scoteau! Las' că știu eu ce știu. Sunt vulpe bătrână și nu mă duce nimeni de nas cu una, cu două.

— Ah, prietenul Candás iar vorbește cu păcat. Lucrurile astea s-ar fi întâmplat în Asturias, prin locurile dumitale, dar nu la noi. Nu-i așa, doña Aurora? Și de ce să nu spunem drept, domnilor, la femei pe cât de mult te resping, nerușinarea și apucăturile rele, pe atât îți ațâță mai mult pofta purtările cuviincioase și aerul sfios și la locul lui.

În acel moment, doamna Pardiñas era cât pe ce să pufnească în râs, pentru că Rogelio, din colțul său, auzind vorbindu-se de poftă făcu cu ochiul și se strâmbă ștrengărește subliniind veleitățile decanului de vârstă.

Foarte curând binevoitoarea admirație a domnului Febrero se transformă într-o curiozitate nestăpânită, care-l împingea să afle mort-copt absolut totul despre „mica noastră compatrioată”.

— Ia să vedem unde ai găsit-o dumneata? – o întreba pe doamna Pardiñas, mai mult cu privirea care-i scăpăra după sticla ochelarilor decât cu glasul.

— Mi-au recomandat-o surorile Romera, pe care dumneata trebuie să le cunoști.

— Aaaaa! Le cunosc bine. Romera! Da, Romera – și-și potrivi ochelarii pe nasul perfect croit. Dar prietenele Romera – continuă cu insistența judecătorului care deschide o anchetă și cu pisălogeala bătrânului care vrea să afle ceva cu tot dinadinsul – au adus-o din Galicia? Pentru că după câte știu eu, nu au fost niciodată acolo. Familia fetei este din Galicia?

— De acolo, desigur – răspunse evaziv doña Aurora.

— Probabil că e o familie destul de cumsecade, nu-i așa?

– continuă netulburat Nuño Rosura. Pentru că mie așa îmi spune vârful nasului – adăugă, arătându-și acea trăsătură sculptată a feței. De vorbit vorbește bine, doar ici-colo câte un regionalism. Are un aspect fin, delicat. Deci o familie cumsecade, nu?

— Firește, cumsecade – se văzu nevoită să răspundă printre dinți doamna.

— Dar ce sunt? Meșteșugari, proprietari, funcționari?

— Nu, domnule... E nepoata – vocea doñei Aurora se împotmoli un pic – unui preot de țară.

— Ia te uită, ia te uită – rosti bătrânul cu emfază. Mă gândeam eu la așa ceva! Nepoata unui preot! *„Boccato di cardinale”*[16] Sunt niște fete foarte evlavioase, crescute cu frica lui Dumnezeu... și cu disciplină exemplară. Ca să vezi!

Doamna încercă să îndrepte conversația pe alt făgaș, dar nimic nu seamănă mai mult cu încăpățânarea unui copil decât capriciul unui bătrân. Don Gaspar își mângâia bastonul, învârtindu-l, și în cele din urmă, fără să se poată abține, spuse:

— Știi dumneata, prietenă Aurora, că eu, ca să spun așa, nu prea am zărit-o bine pe fata asta. Holul este cam întunecos. Și sunt curios să văd dacă, într-adevăr, seamănă cu o domnișoară din Vivero, foarte drăguță de altfel, căreia noi băieții îi spuneam Magdalenita... cam prin '34, '35. Dacă i-ai porunci să aducă un pahar cu apă sau așa ceva... ca să nu-și dea seama...

Un semn cu ochiul între fiu și mamă fu interceptat din zbor de Lain Calvo, care exclamă dând din mâini speriat și renunțând pentru moment la jocul de-a surdul:

— La dracu! doña Aurorina dragă! Nu o chema pe zână, nu, pentru că ai să porți răspunderea prietenului Febrero. La vârsta lui don Gaspar, pasiunile fac ravagii. Prudență, don Gasparin! Dumnezeu le vede pe toate. Vrei ca fetele frumoase să se dea în vânt după dumneata? E un mare păcat, zău așa!

---

[16] În traducere liberă, ar echivala cu: O bucățică aleasă. (n. tr.)

Când intră Esclavitud, chemată cu un pretext oarecare, nimeni nu-şi putea ţine râsul, ceea ce o zăpăci un pic pe fată, care, neştiind despre ce era vorba, se ruşina şi în consecinţă se făcu mai frumoasă, căpătând acel farmec specific care provenea din aerul cast şi sfios, sub care se ghicea o fermitate vecină cu încăpăţânarea pătimaşă. Domnul Febrero o sorbea din ochi. Ce moşulică trăznit! Îndată ce Esclavitud putu să se retragă, Lain Calvo îi spuse în taină doamnei Pardifias:

— Ay, ay, fetiţa o fi ea o comoară, dar mie – îşi atinse gâtul – uite aici îmi stă. Fetele astea care se fâstâcesc când le priveşte cineva nu-mi inspiră nicio încredere. Doña Aurora, ai grijă, fii cu ochii în patru!

— Nu ştiu de unde o scoţi şi pe asta, domnule Candás – protestă doamna cu supărare, atinsă în sentimentele ei de caldă simpatie pentru fată..

— Astea care par să nu facă niciun rău nimănui sunt date naibii – continuă răutăciosul asturian. Fac pe modestele şi sunt îndărătnice. Fac pe inocentele şi sunt şmechere de n-au pereche. Nu avea nicio încredere, prietenă dragă! Astea sunt cele care spun: „Iisuse! Nu-mi cere mâna că mă ruşinez. Dar dacă mi-o iei... cum o fi? Hai să avem răbdare."

— Domnule Candás! Insinuările dumitale sunt demne de limba unei vipere – protestă indignat Nuño Rasura, bătând cu bastonul în podea. Când e în joc onoarea sexului frumos nicio precauţie nu e de ajuns şi trebuie să te uiţi cu mare băgare de seamă pe unde calci, ce spui şi despre cine, domnilor.

— Da, da – răspunse procurorul agăţându-se din nou de surzenia sa. Înţeleg că şi dumitale îţi dau de gândit astfel de oameni. Nu degeaba am trăit noi atâta amar de ani şi ne-au căzut al doilea rând de dinţi şi părul din cap. Doña Aurora, spune te rog: de ce a poposit pe aici prinţesa asta rătăcitoare? Oare vreun Eneas de prin alte locuri i-a făcut figura? Mie cam asta îmi miroase!

— Nu, domnule – spuse hotărât doamna de Pardiñas. Nu te apuca să gândeşti rău despre ea că nu ai dreptate. După moartea unchiului ei... a trebuit să intre ca slujnică.

— De când?

— Păi, să tot fie jumătate de an, cam aşa ceva.

— Şi a trecut deja prin două case? *Malorum... malorum!*[17]

— Ce *malorum?* Nimic din toate astea. N-ai nimerit-o, don Nicanor. Pe această nefericită, a apucat-o un fel de dor de casă, cum ne apucă şi pe noi când plecăm prima dată din ţinutul nostru... şi a vrut ca măcar să muncească la oameni care sunt de acolo. Cum dumneavoastră, asturienii, n-aveţi nimic sfânt în voi, nu puteţi înţelege aşa ceva. Întrebaţi-le pe surorile Romera dacă au de ce să se plângă de fată; că de acolo a venit aici la noi.

— Ia te uită! Va să zică, a apucat-o dorul. Măi să fie! Romantisme şi mofturi. Îţi spun eu, prinţesei ăsteia va trebui să-i serveşti infuzie de tei pentru nervi în fiecare dimineaţă. Unde s-a mai pomenit una ca asta! Dacă avea ce mânca şi se purtau bine cu ea nu înţeleg ce-i păsa din ce parte a Spaniei erau stăpânii!

— Te înşeli – răspunse furios domnul Febrero. Boala asta care se numeşte nostalgie sau dor de ţară se manifestă foarte puternic la compatrioţii mei, domnule Candás, cunosc pe unii care au ajuns în mormânt din cauza asta. Nu râde, că acolo ştiu asta până şi găinile. Iar dacă dumneata nu ştii, află acum. Câteodată, doar evocând câte o amintire de prin locurile natale, te vindeci. N-ai auzit ce s-a întâmplat cu soldatul care era internat în spitalul din Havada. Omul era gata să-şi dea sufletul şi cu ce crezi că s-a făcut bine, doar cât ai bate din palme? Cântându-i din cimpoi o *muñeira,* cum se cântă la el acasă. Uite aşa: cu *muñeira.*

— Frate dragă... nu mă plictisi, pentru numele lui Dumnezeu. Ăla era beat criţă. L-aş fi vindecat eu cu o bătaie zdravănă.

— Dragul meu don Nicanor, cu un om ca dumneata nu se mai poate trăi. Dumneata tăgăduieşti tot ceea ce noi am văzut. Mai bine să faci pe surdul cum procedezi dumneata. Doña Aurora, dacă micuța compatrioată nu ți-e pe plac... eu pentru o slujnică de felul ei...

---

[17] Lat. „Rău... rău" (n. tr.)

— Pentru numele lui Dumnezeu! Omul ăsta vrea s-o fure pe frumoasa Elena pe care dumneata ai descoperit-o. Atentând la morala publică. Spune „nu", doña Aurora. Vezi că nu-i de glumă.

— Sigur că o să spun nu. Sunt mulțumită de Esclavitud și n-am de gând să rămân fără ea.

Rogelio ascultase în tăcere disputa dintre Nuño Rasura și Lain Calvo. Înclina spre aprecierile indulgente ale mamei sale și ale fostului președinte de tribunal. Cu toate astea se gândea din când în când că răutăciosul asturian vedea mai departe și cunoștea mai bine oamenii. Este o iluzie frecventă la cei cu mai puțină experiență de viață să creadă că răutatea și pesimismul reprezintă ultimul cuvânt al științei omenești. Această înclinare de a gândi bine despre oameni probabil că izvora, după părerea lui, din faptul că avea destul de puțină experiență de viață. „Pe mine oricine mă poate duce de nas. Sunt un copil și nu am chef să rămân așa."

CAPITOLUL 11

ESCLAVITUD TOCMAI STRĂBĂTEA coridorul când auzi vocea stăpânului chemând-o:

— Esclavita!

— Da.

— Vino îndată. Intervenţia ta trebuie să rezolve un conflict înfricoşător.

Fata intră şi-l văzu pe student în picioare, în cămaşă, cu haina într-o mână şi ţinând strânsă palma celeilalte, ca şi cum ar fi ascuns în ea o comoară.

— Chiar acum mi-a sărit de la guler, cu viteza fulgerului, acest nasture de preţios sidef. Poţi să-l faci din nou să adere la bază fără să-mi străpungi gâtul cu acel fier rece?

Esclavitud surâse şi, căutându-se în buzunar, scoase acul, aţa şi degetarul; acesta din urmă era perforat sus şi jos, ca al ţărănoilor. Şi-l vârî imediat pe deget şi, cu aceeaşi rapiditate, puse aţa în ac, făcu nod şi apucă între degetul mare şi arătător nasturele de sidef. Rupse firul care atârna arătând locul unde trebuia să coasă; prinse nasturele şi băgă acul. Aici începură dificultăţile. Nu era posibil să scoţi acul cum trebuie fără să înţepi bărbia domnişorului, netedă şi curată ca a unei femei. El se prefăcea că o ajută şi întorcea faţa cu fel de fel de strâmbături glumeţe strigând: „Au, ajutor... îmi străpunge carotida, îmi taie jugulara, practică pe mine periculoasa operaţie de traheotomie fără să am laringele vătămat''. Şi fata, surâzătoare, fără să se piardă cu firea, spunea:

— Puţin mai la o parte, domnişorule... atenţie, acum întoarce-te... acuşica sunt gata.

În sfârşit, cu un gest triumfător, înfăşură aţa de nenumărate ori în jurul nasturelui, făcându-i picior, şi termină.

— Uraa! Victorie! Încheie-mă!

Degetele mici, ciupite de ac, atinseră gâtul studentului, care începu din nou să chiţăie:

— Au, au... mă ciupeşti!

După ce fu închis la nasture murmură ca unul ce se roagă pentru a dobândi un lucru foarte important şi anevoios.

— Esclava, îndură-te şi leagă-mi la gât căpăstrul!

Fata luă eşarfa de mătase şi pe când o înfăşură în jurul gâtului domnişorului privirile celor doi se întâlniră. În timpul celorlalte operaţii nu se mai întâmplase aşa ceva, pentru că Rogelio întorcea capul atât cât îi permiteau accesele de râs, dar acum nu mai avu încotro, căci Esclavitud îşi ridică faţa, iar Rogelio, mai înalt, vedea atât de aproape de el încât îi dădeau fiori cele două pupile verzi, smălţate cu puncte aurii; şi cărarea din păr, dreaptă, îngustă şi curată ca brazda care împarte holdele pe câmp; şi fruntea bombată, netedă şi suavă; şi vinişoarele albăstrui ale tâmplelor şi pleoapelor. Răsuflarea pură a fetei ajungea până la gura studentului, producându-i un fel de ameţeală, ca şi cum ar fi aspirat o butelie cu oxigen. N-a fost decât o clipă, dar această clipă, datorită intensităţii senzaţiei, i se păru lui Rogelio un an. Copilăria lui cu aripi de fluture, cu vagi orizonturi argintii şi azurii, rămăsese în urmă; şi tinereţea lacomă, cu buzele însetate, ţâşni deodată, întinzându-se pofticioasă spre cupa eternă! Sângele lui Rogelio, până atunci lent şi îngheţat de anemie, începu să fiarbă cu putere în vene şi răbufnind deodată în inimă, i se revărsă încins în organism. Un văl roşu ce înnourează ochii criminalului în momentul decisiv acoperi şi ochii studentului, în timp ce îl năpădi o tentaţie brutală şi nestăpânită de a cuprinde în braţe, de a acoperi cu sărutări frumosul chip al fetei, zdrobindu-i corpul în îmbrăţişări. Însăşi violenţa dorinţei îi paraliză gesturile şi cum Esclavitud terminase de aranjat cravata, tocmai când Rogelio era pe punctul de a se lăsa pradă ispitei, fata se îndepărtă, așezându-se la o distanță potrivită pentru a aprecia efectul operei sale.

A fost ca și când s-ar fi întrerupt legătura dintre sârmă și baterie. Rogelio își reveni, dar îl cuprinse spaima când se gândi ce era să facă, și simți cum îi îngheață mâinile. „Ce grozăvie, Dumnezeule! Ce lovitură pentru mama". Educația morală care altora le este prezentată ca o nevoie rațională sau ca o datorie de neînlăturat, sau ca un precept agreabil, Rogelio o primise prin intermediul sentimentului, în cadrul educației sale răsfățate de copil ținut în fustele mamei, și noțiunile de bună-cuviință, dreptate și bunătate fiindu-i sădite pe această cale indirectă și blândă.

„Vai, băiete, ce m-ar durea să văd că faci cutare sau cutare lucru! Doamne, ce rușine mi-ar fi dacă ai comite cutare sau cutare greșeală." Așa că, fără să-și dea seama, Rogelio vedea în actele sale efectul pe care aveau să-l producă în sufletul mamei lui; tot ăsta i-a fost primul gând când i-a trecut amețeala ce-i întunecase mintea câtă vreme fusese atât de aproape de fată. De îndată ce Esclavitud ieși din încăpere, aceeași teamă îl făcu să ia o hotărâre plină de chibzuință: aceea de a evita noi ocazii și primejdii chiar mai iminente. Dar astfel de promisiuni sunt greu de ținut când pericolul se află chiar în casă. În fiecare moment Rogelio simțea renăscând în el acea pornire de atunci, urcându-i-se la cap ca un val de aer cald, aceeași ceață care-l orbise. La masă, când o întâlnea pe Esclavitud pe coridor, sau când aceasta îi aducea în cameră lampa, rufele sau vreo scrisoare, el nu se putea abține să n-o soarbă din ochi, admirând perfecțiunea taliei sale fine, misterul bustului ei svelt și pietros, grația mersului său ușor. Cu cât era mai mare și mai vie dorința sa, cu atât se simțea mai stângaci în prezența fetei. În fața ei se simțea incapabil să spună o vorbă cât de cât curtenitoare; în schimb noaptea, când era singur, treaz, și se răsucea în patul îngust, toate întreprinderile i se păreau ușoare, toate nebuniile permise, ba chiar – straniu soi de capriciu – socotea că este o obligație, un fel de datorie strictă să realizeze ceea ce ziua socotea un atentat şi un act nesăbuit.

„După aceea – gândea – nimeni nu va mai putea să mă numească copil şi eu singur mă voi convinge de asta." Această nebunească idee dispărea dimineaţa când mama îi aducea ciocolata la pat, după vechiul şi drăgăstosul ei obicei. Când o vedea intrând pe doña Aurora cu capotul ei în carouri şi cu tava în mână, când gusta din primul biscuit, copilul răsfăţat simţea tot impulsul legii morale stăpânindu-l cu forţă apodictică, şi principiile necunoscute sau negate până atunci îi apăreau limpezi, demonstrabile, evidente.

„Să-i pricinuiesc vreo supărare mamei în afara casei, ar fi groaznic, mi se face părul măciucă numai când mă gândesc. Dar, oricum, ar fi mai puţin grav şi mai uşor de iertat. Aici, în casă... ce mai... ar fi un lucru nemaiauzit. Chiar dacă ea nu şi-ar da seama, eu mi-aş imagina că îmi citeşte în ochi, chiar şi după felul în care respir. Dar şi-ar da seama sigur; cine se poate îndoi? E foarte şmecheră maică-mea, aşa cu figura ei de femeie cumsecade. Nimeni n-o poate duce. Mă cunoaşte atât de bine încât nici nu apuc să spun eu ceva, că ea s-a şi prins. Cum nu face altceva decât să se ocupe de mine... Ferească Dumnezeu să intre la vreo bănuială."

Aşa că acel vinovat numai cu gândul studia figura doñei Aurora, temându-se că vreo privire de-a sa către Esclavitud l-ar fi trădat. Câteodată cădea în extrema cealaltă, nemaiuitându-se la fată, evitând chiar şi atingerea mânecii sale când îl servea la masă. Adevărul era că simpla atingere îl scotea din minţi, provocându-i o senzaţie dureroasă prin intensitatea ei. Era cuprins de o dorinţă exaltată, caracteristică adolescenţei în floare, cea care nu ştie nici să se stăpânească, nici să-şi croiască drum spre împlinire.

După ce o evita două sau trei zile în şir pe Esclavitud, căuta mereu pretext să se ducă în cămăruţa unde fata călca şi avea coşul cu rufe; şi acolo nu se gândea la nimic altceva decât cum să se aşeze mai repede pe un scăunel şi să-şi amăgească dorinţa năvalnică, contemplând-o pe fată, care, transpirată şi îmbujorată, cu braţul drept înfigea anevoie fierul în pepții sau manșetele cămășilor. Când dorința de a o îmbrățișa devenea prea puternică, băiatul se refugia în camera lui. Acolo, pe biroul lăcuit, stăteau antipaticele manuale tipărite pe hârtie ieftină, cu litere uzate și șterse, din al căror pagini mohorâte și coperte cenușii se desprindea toată uscăciunea și tot fumul plictiselii. Niciodată nu fuseseră pe placul lui Rogelio astfel de cărți, dar acum... De-abia îndrăznea să le deschidă pentru a repeat, că un abur de plictiseală i se suia la cap și un fel de disoluție morală îi cuprindea sufletul, în care anumite voci rebele murmurau vag erezii de felul acesta: „Haide, băiete, lasă-te de mofturi, dă la o parte buchia cărților, uscată și găunoasă, fără sare și piper. Realitatea și viața sunt altceva. Chestiile astea pe care ți le bagă pe gât sunt niște vechituri, coaja unei lămâi stoarse de mâna de nouăsprezece ori seculară a Istoriei. Tot ce studiezi este depășit. Vor să-ți umple mintea cu resturi mumificate, cu zdrențe prăfuite și cu vechi pânze de păianjen. Vor să-ți bage în cap vechile hârțoage juridice, ca dintr-o dată tu să te pomenești de-o vârstă cu prietenii mamei tale Lain Calvo, Nuño Rasura și prea cinstitul Fantoche. Vor să fii de lemn ca ei. Nu, tu ești făcut din carne și oase; ești bărbat, viața te cheamă și viața la vârsta ta, în lipsa unui studiu care să-ți dezvolte armonia facultăților mintale este... Esclavitud.

Aceste gânduri nedeslușite, traduse aici în limbaj limpede și pe înțelesul tuturor erau încuviințate de Rogelio căscând, ridicându-se nervos de pe scaun, luând de pe raft un roman sau ultimul număr din *Madrid Cómico*, trântindu-se pe pat și încercând să uite neliniștile felurite, citind cu sete.

Nu avea consolarea țigării, pentru că aparținea acestei ultime generații care nu fumează și care va ajunge, dacă Dumnezeu nu ia măsuri, chiar să leșine din pricina mirosului unui trabuc, întocmai ca doamnele englezoaice. Îi lipsea acest mare înșelător al nerăbdării, mare sfătuitor al orelor de frământare, acest puternic sedativ, cea mai spirituală distracție din câte poate oferi materia. Într-o zi, se gândi mult la lucrul ăsta. „Ce mi s-ar întâmpla dacă aş fuma? Mi-ar veni rău de-a binelea. Cine ştie, dacă mi-aş pune mintea, poate că aş izbuti. Dar maică-mea ar simţi mirosul imediat. Nu, mai rău este leacul decât boala." Această idee cu fumatul care îi surîdea pentru că avea ceva bărbătesc în ea, atrase după sine alt remediu mai fecund în rezultate şi mai plăcut de realizat. Cum de nu-i trecuse prin gând, mai înainte, când era atât de uşor, atât de uşor şi chiar atât de firesc şi drept, şi mai ales atât de util pentru alinarea actualei sale stări! „Păi este foarte ciudat că eu n-am o logodnică, domnule. O are orişicine: Benito Diaz are una drăguţă; Cardona, alta, după care toţi se dau în vânt. Toţi îmi spun că ce mai aştept, să-mi aleg şi eu una... Au dreptate. Aşa voi scăpa de trăsnăile şi frământările astea. Să ne luăm o logodnică; asta e; să ne luăm o logodnică. Nu e un lucru rău să ai o logodnică şi nici mama, chiar dacă află, n-o să se supere. Cui pe cui se scoate. Ce distracţie o să fie..."

Odată pregătit terenul, mai rămânea de văzut asupra cui va cădea alegerea. Rogelio trecu în revistă toate domnişoarele pe care le cunoştea. Unele erau urâte, altele aveau deja aranjamentele lor. Una mai avea puţin şi împlinea 30 de ani; alta nu ieşea niciodată din casă; unele îşi băteau joc de el; altele i-ar fi cerut lucruri foarte dificile ca dovadă de iubire. Îşi aduse aminte că pe o străduţă care dă în bulevardul Anch de San Bernardo, în faţa casei lui, locuiau trei sau patru fete, fiicele unui funcţionar din Minister. Nu erau deloc rele, mai ales cea mică, o blondă palidă, care avea faţa, părul şi ochii de aceeaşi culoare, lucru care o avantaja, făcând-o să semene cu infanta Eulalia. Rogelio se uita câteodată la ea şi întotdeauna era răsplătit pentru ocheadele sale, fata nerămânându-i datoare cu niciuna.

„Blonda îmi convine – gândi studentul. Nici nu trebuie să mă mut din sufragerie..." Într-adevăr, în aceeaşi zi în care se gândise la acest lucru, la ora prânzului, se aşeză la fereastră şi se uită la balconul de la etajul trei al clădirii din faţă. Acolo se afla blonda, îmbrăcată într-un capot de stambă cu pătrăţele, murdar şi pătat. Pe balustrada balconului erau agăţate mai multe obiecte de lenjerie intimă, destul de uzate, puse la uscat şi pe o canapea se zăreau flacoane acoperite de praf, colivia goală a unui sticlete, cârpe şi o cizmă desperecheată. Uitându-se la acel interior deloc elegant, planurile lui Rogelio de a se logodi cu stăpâna acelei locuinţe se prăbuşiră. Rămase pe gânduri câteva minute. „Vom căuta în altă parte; Nu rămân eu fără logodnică, doar că...”

CAPITOLUL 12

ÎNTR-O DUMINICĂ DIMINEAȚĂ, dona Aurora îl deșteptă pe Rogelio, cu următoarea declarație:

— Astăzi mergem în vizită... Nu mai putem continua așa. Ne-am izolat de toată lumea. E o rușine. Am comandat deja landoul lui Augustin. Spune că la amiază va fi aici. A... nu știi? Dacă mă uit în oglindă nu mă mai recunosc. Croitoreasa mi-a adus ieri rochia de catifea neagră cu garnitura de jeuri şi dantelă; pălăria de la rochie este gata şi ea. Deci trebuie să le fac inaugurarea. Tu să treci pe la frizer înainte de masă; ai părul cam mare.

Rogelio bombăni destul de mult, invocă vreo două sau trei lucruri pe care le avea de făcut, dar mai mult în glumă, căci vedea bine că doña Aurora era pornită să nu doarmă liniștită până ce nu sacrifica o jertfă importantă pe altarul societății.

La două fără un sfert Rogelio își sfârșea de încheiat primul rând de nasturi de la redingota sa englezească, în fața oglinzii dulapului. Din fericire era duminică şi, într-o zi ca asta, poți fi sigur că în fața Universității nu-i nicio urmă de student; căci altfel l-ar fi așteptat câteva ironii din partea colegilor dacă l-ar fi văzut astfel împopoțonat, ca un „domn”, cu mănuși şi joben.

Obișnuit cu mantia sa de postav şi cu gambeta, i se părea că îmbrăcându-se cu redingota era ca şi cum ar fi purtat un costum de carnaval. Pe masa din dormitor se afla jobenul nou şi strălucitor, mănușile, bastonul şi portvizitul din piele de porc, ca și batista cu o frumoasă inițială brodată.

Se ocupă pe rând de toate aceste obiecte; își puse pălăria puțin într-o parte și începu să-și tragă pe mână mănușile, cu o proastă dispoziție inerentă acestei operații întotdeauna anevoioase; tocmai atunci intră mama sa:

— Doamne, *mater admirabilis!* Ești o splendoare! *Olé* pentru fetele frumoase, pentru doamnele elegante și pentru farmecul feminin.

Doña Aurora era împodobită cu hainele de sărbătoare pe care se hotăra să le scoată la ocazii cu totul deosebite. Altfel, nu se despărțea de paltonul său călduros, de jacheta din merinos, de haina de blană. Toate pregătirile astea erau un adevărat chin. Greutatea pălăriei cu fundele sale pompoase o făceau să-și aplece capul. Crinolina o împiedica să pășească; dar, în sfârșit, trebuia să se supună unor astfel de chinuri, măcar de două ori pe an. Purta un portvizit cu cărți de vizită ca fiul său și pe deasupra o listă cu casele unde se credea obligată să meargă. Arbora de asemenea o frumoasă batistă din dantelă, parfumată cu nu știu ce esență fină, batistă care ieșea din manșonul de jder și în urechi purta doi cercei cu diamante, luxul modest al unei doamne care nu încearcă decât să-și țină rangul. Și totuși atât de mare este puterea de înfrumusețare a femeilor, încât doña Aurora, cu cei cincizeci și ceva de ani, părea că lăsase vreo zece la ușa budoarului; avea un aer plin de însuflețire și un mers maiestuos.

Esclavitud venea în urmă, aducând un pardesiu, căci dacă avea să se facă frig mai pe seară, vor merge în trăsură; și dovedind acea admirație plină de solicitudine a servitorilor devotați stăpânilor în zilele de sărbătoare, începu să-și aranjeze fusta, să-și netezească corsajul și să scuture imperceptibile scame de praf de pe partea de jos a volanului.

Deodată ridică privirea și exclamă plină de candoare privindu-l pe Rogelio:

— Dumnezeule! Ce elegant e domnișorul!

— Așa-i că parcă e decupat din revistă? Rogelino, întoarce-te, întoarce-te... așa... Haina îți vine ca turnată.

— Mamă... – protestă Rogelio.

Dar trebui să se lase privit şi răsprivit de Esclavitud şi chiar să accepte ca aceasta să-l perie pe gulerul hainei. Ochii femeii îi spuneau într-un limbaj inocent că arăta „bine". Îi aranjă manşetele şi pe când cobora scara, îi strigă:

— Ce păcat! Aveţi pe piciorul drept o scamă de la covor.

Prima vizită a fost în casa lui Gaspar Febrero, pentru că fiica respectabilului decan de vârstă, căsătorită cu un comandant din Marele Stat Major, avea să plece curând în Filipine împreună cu soţul ei, care fusese detaşat la Manila. Discutară despre navigaţie, climă, uragane, despre scumpetea vieţii de acolo şi despre domnul în vârstă care avea să rămână singur aici. Din fericire niciodată nu fusese mai vioi şi mai cu poftă de viaţă. Tocmai ieşise la plimbare cu bastonul, dornic să stea la soare. Cu aceste veşti bune se despărţiră de familia lui Nuño Rasura, continuându-şi vizitele, aproape toate desfăşurându-se la fel, la unele prezentându-se doar cartea de vizită; acestea îl bucurau cel mai mult pe Rogelio, care de câte ori se apropiau de poarta vreunei case, repeta printre dinţi aceeaşi rugăciune fierbinte:

— De-ar da Dumnezeu să nu fie acasă!

Dar vai! Mare îi fu dezamăgirea când mama sa îl anunţă că aveau să treacă un „minut" pe la domnişoarele Romera, Pascuala şi Mercedes.

— Mamă dragă, n-ai putea să mă scuteşti de corvoada asta de vizită? Că dacă nu, vorba aceea, o să trebuiască să mă ciupeşti ca să n-adorm.

— Eşti atât de elegant şi nu vrei să te laşi admirat de domnişoarele frumoase? Hai, hai, dă adresa; strada Barquillo...

Casa celor două fete bătrâne îi pregătise o surpriză studentului în persoana fetişcanei vioaie care ieşi să-i primească şi îi pofti să treacă în salon, declarând că mătuşile „vin imediat". Pentru a anunţa acestea se fandosi în fel şi chip, strâmbându-şi gura şi ochii negri, mici, ageri şi foarte expresivi. Nepoţica surorilor Romera era îmbrăcată într-o rochiță cam scurtă, semn că nu avea încă vârsta să se îmbrace ca o adevărată domnișoară; purta și un șorț brodat pe margine în culori vii; niște panglici albastre îi legau codițele scurte; pantofii săi uzați, tociți la vârf, arătau vioiciunea mișcărilor piciorului micuț și arcuit care-i purta.

Curând apăru Pascuala, sora cea mai mare, strănutând și suflându-și nasul și anunță că sora ei nu poate ieși din dormitor, fiind și mai răcită și neavând voie să schimbe temperatura camerei. „Vedeți, dacă aș lăsa-o pe soră-mea să se plimbe dintr-o cameră într-alta ar fi ca și cum i-aș da o lovitură de pumnal." Apoi, o prezentă pe nepoata sa exact ca și cum ai prezenta un cățeluș zurbagiu care tulbură tihna acelui cămin liniștit. „Iat-o pe fina mea, Inocencia, fiica mijlocie a fratelui meu Sebastián, cel care locuiește în Loja... Ne-a lăsat-o săracul aici, pentru că fata trebuie să-și aranjeze dantura; i-a crescut un dinte peste altul și va trebui să și-l scoată; este foarte neastâmpărată, nu poate sta o clipă locului, nicio pereche de pantofi n-a ținut-o prea mult; de aceea e așa de prost încălțată".

Odată făcute aceste precizări, veni vorba despre Esclavitud și pentru că nu se putea discuta subiectul în fața unei „puștoaice" și pentru că și doña Mercedes dorea să se bucure de prezența doñei Aurora, doamnele trecură în dormitor, lăsându-i singuri pe Rogelio și pe Inocencia. „Arată-i albumele și vederile din Granada, fetițo", îi porunci copilei mătușă-sa înainte de a părăsi încăperea.

Inocencia se supuse, nu fără să facă câteva maimuțăreli, încercând să se întindă peste masă și vorbind repezit și sâsâit.

— Vino, vino să vezi pozele de care zicea mătușa Pascuala. Sunt foarte frumoase.

Deși pe cavalerul nostru cu redingotă și joben nu-l atrăgea deloc ideea să se uite la poze, se jenă să refuze și se resemnă să ocupe un scaun, alături de fetișcana care, deschizând albumul, îi aruncă o ocheadă pătimașă și plină de subînțeles, cu toată neobrăzarea celor 14 ani împliniți. De fapt, imediat ce rămăseseră singuri, studentului îi trecu prin gând că aceea era cea mai potrivită ocazie de a-și găsi o logodnică. Îl cam șifona în orgoliul său faptul că era atât de tinerică, deoarece o domnișoară de 18 sau 20 de ani ar fi făcut o impresie mai bună, pe când așa s-ar fi putut crede că logodna aceea era o simplă joacă; dar văzând-o atât de aproape, cu toate semnele precocității meridionale, cu trupușorul său deja format, cu buza de sus cărnoasă și un pic răsfrântă datorită defectului de la dinți, i se păru o femeiușcă în miniatură și își spuse în sinea lui: „Îi voi face propunerea". Și i-o făcu într-adevăr, fără alte introduceri și ceremonii, cu fraze foarte pompoase învățate din operete și comedii, din ziare și glume studențești. Fata, fără a se arăta deloc surprinsă, se prefăcu serioasă, răsucind între degete un capăt al fundei ce-i lega cosița adusă în față pentru a-și pune în valoare părul, fandosindu-se ca o adevărată cochetă. Ori de câte ori studentul ridica puțin vocea, fetița murmura:

— Sst... că sunt alături, în dormitor.

Rogelio coborî tonul și întări rugămintea, deși simțea cum începuse să-l gâdile o poftă nebunească de râs, și după trei sau patru răspunsuri negative, fata spuse dintr-o dată „da".

— Îmi dai o dovadă de dragoste? – o imploră Rogelio, și fără să mai aștepte răspuns, se aplecă și o sărută pe obraz, având senzația că sărută obrazul neted, rozaliu și insensibil al unei păpuși. Primind sărutul, Inocencia nu arătă nici emoție, nici plăcere, nici sfială: în schimb, prinzându-l pe student de rever îi spuse cu multă convingere:

— Mi se pare că trebuie să ne tutuim. Logodnicii prietenelor mele le tutuiesc.

— Bine, te voi tutui. Uite, am și făcut-o.

Apoi ea continuă cu aceeași insistență grăbită:

— De asemenea, trebuie să ne scriem în fiecare zi, în fiecare zi fără vreo pauză. Logodnicul sorei mele, Lucia, îi scrie niște scrisori așa... una dimineața, alta după-amiaza, care-i și mai și.

— De acord! Ne vom scrie. Mă voi înțelege cu servitoarea ca să ne aducă corespondența.

— Și-mi vei da o poză de-a ta. Nu ai la tine una? Pe mine nu m-au lăsat părinții să-mi fac până nu-mi scot dintele; dar pot să-ți dau o șuviță de păr pentru un medalion. Vrei să-mi tai o buclă? – adăugă, jucându-se cu vârful ondulat al cosiței.

— Nu... Când o să-ți dau și eu fotografia.

Fata se ridică repede și se duse în vârful picioarelor spre ușa dormitorului, unde discutau doamnele. Se întoarse bucuroasă, luând aceleași precauții:

— Am crezut că vine nașa... dar nu vine. Stau acolo de vorbă.

Spunând acestea își reluă locul lângă student și se scurseră două sau trei minute fără să-și spună vreun cuvânt. Fata aștepta, surprinsă că logodnicului nu-i trece nimic prin minte iar acestuia, cu cât chibzuia mai mult, cu atât nu-i venea nicio idee. Doar că-l tot pufnea râsul și, ca să nu izbucnească, își acoperea buzele și nasul cu frumoasa lui batistă brodată cu inițiale. „Logodnica" observă imediat batista și spuse cu însuflețire:

— Ce literă e asta?

— R. Mă cheamă Rogelio.

— Tocmai voiam să te întreb. Fiind logodnicul meu, trebuie să știu cum te cheamă. Ce să pun pe plicul scrisorii? Domnul Rogelio...

— Pardiñas.

— Pardiñas, Pardiñas, Pardiñas – repetă ea de mai multe ori ca și cum s-ar fi temut să nu uite; apoi, privind drept în ochii studentului, îl întrebă pe un ton solemn:

— Trebuie să ne căsătorim?

Aici, Rogelio nu-și mai putu stăpâni râsul, care izbucni în hohote nervoase pe gură, pe ochi, prin tot corpul, făcându-l să se țină cu mâna de burtă; apoi începu să sughită lăsându-se pe spate, în fotoliu:

— Ah, ah, mor, moor!

— De ce râzi? – întrebă ușor înțepată fata. Te porți ca un prost. Spune-mi dacă trebuie să ne căsătorim, da sau ba?

— Bineînțeles că da. Numai că-mi place foarte mult să râd. Lasă-mă să râd, căci altfel mi se face rău.

După ce-l lăsă să se descarce, fata îi șopti la ureche:

— Mâine, pe la nouă, să treci pe aici, pe stradă, da? Eu voi sta în balcon. La ora asta ies întotdeauna să văd cum trece regimentul călare. E foarte drăguț. Tu ce urmezi?

— Dreptul.

— Păcat. Nu porți uniformă!

CAPITOLUL 13

ÎN TIMP CE COBORAU SCĂRILE, Rogelio se afla încă sub impresia comică a logodnei, din care pricină uită să-i ofere brațul doñei Aurora.

Un strigăt și un zgomot neașteptat îl făcură să-i înghețe sângele în vine, văzând-o pe maică-sa alunecând și căzând de pe ultimele trepte pe dalele din fața porții. Marile sentimente se dezvăluie pe neașteptate, în împrejurări supreme. Rogelio nu-și închipuise că gâtlejul său era în stare să rostească sfâșietor și patetic:

— Mămica mea scumpă!

Coborî dintr-un salt treptele pe care se rostogolise mamă-sa și, cât ai clipi din ochi, o ridică în picioare, o sprijini cu brațele sale și-o strânse la piept cu disperare, încercând să se convingă că nu murise, că nu-și fracturase nimic. Deodată scoase un strigăt de groază:

— Sânge, mamă!... E sânge!... Unde sângerezi?... Aici!... Iisuse!...

Într-adevăr se lovise cu capul de marginea unei trepte și din rană se prelingeau picături de sânge.

Deși amețită din pricina căzăturii, doamna se dezmetici la auzul vocii speriate a fiului său și reuși să rostească slab:

— Nu te speria băiete, n-a fost nimic... crede-mă, nu-i nimic. Zău, mă simt mai bine...

— Aici la poartă nu e nimeni. Am să urc să cer oțet și apă...

— Nu, fiule, nu, pentru Dumnezeu... Nu striga, nu face gălăgie. Du-mă ușurel spre trăsură. Când ți se întâmplă o nenorocire de soiul ăsta, cel mai bun lucru e să te duci acasă.

Tremurând şi asudând, Rogelio o conduse pe mama sa la trăsură, aproape pe braţe, o urcă şi o aşeză culcată într-un colţ, în timp ce-i făcea vânt cu batista, gândindu-se cu groază: „Oare o fi având comoţie cerebrală?"

— Acasă, încet – ordonă vizitiului, care se aplecase curios să vadă ce se întâmplă.

Şi fără să se poată stăpâni, Rogelio îşi îmbrăţişă mama, întrebând cum se obişnuieşte în astfel de situaţii:

— Cum s-a întâmplat, mamă?

— Nu ştiu, fiule... Mi-a alunecat piciorul; o fi vina tocurilor de la pantofii noi; ...sau m-am prins în volanul rochiei.

— E vina mea că nu ţi-am dat braţul. Sunt un nemernic. Unde te doare? Ce simţi acum, mamă?

— Nu ştiu... Parcă mă ia cu leşin – răspunse doamna, cu un glas stins.

Într-adevăr, simptomele erau de leşin, judecând după paloarea din obraji şi scăderea bruscă a temperaturii. Rogelio era cât pe ce să-i strige birjarului: „La o farmacie", dar în timp ce şovăia speriat, doamna îşi reveni un pic, făcu semn că se simte mai bine şi trăsura ajunse în faţa porţii casei.

Când Rogelio o coborî pe mama sa din trăsură, ajutat fiind de valet, doamna Pardiñas scoase un strigăt.

— Ce te doare?

— Piciorul ăsta... Nu, nu-i nimic, nu te speria.

Aflând îndată cele întâmplate, Esclavitud, fără văicăreli inutile, se grăbi – energică şi îndemânatică – să-i slăbească corsetul stăpânei sale, îi dădu cu oţet la tâmple, o dezbrăcă şi o culcă în patul ei confortabil.

Doña Aurora se plângea de o stare de apăsare, de dureri, de greţuri, îi venea mereu să vomite, fapt care îl făcu pe student să gândească înspăimântat: „Ce mai, are comoţie cerebrală". O chemă deoparte pe Esclavitud şi îi spuse grăbit:

— Ai grijă. Eu mă duc după Sánchez de Abrojo şi nu mă întorc fără el.

Il aduse într-adevăr, după două ore; şi faimosul medic, după ce examină pe îndelete bolnava şi după ce luă un minuţios şi abil interogatoriu, trebui să recunoască că doña Aurora suferise o uşoară, o foarte uşoară comoţie cerebrală. Singurul tratament era liniştea, tăcerea, să ţină regim până i se liniştea stomacul. Celelalte leziuni erau fără importanţă: rana de la cap era o simplă zgârietură, contuzia piciorului se reducea la o vânătaie mai mult sau mai puţin serioasă. În concluzie, nu se întâmplase nimic grav. Odihnă şi atât.

Pentru îndeplinirea programului prescris, în casa Pardiñas se produse schimbarea de obiceiuri şi atmosferă pe care o aduce cu sine boala.

Viaţa se concentră în spaţiul strâmt al dormitorului şi budoarului bolnavei. Rogelio şi Esclavitud făceau acolo de gardă în permanenţă; el primea vizitele prietenilor; ea schimba comprese cu tinctură, aducea ceşti cu ceai de tei, ardea levănţică şi îndeplinea poruncile pe care stăpâna i le dădea cu voce stinsă, încredinţându-i, în mare taină, tot felul de chei. „Să nu-i lipsească nimic băiatului. Ai grijă de supa lui, de siropul lui... şi să-i încălzeşti patul.” După aceste recomandări pe care Esclavitud le îndeplinea cu sfinţenie, urmau suspine înfundate: „Au, piciorul ăsta blestemat, ce mă înjunghie. Îmi crapă capul de durere".

Esclavitud îşi exercita funcţia de infirmieră cu asiduitatea concentrată şi în tăcerea de care obişnuia să dea dovadă în toate acţiunile sale. Intra şi ieşea fără ca să se simtă nici cel mai mic zgomot de paşi sau fâşâit de rochie. Era prezentă în toate şi dacă lipsea din dormitor era pentru că trebuia să prepare vreun medicament la bucătărie. Îşi aranjase în aşa fel treburile ca să poată servi masa lui Rogelio fără a o neglija pe doamnă; dar despre ea nu se ştia la ce oră îmbucase ceva în ziua respectivă.

La venirea nopţii, după ce toţi din casă se liniştiră, îşi pregăti o lampă, o aşeză pe covor, în aşa fel încât lumina să n-o deranjeze pe bolnavă; după aceea luă un scăunel pe care-l așeză la capul patului și pe care se instală. Cum Rogelio mai stătea încă în fotoliul din budoar, se apropie de el și-l rugă cu voce blândă: „Culcă-te, domnișorule; nu sta așa”. Bolnava, care începuse să moțăie deja, auzi rugămintea și o susținu: „Băiete, hai, culcă-te. Nu ești obișnuit să stai de veghe și-ți va face rău... Nu fi nebun... culcă-te. Esclavitud mă îngrijește dumnezeiește”. Dar nu fu chip să-l convingă pe Rogelio și problema se rezolvă așternându-i lui Rogelio un pat improvizat pe jos. Micuța galiciană aduse, dând dovadă de o putere neobișnuită, două saltele; bătu în liniște două perne și în aceeași liniște făcu patul în toată regula.

Rogelio nu-și scoase decât haina și vesta; astfel îmbrăcat doar pe jumătate, se băgă între cearceafuri, dându-și seama abia atunci ce înseamnă oboseală trupească ce urmează marilor zguduiri și emoțiilor intense. În clipa aceea o amintire caraghioasă îi trecu prin cap: „Ia taci! Dar logodnica mea? O să iasă mâine la geam să mă vadă?”

CAPITOLUL 14

DEŞI DOBORÂT DE PUTERNICELE emoţii din ziua aceea şi aproape liniştit că o vedea pe mama sa într-o stare destul de mulţumitoare, Rogelio mai stătu până să-i vină somnul şi se răsuci de multe ori în pat până să adoarmă. Nu izbuti să ajungă la un somn adânc şi odihnitor, dormi agitat, avu coşmaruri visând mereu că aluneca; erau nişte căderi rapide, infinite, interminabile, însoţite de spaima de a nu mai atinge niciodată pământul şi de a vedea de sus punctul critic în care avea să se zdrobească. Într-unul dintre aceste eforturi dureroase şi involuntare pe care omul le face în timpul somnului, fie pentru a scăpa de coşmar, fie pentru a schimba visul, se deşteptă buimăcit şi, neputându-şi aminti imediat cum de se afla în dormitorul mamei sale la acea oră, privi în jur.

Linişte desăvârşită. Camera era pe jumătate în întuneric, luminată doar de veioză; doamna Pardiñas probabil că dormea, pentru că i se auzea respiraţia grea, aproape că sforăia; şi la capul său, studentul o zări şezând pe Esclavitud, nemişcată, cu ochii larg deschişi şi aţintiţi asupra lui, privindu-l fix.

O pornire pe care nu şi-o putu înfrâna îl făcu s-o strige, cu o voce de copil, care, speriat de un vis urât, vrea pe cineva lângă el.

— Esclavita! Hei! Esclavita – şopti. Vino aici!

Fata se apropie, lunecând ca o umbră, şi se apleca spre el.

— Mama doarme?

— Doarme foarte adânc.

— Acum sunt treaz. Hai să stăm de vorbă... aşa încet, ca să n-o trezim.

— Vai, domnişorule, şi dacă o deranjăm?

— Nu. Vorbeşte încet şi... vino aproape.

— N-ar fi mai bine să dormi?

— Aoleu! Dacă ai şti ce lucruri urâte visam! Nu, mai bine rămân şi eu treaz. Aşează-te aici.

— Unde?

— Aşează-te aici, jos. Altfel nu putem vorbi încet şi o deşteptăm pe mama.

Esclavitud acceptă propunerea pe loc şi se aşeză aproape gură în gură cu Rogelio, fără să-şi piardă aerul pudic şi rezervat, dovedind prin asta că se născuse într-un ţinut unde gesturile, fie ele cât de libere, sunt decente şi unde fetele împletesc cinstea cu naturaleţea bucolică.

Răsuflarea feciorelnică şi proaspătă a fetei se amestecă pentru a doua oară cu cea a studentului; dar de data asta îi produse o senzaţie diferită de prima. Fie că spaima provocată de accidentul mamei sale îi transformase toate senzaţiile tinereşti în sentimente, fie că locul în care se afla nu i-ar fi permis să cadă în ispită, cert este că, având-o atât de aproape pe Esclavitud, nici măcar nu-i trecea prin minte să încerce vreun gest necuviincios; simţi doar că-l cuprinde un fel de efuziune ciudată şi tandră şi se simţi năpădit de o duioşie inexplicabilă, în timp ce ochii i se umpleau de lacrimi. Luă mâna fetei şi, strângându-i-o cu putere, şopti:

— Esclava, cât pe ce să moară mama, azi!

— Slavă Domnului că nu a fost nimic, domnişorule, spuse fata, strângându-l de mână la rândul ei.

— Şi dacă ar fi murit, ce-aş fi făcut eu, spune?

Esclavitud nu răspunse şi bine făcu, pentru că astfel de probleme nu se rezolvă prin vorbe. Strânse şi mai tare mâna nervoasă şi febrilă a băiatului, şi ochii ei răspunseră din penumbră cu o privire grăitoare:

— Dacă ar fi murit – continuă Rogelio, lăsându-se pradă acelui val de sensibilitate nestăvilită ce-l copleşise – iată, nu mi-ar mai fi rămas nimeni pe lume decât tu, absolut nimeni.

— Eu – bâigui fata şi mâna dreaptă i se înfioră în cea a studentului.

— Păi tu şi nimeni altcineva. Familie nu am; doar acolo, în Galicia, nişte mătuşi cu care ne avem precum câinele cu pisica. Vezi şi tu ce mai sprijin. Prieteni... aş! Doi sau trei la Universitate. Amici care nu valorează prea mult. Apoi bătrânii prieteni ai mamei. Mare scofală! Toţi au început să se ramolească. Nimeni, *Suriña;* tu şi numai tu.

Rogelio vorbea sprijinindu-se în coate ca să-l poată auzi fata mai bine; iar faptul că trebuia să vorbească mai încet îi făcea vocea mai convingătoare, dându-i un ton pasionat şi în acelaşi timp reţinut, astfel încât spusele sale aveau aerul unei confesiuni.

Fiind el însuşi convins, îşi convingea şi auditoriul. Nu era în stare să măsoare importanţa şi efectul cuvintelor sale, nici măcar nu bănuia că sensibilitatea şi bunătatea pot fi câteodată mai funeste decât furia şi ura. În emoţia sa exista multă nervozitate şi de pe buzele sale cuvintele ieşeau ca o reacţie de răspuns la spaima de dimineaţă, aşa cum iese geamătul de durere, pe care nu ştim să-l dozăm, nici nu ne dăm seama cum am putut să-l articulăm. Tot ce încă mai era copilăresc în el ieşea acum la iveală în acea revărsare de tandreţe, dar nici el nu dorea mai mult şi nici nu putea să prevadă mai mult, dat fiind că în asemenea clipe e bine să fii precaut.

— Tu, *Suriña* – repeta, lăsându-şi mâna în cea a lui Esclavitud, care o strângea din răsputeri – nu-i aşa, tu mă iubeşti, mă iubeşti mult?

Neputând să răspundă prin viu grai, fata dădu energic din cap.

— Ştiu. Ghicisem eu; de-aia îţi spuneam că nu te am decât pe tine şi că pe tine mă bizui, ştii? Chiar dacă mi-ai fi spus că nu; eu tot nu te-aş fi crezut. Mă iubeşti... şi pe mama, la fel.

— E adevărat – rosti fata, recăpătându-şi graiul şi depărtându-se un pic de student. Nu ştiu ce mi se întâmplă în casa asta, că am prins așa, drag... am prins mare drag de când i-am trecut pragul. Ce mai, uneori îmi închipui că sunt la mine acasă. Cum vă trageți din părțile acelea... În sfârșit, cu cât încerc mai mult să lămuresc lucrurile astea, cu atât mă încurc mai tare. Știu doar că dacă aș fi rămas la doamnele acelea, m-aș fi sfârșit curând.

— Și de ce erai atât de tristă aici, în primele zile, Esclava?

— Să vezi... Pentru că am crezut că îmi porți pică.

— Pică, eu!

— Da. Gândindu-mă la lucrul ăsta, m-a apucat așa, o tristețe mare și mi-a intrat în cap un „vierme".

— Un „vierme"?

— Da. Așa îi spunem pe la noi... un fel de gânganie, de vierme, de fapt un gând care îți intră în cap. Toată noaptea stăteam și mă perpeleam: „Ce să fac să nu-mi mai poarte pică domnișorul? Ce să fac să-i fiu pe plac?" Dar lucrul cel mai ciudat... poți să mă crezi, mă jur pe ce am mai sfânt... oricât de cătrănit îmi era sufletul, nu era așa, ca dincolo, nu, nici vorbă. De aici n-aș fi vrut să plec nici moartă, doar dacă m-ar fi dat afară cineva...

— Pentru că știai că te iubesc, *Sura*.

— Nu, domnișorule, nu; nu știam; zău, credeam că nu mă poți suferi... De ciudă ce-mi era, îmi venea să mă omor.

— Eu, chiar că mor de plăcere când te aud. Stai prost așa, fetițo. Pune capul pe perna mea. Așa. Am să ți-o dau mai încoace ca să poți să stai.

Esclavitud puse capul pe pernă fără nicio reținere sau neîncredere și cei doi rămaseră tăcuți, savurând clipa; pâlpâirea slabă a lămpii punea în evidență chipul fetei, aruncând o paloare albicioasă pe obrazul aflat în lumină și o tentă uniformă, gri-roze, pe cel aflat în penumbră. Părea o gravură fină și Rogelio își exprimă astfel admirația:

— *Suriña,* ești minunată.

În acel moment doña Aurora suspină adânc și amândoi se înfiorară, cu toate că nu se poate spune că discuția lor avea ceva nepermis în ea.

Infirmiera se ridică pentru a vedea ce se întâmplase.

După două secunde era înapoi.

— Doarme tun.

— Așază-te din nou. Vreau să te întreb ceva. Dă-mi mâna. De ce era atât de important pentru tine să știi dacă îmi ești pe plac sau nu?

— Nici eu nu știu. Din prima zi mi-am spus: „Dacă cei de aici nu te iubesc, Esclava, înseamnă că faci degeaba umbră pământului. Vezi bine că ai venit pe lume împotriva voinței lui Dumnezeu... vezi bine că el te-a privit mereu cu ochi răi". Dumneata nu știi, domnișorule?

— Ba știu, *Suriña*... Dar e ceva cumplit. Cum să te privească Dumnezeu cu ochi răi?

Fata se ridică dintr-un salt, cu ochii larg deschiși, înspăimântată la gândul că el știa deja ceea ce ea se pregătea să-i mărturisească.

— Nu fi prostuță – șopti înduioșat Rogelio. Ce vină ai tu, fetițo? Asta mi se putea întâmpla și mie și oricui. Nu noi ne alegem părinții. Simplu.

— Dacă ai vedea cum mă roade pe dinăuntru lucrul ăsta, rosti pătimaș fata, deschizându-și inima ca și cum, gata să leșine, și-ar fi descheiat corsajul ca să respire. Îmi spun întotdeauna: „Esclava, pe tine nu poate să te aibă Dumnezeu la inimă. Niciodată n-ai să ai noroc, niciodată. De când te-ai născut te afli în mâinile Necuratului, iar Necuratul nu-și lasă ușor prada din gheare. Oricât te-ai strădui să te porți ca un înger, te vei afla mereu în păcat de moarte. Îl porți în tine. Pentru tine nu există părinți, nici mamă, nimic decât rușine, când ești întrebată de ei. Și așa, tot ce faci îți iese pe dos, iar dacă iubești pe cineva, cu atât mai rău, căci Dumnezeu nu-ți va îngădui acest lucru.

— Dar cu mine nu ți se va întâmpla așa ceva, dalbă *Suriña*. Te iubesc ca și cum ai fi o prințesă și mama te iubește la fel de mult; ai cucerit-o din prima zi, știai?

Esclavitud, auzind acestea, înălță capul, uitându-se țintă la patul doamnei Pardiñas. Privirea și zâmbetul ei voiau să spună mai multe lucruri importante; dar Rogelio nu era pregătit în clipa aceea să le înțeleagă. Starea lui sufletească nu era potrivită pentru raționamente, ci îl îndemna să se lase legănat încetișor de afecțiunea după care tânjea, ca un medicament și calmant. Văzând că Esclavitud nu-i mai stârnea ispitele de altă dată, se gândi că dragostea lui se purificase, iar acel joc nefiresc era cât se poate de nevinovat. Sau, ca să spunem adevărul până la capăt, trecea printr-o criză sentimentală și nu-și cântărea nici promisiunile nici afirmațiile.

Era pentru el unul din acele momente din viață când asculți doar de glasul inimii, când te cuprinde un egoism tainic și te lași în voia plăcerii de a te simți iubit și de a te face și mai iubit; cine este trist caută mângâiere, precum omul flămând, hrana.

— Mama te iubește mult – repetă el. Parcă nu-ți vine să crezi. Prostuțo! Păi chiar ea a fost cea care m-a certat pentru că mă purtam cu tine așa, cam rece... la început. Ea mi-a atras atenția că erai necăjită din cauza asta.

Esclavitud coborî privirea, fără îndoială pentru a nu-și da în vileag gândurile și presentimentele care-i dădeau târcoale.

— Uite – șopti Rogelio – dacă ai ști ce bine mă simt cu tine acum! Parcă îmi vine din nou somnul și acum n-am să mai visez urât. Îmi închipui că voi dormi ca un îngeraș; dar trebuie să ai răbdare și să stai aici, la picioarele mele. Dacă pleci, mă trezesc din nou.

— Nu mă mișc – răspunse cu hotărâre fata. Chiar de-ar fi să mă smulgă cu cleștele, tot aici rămân.

— Bine, atunci mă culc. Vai ce bine!

Savurând prima înghițitură din licoarea îmbătătoare pe care ne-o dă odihna care urmează unui mare zbucium fizic sau moral, Rogelio întrebă:

— *Suriña*?

— Ce-i?

— Mă iubești mult?

Răspunsul îl auzi prin somn; de aceea nu a fost niciodată sigur că fusese într-adevăr unul atât de romantic și de nepotrivit pentru o țărăncuță:

— Până la moarte!

CAPITOLUL 15

ÎN CIUDA FĂGĂDUIELII PRIMITE, când Rogelio deschise ochii, după un somn liniştit şi binefăcător, o văzu pe Esclavitud la capul mamei sale, servindu-i o ceaşcă de supă. Doamna, căreia îi trecuse migrena, se plângea de dureri de picior. Puţin după aceea sosi Sanchez del Abrojo, care, dându-i dreptate, îi spuse că după simptome contuzia aceea avea să se complice, degenerând în erizipel, motiv pentru care trebuia să se ferească de frig şi deci să rămână în pat.

— Nici nu aş fi putut să mă ridic, chiar dacă mi-aţi fi permis – spuse doamna. Mă simt de parcă m-ar fi aruncat cineva în aer şi apoi m-ar fi buşit de pământ bătându-mă cu saci de nisip. Mă dor toate oasele. Abia acum simt urmările căzăturii.

Rogelio îşi bău ciocolata lângă patul mamei sale, de unde nu prea se arăta grăbit să se mişte; dar doña Aurora îşi dădu seama imediat:

— Ei, ei, băiete! Fuga la ore! Ştii bine că domnii ăştia, în special Ruiz del Monte, nu prea înghit absenţele de la cursuri. Acuşi vine sesiunea de examene şi ne pomenim cu vreo surpriză...

Rogelio a trebuit deci să-şi scuture lenea, să se ducă în camera lui, să se spele cu apă rece, să se îmbrace gros şi să pornească spre „fabrica de cacao” cum numea Rogelio Universitatea, datorită faptului că nicăieri nu eşti pisat mai rău ca acolo.

Părăsind atmosfera călduţă din casă, înviorat de apa rece cu care se spălase și de frigul dimineții care îl pișcă de obraz lui Rogelio i se păru că un văl de ceață i se ridică de pe ochi și întâmplările din ziua precedentă îi reveniră în minte cu precizie. La ora aceea logodnica lui, puștoaica ce-i ținea loc de iubită, probabil că ieșise în balcon să vadă trecând întâi regimentul călare și apoi pe el. Când își aminti de episodul acela, pe Rogelio îl cuprinse un hohot de râs. „Ce mai aiureală! Halal alegere, ce să spun!" Apoi îi veniră în minte întâmplările din timpul nopții. „Nu știu ce m-a apucat. Boala mamei m-a zăpăcit de tot. I-am spus lui Esclava lucruri minunate care zău că sunau a declarații de dragoste. Chiar așa! Și eu m-am emoționat într-atât, că dacă nu mă stăpâneam, izbucneam în plâns. Da, dar și ea era foarte mișcată. Însă să fim sinceri... niciunul n-am spus lucruri care să ne angajeze în vreun fel unul față de altul. Simple vorbe pe care oricine le poate spune așa... pentru că vine o clipă când... Dacă m-ar pune acum cineva să explic cum de le-am putut rosti, n-aș fi în stare. Izvorau din adâncul sufletului. Poate că asta să însemne «a iubi»; cealaltă a fost o simplă joacă. Bun. Cel puțin ceea ce se întâmplă acum nu i-ar produce mamei – dacă ar afla – atâta supărare ca ceea ce îmi trecea prin minte la început. Nu văd niciun rău în cele petrecute azi-noapte." Și salutându-l la intrare pe portar – care moțăia – gândurile lui Rogelio îi fugiră în altă parte, făcându-l să-și spună în sinea lui: „Dacă mă ascultă azi, am încurcat-o".

Pe seară, casa se umplu de prieteni care aflaseră de accident și veniseră să-și „ofere serviciile". Câteva doamne avură chiar voie să intre în dormitorul bolnavei și să stea cu ea de vorbă, pentru că, nemaiavând nimic la cap, nu o supăra zgomotul. Nu lipsiră nici prietenii obișnuiți, care rămăseseră în salon, ținâdu-i companie „fiului victimei", cum își zicea în glumă Rogelio. Se vorbi de consecințele pe care le-ar fi putut avea căzătura. Jumătate de oră cercetară ce s-ar fi întâmplat dacă doamna ar fi pus tocul așa și nu invers. Numai Lain Calvo, reprezentând, în afară de răutate, și bunul simț în acea adunare senilă, făcea mai mult ca niciodată pe surdul, aţâţând focul şi uitându-se la pozele şi la caricaturile din revistele ilustrate. De câteva ori îşi scoase pâlnia şi făcu gestul de a o curăţa şi a o introduce în ureche, dar tot de atâtea ori o puse la loc nefolosită. Dar dovada evidentă că auzise tot ce se discutase fu că, sub pretextul de a-i arăta nişte desene din *Ilustración Ibérica,* se aplecă spre Rogelio şi-i şopti cu o expresie şmecherească, destul de nepotrivită cu vârsta lui înaintată.

— Băiete, nu ştiu când or să termine boşorogii ăştia să te mai pisălogească. Azi par mai ramoliţi ca niciodată. La ce bun să discuţi despre ce s-ar fi putut întâmpla, dacă nu s-a întâmplat? Cum zice proverbul: „Vorbă multă, sărăcia omului".

Apoi se iscă altă discuţie, legată tot de faimosul accident al doamnei, şi anume dacă era necesar ca vreo prietenă să rămână să aibă grijă de bolnavă, fiindcă anumite treburi nu le putea îndeplini Rogelio, în sfârşit, nu avea nici experienţă, era şi bărbat...

Aici sări don Gaspar Febrero, lovind cu bastonul în grilajul căminului:

— Păi are cea mai bună infirmieră din câte s-au văzut! Domnilor! Cum să nu fie prietena Aurora îngrijită cum se cuvine de simpatica Esclavitud! Pare o adevărată soră de caritate. Nu o compătimiţi pe Aurora; compătimiţi-i pe cei care, ca noi, nu vom avea o Esclavitud la căpătâiul nostru când o să ne bată ceasul...

Auditoriul protestă în cor, excepţie făcând Lain Calvo, care părea foarte ocupat să-şi potrivească pâlnia:

— Apăi, dumneata, don Gaspar... Dumneata o să ne îngropi pe toţi. Ce mai, parcă ai fi un băieţandru.

Don Gaspar clătină din cap; dar cu un aer tot atât de senin şi olimpic, cu o expresie atât de plină de viaţă zugrăvită pe chip, încât mai repede părea un semizeu grec afirmându-şi nemurirea decât un bătrânel din frământata noastră epocă filozofând despre caducitatea vieţii.

— Adevărul este – interveni Lain Calvo – că toţi suntem nişte epave şi că dacă ne scutură cineva ne dezagregăm ca mumiile din Peru. Nu asta voiai să spui, don Gaspar?

— Spunea – îi strigă Rojas – că o vrea pe Esclavitud, servitoarea doñei Aurora să-i îngrijească beteşugurile.

— Atenţie! exclamă surdul. Păi cu îngrijirile unei astfel de fetişcane, un bătrân ajunge repede la groapă, chiar de-ar fi ca un stejar de voinic! Doar dacă nu e ca regele David... şi adăugă, întorcându-se spre Rogelio: Ce ne spune flăcăul din casă despre treaba asta? Vrea s-o cedeze pe frumoasă unor bieţi moşulici? Nu protestează?

Fie din pricina modului în care rostise aceste cuvinte, sau pentru că Rogelio avea oarecari motive să-şi simtă conştiinţa încărcată, ori pentru că vârstă fragedă şi lipsa de experienţă nu-i permiteau încă să afişeze aplombul necesar în astfel de cazuri, tânărul se făcu roşu ca para focului (ceea ce se observa la el mai mult ca la oricine, datorită palorii sale obişnuite) şi răspunse bâlbâindu-se:

— Nu. Eu... eu... domnului Febrero... iar în sinea lui îşi spunea: „Surdul dracului! Nimic nu-ţi scapă! Auzi până şi cum creşte firul de iarbă”.

Pregătirile pentru noapte nu se deosebiră de cele din ajun, doar că pentru a nu-i răpi aerul bolnavei, patul lui Rogelio a fost mutat în budoarul care comunica prin uşa deschisă cu dormitorul.

Bolnavei nu-i prea venea somnul; se plângea mereu de dureri, de inflamarea piciorului şi de o oboseală inexplicabilă; când îi puse mâna pe frunte, Rogelio observă că ardea, ceea ce îl făcu să-şi piardă şi el somnul; totodată, se întreba dacă Esclavitud va veni să mai stea de vorbă cu el, lucru pe care şi-l dorea, dar de care se şi temea în acelaşi timp. În această stare de agitaţie adormi până la urmă, şi spre dimineaţă, o văzu ca prin vis pe fată, care se apropie şi, aplecându-se spre el, îi spuse:

— Nu pot să plec de acolo. Cere mereu de băut. Se plânge că o doare ba într-un loc, ba într-altul; este tot urmarea izbiturii. Rogelio murmură dezamăgit;

— Bine, *Suriña.*

Dar acele veşti proaste îl făcură să nu mai poată adormi curând. Oare maică-sa era în pericol? Urma să-i crească febra? Medicul care veni dis-de-dimineaţă, îl linişti:

— Sunt urmările căzăturii. Temperatura nu este alarmantă. Inflamaţia va trece. Dă-mi nişte hârtie. Chiar din seara asta se va simţi mai bine.

După-amiază însă, în loc ca starea să i se îmbunătăţească, doña Aurora se simţi şi mai rău. Dar spre seară începu să se observe o oarecare alinare şi pe la zece doamna mâncă, cu multă poftă, o aripă de pui.

— Vai... Slavă Domnului! spunea. Mi s-au mai domolit durerile din oase. Simţeam acolo înăuntru o apăsare cumplită. Băiete, mi se pare că m-am făcut bine.

Acestei preziceri vesele îi urmă o pace adâncă şi pe la miezul nopţii doña Aurora, de-acum convalescentă, era cufundată într-un somn profund şi atât de liniştit că aproape nu i se auzea răsuflarea; „Azi vine negreşit" – gândi Rogelio, decis să nu adoarmă şi simţind, în ciuda încercărilor sale de a nu da nicio importanţă acelei „trebi", o tulburare care îi înfiora nervii şi făcea inima să-i bată dezordonat.

CAPITOLUL 16

VENI PĂŞIND ÎN VÂRFUL PICIOARELOR, plină de o vioiciune şi de o bucurie care contrastau cu sfiala ei obişnuită; se ghemui pe jos, ca o pisică favorită la picioarele patului stăpânului. Acesta, totuşi, nu-i adresă ei primele cuvinte, ci, instinctiv, le închină adevăratei iubiri a vieţii sale, femeii care-l ţinuse la sân şi care se odihnea la doi paşi de ei:

— Ce bucurie, Esclava! Mama s-a însănătoşit aproape de tot. E de necrezut! M-a speriat de moarte. Azi-dimineaţă, când mi-ai spus că era aşa... nici n-am mai putut adormi.

Esclavitud, înainte de a-i răspunde, îi aruncă o privire neobişnuit de adâncă şi de pătrunzătoare:

— M-am rugat Sfintei Fecioare, patroana mea, ca doamna să se însănătoşească. I-am promis şi o slujbă. Vezi, domnişorule, că fecioara mi-a ascultat ruga.

— Se vede! Tu trebuie să ai proptele serioase, acolo, în ceruri.

— De, domnişorule – murmură fata. Am. Pentru casă obţin tot ce este împotriva mea.

— Împotriva ta! exclamă Rogelio, mirat şi un pic bănuitor. Vrei să spui că e în defavoarea ta faptul că mama se face bine?

— Că se face bine – bâlbâi Esclavitud – că se face bine... nu, sigur că nu; aş fi fericită ca Domnul să mă ia pe mine înaintea ei. Dar terminându-se cu boala se sfârşesc şi nopţile de veghe... Şi dacă se sfârşeşte veghea, se duc şi clipele de acum.

Explicaţia măguli vanitatea lui Rogelio, făcându-l să se convingă încă o dată că era iubit, şi nu ca un copil, ci aşa cum este iubit bărbatul de femeie. De fapt în asta consta tot farmecul acelei relaţii ciudate pe care el nu îndrăznea, nici măcar în sinea lui, să o numească amoroasă. Acele cuvinte dulci, prin chiar tonul mâhnit şi dureros cu care le rostise fata, îl făcură pe Rogelio să întindă braţul şi să prindă căpşorul frumos al prietenei sale, pentru a-l sprijini la pieptul său şi a-l strânge cu căldură. Esclavitud respira atât de precipitat, încât Rogelio îi spuse cu gingăşie:

— Îţi dau drumul... nu vreau să-ţi fac vreun rău, nici să te înăbuş.

— Rău, nu – murmură fata. Rău, nu.

Rogelio nu o mai strânse. Nu era nevoie să facă niciun efort pentru a o respecta pe Esclavitud, acolo lângă patul mamei sale, în acele efuziuni mai mult frăţeşti decât pasionale, al căror sens şi scop adevărat nici el nu putea să-l deslușească limpede. Tot ce-şi mai îngădui fu să mângâie din când în când părul blond, cârlionţat şi des al fetei. Când îl priveai, acesta părea mai mătăsos decât în realitate; dar fără îndoială era o plăcere să netezeşti cu mâna şuviţele acelea ondulate şi moi.

— Nu vrei să dormi un pic? îi propuse el. Ai vegheat două nopţi în şir şi trebuie să fii frântă. Dacă mama are nevoie de ceva, te trezesc eu. Până la urmă, trebuie să veghez şi eu.

Esclavitud refuză. Să stai treaz trei nopţi! Mare scofală! A stat ea 40 de zile fără să se dezbrace măcar la căpătâiul preotului, în ultima parte a bolii acestuia, fără a cunoaşte altă odihnă decât, din când în când, cele cinci minute cât aţipea cu capul rezemat de spătarul unui scaun tare. Trei nopţi de veghe! Dumneaei ar merita şi trei luni.

— Atunci, dacă nu vrei să dormi, stai cu mine, Povesteşte-mi ceva.

— Vai, domnişorule, chiar ţi-ai găsit cine să-ţi povestească. Eu care nu ştiu nimic.

— Nu trebuie să ştii, prostuţo! Povesteşte-mi despre ţinutul nostru. Am o poftă teribilă să-mi descrie cineva cum e pe acolo. Când am plecat eram un ţânc. Nu-mi mai amintesc nimic.

Auzind vorbindu-se de pământul natal, ochii verzi ai Esclavei străluciră în întuneric ca ai unei pisici.

— Nu-ţi mai aduci aminte de nimic, domnişorule?

— Am să-ţi spun... Dacă îmi storc bine creierii, mi se pare că văd aşa, multe câmpii verzi şi marea agitată şi foarte verde şi ea. Dar îmi amintesc ea prin vis. În schimb ştii de ce mi-aduc mai bine aminte? De un marinar care mă lua în braţe să mă ducă la scăldat; parcă îl văd şi acum, negru ca tuciul şi mirosind de la o poştă a sardele.

— Şi de ce nu te duci pe acolo? Să mai vezi o dată toate astea?

— Anul ăsta trebuie s-o fac pe mama să plecăm, altfel înseamnă că nu am pic de putere de convingere. Vom trece prin Marineda şi Compostela. O să străbatem regiunea Pontevedra şi regiunea Orense. O să ne ghiftuim cu stridii şi languste. Acolo, într-adevăr, au un gust dumnezeiesc. O să te luăm cu noi. Ai să vezi.

— Pe mine? spuse fata, scuturând capul. O să vedeţi că n-o să fie aşa.

— De ce, prostuţo!?

— Când îmi şopteşte mie inima un lucru, întotdeauna se adevereşte şi acum îmi spune că nu-mi voi mai revedea niciodată locurile natale.

— Hai, hai, nu mai cobi! Să scap eu de examene! Şi după aceea... Va să zică, e frumos pe la noi? Cum? Hai, povesteşte! Se spune că este cel mai frumos ţinut din toată Spania.

— Şi din toată lumea, îţi spun eu – răspunse cu convingere Esclavitud. Dacă ai vedea estuarele din Pontevedra... ai rămâne cu gura căscată. Dacă ai vedea cum se prind sardelele...

— Trebuie să fie minunat. Îmi lasă gura apă. Şi petrecerile câmpeneşti cu muzică de tamburină şi cimpoi?

— Sărbătoarea asta e mai frumoasă – spuse cu seriozitate fata – decât toate distracţiile din Madrid. Acolo eram foarte veselă şi dansam în fiecare duminică; aici parcă mi-aş fi pierdut „paletilla".

— Ce înseamnă „paletilla"'? Ia să vedem!

— Este un os pe care îl avem aici – răspunse arătând pieptul – şi care atunci când îl pierzi este ca şi cum ţi-ai pierde sufletul; devii abătut, abătut, adică aşa, foarte trist, posac şi fără poftă de mâncare şi până la urmă dacă nu-l pui la loc, mori.

— Tu crezi în lucrurile astea, fetiţo?

— Dar este adevărul adevărat. Unii spun că toate astea sunt vrăjitorii; însă eu am văzut doi sau trei oameni care au murit din pricina asta.

— Păi, *Suriña*, se pare că şi mie mi se întâmplă aşa ceva, deoarece câteodată sunt tare abătut şi nu-mi vine să pun nimic în gură. Mi-a intrat în cap că dacă mă duc acolo o să-mi meargă foarte bine, o să mă îngraş... uite aşa – şi spunând asta îşi umflă obrajii, ca să arate cum spera să ajungă. Aici tot timpul o să fiu slab ca un ţâr. Viaţa de aici e cea care te face aşa. Povesteşte, haide, povesteşte-mi cum e acolo.

Esclavitud se supuse şi începu să povestească de-a valma o serie de amănunte care se refereau mai degrabă la biografia ei, decât la Galicia. „Când eram mică mi s-a întâmplat cutare sau cutare lucru... Într-o după-amiază când am plecat din Marineda ca să mă duc la pescuit... Când învăţam să croşetez... Într-o zi, când aveam pâine în cuptor"... Tocmai faptul că povestirea ei era atât de personală îi dădea un farmec deosebit în ochii lui Rogelio. În timp ce fata vorbea, parcă şi amintirile lui din copilărie prindeau viaţă şi se conturau mai limpede. Camera se umplea de miresme câmpeneşti, de mentă, de anason, de iarbă proaspăt cosită. Impresia fu atât de copleşitoare, încât trase spre el capul Esclavei şi-i mirosi părul.

— Miroşi a nu ştiu ce... parcă... a flori, a câmp. În timp ce fata îi vorbea, lui îi intra şi mai puternic în cap ideea de a merge „acolo".

— Dacă nu mă duc acolo n-am să ajung niciodată bărbat în toată firea. Va fi primul lucru pe care îl voi cere mamei când se va întrema. Este foarte ciudat că nu am mers acolo vara, în loc să ne ducem în acel San Sebastian atât de plictisitor şi aglomerat. Când am să păşesc în locul acela, am să mă fac voinic cât un tăuraş.

— Vai, domnişorule – şopti Esclavitud – ce urâte şi sterpe mi s-au părut toate ţinuturile astea prin care am trecut până a ajunge aici! Iisuse Maria! Nici măcar un copac sau vreo apă, sau vreun tufiş verde! Cum or trăi ţăranii de aici?

— Mai bine decât acolo, în orice caz. Ăsta-i pământul care dă pâinea şi vinul.

— Vai de mine! Nu-mi vine să cred că oamenii pot fi fericiţi aici. Şi pe urmă să nu vadă marea! Când cineva vede marea, pare că vede chiar măreţia lui Dumnezeu. Nu-i aşa că numai Dumnezeu putea să facă un lucru aşa de frumos? Şi ceea ce iese din ea? Scoicile acelea atât de frumoase; atâtea feluri de peşte, sardelele, care sunt hrana săracului...

— Vorbeşti ca din carte, Esclavita. Nu mă miră că amorezul tău Nuño Rasura spune...

— Cine?

— Domnul Febrero, fată!

— Bătrânelul cu baston?

— Ăsta... zice că eşti o comoară. Trebuie să ştii că e mort după tine.

— Aş, nu-ţi bate joc de mine.

— Ba e adevărat. Vrea să te ia la el în casă. Cred că va sfârşi prin a-ţi oferi mâna sa albă şi piciorul său şchiop. A făcut pentru tine o pasiune nesăbuită, care îl va băga în mormânt, în floarea vieţii, adică la surâzătoarea vârstă a iluziilor: 86 de primăveri neîmplinite...

— Bine, bine... săracul de el, de abia se mai ţine pe picioare.

— Taci, femeie ingrată, sau mai bine spus, ipocrită. Nu vei putea ascunde profunda impresie pe care ţi-au făcut-o pletele sale ondulate...

— Da, de mort – observă cu umor fata.

— Perlele danturii sale şi talia sa zveltă. Dar nu te amăgi, necredincioaso, că nu-ţi voi da voie să te duci după don

Juanul ăsta. Dacă îţi vei trăda îndatoririle, te voi ucide cu propriile mele mâini. Îţi voi smulge inima dacă mă vinzi.

Îi resfiră drăgăstos buclele şi murmură cu voce scăzută:

— *Suriña* nu se duce cu bătrânelul. *Suriña* este a mea. Cine avea de gând să mi-o fure? S-a lins pe bot! *Suriña* e a mea.

CAPITOLUL 17

A DOUA ZI, DOÑA AURORA SE SIMȚI atât de bine, încât putu să se ridice din pat câteva ore, iar seara insistă ca fiul ei să nu mai rămână în cameră.

— Nu-mi convine, spuse. Te culci nici dezbrăcat nici îmbrăcat; nu poți să adormi; te plictisești; stai de vorbă cu Esclavitud, că v-am auzit eu azi-noapte, prin somn, şi după aceea te trezeşti palid şi fără chef de nimic.

Pe când stăpâna ei vorbea astfel, fata deretica prin cameră, şi se întoarse repede cu spatele, fără îndoială pentru a aranja mai bine inelul unei perdele, operație care îi luă destul timp. În ceea ce-l priveşte pe student, se uită fix în ochii mamei sale, speriat, dar acel chip drag, atât de puțin deprins să-şi ascundă impresiile şi pe care el îl cunoştea în cele mai mici amănunte, nu exprima decât ceea ce rostise cu glas tare; studentul, răsuflând uşurat, se retrase în noaptea aceea în camera sa.

Maică-sa avea dreptate când îi spunea că era în urmă cu somnul. Fiind în plină creştere, deloc robust, după o copilărie în care, dacă nu fusese bolnăvicios, în orice caz fusese plăpând, organismul său delicat se resimțea din orice şi cele trei nopți de semiveghe îl cam extenuaseră. Totuşi, ajungând în dormitorul său, încercă un sentiment de mâhnire şi singurătate. Crescut într-o atmosferă de duioşie şi răsfăț şi obişnuit să fie cocolit de toți, era lacom de afecțiune şi fuseseră de-ajuns două zile pentru a se obişnui cu discuțiile acelea tandre şi ciudate la ore neobişnuite, cu o ființă care-i oferea atâta dragoste şi căldură, încât avea impresia că nici propria lui mamă n-ar fi putut să-l copleşească cu mai multă iubire. Dacă Rogelio ar fi putut să-şi analizeze la microscop sentimentele, ar fi văzut că o bună parte din farmecul fetei consta în faptul că, acolo, el era cel care poruncea şi că femeia de 25 de ani, care la început îl socotise un copilaş, un „băieţandru”, acum se afla la picioarele lui, supusă, ca o adevărată sclavă. Oricât de iubitoare şi blândă ar fi fost mama sa, Rogelio se simţea întotdeauna supus în faţa ei. Îi intrase în sânge obiceiul de a-i respecta şi asculta porunca, ceea ce-l menţinea într-o perpetuă stare de copilărie. Cu slujnica putea, în schimb, să-şi satisfacă vanitatea puerilă şi în acelaşi timp dorinţa tainică şi nedesluşită de a îmbrăca mantia virilităţii, atribut al demnităţii umane. De aceea se simţi atât de necăjit când se văzu nevoit să întrerupă nopţile de veghe atât de plăcute. Era cât pe ce să se furişeze în vârfurile picioarelor, pe la ora unu, s-o surprindă pe *Suriña* şi să-i mai înveselească puţin chipul, care i se lungise de supărare. Dar, dacă îl prindea mama? Ar fi putut să-şi închipuie tot felul de lucruri rele; ar fi fost foarte dezamăgită, poate că ar fi dat-o afară pe Esclavitud... Instinctul de prevedere, care în clipele de pasiune se deşteaptă pentru a contrabalansa febra hotărârilor radicale şi a pasiunilor nestăvilite, îl sfătui să procedeze cu măsură; a doua zi, văzând-o pe Esclavitud palidă şi trasă la faţă, o împinse într-un colţ al coridorului şi îi spuse, mai în glumă mai în serios:

— *Suriña*, nu fi aşa de amărâtă. Azi-noapte m-am gândit mult la tine şi la discuţiile noastre. Mi se făcuse dor să vin la tine, dar n-am avut curajul. Trebuie să fim atenţi din cauza mamei. Hai, Esclava, surâde-i stăpânului tău.

A fost de-ajuns această mică bucurie pentru ca fata să se învioreze la faţă şi chiar să se prefacă mulţumită şi calmă. Rogelio îşi făcu planurile de viitor mânat jumătate de prudenţă, jumătate de respectul filial. „Acum ne interesează să se facă mama bine. Asta e lucrul cel mai important. Până se înzdrăveneşte, Esclavitud să aibă grijă de ea, şi gata. Dar mama se simte mult mai bine şi va intra în convalescenţă în câteva zile, nici nu-și va mai aminti de pățania asta. Atunci vom avea timp să stăm de vorbă cât vrem. Pentru că mama o să plece la plimbare și o să primească vizite și... perfect! Trebuie să-i spun și lui *Suriña*, pentru ca să se înveselească și mai mult."

Pândi un prilej potrivit să-i comunice planurile sale. Fiind reținută toată ziua în camera bolnavei, Esclavitud nu mai călcase în cea a studentului; trebuia să ia ca centru al operațiunilor coridorul și Rogelio își propuse s-o aștepte pe Esclavitud acolo, după-amiază, căci diminețile i se scurgeau între masă și cursurile de la Universitate.

Pe la ora patru, când soseau prietenii în vizită, se producea în casă o anumită animație și dezordine, prielnică intențiilor lui Rogelio. Și în zilele acelea venea pe la ei multă lume, căci boala doñei Aurora nefiind de natură să interzică discuțiile și distracția, prietenii se simțeau obligați să-i țină tovărășie. Nu veneau numai „domnii", ci și persoane feminine, în marea majoritate modeste gospodine, care, nedispunând de averea doamnei Aurora, doar arareori își permiteau luxul să întreprindă vizite, după ce chibzuiau îndelung cum să facă figură onorabilă în casa unui magistrat.

În după-amiaza aceea, veniră două doamne care obișnuiau să iasă foarte rar: soția președintelui Tribunalului, Prudencio Rojas și cea a fostului procuror, don Nicanor Candás, poreclit Lain Calvo. Dacă un pictor ar fi vrut să zugrăvească Demnitatea înveșmântată în straiele Modestiei era suficient să descrie hainele și atitudinea doamnei Rojas. Pentru cine nu are sufletul schilod și golit de orice urmă de sensibilitate, exista în acea femeie simplă, lipsită de un piedestal social deosebit, ceva care te obliga să te înclini și să te descoperi în fața ei.

Pardesiașul de catifea neagră, deja uzat, dar curat și îngrijit, anevoie pus în ton cu moda, după opt sau zece modificări; pălăriuța a cărei dantelă vădea luciul fierului de călcat; mănușile noi, cumpărate pentru această ocazie, numai cu doi nasturi și închise la culoare; cerceii de modă veche – o rozetă cu minuscule diamante; părul alb, lins și tras pe tâmple, cu demnitatea supremă a unei regine văduve, care a renunțat să mai placă, dovedeau mai mult curaj, mai multă suferință, mai mult eroism tăcut decât zdrențele vreunui cerșetor sau uniforma unui soldat invalid sau rasa vreunei călugărițe.

Poate că cea mai bună cheie, pentru a înțelege integritatea soțului său, era aureola de răbdare casnică și de senină acceptare a sacrificiului cotidian care o învăluia pe soția lui. Ceea ce avea Rojas mai dur și mai tăios fu modul său de a înțelege și împărți dreptatea se îmblânzea datorită soției sale, căreia Roma i-ar fi putut conferi titlul de preoteasă a pietății casnice. Femeia aceea nu întrebase niciodată pe nimeni, nici măcar pe sine însăși, care era motivul pentru care viața sa conjugală era un neîntrerupt act de abnegație care dura de mai bine de 30 de ani; știa că în casa sa toți se închinau la icoana neiertătoare a Datoriei, șezând pe același altar statuia aurită a Cuviinței, și, fără să crâcnească, se consacrase cultului ambelor zeități. Nu exista mai mare contrast ca între doamna Rojas și doamna Candás. Cum în magistratură contează foarte mult antecedentele familiale, nu-i chip să te îndoiești că o soție atât de vulgară, care, după cum spun gurile rele, ar fi fost hangiță în Gijón, jucase un oarecare rol în epoca în care bunul renume al procurorului intrase într-un con de umbră; acesta fusese motivul pentru care prietenii săi nemulțumiți de faptul că trebuiau să păstreze raporturi și cu ea, îl tratau pe soțul ei cu o reținere pe care o sporeau spiritul său mușcător, scepticismul batjocoritor și surzenia intermitentă.

Doamna Candás, grăsuță, cu un neg pe pleoapa ochiului stâng, foarte împopoțonată, îmbrăcând întotdeauna veșminte pline de zorzoane și pălăriuțe care arătau ca niște gherete sau ca niște crăticioare, vorbind în dialectul asturian, numindu-și soțul „ăsta" și povestind față de oricine lucruri intime pe care alta le-ar fi trecut sub cea mai adâncă tăcere, era prototipul desăvârșit al femeii ordinare, mărginită iremediabil, refractară la orice pildă bună, la aerul capitalei, la ironii caustice, la scurgerea timpului care roade și șlefuiește ca apele mării până și stâncile cele mai aspre. Dacă don Nicanor încercase vreodată să-și civilizeze „jumătatea", fără îndoială că renunțase de mult la ideea asta; apoi colegii spuneau că pentru a o șlefui pe Pachita, ar trebui ca don Nicanor însuși să se lustruiască, să renunțe la limbajul său crud, la comportamentul său nepoliticos și la părerile sale de prost gust; pentru că și părerile erau de prost gust la procuror, sau cel puțin așa păreau după felul în care erau enunțate. Cert este că, fie că se afla sau nu la nivelul Pachitei sale – poate că o depășea doar în ce privește ascuțimea minții și superioritatea culturii – don Nicanor se arăta câteodată rușinat de consoarta lui. Cel care s-ar fi aflat în casa doñei Aurora în acea zi și ar fi văzut intrând întâi pe domnul Rojas și apoi pe domnul Candás în compania respectivelor soții și-ar fi putut da seama, fie și numai astfel, de viața psihică a ambelor perechi și a ambelor cămine. Rojas îi oferise brațul soției sale pentru a urca scara și înainte ca să sune la ușă; iar la intrare se dăduse înapoi politicos, nu fără a ajunge la timp pentru a deschide ușa sufrageriei unde avea loc sindrofia. În felul cum se așeză alături de ea și cum se interesă de sănătatea mamei lui Rogelio, se citea aceeași considerație și același delicat sentiment de politețe familială, dacă se poate spune astfel; iar magistratul, arătând respect pentru soția sa, dovedea că se respectă și pe sine însuși.

Domnul Candás, dimpotrivă, intră cu aerul său obișnuit de „sans façon" și cât pe ce să-și lase soția în colțul în care își abandonase și umbrela. Părea că Pachita și soțul ei se întâlniseră din întâmplare, pe scară, fără a se cunoaște sau a fi fost prezentați unul altuia. Ba mai mult: în timp ce domnul Rojas, discutând cu soția lui pe același ton deferent cu care vorbea și cu doña Aurora, nu se mișcă de la locul său până ce doamna Rojas nu făcu clasica invitație: „Când vrei, Prudencio, mergem acasă", domnul Candás, dintr-odată și tăindu-i vorba lui Pacha care tocmai perora despre cât de râncedă și scumpă este slănina la Madrid, interveni cât se poate de grosolan:

— Hei, Pacha, ajunge; hai s-o ştergem, că-i târziu.

Domnul Candás ieşi, fără îndoială pentru a arăta drumul soţiei sale, care nu terminase încă să-şi ia rămas bun, făcând să tresară speriate două persoane care şuşoteau cu însufleţire în fundul vestibulului.

Nu-l întrecea nimeni pe şmecherul de asturian în arta de a face pe prostul; dar de data asta... drace, ce-i văzură ochii! aşa că la ieşire, pe faţa-i voltairiană încă mai juca un zâmbet răutăcios. Ceea ce Rogelio îi spusese cu atâta entuziasm fetei, erau următoarele cuvinte:

— *Suriña,* vestea cea mare! Vara asta mergem acolo... cu toţii. Mama mi-a promis.

CAPITOLUL 18

DOÑA AURORA SE ÎNZDRĂVENISE complet şi tocmai se discuta posibilitatea unei plimbări pe jos, când într-o dimineaţă, în timp ce Rogelio era la cursul de economie politică, sosi la o oră nepotrivită pentru vizite, don Nicanor, foarte bine dispus şi cordial. Se prefăcu mirat că nu întâlnise pe niciunul din obişnuiţii casei; doña Aurora, care tocmai tricota nişte ciorapi de lână îi răspunse, aşa cum se şi cuvenea, că mai erau cel puţin două ceasuri până la ora sindrofiei; şi prin urmare nu era deloc de mirare că lumea nu sosise încă. Dar Lain Calvo nu auzise observaţia aceasta, deoarece îşi păstrase în buzunar pâlniuţa, mărginindu-se la a duce mâna la ureche.

— Spune, Aurora, nu ai observat un lucru? întrebă după ce se tolăni în fotoliu pe al cărui spătar lat se întipărise forma spinării lui.

Doña Aurora ridică ochii ca şi cum ar fi spus „Nu. Adică de unde să ştiu eu? Te rog lămureşte-mă”.

— Nu ai observat că deunăzi, când am venit în vizită eu şi cu Pacha...

— Da, da... vineri.

— Soţia lui Rojas, ce abătută era?

— Biata de ea! Niciodată nu este prea veselă. Dar nici tristă nu e. E o femeie de treabă. Are un suflet de aur.

— Nu, ea face totul ca să nu arate, dar degeaba, tot se vede! Mai ales noi, care ştim cum stau lucrurile...

— Dar ce s-a întâmplat? Are vreun necaz? întrebă uimită doamna Pardiñas, care într-adevăr o iubea şi o stima mult pe doamna Rojas.

— Joaquin... băiatul, judecătorul. Iar l-au mutat dintr-un capăt în celălalt al Spaniei, la nici două luni de la prima mutare, iar soția lui trebuie să nască. Poate că acum o să priceapă și el că aici nu ține să te lupți cu morile de vânt, ce dracu! Uite, un băiat care abia își începe cariera, și din primele zile i se năzărește să se ia în bețe cu un grangur din Colmenar pe care il protejează însuși ministrul de resort. O să vadă el că nu-i de glumit cu astfel de indivizi. Și cât valorează în fond legea? Cică judecătorii nu pot fi mutați decât la cererea lor. Atunci scrii pe ordinul de mutare „la cererea sa" și gata bâlciul. Știu pe cineva pe care l-au concediat vârându-i pe gât chestia cu „la cererea sa". Și când a protestat i s-a răspuns: „Dumneata nesocotești ordinele ministrului?"

— Dar, don Nicanor, lucrul ăsta face cinste și familiei Rojas și băiatului care, după cum se vede, calcă pe urmele lui taică-său. Oameni atât de integri se văd foarte rar. Eu nu mă prea pricep, dar îmi aduc aminte că acolo s-a vorbit de treaba asta și s-a spus că voiau să-l silească pe Joaquin Rojas să facă o ticăloșie cumplită, să se preteze la o fraudă extraordinară...

— Ca să vezi – adăugă Lain Calvo, continuând să se prefacă surd – un terchea-berchea ca el să facă pe nebunul în fața ministrului. Cei din familia Rojas sunt toți la fel. *Talis pater*[18]... Înfumurat tatăl, înfumurat și fiul. Fiul încă și mai înfumurat, oricât n-ai crede. Pentru că, cel puțin, tatăl nu se leagă la cap dacă nu-l doare: litera legii și atât! Dacă legea spune că e albă, albă rămâne. Dacă e neagră, neagră! Rojas e o mașină de aplicare a legii. Dacă legea ar spune să fie biciuiți oamenii și să li se taie urechile, asta ar face și Rojas. Dar băiatul... Pentru că a citit niște aiureli nemțești și italienești din care nu înțelege nimeni nicio iotă, face pe deșteptul și pe fi-lo-so-ful! Un judecător fi-lo-sof! Ce fumuri pe el!

---

[18] Așa tată... (lat.)

— Dar mie – răspunse doña Aurora, fără a ridica tonul, pentru că știa cum stă treaba cu surzenia procurorului – mi se pare că în toate profesiunile, un om se poate comporta cu demnitate și decență. De aceea nutresc o deosebită simpatie pentru familia Rojas.

— Și bineînțeles – continuă Lain – că acum le merge prost. Au rămas fără un ban. La ei acasă nici nu se face foc în sobă, iar la masă nici vorbă de aperitive sau de cafea. Nici măcar nu le ajunge leafa să se mute de colo dincolo; s-a însurat cu o fată fără un sfanț și când n-o mai avea încotro, o să-i treacă fumurile domnișorului. Nevoia te învață mai mult decât orice universitate. Peste un an o să fie ca un mielușel. Or să facă din el tot ce vor.

Convinsă fiindcă ar fi fost în zadar să protesteze, doña Aurora își văzu de andrelele ei, mărginindu-se să-și arate prin gesturi dezaprobarea căci, iute din fire cum era, nu putea să încuviințeze mârșăviile acelui surd răutăcios.

— Toți, când suntem tineri, facem pe grozavii... Și după aia ne mai domolim! Și ce ne mai domolim! Sau, dacă nu, înseamnă să te condamni singur la o viață de mizerie. O să vezi dumneata cum nenorocirea care l-a lovit pe Joaquin o să-l atingă și pe tatăl său. Pezevenghii le pregătesc ei ceva pe înfundate. N-o să treacă bine anul și-o să vadă alde Rojas pe dracu! Nu-l pot muta? Îl vor pensiona. Eu nu sunt de modă veche ca don Gaspar și ceilalți; dar trebuie să recunosc că pe vremea mea magistratura depindea mai puțin decât astăzi de politică. Așa stau lucrurile și trebuie să le iei ca atare. Domnii ăștia sunt mereu cu capul în nori, la dracu! Niște proști. Bine că noua generație e mai isteață. Eu sunt singurul dintre prietenii noștri care trăiește cu picioarele pe pământ. Dacă n-ar fi fost blestemata asta de surzenie...

— Mie să nu-mi vii cu poveștile astea despre surzenie – protestă doamna... Să mă ferească Dumnezeu de astfel de surzi. Dumneata auzi mai multe decât vrei. Lasă-te de basme din astea. Nu m-am născut nici eu ieri, alaltăieri.

— Și cel mai trăsnit din toți – continuă Lain făcându-se că nu înțelege – este săracu' don Gaspar. S-a țicnit de tot, ce mai. A dat în mintea copiilor. Va trebui să-i aducem o guvernantă sau o doică. Asta vrea și după asta suspină, și unde mai pui că încearcă să fure de la dumneata ceea ce ai ales pentru fiul dumitale. Vorbesc serios. Să nu-mi zici mie Nicanor dacă nu i s-au aprins călcâile după servitoarea dumitale, după Esclava, sau cum o cheamă. Niciun tinerel de douăzeci de ani nu s-ar fi îndrăgostit atât de pătimaș. Sunt sigur că nici Rogelio nu-i așa de amorezat de ea.

La auzul numelui lui Rogelio și mai ales a contextului în care fusese pronunțat de către Candás, mama se cutremură, lăsînd să-i cadă ciorapul în poală.

— Cu Rogelio e altceva – continuă cu același ton blajin surdul – e altceva; e firesc pentru un tânăr, de mirare ar fi fost să fie altfel. Desigur o femeie de 25 de ani, frumușică și curățică, un băiat de 20... ce putea să se întâmple? Azi se privesc, mâine se ating... o mângâiere pe coridor, o ciupitură în hol. Zburdălnicii firești!

Doamna sări ca arsă de pe scaun, ca o păpușă cu arc:

— Dumneata îți dai seama ce spui? exclamă ea. Crezi că e bine să arunci astfel de vorbe numai, așa fără nicio dovadă? Nu trebuie decât să-ți dai drumul la gură și cine se prinde se prinde! Rogelio, bietul de el, nu ar fi în stare de asemenea mârșăvii în casa mamei lui!...

— Mă rog, eu înțeleg că dumneata nu dai importanță și iei lucrurile în glumă, pentru că sunt mici nebunii ale vârstei... și de aceea, ieri când i-am prins în hol șușotind și giugiulindu-se, mi-am zis în sinea mea: „Așa, copii, distrați-vă, că este în legea firii". Dar când mă gândesc la celălalt, cu cei peste 80 de ani ai lui, amorezat lulea... ce mai! i-aș da pantalonii jos, și i-aș trage o mamă de bătaie la fund, că prea e prost.

Doña Aurora avea o poftă teribilă să execute aceeași operație pe pielea afurisitului de surd. Să povestească bazaconiile alea, ba încă să le rostească așa mișelește, fără a te lăsa măcar să-l contrazici, pentru că, făcând pe surdul, putea spune câte poftea, fără să ia în seamă niciun fel de împotriviri și să nu ți se urce sângele la cap de furie... Era o bătaie de joc, o farsă neobrăzată, revoltătoare. Şi ea să îngăduie una ca asta! Bineînţeles că nu. Doamnei Pardiñas era gata să-i plesnească fierea de ciudă, iar sângele îi fierbea în vine. „Surd nemernic şi mincinos, intrigant şi bârfitor, vulpoi şiret şi afurisit, stai că-ţi arăt eu ţie." Se sculă din fotoliu şi apropiindu-se de Lain Calvo, îi băgă mâna în buzunar cu dibăcia unui hoţ de profesie, scoţând tocul în care acesta îşi păstra cornetul auditiv. Şi înainte ca procurorul, uimit, să poată evita atacul, doña Aurora scoase tubul de argint şi, introducându-l în urechea asturianului, îşi apropie gura şi strigă cât putu de tare:

— Când vorbeşti cu mine să-ţi pui întotdeauna cornetul sau, dacă nu, să ai grijă să asculţi ce-am să-ţi răspund. Chestia asta cu Rogelio şi cu Esclava o inventezi dumneata cu răutatea dumitale blestemată, m-ai înţeles? Băiatul meu nu suceşte capul slujnicelor din casa maică-sii, mă înţelegi? Lumea nu este atât de neruşinată cum o descrii dumneata, mă înţelegi, mă înţelegi? Şi oamenii cinstiţi se deosebesc de ticăloşi, m-ai înţeles? Iar eu nu sunt atât de proastă, m-ai înţeles, ca să se întâmple astfel de lucruri sub nasul meu şi ca eu să le încuviinţez! Şi mie nu-mi plac oamenii intriganţi m-ai înţeles, pentru că întotdeauna se simt cu musca pe căciulă şi împroaşcă pe toţi cu noroi!

Terminându-şi filipica, doamna se lăsă să cadă, congestionată şi nervoasă, în fotoliu, iar asturianul, punându-şi amândouă mâinile pe chelia îngălbenită, exclamă cu o voce îndurerată:

— Drace! Auroriña... Mi-ai spart timpanul... încă una ca asta şi rămân surd de-a binelea!

CAPITOLUL 19

DAR ABIA PLECĂ BANDITUL DE Lain Calvo, că doña Aurora, parcă mai puţin indignată şi furioasă, încercă să judece limpede cele auzite; scărpinându-se cu andreaua în creştet – gestul ei favorit – ajunse până la urmă să formuleze pe un ton categoric inevitabil „Şi de ce nu?" cu care încep toate neîncrederile.

Fără a avea nevoie de prea multă perspicacitate, fără să posede ascuţita şiretenie a procurorului, doar cu noţiunile elementare ale bunului simţ, îi venea în minte foarte limpede zicalele cu „focul lângă paie" şi „fumul care nu iese decât"...

Şi printr-o serie de raţionamente izvorâte din judecata ei sănătoasă, doamna ajunse să cadă în extrema cealaltă, acuzându-se de prea multă încredere prostească, pentru că nici măcar o dată nu-i trecuse prin minte posibilitatea, ba chiar probabilitatea unui lucru atât de evident, pe care trebuise să i-l semnaleze un om răutăcios şi străin de casă, când ea ar fi trebuit să-l prevină din timp.

„Noi, mamele, avem mania caraghioasă să ne-nchipuim că, probabil, copiii noştri rămân tot copii... şi anii zboară iar ei ajung oameni în toată firea, şi mustaţa nu ne cere permisiunea să crească... Când, în sfârşit ne dăm seama că nu mai sunt copii, începem să ne închipuim că sunt de acum oameni maturi şi serioşi ca şi noi... alt lucru imposibil, altă prostie... Vârsta îşi cere drepturile şi este o neghiobie să nu-ţi dai seama de asta... Partea proastă e că duşmanul e în cetate şi l-am băgat eu singură! Ce mai, i-am deschis uşa şi i-am spus: Intră. Pe lângă faptul că situaţia nu e prea limpede şi e destul de supărătoare pentru mine, am dublat pericolul şi gravitatea tuturor consecinţelor care pot surveni... şi încă cum! De fapt nu am sperat niciodată că Rogelio o să fie toată viaţa un sfânt. Dar chiar aşa... aici, în casă...

Se prea poate ca bătrânul ăla scârbos să fi spus asta doar pentru plăcerea de a-i calomnia pe băiatul meu şi pe biata Esclava, care mi-a plăcut tocmai prin firea ei serioasă şi modestă. E adevărat că antecedentele din familie nu-i fac cinste, că sângele apă nu se face... Dar chestia asta... dar cu chestia asta te poţi păcăli foarte rău. Oamenii nu sunt ca ardeii care ies graşi sau pipernicţi după cum le e sămânţa. Aici nu-i decât o singură cale: să fim cu ochii în patru, să veghem şi să încercăm ca băiatul să aibă alte preocupări. O să procedez în funcţie de ce-o să descopăr singură. N-am să fiu atât de hapsână încât s-o dau pe fată afară, aşa, netam-nesam. Dacă totul se dovedeşte a fi o simplă scorneală de-a lui don Nicanor, aş avea mustrări de conştiinţă. Iar dacă este adevărat, băiatul ar putea să se piardă cu firea... şi am avea nişte... Primele aventuri ale băieţilor au întotdeauna mare importanţă pentru ei. Trebuie să acţionăm cu băgare de seamă. Aurora, închipuieşte-ţi că eşti de la poliţie, şi că trebuie să descoperi urma unui criminal... Calm, ochii în patru şi să nu ne lăsăm prostiţi."

Planul a fost îndeplinit ca la carte. Din acel moment doamna se strădui să recupereze timpul pierdut. Pe cât de încrezătoare şi generoasă fusese înainte de a se teme de ceva, pe atât de suspicioasă şi bănuitoare devenise de când îndoiala începuse să-i dea târcoale.

Spiona cu măiestrie şi cu calm desăvârşit, care nu lăsa să se ghicească nimic din frământările ei sufleteşti. În fiecare femeie, oricât de simplă şi deschisă, există un poliţist în faşă. Obiceiul de a se ascunde, căpătat încă din copilărie, îi face sarcina şi mai uşoară.

Pentru a nu-i alarma şi a nu-i pune în gardă pe presupuşii vinovaţi, doña Aurora se hotărî să nu-i urmărească pe amândoi, ci doar pe unul din ei; pentru că dacă unul i-ar fi comunicat celuilalt temerile sale în legătură cu spionajul, celălalt l-ar fi liniştit, asigurându-l că nu observase nimic şi că nu trebuie să se piardă cu firea.

Şi, într-adevăr, în cazul de faţă, bineînţeles că dacă era supravegheată Esclavitud, era de prisos să mai fie urmărit şi Rogelio. Aşa şi făcu. Doamna, folosindu-se de un drept indiscutabil, studia minut cu minut acţiunile, paşii şi mişcările servitoarei sale. Ştia la ce oră se deştepta, ce făcea după ce se scula, de câte ori şi de ce intra în camera lui Rogelio; ce făcea după-amiezele; ce făcea cât dura sindrofia; când se culca şi când stingea lumina. Şi trebuie să mărturisim că foarte curând rezultatul acestor cercetări fu negativ. De cum ieşea clin odaia ei, Esclavitud se ducea, ca de obicei, să pregătească ciocolata, şi apoi se aranja şi ea puţin; nu se împopoţona şi nu purta cocurile acelea caraghioase, singurul lux pe care şi-l permit servitoarele madrilene.

Pentru a face ordine şi curăţenie în camerele lui Rogelio, adică în birou şi dormitor, alegea orele când studentul era la cursuri sau la plimbare; niciodată când era şi el acasă. Esclavitud nu ieşea duminicile decât la slujbă. Prin urmare, nici în afara casei nu-l vedea pe Rogelio. În timpul sindrofiei, Rogelio nu se mişca din colţul său de pe sofa, nici fata nu lăsa din mână lucrul decât ca să deschidă uşa.

Iar seara, când nu-i venea vreun prieten in vizită, Rogelio citea ziarele sau se ducea la câte un teatru, iar Esclavitud stătea în cameră cosându-şi hainele sau făcând alte treburi similare. Nimic din ceea ce ar fi putut da naştere la bănuieli nu ieşea la iveală, iar doamna ar fi dormit liniştită, dacă darurile sale de observatoare ar fi fost mai puţin subtile.

Nu era ea omul căreia să-i scape anumite lucruri nesemnificative în aparenţă, dar foarte semnificative în realitate, ba chiar alarmante pentru o mamă ageră la minte; fire răzleţe la capătul cărora poţi descoperi ditamai ghemul încurcat. Indiciile şi semnele care ieşeau la iveală în urma cercetărilor acelei mame grijulii erau de felul următor: la ora mesei, când Esclava aducea pilulele sau siropul întăritor, sau îi prezenta lui Rogelio mâncărurile sale preferate, avea loc (şi să nu care cumva să-i nege cineva doñei Aurora lucrul ăsta că văzuse ea ce văzuse) un schimb de priviri languroase ca de miel înjunghiat, sau aprinse şi scăpărătoare. Când studentul suna la uşă şi Esclavitud se scula să deschidă, dovedea o grabă pe care n-o manifesta nici pe departe când veneau bătrânii musafiri; era evident că-l cunoştea pe domnişor după felul în care suna la uşă sau urca scările. Când Esclavitud călca rufele lui Rogelio, o făcea cu o măiestrie şi cu o grijă cu totul deosebite, la fel ca şi atunci când îi făcea curăţenie în cameră şi-i servea masa.

Uneori, seara, când Rogelio pleca de acasă, fata îl aştepta pe coridor unde schimbau câteva vorbe, pe care, însă, doña Aurora nu putea să le audă fiind spuse şoptit; lucrul acesta se petrecea şi dimineţile, când băiatul venea de la cursuri, şi ori de câte ori doña Aurora nu se afla în hol. Şi, în sfârşit, iar ăsta era lucrul cel mai grăitor, Rogelio refuzase de câteva ori s-o însoţească pe maică-sa în vizite şi chiar când se învoia în cele din urmă era posac şi fără niciun chef.

Doamna nu observă nimic mai mult; totuşi era de ajuns ca s-o ţină ca pe jăratic şi ca s-o facă să încerce să rezolve cât mai bine situaţia ambiguă, descurcând iţele acestei poveşti care ameninţa să devină extrem de încâlcită.

Nu îndrăznea să plece de acasă ca să nu creeze situaţii propice; dar asta se poate întâmpla o zi, două, trei, dar nu să stai în casă o iarnă întreagă ca să prinzi mucegai.

Rogelio se arătase mirat de câteva ori de faptul că maică-sa renunţase la plimbarea matinală cu birja.

„*Mater*, suntem în pragul unor mari transformări dacă tu continui să stai în casă şi să dispreţuieşti auritele caleşti, care, sub zidurile palatului nostru, te aşteaptă să te tolăneşti pe brodatele lor tapiţerii pentru a te consacra îndeletnicirilor matinale. Se vor pregăti manifestaţii uriaşe la care vor lua parte zeci de mii de faetoane, se vor rosti discursuri în dulcea limbă a trubadurului Macías şi în graiul răsunător al ducelui de Pelayo. Au cerut cuvântul Martín *El Buloniu* şi José *El Cabaleiro*. Guvernul a luat măsuri de prevedere şi înfruntarea va avea loc în tavernă."

Musafirii, care erau la curent şi ei cu izolarea doamnei, se credeau obligaţi la rândul lor să-i ţină mici discursuri despre sănătate:

„Scumpă doña Aurora, nu trebuie să te leneveşti; fii atentă cum stai cu umorile; sunt foarte importante. Uită-te la mine; sănătatea şi buna dispoziţie de care mă bucur se datorează faptului că nu trece o zi fără să ies şi să străbat pe jos o bucată bună; nu se pune sângele în mişcare dacă nu mergi cel puţin o leghe. Eu, de când mi-am rupt piciorul, umblu mai mult ca înainte."

Aceste sfaturi veneau din partea minunatului Nuño Rasura.

„Găsesc că mişcarea e foarte indicată – adăuga domnul Rojas cu seriozitatea lui obişnuită – pentru trup ba chiar şi pentru suflet. Când mergi, ţi se relaxează spiritul. Nimic mai plăcut ca o plimbare, dacă te plictiseşti, cel mai bine e să numeri pietrele şi pomii şi numerele de la case."

Pe doña Aurora astfel de sfaturi o scoteau din sărite. „O adevărată manie de care suferă toată lumea: vor cu tot dinadinsul să dea sfaturi şi să aibă grijă de tine, dar nu ştiu nici ce ţi se potriveşte, niciunde te doare. Se pare că domnii ăştia vor ca aici să se întâmple... ceea ce nu trebuie să se întâmple. Pişicherul de don Nicanor avea dreptate când spunea că toţi sunt cu capul în nori."

Totuşi, cu timpul, doña Aurora începu să-şi dea seama că nu mai era cu putinţă să stea mereu în casă şi că sacrificiul ei era zadarnic, pentru că simpatia pe care şi-o arătau tinerii nu mergea până acolo încât să justifice atâtea precauţii; şi chiar de ar fi mers, încercarea de a-i împiedica să se vadă între patru ochi era sortită oricum eşecului.

Atunci se gândi să întreprindă ceva ca să scape de nesiguranţă şi să măsoare gravitatea primejdiei. Comandă în secret o cheie a apartamentului; şi, înarmată cu ea, plecă de dimineaţă cu unul din „trenurile sale" cel al lui Martín mai exact; dar, lăsându-l liber după puţin timp, se întoarse acasă pe jos, deschise fără zgomot, şi se îndreptă călcând cu grijă spre camera de serviciu, unde presupunea că se află Esclavitud. Aşa şi era. O găsi lucrând, ca de obicei, liniştită, cu aerul concentrat şi gânditor ce o caracteriza.

— Unde e domnişorul? întrebă doña Aurora repede, fără să-i lase timp lui Esclavitud să-şi pregătească răspunsul.

Şi fata, ridicându-şi chipul senin, sau mai bine zis melancolic, răspunse:

— Mi se pare că studiază în camera sa. Cum aţi intrat, doamnă? Nu am auzit clopoţelul.

— Tocmai ieşea Fausta, explică doña Aurora grăbit, prinsă cu ocaua mică, de parcă ea ar fi fost vinovatul. Simţi chiar că i s-au înroşit obrajii. Ce bătaie de joc înghiţise! Câte mistere, câtă bătaie de cap până a făcut rost de cheie, ca să descopere că în casă nu se întâmplă nimic deosebit şi ca, în loc să surprindă o întâlnire vinovată să nu dea decât peste linişte şi ordine. Şi totuşi încă nu era convinsă, nu, deloc.

„Să fie fetiţa asta mai şmecheră decât cred eu? Mă duce de nas fără să-mi dau seama? Ori râd de mine amândoi? Pentru că nimeni nu-mi poate scoate din cap privirile şi discuţiile lor de pe culoar, lipsa de entuziasm de care dă dovadă Rogelio când e să plece la plimbare. Asta am văzut-o cu ochii mei, şi ce văd, văd: nu poate să mă convingă nimeni de contrariu. Dacă vicleşugul meu a dat greş, în loc să mă liniştesc, cred că o să intru şi mai mult la idei. Nu, eu nu mă las prostită de nimeni. Ca să-mi apăr băiatul sunt obligată să încerc totul, pe mine nu mă păcăleşte nimeni cu una cu două; ori laie, ori bălaie. Mă îngrijorează fata asta. O văd eu aşa... nu ştiu cum, dar nu-mi place. Are firea celor de acolo, ţine totul în ea şi nu poţi fi sigur niciodată de ceea ce gândeşte, pentru că nu se destăinuie. Ei bine, lasă că ţi-o coc eu. Găsesc eu un motiv să-ţi fac vânt; un motiv onorabil, aşa că n-o să ai de ce te plânge; dimpotrivă, va trebui să fii mulţumită. Şi acum... cui pe cui se scoate, băieţii tot băieţi rămân... las că-i găsesc eu distracţie lui Rogelino... Am să-ţi caut o rivală... ba chiar una frumoasă. Aşteaptă, fetiţo, la vicleşuguri trebuie să răspunzi tot cu vicleşuguri, am găsit eu ac de cojocul tău!"

CAPITOLUL 20

ÎNTR-ADEVĂR, NU I-AU TREBUIT nici 24 de ore doñei Aurora ca să-i aranjeze fiului său o întrevedere cu rivala lui Esclavitud. Locul întâlnirii a fost chiar în locuinţa sus-numitei rivale, locuinţă întunecoasă şi care mirosea cum miros toate lăcaşurile în care stau astfel de locatari; prin urmare, ca Rogelio să-şi poată da mai bine seama de înfăţişarea şi ţinuta noii sale preocupări, a trebuit s-o scoată în curte fără niciun artificiu de cochetărie, ba chiar am putea spune aproape goală, deoarece formele-i zvelte nu erau acoperite decât cu o pătură veche pe care proprietarul trăsurilor de închiriat, Augustin Cuero, se grăbi s-o dea jos, în aşa fel ca nimic să nu-i mai ascundă farmecele.

Era o minunată iapă andaluză, roaibă, cu coama neagră, cu un cap mic şi uscăţiv, cu picioare nervoase, cu copite netede şi bombate, cu părul irizat de atâta luciu, cu nările fremătânde, cu ochii plini de foc şi blândeţe, tânără, credincioasă, vioaie şi mândră; un exemplar din cele care fac cinste rasei cabaline spaniole prin frumuseţea înfăţişării şi generozitatea caracterului. Augustin Cuero o copleşi cu elogii, prefăcându-se că-l doare sufletul să se despartă de un animal atât de reuşit.

— O asigur pe doamna că alta mai frumoasă nici că se vede trecând pe promenadă. Nu are niciun cusur. Este o sfântă, un ghem de mătase, o poate călări chiar şi un prunc. Cu tot sângele care-i fierbe în vine nu este capabilă să facă cuiva vreun rău. Iată de ce prinzi drag de ea şi când o vinzi parcă te-ai despărți, ca să zic așa, de o rudă apropiată.

— Da – spuse doamna, încercând să se târguiască – dar nu poți să negi că nu este un cal „la modă”. Cei eleganți au un gât lung de-o leghe și o figură ascuțită ca un brici.

— Mă rog, caii englezești... o modă ridicolă ca multe altele, dar și ăștia sunt pentru anumiți domnișori și pentru anumite ocazii... pentru hipodrom și alte chestii dintr-astea. O iapă ca cea pe care o vedeți, întotdeauna va avea căutare. Ce mai umblă Barretín după mine, să mi-o cumpere; dar încă nu ne-am înțeles la preț. Poate să spună și domnișorul.

— Este adevărat, mamă – afirmă Rogelio, în timp ce dezmierda crupa satinată a frumosului animal. Sunt martor. Augustin i-a cerut tot atât cât ți-a cerut și ție, dar toreadorul nu s-a învoit pentru doi galbeni, deși e mort după ea. Îi dă tîrcoale. Îi face curte în toată regula.

— Păi să nu-i mai dea târcoale, că este a ta – exclamă doña Aurora cu hotărâre, bucurându-se la vederea chipului fericit al fiului său, care, auzind aceste cuvinte mult așteptate, cu un impuls izvorât din adâncul inimii îmbrățișă gâtul iepei și îi dădu un sărut în toată legea pe botul negru și umed.

După ce căzură de acord asupra prețului și asupra orei la care urma să-l achite, doña Aurora dădu câteva sugestii, propunând ca iapa să rămână în grija lui Augustin, dar Rogelio, surescitat, aproape nebun de fericire, n-o lăsă să continue:

— Tu nu știi, mamă... Mă ocup eu de asta. Lasă pe mine... Să treacă o zi fără să știu eu ce face iapa mea...? Toate diminețile și după-amiezele trebuie s-o văd pe iepușoara mea scumpă... Îți spun s-o lași în grija mea.

Doña Aurora se învoi până la urmă și îi dădu mână liberă.

— Bine; treaba ta...

Când se ivi problema să-i pună un nume, băiatul murmură surâzând:

— O voi numi *Suriña.*

Se întâmplă câteodată ca iubirea să-ți inspire idei strălucite; doña Aurora, călăuzită de dragostea maternă, înțelese că pentru un bărbat de 20 de ani, chiar mai necopt decât propria vârstă, nu există altă rivală mai bună împotriva unei femei, decât un cal frumos.

Calul nu înseamnă o distracţie doar de câteva ceasuri pe zi, ci o ocupaţie şi o grijă permanentă, din zori şi până seara. Să te interesezi dacă i se dă de mâncare şi dacă raţia îi e de ajuns sau nu, să vezi dacă e curat şi dacă a fost ţesălat cum se cuvine; iar toaleta unui cal de rasă îţi ia tot atâta timp cât şi toaleta unei femei cochete, apoi această comuniune afectivă dintre călăreţul ce cunoaşte pentru prima oară bucuria de a avea un cal şi animal, această duioşie care se naşte din sentimentul posesiunii, pe urmă tot răsfăţul, bucăţile de zahăr furate de la masă pentru ca să i le dai, pâinea proaspătă, ascunsă în buzunarul hainei şi, în sfârşit, fericirea pe care ţi-o prilejuieşte nechezatul plin de bucurie al animalului, când cu mirosu-i fin simte apropierea stăpânului care-i aduce bunătăţi. Unde mai pui grijile pentru sănătate – un cal pricinuieşte tot atâtea necazuri cât şi un copil mic. „Domnişorule, nu ştiu ce are iapa asta... azi n-a mâncat nutreţul şi parcă are o privire tristă." „Domnişorule, astăzi iapa nu..." Cine poate înşira toate bolile de care poate suferi un căluţ? După toate aceste îngrijiri urmează altele, pe care le-am putea numi toaleta în vederea cununiei cu echitaţia; şaua făcută din cea mai bună piele de porc, micuţă şi cochetă; pătura croită dintr-un fetru frumos cu monograma englezească; scăriţele din oţel; căpăstrul care pune în evidenţă frumuseţea capului; iar pentru călăreţ, cravaşa cu mâner de argint gravat, mănuşile din Tirol, pantalonii ajustaţi şi cizmele noi, cravata cu potcoave albe pe fond gri... Totul e o distracţie, o încântare continuă în minunata lună de miere a băiatului cu iapa sa. Şi ce emoţie când o scoate la plimbare! Cât orgoliu când le-o arată prietenilor. Ce bucurie nedesluşită când o plimbă pe aleile înfrunzite din Moncloa, când vede vreo trăsură, înăuntrul căreia se află o frumoasă îndoliată, şi fascinat de privirea tinerei necunoscute îşi pune în evidenţă ţinuta, vioiciunea şi eleganţa calului, ducându-l în frâu şi acoperindu-l de spumă şi sudoare. Şi ce plăcere să schimbi cadenţa, să treci de la pasul ritmic la trapul vioi sau la galopul înfocat; să mângâi cu afecţiune grumazul acelui animal ascultător şi să-l simţi suflând aerul pe nări de plăcere, în timp ce i se înfioară nervii sensibili şi musculatura viguroasă şi zveltă, aşa cum se înfioară talia unei tinere fete când este cuprinsă pentru a dansa primul vals!

Neîndoios, ideea cu iapa a fost o stratagemă fericită; ea izvora, în sfârşit, din experienţă, şi era cu mult superioară vicleşugului naiv de a-şi lua o logodnică, la care recursese în candoarea lui Rogelio, ca leac suprem pentru a-şi vindeca incipienta maladie amoroasă.

Acum nu mai era nevoie ca mama să-i ceară să iasă la plimbare, nici ca el să inventeze pretexte pentru a pleca de acasă. Băiatul nu făcea altceva decât să se plimbe între casa lui şi grajdul favoritei.

Iarna era deja pe sfârşite; ultimele zile ale lui martie erau, în ciuda faimei proaste a acestei luni nestatornice, luminoase, blânde şi frumoase; şi în toate după-amiezile, de la ora trei, Rogelio ieşea să se bucure de primele adieri ale primăverii, fie singur, fie cu prietenii, fie cu dresorul, întorcându-se pe seară doborât de o salutară oboseală fizică, îmbătat de aerul curat, eliberat de slăbiciuni şi gânduri nesănătoase, pătruns de plăcerea plimbării.

Între acest filon de activitate pe care mama sa îl descoperise, şi învăţătura pe care n-o putea neglija, căci se apropia cu paşi repezi perioada examenelor, când şi cum să-i mai rămână timp şi pentru Esclavitud?

Dar maică-sa nu se culcă pe o ureche şi nici nu renunţă la planul de apărare atât de bine ticluit. Într-o zi, don Gaspar Febrero, sculându-se ceva mai devreme decât ceilalţi prieteni, veni să stea de vorbă între patru ochi cu doamna Pardiñas şi, ca de obicei, îndreptă firul discuţiei spre Esclavitud, elogiind-o într-atât, încât doamna simţi că nu-şi mai poate stăpâni iritarea:

— Aş vrea – spuse doña Aurora, când bătrânul îi îngădui să deschidă şi ea gura – aş vrea să te întreb ceva în legătură cu fetiţa asta; dar să-mi promiţi că-mi vei spune adevărul, ca între prieteni vechi ce suntem.

— I-auzi vorbă, cum să nu, simpatică doña Aurora. Cu ce-ţi pot fi de folos?

— Păi să vezi... ceva ce mi-a venit în minte stând dimineţile aici singură, când băiatul e plecat la cursuri. Deoarece dumitale nu-ţi va fi prea uşor, cred eu... după ce pleacă Felisa în Filipine... eu, în dorinţa mea ca să nu-i simţi chiar atât de mult lipsa... nu crezi?

— Ia să vedem, să vedem, orice idee venită din partea dumitale... Dumneata întotdeauna chibzuieşti bine, prietenă dragă...

— Pentru că mi-ai spus de atâtea ori că îţi place cum serveşte Esclavitud...

Bătrânul cel chipeş tresări plăcut surprins, îşi potrivi ochelarii pe nas, se sprijini de baston, aplecându-se în faţă şi, pierzându-se cu firea, începu să exclame, tremurând tot şi neizbutind să-şi termine frazele:

— Prietenă dragă, prietenă dragă... ce-mi tot spui, ce-mi tot spui? Te-ai gândit bine înainte să vorbeşti? Să te desparţi de o astfel de comoară, de o astfel de comoară? Îţi sunt adânc recunoscător, zău aşa, dar, nu pot, ...conştiinţa mea... nu pot... conştiinţa mea... nu pot să primesc... Până unde merge prietenia! Acum îmi dau seama, Aurora... nu, dar eu nu sunt un egoist... dumneata cred că n-ai chibzuit de ajuns... chiar vorbeşti serios, serios?

Doamna se simţi cuprinsă de remuşcare în faţa unei astfel de recunoştinţe nemeritate şi se grăbi să adauge:

— De fapt, ştii, mi-ar conveni şi mie, chiar şi mie. Există şi un pic de egoism aici, Don Gaspar. Nu este numai mărinimia la mijloc. Deoarece anul ăsta am de gând să-l duc pe Rogelio să cunoască meleagurile noastre...

— Un motiv în plus, prietenă dragă, un motiv în plus. Nu poţi să te lipseşti de o astfel de servitoare în călătorie. Vremurile sunt grele. Cine dă azi din mână o comoară ca Esclavitud? Ah, o Esclavita de talia ei! Dumneata te-ai gândit bine, dar bine de tot?

Vorbind astfel, Nuño Rasura se tot foia în fotoliu şi învârtea prin aer bastonul. Ochii îi străluceau; îşi ţinea trupul drept ca un tânăr, iar pieptul îi tresălta cuprins de zbucium.

„Doamne păzeşte – gândi doña Aurora – pe moşulică ăsta nu mai e mult şi trebuie să-l adun de pe jos cu făraşul." Şi cum păstra tăcere, prefăcându-se pătrunsă de argumentele bunului său prieten, acesta adăugă repede, cu înflăcărare, la fel ca un copil care se lasă convins să ia o jucărie.

— Dar, adică... înţeleg totuşi că buna mea prietenă s-a gândit bine, fie şi numai pentru că mi-a făcut mie o asemenea propunere. Ştiu că tot ce spui dumneata, Aurora, are mult, mult temei. Când călătoreşti e mai bine să fii singur; numai fiul şi mama... bineînţeles, perfect. Păi, în ceea ce mă priveşte, ajunge că vine din partea dumitale, accept, accept, înţelegi prietenă dragă, accept bucuros!

Doña Aurora gândea în sinea ei: „Într-adevăr, câteodată te enervează un şmecher ca don Nicanor, care este atât de viclean şi de bârfitor că ar fi în stare să-şi vorbească de rău propria mamă; dar şi tontălăii ăştia naivi care niciodată nu pricep nimica!... te calcă pe nervi, ce mai!"

Odată învinse scrupulele lui don Gaspar, el singur puse la cale un plan de bătaie: în lipsa fiicei, Esclavitud va intra în slujba tatălui, ca menajeră. Octogenarul adăugă, frecându-şi mâinile de bucurie.

— Să nu care cumva să afle Candás... Nu vreau glume deplasate.

CAPITOLUL 21

NIMENI NU AFLĂ NIMIC DESPRE această conspiraţie domestică. Doña Aurora păstră tăcere, deoarece femeile ştiu foarte bine să tacă dacă îşi propun lucrul acesta şi când se află în joc interese personale; iar don Gaspar îşi puse lacăt la gură, pentru că se temea ca dracul de tămâie de glumele şi insinuările procurorului; pe de altă parte – să dăm la iveală şi aceste intimităţi – era terorizat de severitatea fiicei sale, care, suspicioasă întocmai ca o nevastă şi alarmată de tendinţele de eleganţă, sociabilitate şi galanterie ale bătrânului, se străduise să-i caute cele mai urâte, mai necioplite şi mai ursuze slujnice, pentru că întotdeauna vedea profilându-se la orizont silueta fatidică a unei mame vitrege. Până când nu-şi începea Felisa călătoria spre a cincea parte a globului, bătrânul nici măcar nu îndrăznea să facă aluzie la intenţia lui de a-şi lua o astfel de servitoare dulce şi frumuşică. Îi venea foarte greu să se stăpânească şi să aştepte, pentru că bătrâneţea lui era de fapt o a doua copilărie, capricioasă şi nerăbdătoare, şi când nu i se îndeplinea pe dată câte o dorinţă, dacă s-ar fi lăsat pradă pornirilor sale, ar fi fost în stare să bată din picior de ciudă. Singura lui alinare era să-i ocolească pe ceilalţi prieteni şj s-o întâlnească pe doña Aurora între patru ochi, ca să-i poată vorbi în taină, aşa cum îşi povestesc bătrânii planurile, despre cât de bine o va duce cu el Esclavitud, despre toate atenţiile de care se va bucura, despre cât de uşor este să slujeşti pe un om în vârstă şi alte lucruri de acest gen. Iar când era lume de faţă şi în consecinţă nu-şi putea exprima cu glas tare gândurile, arunca priviri cu subînțeles și-i făcea cu ochiul prietenei sale, îi surâdea fără motiv, în sfârșit nu știa cum să-și reverse preaplinul sufletesc, mai potrivit la un om cu sânge mai clocotitor în vine. „Dumnezeu să ne țină mintea întreagă – gândea doamna. Nu știu de ce ne mirăm de băiețandrii care își pierd capul, când și bătrânii fac la fel. Ba încă băiețandrilor nu li se aprind călcâiele chiar așa cu una, cu două. O să cumpăr niște batiste mari cât o zi de post ca să-l șterg la gură de bale pe prostănacul ăsta bătrân. Să nu-mi zici mie Aurora dacă nu înnebunește de nerăbdare până când și-o lua fiică-sa tălpășița ca s-o aibă mai repede pe Esclavitud lângă el. Dacă n-aș ști că în fond este un om cât se poate de cumsecade, iar Esclavitud, pe de altă parte, nu ar fi în stare să facă vreo prostie cu el, aș fi îngrijorată. Nu pot ști niciodată unde-l poate duce mintea când e vorba de asemenea lucruri, și dacă nu cumva i-o cășuna să se însoare sau mai știu eu ce trăznaie de felul ăsta."

Ideea că don Gaspar s-ar putea însura cu o fetișcană de 25 de ani i se păru atât de caraghioasă, încât doamna Pardiñas râse singură și își sfârși monologul scărpinându-se cu andreaua în creștet și conchizând:

„Eu nu am nicio vină dacă se va întâmpla vreo minune de felul ăsta. Nu e niciun păcat să găsești un plasament bun pentru o servitoare de nădejde. De ce îmi pare rău însă este că moșmondita asta de Felisa nu se mai urnește o dată în Filipine."

Într-adevăr, se pregătea de călătorie cu atâta calm, încât ar fi scos din sărite chiar și pe cineva cu o fire mai puțin iute decât a doñei Aurora. Ceea ce o făcea să-și piardă răbdarea și o umplea de deznădejde era că sesiunea de examene bătea la ușă, iar după aceea hotărâse să plece în Galicia; și nu-i convenea nici s-o ia, nici s-o lase acasă pe Esclavitud. Don Gaspar aducea vești despre plecarea fiicei sale cu o figură tot mai veselă pe măsură ce se apropia momentul cu pricina. „A și început să-și facă bagajele... S-a interesat de cursele vapoarelor... joi, sau cel târziu sâmbătă, pleacă spre Cadiz".

În sfârșit, într-o zi sosi cu fața mai radioasă și mai triumfătoare ca oricând sub aureola frumoaselor sale bucle albe. „Scumpă doña Aurora, în după-amiaza asta ne părăsește...”. Se hotărâră ca din rațiuni umanitare să mai lase să treacă două sau trei zile până să-I pună în vedere să-și caute altă slujbă necioplitei și murdarei slujnice care îl îngrijise pe don Gaspar și s-o anunțe pe Esclavitud de noua sa menire. „Prietena mea doña Aurora, se va ocupa de asta...” își spuse octogenarul.

Dar cu toate că lăsase această sarcină în grija doñei Aurora, a doua zi, cu prilejul higienicei plimbări pe care o oferea piciorului său șchiop prin piața Puerta del Sol, trecând pe lângă La Pajanta, nu se putu abține: intră și puse să i se cântărească jumătate de kilogram de caramele și bomboane. Le păstră ascunse în buzunarul de la piept al pardesiului și când sună la ușa casei Pardiñas și îi deschise Esclavitud, se uită împrejur, băgă mâna în buzunar, scoase cornetul de hârtie și-l întinse fetei ca și cum i-ar fi dat un bilet de dragoste. „Sunt foarte proaspete”. Au fost singurele cuvinte pe care în plăcuta sa tulburare reuși să le rostească, oferind darul.

Doña Aurora se zbuciumă mult, făcu eforturi uriașe și-și înghiți de nu știu câte ori saliva până izbuti să-și îndeplinească ingrata misiune de a o înștiința pe Esclavitud. Ar fi preferat să-i dea vestea unei mari nenorociri, ca moartea unei ființe iubite, sau cine știe ce altă lovitură a sorții; pentru că în astfel de situații doamna nu ar mai fi avut nicio parte de vină, n-ar mai fi purtat nicio răspundere, în timp ce în această schimbare de domiciliu și de stăpân, doña Aurora, cu simțul său de dreptate înnăscut, pe care nu-l putea altera decât torentul nestăvilit al sentimentelor, își dădea seama că acționa cu cruzime și duritate, chiar dacă era mânată de mobiluri întemeiate, dintre acelea pe care nicio mamă prudentă nu le poate nesocoti.

„Este chiar o problemă de conștiință pentru mine – gândea pentru a mai prinde curaj. Am fost imprudentă aducându-i lui Rogelio tentația la îndemână. În acest sens, Felisa Febrero s-a arătat mai prevăzătoare, pentru că nici la cei 80 de ani şi ceva ai tatălui său nu i-a dat acestuia apă la moară. E destul de cuminte băiatul că nu s-a aprins prea tare. Nu, nu, mai bine să roşeşti o dată decât să păleşti de o sută de ori. Azi îi spun lui Esclavitud. Îndată ce pleacă Rogelio la ore..."

Tonul vocii poartă în el misterioase avertismente, care în anumite situaţii dau la iveală tot ce ascunde sufletul înainte de a fi rostit un singur cuvânt. Simpla frază „Esclavitud, vino încoace", pe care o slujnică o aude de atâtea ori din partea stăpânei sale, răsună de data asta într-un mod aparte în sufletul galicienei. Tot sîngele îi năvăli în inimă şi când intră în cameră, unde o aştepta stăpâna, ea intuise deja, în esenţă, ceea ce avea să audă din gura doñei Aurora.

Aceasta nu se afla în sufragerie, ci în camera băiatului, unde intra numai când el era plecat, ca să scrie vreo scrisoare sau ca să facă unele socoteli, dacă era cazul, şi poate ca să-şi satisfacă totodată acest instinct de curiozitate neliniştită proprie sentimentelor exclusiviste care ajung în pragul pasiunii. Îi spuse lui Esclavitud să se aşeze pe un scaun din apropiere şi începu să-i vorbească fără a o privi, jucându-se cu o cutioară cu peniţe, de unde le scotea una câte una pentru a le înşira pe masă.

„Toată lumea trebuie să se adapteze împrejurărilor, iar în această călătorie în Galicia, nu era cu putinţă... să meargă trei persoane, nu-i ca atunci când sunt doar două, asta este clar. Casa domnului Febrero era cel mai bun loc pe care o fată ca ea şi-l putea dori... Un chilipir... nu va fi servitoare, ci menajeră... I se va acorda toată atenţia cuvenită. Îi va fi uşor să slujească o persoană singură... doar să-i facă un pic pe plac domnului Febrero, care era atât de drăguţ, şi o să se simtă în al nouălea cer, ca şi când şi-ar fi găsit o familie. Şi, în sfârşit don Gaspar era şi el din Galicia, iar Esclavitud nu avea de ce să mai sufere ca în cealaltă casă..."

De îndată ce înşiră toate aceste motive se simţi uşurată şi, fără să înceteze aparent a acorda atenţie rândurilor de peniţe, se uită cu coada ochiului la fată. Esclavitud continua să stea nemișcată pe scaun, cu mâinile încrucișate în poală, cu picioarele lipite și ochii plecați; nici ea nu-și dezvăluia cu ușurință oglinda sufletului.

— Ei, ce spui? rosti în sfârșit doamna, care începuse să-și piardă răbdarea, ca întotdeauna când avea de-a face cu o rezistență pasivă.

— Păi eu ce-aș putea să spun? răspunse Esclavitud cu o voce surdă, dar calmă în aparență.

— Da sau ba, dacă îți place casa pe care ți-o ofer eu sau dacă preferi să-ți cauți tu alta, după gustul tău.

Urmă o pauză și în cele din urmă fata răspunse cu o voce albă, din pricina efortului pe care-l făcea ca să se stăpânească:

— Dacă nu e grabă prea mare, vă voi da răspunsul mâine sau poimâine.

„Înțeleg eu, gândi doamna. Vrei să vorbești mai întâi cu băiatul. Bine, fie ce-o fi. Eu stau de veghe ca o santinelă și, firește, voi încerca să nu-l îmbrobodești. O să fiu, cum se zice, cu ochii în patru."

Totuși, în după-amiaza aceea, n-avu încotro și ieși – împotriva obiceiului său – s-o conducă la gara de sud pe Felisa Febrero, una din aceste nesuferite obligații mondene, de care nu poți scăpa și care pică întotdeauna în momentul cel mai nepotrivit.

Rogelio ieșise și el să călărească, dar poate pentru că simțea nevoia să repete materia, dat fiind că examenele se apropiau cu pași repezi, își scurtă plimbarea; când intră însă în casă, încă însuflețit de călărie, făcându-și vânt cu pălăria și învârtind în mână cravașa, Esclavitud îl apucă de mânecă și îl împinse până în camera lui, lipindu-l chiar de masa pe care doña Aurora își aliniase dimineață armatele de penițe.

— Ce se întâmplă, *Suriña?* Ce ai?

— Nu ți-am spus eu că nu voi merge în Galicia anul ăsta și nicicând? Mama dumitale mă concediază... mă trimite la domnul Febrero.

— Ce tot îndrugi? Ia să vedem despre ce e vorba.

Fata povesti tot ce știa. Ochii îi erau uscați, doar vocea și bărbia îi tremurau uşor. Respira precipitat și în modul său de a povesti, în acea disperată cerere de ajutor precum a naufragiatului care își scoate capul deasupra valurilor, exista o vehemenţă şi o agitație care contrastau cu reținerea sa obişnuită şi care ar fi tulburat pe oricine, chiar dacă n-ar fi avut vârsta atât de fragedă şi experienţa atât de puţină a lui Rogelio. În timp ce bâiguia: „Nu, nu se poate, tu n-ai să pleci; ce prostie!" braţele sale strângeau involuntar talia subţire a fetei și dorința interioară care îl răvășise cu patru sau cinci luni în urmă, renăștea mai puternică, dându-i curaj să se răzvrătească, să protesteze şi s-o apere pe Esclavitud aşa cum aperi ceea ce îţi aparţine şi formează însăşi esenţa vieţii tale.

— Ia stai puţin: nu înţeleg cum de i-a intrat mamei ideea asta în cap... probabil că e vorba de vreo bârfă... De ce şi pentru ce? Noi ce motive am dat, *Suriña*? Că de la boala mamei aproape că n-am mai vorbit unul cu altul; tu nu calci niciodată în odaia asta... Este foarte ciudat, şi lucrurile nu trebuie să rămână aşa. Lasă că aranjez eu. Cum o să pleci? Nu, frumoaso, nici vorbă...

Încurajată şi înviorată de aceste promisiuni, Esclavitud se lipi de pieptul prietenului său, dorind să se adăpostească în acel refugiu pentru ca nimeni să n-o smulgă de acolo; iar Rogelio, stăpânit de un avânt tineresc de nestăvilit, o acoperi de mângâieri, încercând să-i ridice capul pentru a-i căuta buzele.

Sună soneria, dar prima oară niciunul din ei n-o auzi. La a doua sonerie, energică şi mânioasă, Esclavitud tresări şi cu o mişcare simultană şi bruscă, cei doi se îndepărtară unul de altul. Fata îşi aranjă tremurând părul şi baticul de mătase care îi înconjura gâtul.

— Mă duc să deschid, e doamna.

CAPITOLUL 22

ÎN SEARA ACEEA, LA MASĂ, ROGELIO i se păru doamnei Pardiñas palid, distrat şi cam distant; aceasta îşi spuse în sinea ei: „Gata, ştie. L-a şi informat podoaba de Esclavitud".

De asemenea prinse din zbor şi nişte priviri schimbate pe furiş, speriate şi elocvente; dar se abţinu gândind pentru sine: „După don Nicanor, în lumea asta trebuie să faci pe prostul un sfert de oră în fiecare zi; acum mie mi-au dublat porţia şi trebuie să fac pe proasta câteva luni în şir". Făcu deci pe proasta, ca şi când nu ar fi observat starea în care se afla fiul ei, pe care îl întrebă cu mult interes despre iapă şi despre grajd, precum şi despre prietenii care practică acelaşi sport".

După ce masa fu strânsă, atinse o altă problemă de mare importanţă şi actualitate: cea a examenelor.

— Băiete, miercuri sau joi, mi se pare că-ţi vine rândul, aşa că săptămâna asta mă aşteaptă destulă bătaie de cap... Pentru că adevărul este că niciodată nu poţi să ştii cum stai cu domnii ăştia. Dacă toţi ar fi cum e Contreras! Ăsta e un tip cu care te poţi înţelege. Numai că anul ăsta nu dai cu Contreras. Cu ceilalţi este o întreagă dandana. Dacă stai să-i asculţi pe unul şi pe altul, ţi se face lehamite. Lastra vrea să pleci capul în faţa lui, să intervii pentru fiecare candidat şi toată lumea să-i poarte recunoştinţă. Ruiz del Monte pare să fie la polul opus; dacă-i pui o vorbă pentru vreun copil, prinde ciudă pe el şi-l freacă până nu mai poate. Tu ştii mai bine dacă e aşa; mie mi-a povestit amicul tău Diaz... De

Albirón se vorbeşte altceva; că ţine seama de intervenţii, dar nu de toate, ci numai de cele care vrea el, în funcţie de persoana care intervine. Cel mai sigur deci e să recapitulezi materia, copile.

— Am şi început, mamă – răspunse laconic studentul.

Seara trecu şi nu mai putu smulge altceva de la el. Răsfoia revistele ilustrate şi ziarele; le lua şi le lăsa; îşi schimba locul trecând de pe fotoliu pe canapea şi invers; ofta adânc şi, în sfârşit, dădea toate semnele de mâhnire, fără să încerce să se ascundă. Cel mai mult părea că doreşte ca maică-sa să observe acest lucru. În sfârşit, când aceasta îl întrebă:

— Azi nu te duci la teatrul Lara?

— Nu, exclamă el pe un ton dur şi decis.. Mă duc să mă culc, mă cam doare capul.

Doamna îl auzi păşind apăsat pe coridor şi trântind uşa de la camera lui.

„Am zis eu bine: ştie. Am făcut o mare greşeală. Nu trebuia să rezolv problema asta decât după ce vor fi trecut examenele, cu câteva zile înainte de plecare. A fost o încăpăţânare prostească din partea mea. E clar: dorinţa de a ieşi repede din impas... Dar nu; există lucruri pe care trebuie să le rezolvi ingetul cu încetul. Să văd cum s-o dreg ca să mai câştig timp. Dacă nu, băiatul va fi ca scos din minţi tocmai când are nevoie să fie cu capul limpede. O amânare... Să văd dacă pot să-l înduplec pe don Gaspar. S-ar putea să fie mai greu să-l potolesc pe bătrân decât pe băiat. Ce încurcături! Prefăcuta aia de Rita Pardo avea dreptate! Trebuie să te gândeşti de şapte ori înainte de a aduce pe cineva în casă."

În mica dramă domestică şi intimă care se apropia de deznodământ, avu loc atunci un antract, un fel de armistiţiu momentan, în care actorii, prefăcându-se că se ocupă cu alte treburi care-i absorb pe deplin nu pierdeau totuşi din vedere problema capitală şi trăiau, ca să spunem aşa, cu o mască perpetuă, păstrând tăcere asupra subiectului care-i ardea la inimă, tăcere care nu păcălea pe nimeni, de altfel. Doamna se străduia doar să câştige timp, potolind nerăbdarea febrilă a lui don Gaspar Febrero, cu tot felul de amânări, invocând apropierea examenelor şi imposibilitatea de a rămâne fără servitoare tocmai atunci. Esclavitud aştepta, păstrând în străfundul sufletului o speranţă tenace, izvorâtă din cuvintele şi promisiunile prietenului său; iar Rogelio preocupat, agitat, pândea inutil ocazia de a spune ceva, ceva foarte serios şi pe un ton foarte ferm, mamei sale.

Adevărul înainte de toate: dacă maică-sa i-ar fi oferit acest prilej, studentul n-ar fi ştiut cum să profite de el. Pe măsură ce trecea timpul îi scădea doza de curaj strânsă în primul moment, întocmai ca aroma unei sticle de parfum rămasă destupată.

E greu de închipuit de câtă îndrăzneală are nevoie un fiu bun pentru a se împotrivi unei mame bune şi a realiza un act care, într-un anumit mod, să-l emancipeze, dar, care în acelaşi timp îi sfâşie sufletul. Într-atât se contopise datoria firească cu obişnuinţa şi chiar cu acel egoism scuzabil, care ne sfătuieşte să ne lăsăm în mâinile cui ne iubeşte mai mult decât pe sine însuşi, încât a rupe această legătură constituia un act de supremă forţă, unul din acele eforturi care zbuciuma din temelii voinţa, dacă nu este plămădită dintr-un oţel bine călit. Împotriva unui tată sever găseşti întotdeauna energia necesară: propria lui severitate te înverşunează; dar o mamă ca cea a lui Rogelio, care nu se gândea decât la binele fiului său, care îl înconjurase cu atâta solicitudine, scutindu-l până şi de efortul de a gândi şi dori ceva; o mamă văduvă şi cu o sănătate şubredă şi care avusese dibăcia de a o lua mereu înaintea dorinţelor fiului ei, izbutind astfel ca voinţa acestuia să nu dobândească tăria pe care o imprimă de obicei lipsurile şi lupta, o asemenea mamă era un adversar cu care Rogelio nu avea puterea să se măsoare.

„Dacă ar aduce chiar ea vorba...” gândea studentul. Dar, de unde! Chiar dacă ar aduce ea vorba... ar fi totuna. Unicul lucru pe care îndrăznea să-l facă era să protesteze tacit, arătându-se când trist, când prost dispus şi ursuz. „Mama, ca să nu mă vadă aşa, ar fi în stare de orice...”, socotea el cu logica sa de copil răsfățat. Numai că mama se pricepea la jucării mai bine decât el.

Apropierea examenelor îi slăbi și mai mult voința. Recapitularea, cu teama unui eventual eșec și cu vizitele prietenilor care îl țineau la curent, ca să spunem așa, cu starea barometrului notelor, îl făcură pe Rogelio să se situeze în afara cercului magic cu care ne înconjoară ideea fixă a dragostei, și dacă nu ar fi fost acea pereche de ochi verzi care îi fixau pe ai săi din când în când, ar fi uitat cu totul de povestea aceea care, printr-o optică stranie, i se părea tot mai îndepărtată, deși de fapt era iminentă, căci plecarea în Galicia era stabilită definitiv pentru după examene.

Acestea din urmă sosiră și Rogelio absolvi cu bine două materii, dar la o a treia, cea mai ingrată și antipatică pentru el, rămase corijent, ceea ce-i căzu ca un duș rece.

„Știu eu cine-i de vină că a picat!" gândea mama privind prin ușa întredeschisă la Esclavitud care scutura cu un pămătuf praful de pe tablourile din salonaș. „La asta ajungi când îți pierzi capul; dar ce să-i faci? Fiecare vârstă are ciudățeniile ei. În septembrie va câștiga ce pierde acum; e tânăr; să fie el sănătos... Și să vorbim drept: și iapa mi l-a cam zăpăcit în ultima vreme. Însă e mai bine așa. Din primăvară încoace n-am a mă plânge; săraca, a fost la înălțime. Merită câteva bucăți de zahăr."

CAPITOLUL 23

ÎN ULTIMA SEARĂ PE CARE familia Pardiñas o petrecea la Madrid înainte de a pleca spre locurile natale au venit mulţi prieteni să-şi ia rămas bun, şi astfel se închegă o mică sindrofie animată şi fără pretenţii. La sfârşitul lui iulie, cel mai potrivit moment pentru a ieşi şi a căuta singurătatea era între 10 şi 11 seara, când adie o boare de aer proaspăt chiar şi pe străduţele încinse ale vechiului Madrid, unde nu există nici pomi şi nici municipalitatea nu se îngrijeşte aproape niciodată să stropească asfaltul.

Coborâră şi vecinele de la etajul doi, nepoatele unui general de brigadă de genişti; sosise de asemenea văduva marchizului de Andrade, galiciană ca şi Aurora, o doamnă chipeşă, elegantă, destul de cunoscută în cercurile aristocratice şi obişnuită, în consecinţă, să se culce târziu.

Văzându-se înconjurată de atâţia musafiri, doamna Pardiñas, se strădui să-i primească cât mai bine cu putinţă, lăsând ca discuţia care se referea la lucruri din ţinutul unde avea să se întoarcă după atâţia ani să se desfăşoare în voie.

Marchiza, veselă şi strălucitoare, spuse că va pleca în curând la Vigo, şi arătă o brăţară nouă, cu safire şi briliante, lăsând să se înţeleagă că închidea în ea un anumit mister: „Asta are din nou gânduri de măritiş – îşi spuse doña Aurora. Cine o fi curtezeanul? S-o ajute Dumnezeu". Rogelio părăsise pe neaşteptate întrunirea fără un cuvânt.

Retragerea lui nu trecu neobservată de maică-sa; dar nu o putea împiedica, aşa că născoci alte motive de resemnare:

„N-o fi dracul chiar atât de negru; la urma urmei, mâine plecăm...” Încă mai vedea în Esclavitud un pericol și o capcană, dar foarte îndepărtate. „Mâine, pe vremea asta, vom fi aproape de Avila... Doamne, când o să aud șuieratul trenului!”

Rogelio se duse în camera lui, împins de un licăr de speranță c-o va putea întâlni pe fată pentru a-i explica atitudinea lui din acele zile și imposibilitatea de a proceda altfel, pentru a evita plecarea și de a se răzvrăti. Presimțea că Esclavitud nu va pierde ocazia și va veni curând; și pentru ca ea să înțeleagă că el se afla acolo aprinse lumina, făcând risipă de chibrituri și de zgomot, deschise diverse sertare și făcu să scârțâie de două sau de trei ori ușa. Nu îndrăznea s-o cheme de frica auzului fin al mamei lui, pentru că așa cum spunea el, hiperbolic și paradoxal „auzea mai bine decât surdul de Candás”.

Nu trebui să aștepte mult. După zece minute auzi bătăi în ușă și înainte de a-i spune „intră” își făcu apariția Esclavitud. Lumina lămpii cu petrol pusă pe masa din holișorul prin care se pătrundea în dormitorul și baia studentului căzu pe chipul fetei și Rogelio băgă de seamă mai clar ca niciodată că în 15 zile se făcuse mai palidă și slăbise, subțiindu-și și spiritualizându-și obrazul; acum putea servi drept model pentru figurinele de ceară în care se închid moaștele vreunui martir necunoscut.

Rogelio se duse spre Esclava și-i luă mâna; ardea de febră.

Fără să spună vreun cuvânt se uitau amândoi în jur căutând un loc unde să se așeze unul lângă altul. Nu găsiră niciunul în hol, unde nu exista decât o strană și șase scaune. Și fără să mai stea pe gânduri se refugiară în dormitor, unde Rogelio, prinzând-o pe fată de mijloc, o obligă să se așeze pe pat.

Nici atunci nu-și vorbiră, lăsând să se scurgă astfel, în tăcere, cinci minute. Rogelio strângea și mângâia mânuța aceea, puțin înăsprită de muncă și înțepată de acul de cusut în foarte multe locuri, ca și cum ar fi vrut să-i transmită răcoarea palmelor lui și să-i vindece arsura febrei. Dar nu-i trecea nimic prin minte, decât obișnuitele banalități care se spun la despărțire. În cele din urmă, părându-i-se nepotrivit să mai tacă, se decise să recurgă chiar și la acest procedeu bătătorit.

— *Suriña,* prostuțo, nu-mi sta așa! Uite: m-am gândit mult, m-am frământat mai mult decât tine. Nu putem face nimic dacă ne opunem mamei acum. Am supăra-o foarte tare, poate că s-ar îmbolnăvi, dar nu și-ar schimba hotărârea. Ai răbdare. Peste trei luni sau mai puțin ne înapoiem la Madrid și ne vom vedea, pentru că în casa domnului Febrero vei fi mult mai liberă ca aici. Tu știi că eu te iubesc mult, prostuțo. Să nu mă trădezi cu Nuño Rasura. Hai, porumbiță prostuță, nu mai fi așa. Vrei să mă superi?

Esclavitud nu răspundea, doar mișca neîncrezătoare capul cu o mâhnire încăpățânată. Apoi răspunse cu glas destul de ferm:

— Nu pot să fiu veselă. Dar nici tristă nu sunt. Doar că-mi simt capul așa... de parcă mi-ar umbla prin el tot felul de gânduri negre.

— *Suriña*... Fetița mea!

— Da, chiar așa. Eu sunt aici. Te aud! Îți răspund! Dar parcă aș auzi pe cineva de dincolo... de pe lumea cealaltă, care îmi vorbește.

— Doamne păzește! exclamă studentul, înfiorându-se. Mai bine ai plânge. Dacă ai plânge nu ai mai fi atât de ciudată, *Sura*. Plângi, dă-ți cu pumnii în cap, dar nu mai spune grozăviile astea.

— Eu plâng pe dinăuntru. Pe dinafară nu. Nu pot să vărs nicio lacrimă. Așa am fost și atunci când a murit tata – răspunse liniștit fata, fără ca nici ea și nici Rogelio să sublinieze în vreun fel cuvântul „tată”, pe care poate pentru prima oară îl rostea Esclavitud, fără să se rușineze și fără să încerce să-l ocolească.

— Fetițo, mi se pare că ești cam bolnavă. Vai, vai, vai, ai febră! Îți ard mâinile. Dă-mi cuvântul că mâine te duci la Sanchez del Abrojo.

— Nu, domnişorule, nu sunt bolnavă. Niciodată n-am fost mai sănătoasă. Sunt „prevestiri".

— Taci, te rog, pentru numele lui Dumnezeu. Spui prostii.

Îşi lipi chipul de cel al fetei şi-i sărută cu tandreţe obrajii îngheţaţi, fără ca ea să opună rezistenţă. Dimpotrivă, păru mai supusă şi luă un ton aproape confidenţial şi pătruns de sinceritate pentru a-i spune prietenului său următoarele ciudăţenii:

— Rogelio, există lucruri pe care morţii le prevestesc celor vii; nu încape nicio îndoială. Cu trei zile înainte de a muri tata am văzut o pasăre mare şi neagră la picioarele patului meu. Ieri am văzut-o din nou; era atât de grăbită că nici nu ştiu pe unde a zburat, dar am văzut-o cum te văd şi cum mă vezi. Eu nu mă mai întorc acasă niciodată. O să vezi, şi atunci o să te convingi şi ai să spui: „Esclavitud avea dreptate". Dacă aş avea un milion de uncii, aş chibzui unde să le ascund ca să nu mi le fure hoţii. Noaptea trecută – coborî mai mult vocea şi murmură la urechea lui Rogelio – un câine, într-o curte de alături „a adulmecat moartea" până în zori.

— Dumnezeule, Esclavitud – exclamă Rogelio pentru a doua oară, deja adânc răscolit de acea convorbire stranie. Eşti nebună. Nu vezi *Suriña*, că la Madrid mor şi agonizează în fiecare seară mii de oameni? Ia imaginează-ţi câtă muncă pentru bieţii câini să anunţe toate aceste morţi. Ar lua locul ultimei pagini din *La Correspondencia*. Ceea ce se întâmplă cu tine, *Sura*, este că te mâhneşte peste măsură faptul că noi plecăm şi tu rămâi. Nici pe mine nu mă bucură ideea asta. Am trecut prin clipe foarte grele. Apoi am chibzuit... şi mi se pare că e mai bine să ne împăcăm cu situaţia aşa cum e, pentru că dacă ne agităm o încurcăm şi mai mult. *Suriña*, trei luni, 90 de zile (poate chiar nici atât), şi o să mă ai iar aici. Prima mea vizită, lui doña *Suriña* i-o fac! Te iubesc mult, frumoaso! O s-o îmblânzim noi pe mama. Azi nici nu mi-ai spus că mă iubeşti. Păi se poate?

Cu o mişcare de copil care vrea să fie alintat, îşi apropie obrazul de gura lui Esclavitud, iar aceasta, fără să se împotrivească, precum cineva care execută o acţiune în mod mecanic, îl sărută. Buzele îi erau ca şi palmele: uscate şi fierbinţi, iar lui Rogelio i se păru că zgâriau pielea, dându-i o senzaţie mai degrabă dureroasă decât plăcută. Numai că mângâierile erau un mijloc de a face mai suportabilă acea ultimă şi dureroasă întâlnire şi studentul, din lipsă de argumente care s-o consoleze pe biata părăsită, recurse la dezmierdări, fără ca în primul moment să-l împingă vreo altă intenţie mai puţin curată şi nobilă.

Trecu destul de mult timp – nici el nu-şi putea explica de ce această întârziere anormală, dacă stăm să ne gândim că momentul şi locul erau atât de prielnice, iar tinereţea e oarbă şi nesăbuită – înainte de a i se deştepta în trup o sete păgână şi arzătoare.

Când această beţie îi întunecă mintea, sări de pe pat şi se duse să stingă lampa, fără a obţine astfel întuneric deplin, deoarece o rază de lună primăvăratică intră pe geamul din hol şi scălda încăperea într-o lumină ireală, albastră şi visătoare.

Şi în palida penumbră puse din nou stăpânire pe buzele spre care forţa iluziei tinereşti îl mâna irezistibil, făcându-l să creadă că la fiecare răsuflare le bea sufletul.

De data aceasta nu le mai dădu drumul şi nici nu le-ar fi dat chiar de-ar fi avut-o în faţă pe mama lui, care pentru el reprezenta Datoria mult iubită, unica ce-şi croieşte drum în sufletele duioase.

Dar amintirea şi conştiinţa acestei datorii fură primul lucru care-i veni în minte, îndată ce se dezmetici; fugi la uşă, ascultă şi se întoarse speriat, exclamând pe un fon rugător:

— *Suriña, Suriña,* mi se pare că o aud pe marchiză luându-şi rămas bun... dacă pleacă, asta înseamnă că n-a mai rămas nimeni... şi mama va veni glonţ aici... să vedem dacă poţi să te strecori fără să te vadă. La revedere, mergi încet să nu te audă, da?

Fata ascultă pasivă, ca şi până atunci, fără a-i cere, în graba cu care voia să-i facă pe plac, nici măcar un ultim, sărut de rămas bun.

Rogelio aprinse din nou lampa, potrivindu-i fitilul cu băgare de seamă. Închise geamul din dormitor şi în picioare, în faţa marelui şifonier cu oglindă, îşi netezi părul şi-şi aranjă cărarea cu un pieptene. Apoi îşi băgă mâinile în buzunar şi se cercetă atent timp de câteva clipe, studiindu-şi cu o curiozitate nestăpânită chipul; îşi vorbea cu ochii în oglindă ca şi cum ar fi vrut să se convingă că odată risipită vraja, individualitatea lui rămăsese intactă, fiinţa sa nu păstra nicio urmă din cealaltă, nicio urmă care să nu se poată şterge şi care să-l trădeze.

Apoi imaginea mamei sale făcu să i se strângă din nou inima în piept, dar temerile îi fură spulberate pe dată de un acces de veselie nervoasă, şi neofitul alergă la fereastră, o deschise larg, se lăsa scăldat în aerul proaspăt al nopţii şi, apucându-se cu putere de pervaz, respiră lacom.

Mai degrabă ar fi lipsit soarele de pe cer, decât don Gaspar la ora patru după-amiaza, cu o trăsurică pentru a-şi lua acasă viitoarea menajeră. I se spuse că Esclavitud tocmai plecase înspre el, şi bătrânul, la auzul acestei veşti, se vârî din nou în cupeul hodorogit spunând vizitiului „să mâne bine'". Nerăbdarea nu-i permitea să meargă pe jos, şchiop cum era.

În ultimele clipe doña Aurora o chemă la ea pe Esclavitud, punându-i în mână, pe lângă leafă, şi un bacşiş substanţial, la care mai adăugă nişte cercei cu turcoaze. „Nu vreau să plece nemulţumită. Am observat că era tare schimbată la faţă, nefericita. Mi se pare că-l îndrăgise de-a binelea pe băiat, de aceea hotărârea mea este cu atât mai înţeleaptă. Mi-e milă de ea şi recunosc că este o prostie! Slavă Domnului, a găsit un loc foarte bun. Socotesc că i-am făcut un serviciu, asta mă mai linişteşte. O slujbă uşoară şi bine plătită."

Totuşi doamna nu-şi putea reprima o anumită nelinişte, o anumită amărăciune tainică, o milă nesfârşită care, după aceea, se transformă într-o presimţire dureroasă.

„Ca să vezi, am ajuns s-o compătimesc, când sunt sigură că i-am oferit tot ce-şi putea dori cineva din categoria ei socială".

Şi într-adevăr, aşa credea doamna Pardiñas. Cum se întâmplă cu multe persoane caritabile, incapabile de a urî şi a face rău, nu voia să recunoască faptul că se gândise înainte de toate la binele fiului ei, deşi era un lucru foarte de înţeles; într-adevăr, acesta fusese adevăratul mobil, dar ea încerca să-şi justifice comportarea ca fiind în interesul lui Esclavitud.

Se mai linişti un pic auzind-o în bucătărie pe Fausta care încerca să descreţească fruntea lui Esclavitud, cântându-i *sotto voce*[19]: „Iar azi slujesc un bunicuţ... care-i îndrăgostit lulea... iar eu îi sunt stăpână".

— Are dreptate Fausta. Stăpână va fi în casa lui don Febrero. Dacă nu cumva chiar mai mult decât atât...

Trenul spre Galicia pleca la şapte şi treizeci şi cinci şi la acest ceas atât de plăcut care prevestea înserarea, peronul gării de Nord gemea de o mulţime de călători aferaţi şi bucuroşi, şi de prietenii care-i conduceau, invidiindu-i pe cei care porneau să vadă locuri frumoase, să respire aer curat, să se bucure de răcoare, să trăiască mai în voie într-o climă blândă şi sănătoasă, timp de câteva luni. Nu aveau loc scene triste, nu era despărţirea marinarului de uscat sau plecarea soldatului pe front, nici nostalgicul rămas bun al emigrantului; cei care plecau erau însufleţiţi şi bucuroşi; cei care rămâneau le zâmbeau galben... numai spre capătul trenului, la uşa unui vagon de clasa întâi se zărea un grup de cinci persoane care se îmbrăţişau prelung; se compunea din doi bărbaţi, unul bătrân şi unul tânăr, cu capetele plecate, dar cu trupurile drepte, şi trei doamne, două tinere şi una cu părul alb, care îşi ducea batista la ochii înroşiţi de plâns. În vagon era o doică cu un prunc.

Lain Calvo se apropie de doña Aurora şi-i spuse arătându-i grupul:

---

[19] În surdină (it.)

— Îi vezi pe Rojas? Înfumurați până la capăt, până la moarte! Pe cel tânăr l-au retransferat la Marienda, din pricina acelei povești cu ministrul, și chiar dacă ar fi să crape de sărăcie, tot cu clasa întâi vor călători, ca să-și țină rangul. Soția este din nou însărcinată... mai are puțin și naște. Dacă îl mai transferă o dată spune că va demisiona... Iar pe Rojas cel bătrân ni l-au și înhățat! Nu știai? L-au scos la pensie acum o săptămână.

— Ce-mi tot spui? exclamă cu sinceră părere de rău doña Aurora. Doamne păzește! Sărmanii! Nefericita de Matilda Rojas, când va mai găsi ea un om cumsecade care s-o iubească fără niciun bănuț de zestre? Ei bine, tot drumul mă voi gândi la familia asta! Ce lume, don Nicanor!

Doña Aurora încercă să se apropie de grup și să strângă mâna doamnelor Rojas; dar nu mai era timp, deoarece se auzi șuieratul de plecare, locomotiva pufăia, și cărucioarele cu bagajele facturate alergau dintr-o parte într-alta a peronului, pentru a le sui în tren.

Rogelio, din vagon, îi oferi mâna mamei sale, care urcă încet, râzând pentru că i se agățase de scară un volan, iar la pornirea trenului se auzi glasul lui Lain Calvo care striga:

— Atenție la fetele din Vigo, Rogelio, că sunt nemaipomenite!

Trenul, clătinându-se ușor, își accelera mersul. Seara cădea cu o senină măreție, iar Rogelio, stând la geam, credea că zărește deja răcoroasele văi galiciene, castanii înfrunziți și albastrul feston al estuarelor tivind cel mai frumos ținut din lume.

În schimb nu văzu pe cealaltă parte a peronului pe Esclavitud, care urmări trenul cu privirea până se pierdu în depărtare, măreț și năvalnic.

Când nu mai fu posibil să distingă niciun smoc din fumul negru al locomotivei, fata, înfiorându-se ca și când i-ar fi fost frig, se întoarse încet spre oraș, hotărâtă ca soarele care apunea în acel moment să nu mai răsară pentru ea niciodată, niciodată.

S-o lăsăm pe această nefericită, pentru că la urma urmei, n-ar fi fost cu putinţă s-o facem să-şi schimbe hotărârea.

Dacă îl vom întreba despre această dramă pe don Gabriei Pardo, care se dă în vânt după generalizări pedante şi uneori nimereşte pe alături, vrând cu orice chip să explice totul, ne va spune că rătăcirea minţii care duce la moartea voluntară este proprie umorului negru al rasei celtice, această mare învinsă a Istoriei; ca şi când presa nu ar aduce veşti despre astfel de sinucideri ce au loc în fiecare zi, în oricare provincie spaniolă...

SFÂRȘIT

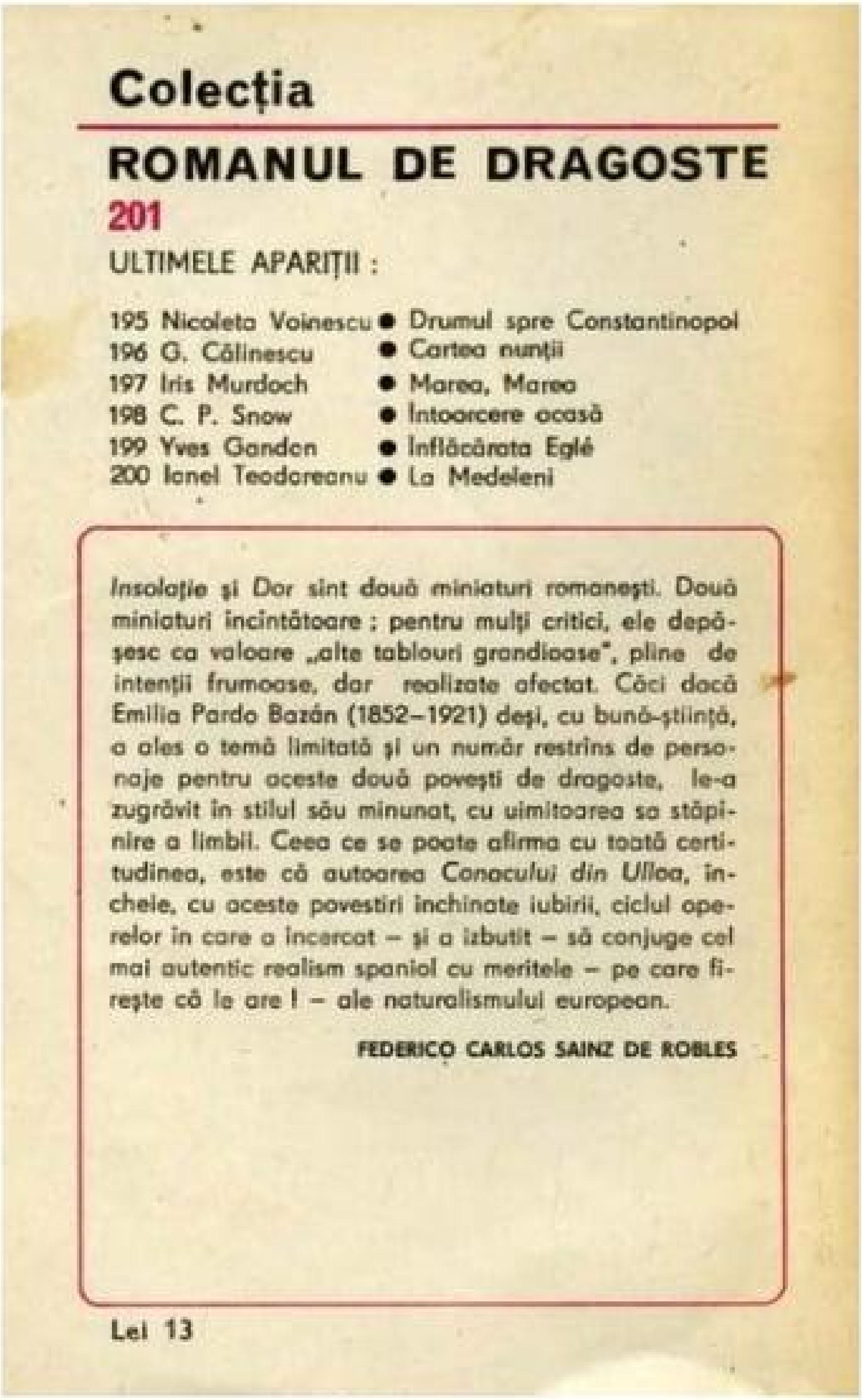

Colecția

ROMANUL DE DRAGOSTE

201

ULTIMELE APARIȚII :

195 Nicoleta Voinescu ● Drumul spre Constantinopol
196 G. Călinescu ● Cartea nunții
197 Iris Murdoch ● Marea, Marea
198 C. P. Snow ● Întoarcere acasă
199 Yves Gandon ● Înflăcărata Eglé
200 Ionel Teodoreanu ● La Medeleni

Insolație și *Dor* sint două miniaturi romanești. Două miniaturi incintătoare ; pentru mulți critici, ele depășesc ca valoare „alte tablouri grandioase", pline de intenții frumoase, dar realizate afectat. Căci dacă Emilia Pardo Bazán (1852–1921) deși, cu bună-știință, a ales o temă limitată și un număr restrîns de personaje pentru aceste două povești de dragoste, le-a zugrăvit în stilul său minunat, cu uimitoarea sa stăpînire a limbii. Ceea ce se poate afirma cu toată certitudinea, este că autoarea *Conacului din Ulloa*, încheie, cu aceste povestiri închinate iubirii, ciclul operelor în care a încercat – și a izbutit – să conjuge cel mai autentic realism spaniol cu meritele – pe care firește că le are ! – ale naturalismului european.

FEDERICO CARLOS SAINZ DE ROBLES

Lei 13